

bancal :

aiguarent :

indiana :

mestre d' aixa :

calafat :

nostramo:

indià :

■ascaró de proa

berganti:

corbeta:

fragata :

pollacra:

setzé:

- Per què els pagesos del segle XVIII comencen a construir bancals?
- què és una planta de destil·lació?
- Quin any s'acaba el procés de liberalització del comerç amb Amèrica ?
- Quin tiups de document signa Carles III per a donar definitivament aquesta llibertat?
- Quants vaixells es fabriquen a les drassanes de Barcelona al llarg del selge XVIII entre el 1714 i el 1789 ? Extreu-ne la mitjana anyal.
- Quina apareix com la causa principal de l'esplendor del comerç català al segle XVIII ?
- Segons el text del vídeo: quines són les dues causes secundàries ?
- Quin és el símptoma més evident d'aquesta pujança dels negocis al segle XVIII ?
- En el text hi h alguna imprecissió : pots trobar-la?

TEMA 7.- EL SEGLE DE LA IL·LUSTRACIO

Procediments : - Obtenir i elaborar informació

- Adquisició i ús del vocabulari històric
doc 1,22,34,35,44,47,48,49,50,60,64

- Tècniques de Resum i anàlisi doc 1,6,17,24,

- Lectura d'evidències : doc 18,19,20,21,

26,28,30,31,34,35,37

23,27,29,

- 32,33,38,39,40,41,42,45, 46,50,51,52,53,54,55,56,57,58,61,62,63
- Comparar fonts : 3-4-5; 13; 34-35; 37,39,41
  - Crítica de fonts : 20-21 i 58,61,62,63
  - Extreure informació de fonts no convencionals 24-25
  - Interpretar quadres : doc 3,4
  - **Treball del temps**
  - identificar causa i conseqüència: video, doc 64
  - exercicis d'empatia: doc 27,35,27,43,44
  - **Treball de l'espai**
  - Llegir mapes històrics : doc 2,59
  - Llegir plànols: doc 7,8,9,10,14,15,16

Valors: - esperit crític
 - treball en equip
 - interès en presentar la feina ben feta

Posters : 1.- Retaule de Nostra Senyora del Roser, de Mataró
 2.- Vaixells de vela
 3.- Aparell de fragata

Documents facsímils: 1.- Real Cédula de S.M. por la qual
 reinos de Gorros, guantes ...
 2.- Patent de Sanitat
 3.- Real Decreto de 16 de Octubre de 1765
 4.- Real Cédula de S.M de 1778
 5.- Real Cédula de S.M. de 1778
 6.- Mapa del corregimiento de Mataró

se prohíbe la introducción en estos

Cassette : 1.- Textos del Calaix de Sastre del Baró de Maldà
 2.- Vivaldi : Glòria
 3.- Haèndel : El Mesias
 4.- Mozart : Missa brevis nº 11 i Ave Verum
 5.- Goigs de la Verge del Roser de Mataró

TEMA 7.- EL SEGLE DE LES LLUMS

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

7.1.- La represa demogràfica durant el regnat de Carles III

7.2.- Com es vivia al segle XVIII ?

7.2.1.- Pagesos, mariners i comerciants : l'habitatge

7.2.2.- Com vivien nobles, burgesos i il.lustrats ?

7.2.3.- La vivença de la fé cristiana

7.3.- Com pensaven els il.lustrats

7.3.1.- Noblesa de mèrits , no de sang

7.3.2.- L'impuls a les Ciències experimentals

7.3.3.- En política, idees noves i antigues

7.3.4.- " Tot per al poble, però sense el poble"

7.3.5.- " Deixeu fer, deixeu passar; el món va bé per si sol"

7.4.- Treballar la terra al segle XVIII

7.4.1.- Llaurar

7.4.2.- Fangar

7.4.3.- Solcar

7.4.4.- Sembrar i pplantar

7.4.5.- Regar i cavar

7.4.6.- Collir

7.5.- Treballem al vinya

7.5.1.- Artigar

7.5.2.- Plantar

7.5.3.- Podar

7.5.4.- Cavar

7.5.5.- Espampolar

7.5.6.- Veremar

7.5.7.- El vi

7.6.- "L'agricultura sense arts és lànguïda"

7.6.1.- La llençadora volant

7.6.2.- les indianes

7.7.- Més que lleis, llibertat !...

Video : L'aventura de les Amèriques

Nota : Aquest tema ha estat confeccionat amb la col.laboració de'n Joan Rosàs i Reverté i Glòria Juncosa i Norros .

TEMA 1.- LA REVOLUCIO INDUSTRIAL

PROCEDIMENTS 1.- Obtenir i elaborar informació

1.- Adquisició i ús de vocabulari històric
doc 6,11,224,37,42,44

2.- Obtenir informació d'estadístiques, quadres, gràfics etc...
doc 1,2,3,7,9,12,13,15,16,17

3.- Tècniques de resum i anàlisi
doc 29,30,32,4,1,42,44,45,46,

4.- Crítica de fonts : doc 45,46,47

5.- Lectura d'informació de les evidències :
doc 4,5,8,25,28,31,32,34,35,36,38,39,41

6.- Comparació de dos evidències o fotos escrites
doc 33, 46,47,48

2.- Treball del temps

- Exercicis d'empatia : font 23

3.- Treball de l'espai

1.- Llegir la informació que subministra un mapa històric : doc 10

2.- Omplir un mapa mut : doc 20

VALORS : - esperit crític

- solidaritat
- interès per la feina ben feta

POSTER : Esquema del vapor Aymerich i Amat de Terrassa

CARDS : 1.- New Lanark

- 2.- l'escola d'Owen
- 3.- Fàbrica Aymerich i Amat de Terrassa
- 4.- Colònia Viladomiu Nou (el Berguedà)
- 5.- Quadres de : Renoir, 6.-DeGas, 7.-Monet, 8.-Casas, 9.- Roses, 10.- Planella, 11.-Van Gogh, 12.-Daumier
- 13.- Quadre Les filadores, de Velázquez
- 14.- Escenes de ferreries del Museu del Ferro, de Ripoll

CASSETTE : 8 narracions sobre les condicions de vida i treball

dels obrers a Catalunya i Anglaterra

VIDEO : Catalunya, fàbrica d'Espanya

durada : 25 minuts

Producció: Generalitat de Catalunya, Cirit

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

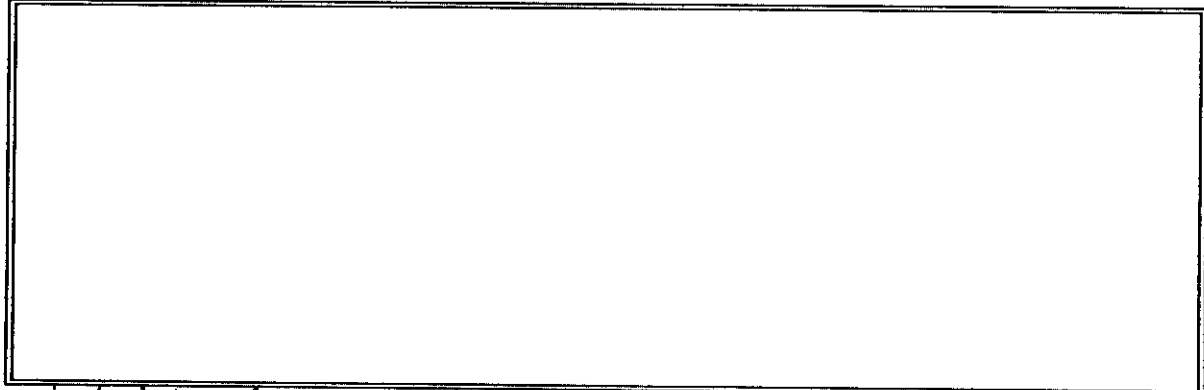
1.- La Revolució demogràfica

- 2.- Una població més ben alimentada
- 3.- Els invents
  - 3.1.- per a filar i teixir
  - 3.2.- Més invents per al ferro i el carbó
  - 3.3.- I més i més invents...
- 4.- Empresaris arriscats
- 5.- Noves idees econòmiques : el liberalisme
- 6.- El paper dels diners
- 7.- Del "domestic system" al "fabric system"
- 8.- De menestrals a obrers
  - 8.1.- Condicions de treball de nens i dones
  - 8.2.- condicions de vida dels obrers
- 9.- Els moviments obrers
- 10.- Vídeo: Catalunya , fàbrica d'Espanya
- 11.- Per què colònies i no fàbriques ?

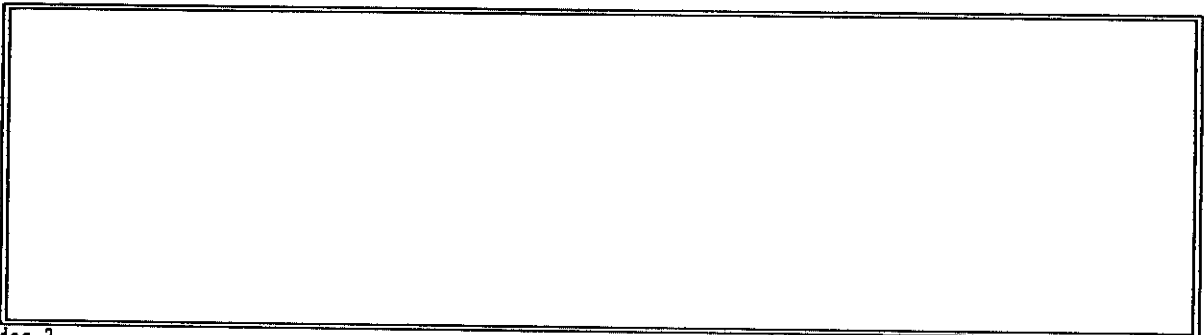
1.- La revolució demogràfica

Al llarg del segle XIX , Europa i els Estats Units van patir un procés de creixement demogràfic tan fort que es conegut amb el nom de " revolució demogràfica " .

doc 1

- quin són els tres països europeus en els que la població creix més?
- Quin és l'únic país que - al segle XIX - perd població ? Amb l'ajut d'una enciclopèdia investiga per què es produí aquest fenomen
- Pots deduir alguna conseqüència d'aquesta " revolució demogràfica " respecte la Revolució indústrial que has començat a treballar ?

doc 2

- Analitzant l'evolució d'aquestes variables, assenyala la causa per la qual creix tant la població europea al llarg de segle XIX

La revolució demogràfica en comportava un altra en el seu si. Des del segle XVIII i, sobre tot, al llarg del XIX, la població europea començarà un llarg èxode des del camp vers la ciutat que - al segle XX - no farà més que continuar.

doc 3

- Quina és la ciutat que més creix en aquesta taula al llarg del segle XIX ? A quin país pertany?
- Per quina xifra es multiplica la població en les quatre ciutats que més creixen al llarg del segle XIX ?
- Enumera algunes causes per les que et sembla que la població comença a marxar del camp per anar-se'n a viure a les grans ciutats.

--

1, com fou possible reduir tant dràsticament la taxa de mort llat als països de la Vella Europa al llarg del segle XIX ?

2.- Una població més ben alimentada

Ja des del segle XVIII , el camp europeu havia anat introduint noves tècniques de conreu que permetien treure més profit de la terra.

doc 4

- Compara l'arada Rothenham amb l'arada inca que usaven els indígenes americans abans de Colom i explica'n les seves principals avantatges.

--

Aquesta sembradora mecànica la inventà Jetro Tull; a partir de l'observació del que es veu, intenta explicar quines avantatges tenia respecte la sembra a mà

doc 5

Al larg del segle XVII el Parlament britànic havia aprovat tot un seguit de lleis - les anomenades Enclosures Acts-, que obligaven a vallar les terres de conreu de cada propietari. Les Enclosures Acts despertaren una gran polèmica al Regne Unit, ja que uns pagesos hi veien avantatges i altres desavantatges. En aquest text hi trobaràs reflectides ambdues opinions. Has d' identificar quins són els arguments a favor i en contra de les Enclosures Acts.

doc 6

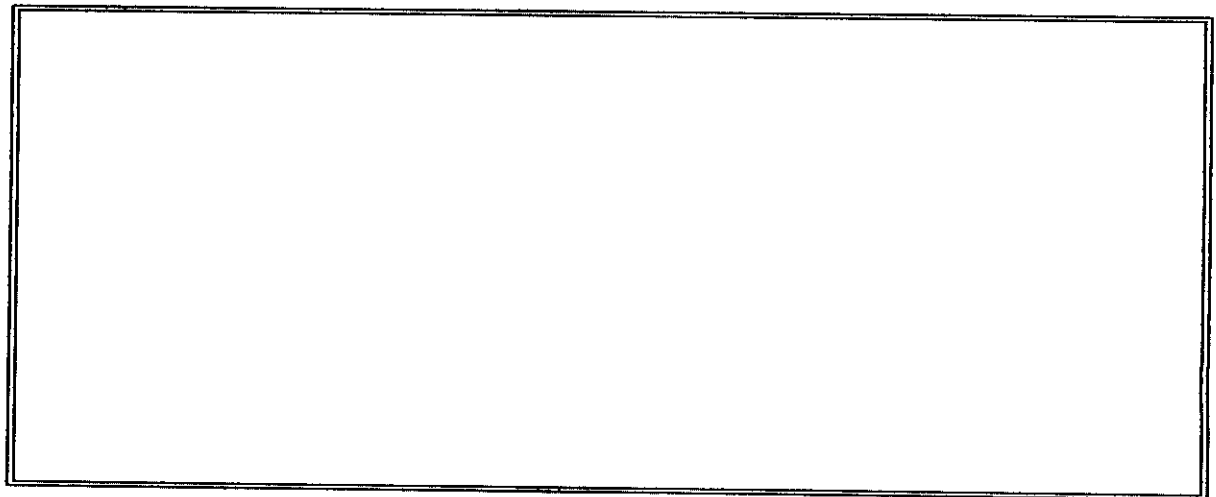
- Arguments a favor i en contra de les Enclosures :

- Aquest text és una font primària o secundària ? Raona la teva resposta

Un altra innovació que augmentà el rendiment de la terra fou el sistema Norfolk. Lord Norfolk l'havia conegut a Holanda i la va difondre per tota Anglaterra. El sistema Norfolk eliminava el guaret i, per tant, permetia obtenir una collita més allí ón abans la terra havia quedat erma.

- Tot observant aquest esquema, intenta explicar a què consistia el sistema Norfolk , també conegut com " rotació quadriennal".

doc 7

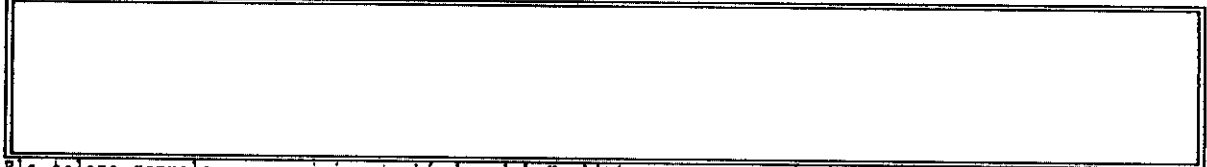

3.- Els invents

3.1.- Invents per a filar i per a teixir

Son a mitjans segle XVIII. Des de fa mil.lers d'anys , civilit- zació rera altra des del Neolític ençà, la humanitat ha après com obtenir fil (filar) i com teixir-lo per a fer-se vestits (tissatge). Tradicionalment, l'obtenció de fil es feia a mà, mitjançant el fus i la roda. Velázquez, al segle XVII, havia pintat magistralment aquest procés en un oli titolat Les filadores.

- A partir de l'observació d'aquest quadre, intenta descriure com es filava abans de la Revolució industrial.

Els telers manuals es coneixien també des del Neolític. Eren unes màquines de fusta on les teixidores i col·locaven els fils de l'ordit - és a dir, els fils en vertical-, i, mitjançant una agulla enorme - la llençadora manual-, anaven passant un fil en sentit horitzontal : la trama. Només cal tenir en compte que un fil de l'ordit ha d'estar col·locat en diagonal i un altre en línia recta ,per què , al passar la llençadora amb el fil de la trama, el teixit quedi entrecruat.

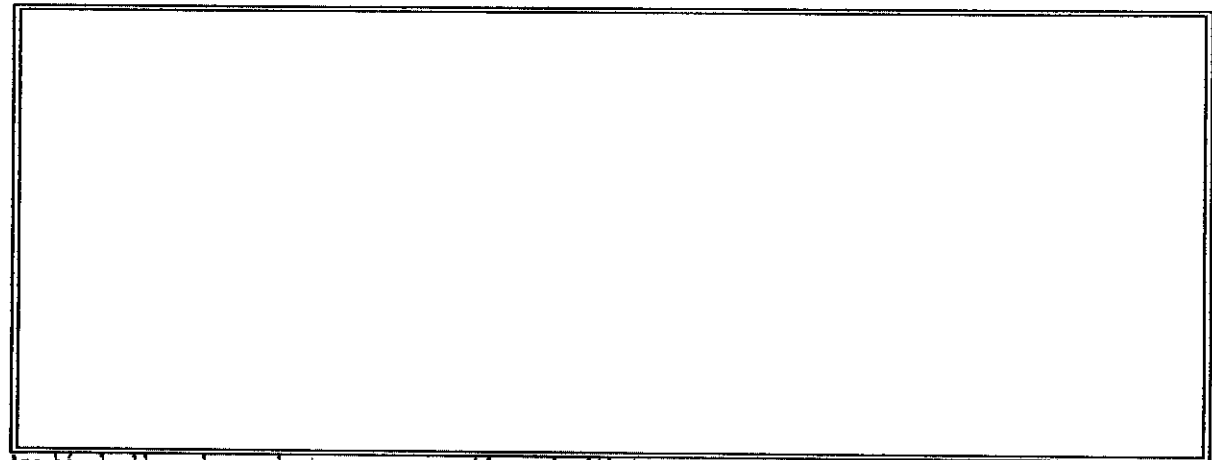
doc 9

- Relacionant aquest dibuix amb el text que has llegit ,defineix què és teixir.
- Per a què et sembla serveix aquesta barra de fusta horitzontal que tenien tots els telers ?

Doncs bé: l'any 1733 a John Kay - un escocès-, se li acudeix posar quatre rodetes a una llençadora manual i fer-la passar per un carrilet; havia nascut la llençadora volant. Sense saber-ho, Kay havia posat en marxa la Revolució industrial al sector tèxtil.

- Observant la font 9 , compara la llençadora manual amb la de Kay , tot indicant quines avantatges hi trobes en la llençadora volant.

Ara bé: la llençadora volant creava un problema als filadors ; el nou tissatge demanava més fil del que ells podien filar amb la roca i el fus. Calia, doncs, algú inventar a la filatura i així es produí l'any 1765 , quan Hargreaves inventà la "jenny" , màquina que filava amb 8 fusos alhora. A Catalunya, aquesta màquina va competir amb la bergadana que havia inventat en Farguell, un fuster de Berga. L'any 1779, Crompton perfeccionava la jenny en inventar la "muley-jenny" , que filava amb 120 fusos alhora. Com que no hi havia força - ni humana ni animal- que pogués moure la "mula" , els teixidors que volien usar-la havien d'emplaçar les seves fàbriques a la vora d'un riu i així aprofitar la força de l'aigua. Amb la muley es podien filar , a més, diferents tipus de fil alhora. Lògicament, la mula va produir el problema contrari de la llençadora volant: ara, sobrava fil. Calia doncs telers més ràpids i més potents.

Feia uns quinze anys que Watt havia inventat la màquina de vapor ; només calia aplicar-la a moure un teler per tal d'obtenir un tissatge imparable, que pogués absorbir tot el fil que la mula produïa...I així és el que feu Catwight l'any 1785

Poc després, Jacquard aconseguia teixir amb una tècnica que admetia dibuixos ; i a començaments del segle XIX Horrok produïa els primers telers de ferro, moguts, és clar, per una màquina de vapor. S'havia tancat el cercle d'invents que l'any 1733 obrí Kay. La Revolució industrial al tèxtil estava en marxa.

- Defineix breument

llençadora volant:

muley-jenny

- Amb l'ajut d'un atlas posa nom als 8 rius catalans que, al llarg del segle XVIII i XIX varen embolcallar la revolució industrial al tèxtil.
- Pots dir per què a mitjans segle XIX la majoria de les indústries cotoneres catalanes eren ubicades a prop de rius?

La mecanització de la filatura i el tissatge podia penetre satisfer la demanda de vestits per a una població creixent. Ja des del segle XVIII el cotó havia anat substituint la llana . Anglaterra, Escòcia i catalunya eren , llavors, les tres primeres regions productores de indianes : teixits de cotó estampats.

doc 11

- Segons aquest autor : quin fou el factor que impulsà la industrialització del sector tèxtil a Catalunya ?
- Per quin motiu, segons el text, el cotó va anar substituint la llana?

L'any 1768 Barcelona disposava de vint-i-dues fàbriques d'estampats de cotó - d'indianes-, amb prop de 4000 treballadors. A Manresa n'hi havia una; a Mataró dues; l'any 1805 a Barcelona hi havia més de 10.000 obrers que treballaven en fàbriques cotoneres. Aquesta embranzida s'aturà, però, amb la guerra del francès i amb el procés d'independència d'Amèria que acabà l'any 1824. No fou fins el 1831 quan els Bonaplata , arribats d'Anglaterra, introduïren a la seva fàbrica tèxtil la primera màquina de vapor de Catalunya, encara conservada avui

doc 12 màquina de vapor de la fàbrica Bonaplata

Però, quatre anys després, els obrers de la fàbrica li calaren foc : eren obrers luddites, nom degut al primer obrer britànic que, pensant que les màquines destruïen els llocs de treball obrer, incendià la seva fàbrica.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes una definició del ludisme

- A partir de les dades d'aquest llistat has d'obtenir la xifra per la qual es multiplicà el consum de cotó i llana a Anglaterra entre el 1750 i el 1860

doc 13

Anys	Cotó en floca mitjana anual en tones	Llana en brut
------	---	---------------

I quines són les raons per les quals la llana va anar cedint el terreny al cotó ? D' aquest llistat, elegeix les raons que et semblen més lògiques

doc 14

- 1.- La llana no admet estampats
  - 2.- El fil de cotó és més dur que la llana i resisteix millor la primera mecanització, poc acurada
  - 3.- El cotó resulta més barat que la llana ja que la mà d'obra dels camps de cotó o és esclava - a Amèrica- o és indígena i a l' Índia i a Egipte els sous eren molt baixos.
  - 4.- El cotó serveix tant per a l'hivern com per l'estiu; la llana no .
  - 5.- L'enorme demanda de roba a Europa, amb una població en constant augment, hauria deixat els ramats sense ovelles
  - 6.- La llana no admet la mecanització.

Al llarg del segle XIX , les plantacions americanes dels estats sudistes esdevingueren les principals proveedores de matèria primera per a la incipient industrialització tèxtil

doc 15

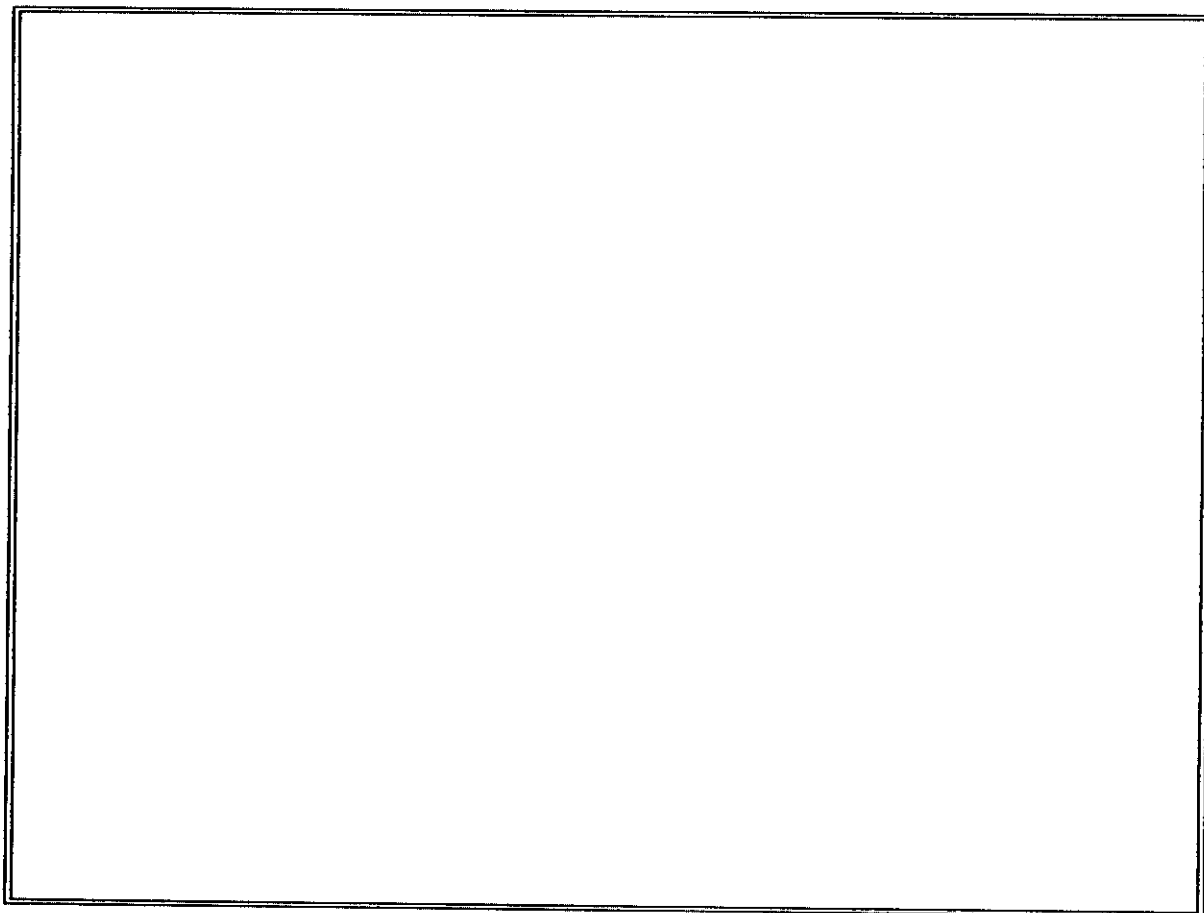
- Amb l'ajut d'una enciclopèdia on s'hi reflecteixi la Història dels Estats Units, esbrina quin esdeveniment pot explicar la forta devaluació de l'exportació de cotó en floca entre els anys 60 i 70 del segle XIX .

Fou aquesta demanda de cotó des d'Europa, la que impulsà el trist "comerç triangular " que els "negres" europeus - especialment britànics - desenvoluparen al llarg del segle XIX

doc 16 Esquema del transport de "mercaderia humana" en un vaixell

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia , fes un breu resum de l'evolució de l'esclavitud ón es recullin les primeres mesures per a abolir-la.

3.2.- Més invents per al ferro i el carbó

La siderúrgia, o procés d'obtenció del ferro, fou juntament amb el tèxtil, el segon carril de la revolució industrial. Fins a finals de segle XVIII a molts punts d'Europa s'havia obtés ferro mitjançant un procediment anomenat farga catalana, conegut des de l'Edat Mijana. Consistia a fondre el ferro en un forn a altíssimes temperatures, al qual s'hi anava injectant aire fins aconseguir el **masser**, una pasta que no arribava a l'estat de fússió. Els ventalls per a la infússió d'aire eren moguts per una nòria que rodava impulsada per un salt d'aigua : era per a aquesta raó que la majoria de les fargues estaven a la vora d'un riu. A tota farga , les dues peces fonamentals eren les que veus en aquesta il.lustració del Museu del ferro a Ripoll : el forn i el martinet, un martell enorme on el ferro es forjava, és a dir, se li donava la forma que hom volgués.

Per a fondre el ferro es necessitava un gran quantitat de carbó vegetal o de llenya ; és per aixó que països com Anglaterra, Escòcia o Catalunya , - que tenien gran demanda de ferro però manca de carbó-, l'havien d'importar i el producte s'encaria molt. Fins que l'any 1735, Darby- inventà la fossa amb carbó de coc, és a dir, carbó mineral molt abundant a les mines de Gran Bretanya i d'altres punts europeus... Des de llavors, la producció de carbó i de ferro, especialment al Regne Unit, comença a augmentar.

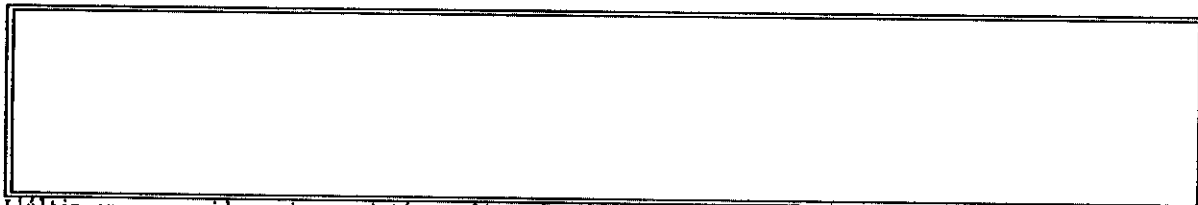
- L'any 1784, CORT inventava el pudelat i laminat del ferro : dues tècniques que augmentaven la qualitat del ferro i el feien menys trencadís.

Pudelar consistia a remoure el masser amb unes barretes d'acer; amb la penetració d' aire dins el masser, el ferro perd carboni i sofre i es fa més resistent.

Laminar vol dir convertir el ferro pudelat en làmines, fent passar el masser entre dos rodets que giren en sentit contrari.

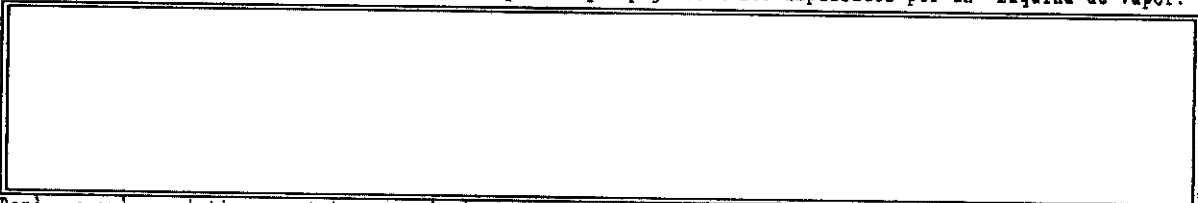
- Observa aquests gràfiques i explica breument les causes d'aquesta evolució

doc 18

L'últim avenç en siderurgia consistí a aplicar la màquina de vapor de Watt a tot el procés, de manera que s'estalviava mà d'obra , temps i esforç.

- Fes una anàlisi de les diferents fases del procés que poguessin ser impulsades per un màquina de vapor.

Però : a què consistia aquest invent què s'aplicava a qualsevol altra màquina i la feia funcionar ? En aquest esquema hi tens dibuixat el funcionament de la màquina de vapor de Newcomen, - precursora de la de Watt - i la de Watt. A partir de la lectura dels textos explicatius descriu el funcionament de cada màquina.

doc 19

màquina de Newcomen

màquina de Watt

- Pots deduir algunes avantatges de la màquina de Watt sobre la de Newcomen ?

El resultat d'aquests descobriments no es feu esperar: Gran Bretanya, país pioner en invents i ric en mineral de carbó i ferro, esdevingué el taller del món i la primera potència mundial al llarg del segle XIX. La seva geografia començava a incorporar regions negres, on es concentraven mines, alts forns i les indústries metal·lúrgiques derivades . Aquestes són les onze principals regions industrials britàniques al voltant del 1800. Amb l'ajut d'un atlas has de posar-hi el nomde la ciutat més important.

doc 20

L'any 1825, ja mort Watt, Stephenson va construir la primera locomotora, és a dir, una màquina de vapor que - amb la seva energia - arrastrava una càrrega damunt dues vies de ferro. Aquest tren, que corria de Stockton a Darlington a 25 kms/hora era exclussivament miner. El primer ferrocarril per a transport de passatjers, s'inagurà l'any 1830 ; corria a 30 kms/hora i unia Manchester amb Liverpool. La premsa de l'època es preguntava si " el cos humà podrà resistir aquesta velocitat " !....

doc 21

"Pel que fa a aquestes persones que creuen que els ferrocarrils s'escamparan per tot el país, substituïnt els canals, els carruatges, les diligències, en resum, tots els altres mitjans de transport, opinem que no mereixen la més mínima atenció, ni ells ni els seus visionaris projectes".
Revista anglesa del 1825, Documents et civilisation de Moyen age,
1974 Paris.

doc 22 Ferrocarril de Manchester-Liverpool, 1830

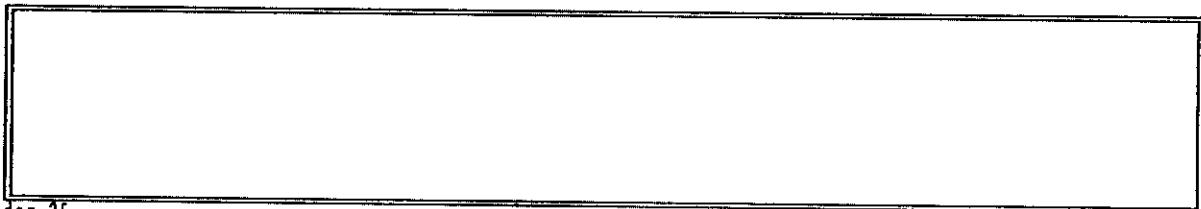
Sou un grup de persones que esteu parlant sobre les avantatges i desavantatges que suposarà la inauguració d'una nova línia ferroviària de Londres a Nottingham. Escolliu un personatge dels que estan representats en aquests dibuixos i poseu en boca de cadascun d'ells l'argument que considereu oportú.

doc 23

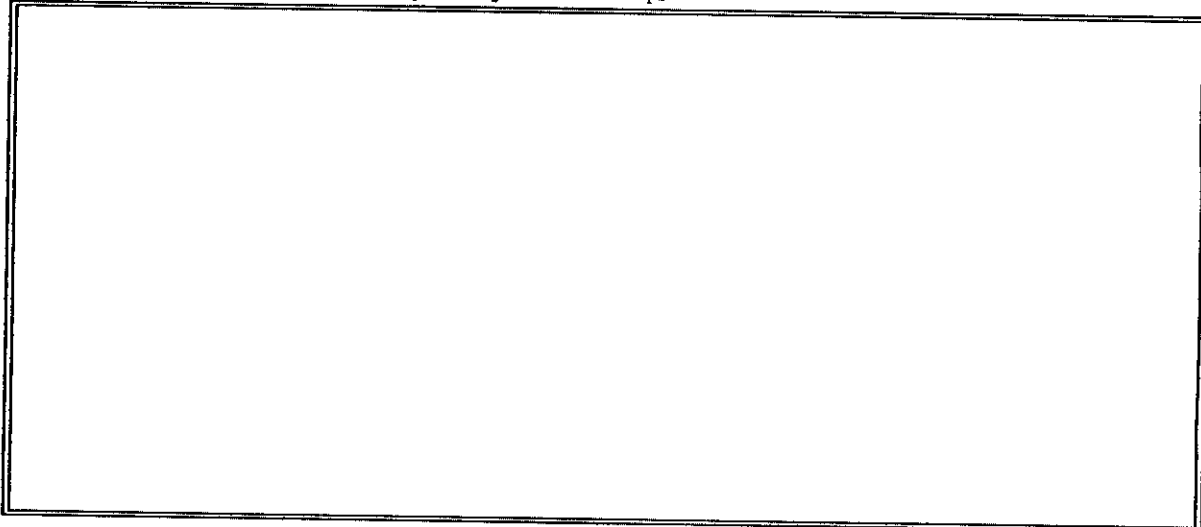
A mitjans segle XIX, un ciutadà estatunidenc - Drake-, havia posat en funcionament els primers pous de petroli. La combustió del petroli desseguida revelà una font d'energia més potent, barata i ràpida que el carbó. A finals del segle XIX, el 1892 Diesel inventava el motor de gasoil i el 1898, un enginyer alemany, Karl Benz aplicava el motor de gasolina a un automòbil. Karl Benz "batejà" el nou enginy amb el nom de Victòria.

- Observa el Victòria :
- per a què serveix la manivela ?
- i l'intermitent ?
- Com és l'enllumenat?
- Com es protegeix del fred o la pluja?
- Descriu les rodes

doc 25

Fes una breu redacció explicant què hauries pensat tú si haguéssis estat el primer conductor d'aquest cotxe tot comparant-lo amb el ferrocarril ja conegut des de temps.

3.3. I més i més invents...

Això no era més que el començament. Al llarg de tot el segle XIX la quantitat i qualitat dels invents anirà

augmentant. En aquesta llista hi tens alguns dels principals invents de la Revolució industrial. Completa-la afegint quina fou la millora que cada invent aportà a la vida quotidiana.

doc 26

4.- Empresaris arriscats

Però... què hauria estat de tants i tants invents si no hi hagués hagut qui els portés a la pràctica? I, què és el que feia falta per a fer-ho?... doncs, en primer lloc, empresaris que s'arrisquessin a comercialitza-los

conscients de què si fracassaven s'arruïnarien ,i obrers que treballessin en les noves fàbriques que anaven sorgint arreu d'Europa.

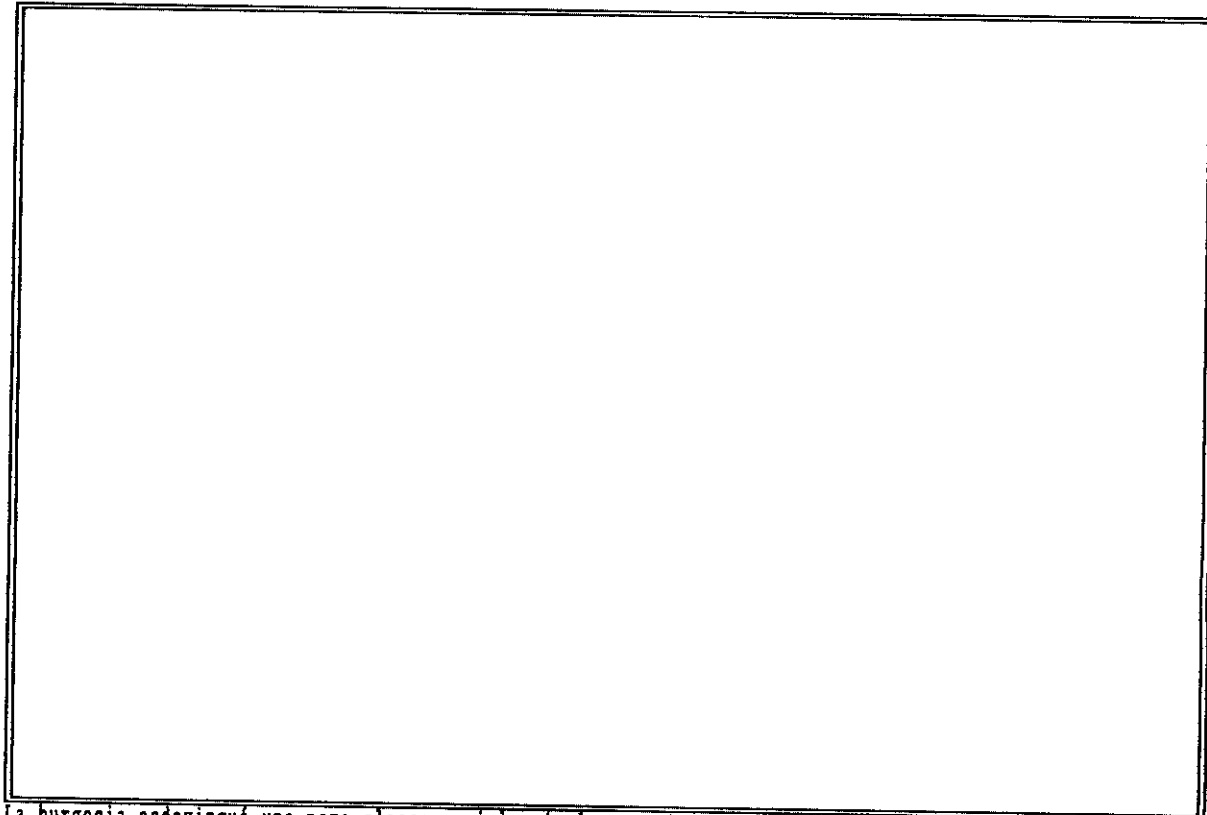
Com Anglaterra o Escòcia, Catalunya tenia una tradició empresarial de segles. Quan el país recuperà la pau i les possibilitats de treballar, tornaren a reaparèixer els homes emprenedors: en Joan Güell i el seu fill Eusebi; Evarist Arnús; Antoni Ferrer i Vidal, Claudi López Bru, Manuel Girona...

- Amb l 'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia dels empresaris que tens retratats

doc 27

Josep Ferrer i Vidal

Joan Güell

La burgesia esdevingué una nova classe social; si els negocis anaven bé, amassaven una gran fortuna. Sovint , viatjaven fóra de Catalunya i aixó repercutí en què els costums de l'alta burgesia de tot Europa s'anessin assemblant. Molts burgesos encarregaven quadres a pintors famosos : en aquests hi tens alguns dels gustos i modes de l'alta burgesia europea a finals de segle XIX.

- Descriu el que hi veus a cada quadre
- Elabora un horari en el què es reflecteixi el què podia ser un dia en la vida d'una d'aquestes persones
- Investiga : què va passar al Liceu els anys 1894 i 1994 i fes un petit dossier amb la informació que trobis.

doc 28

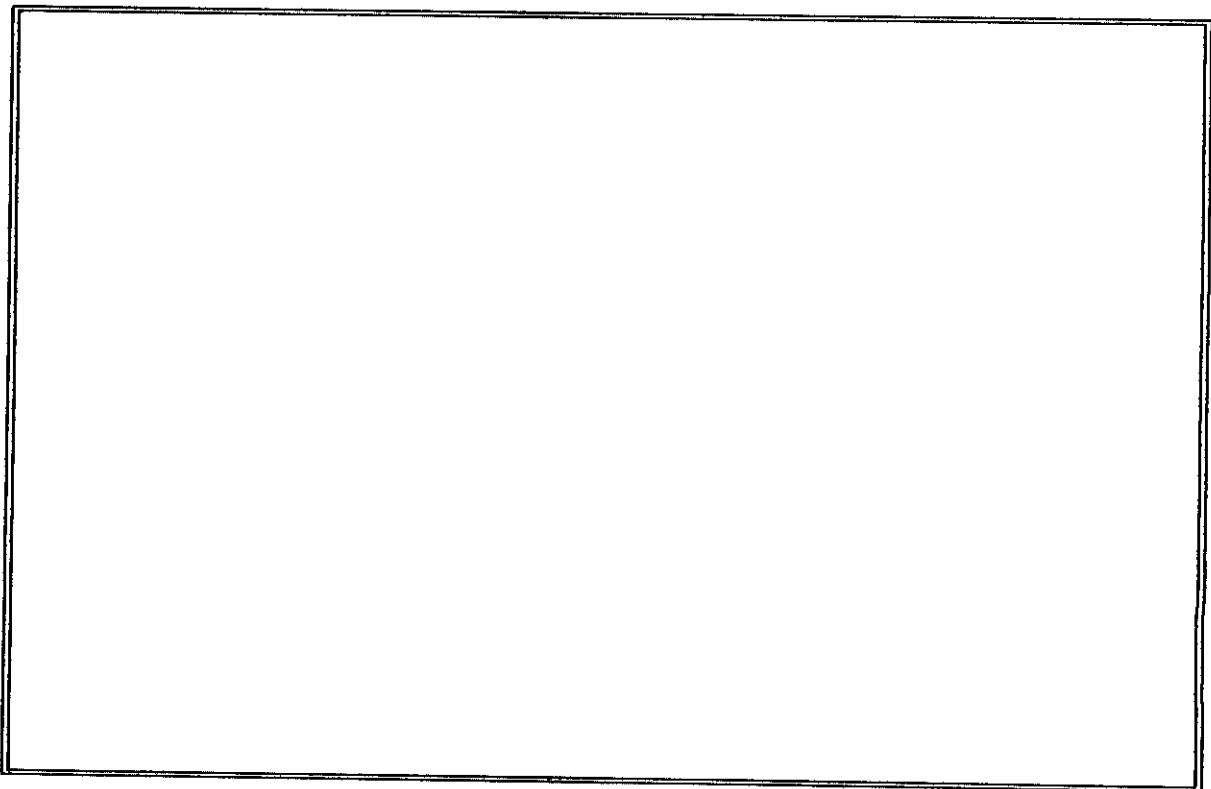
1.- RENOIR, A. Nenes al piano 2.- DEGAS E. Classe de ballet

3.- DEGAS, E. Cursa de cavalls 4.- CASAS R., Ball de tarde (1896)

ROSES S., Sala de decans del Liceu (1894)

MANET E., L'Opera

5.- Noves idees econòmiques : el liberalisme

Adam Smith era un professor de Filosofia i Ètica a la Universitat de Glasgow (Escòcia) i és considerat el fundador del liberalisme econòmic. A la seva principal obra , Assaig sobre la riquesa de les nacions, s'hi troben formulades idees com aquestes .

" Cada individu intenta trobar el mitjà més escaient per a invertir el capital de què pot disposar. El que sens cap mena de dubte es proposa tothom és el seu propi interès (...)

Generalment, ningú no s'interessa a priori per a promoure l'interès públic. (...) Certament, només es pensa en beneficis propis, però sovint, aquests negocis comporten millores socials que l'individu no havia previst.

(...)

Tot home, sempre que no violi les lleis de la moral i la justícia, ha de ser perfectament lliure per a triar el mitjà que li sembli millor per aconseguir l'idea de vida que vol i els seus interessos. Els productes que crea han de poder competir amb els de qualsevol altre individu del gènere humà. (...)

Segons el sistema de la llibertat de negoci, l'Estat només té tres obligacions principals: la primera és la de protegir la societat de la violència i de la invasió per part d'altres societats independents; la segona és protegir de la injustícia i de l'opressió un membre de la república davant de qualsevol altre (...); i la tercera, crear certes obres i establiments públics i mantenir-los, en interès de tota la societat, és a dir, d'aquell grups socials que no podrien pagar-se un servei privat".

Adaptat a partir de A. SMITH, Assaig
nacions, 1776

sobre la riquesa de les

- Analitza les tres idees principals d'aquest text dins el marc d'un esquema com aquest i posa un exemple per a cada una:

Primera idea principal:

Segona idea principal:

Tercera idea principal

idees subordinades a)

b)

c)

6.- El paper dels diners

Posar empreses competitives no era cosa que pogués fer un sol empresari per ric que fos. Feia falta comptar amb el capital de tothom que tingués quelcom a invertir i per aquesta raó, començaren a aparèixer - arreu d'Europa -, els **bancs d' inversió**: prestaven diners a tot empresari que prometés beneficis en la gestió de la seva fàbrica; aviat començaren a prestar diners a canvi d' **accions** o **titols** de l' empresa. A Catalunya, Manuel Girona fou, un exemple de banquer intel.ligent alhora que mecenas de la ciutat; a ell es deu l'acabament de la façana de la Catedral de Barcelona projectada des del segle XIII. A mitjan sgle XIX tant els empresaris com els obrers catalans tenien clar que per a mantenir obert la resta del mercat espanyol a la indústria catalana, calia tenir una legislació **proteccionista** que posés arancels alts als productes estrangers. Fins i tot, l'any 1843, esclatà una revolta - **la Janància** -, ón empresaris i obrers lluitaren junts contra la política econòmica del govern de Madrid: el **liberalisme**. Fou l'última ocasió en què se'ls veié lluitar units. En endavant burgesos i proletaris es distanciaràn i, entre l'egoisme d'uns i l'odi dels altres esclatarà la violència.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes un a breu biografia de Mnauel Girona

doc 30 retrat de Manuel Girona

- A partir del què has treballat al document 29 i amb l'ajut d'un diccionari busca característiques del liberalisme econòmic i del proteccionisme, i fes-ne un llistat

liberalisme	proteccionisme

7.- Del "Domestic system" al "fabric system"

Abans de la Revolució industrial molts teixits i demés productes eren fets per persones que treballaven a casa seva, a vegades com a complement d'altres ingressos . Durant el dia treballaven a l'hort, a la granja, a un altre taller... i al capvespre, quan tota la família era a casa, es posaven al petit teler familiar, per exemple.

Treballaven per encàrreg d'un majorista que els repartia la feina i l'anava a recollir; i així, des d'esquilar el ramat fins que la venda del vestit acabat, cada fase del procés es feia a llocs diferents , a vegades molt distants entre si.

- Amb l'ajut d'aquest esquema descriu a què consistia el " domestic system" en aquest cas.

--

Què diferent era treballar a una fàbrica!... Com aquesta era l' L'Espanya industrial, creada el 1847 , a Sants ,prop de Barcelona

doc 32

- Enumera les principals diferències entre el domestic system i el fabric system

domestic system	fabric system

- Elabora una definició breu i completa del domestic system i del fabric system

Domestic system és : Fabric system és:

- Compara els dos sistemes i indica les avantatges de l'un sobre l'altre

--

Totes les grans fàbriques de la primera Revolució Industrial necessitaven una màquina de vapor per a produir energia; se les coneixia amb el nom de "Vapors" i s'identificaven per un element comú; tot observant La Maquinista Terrestre y Marítima i la font 39, digues quin és aquest element comú :

doc 33

8.- De menestrals a obrers

La concentració d'obriers en uns espais denominats fàbriques, l'èxode dels camps a la ciutat, fou un fenomen que sobtà tothom. Abans, els menestrals, els aprenents, els artisans... no es movien de casa dels seus pares, fins l'hora de casar-se o pendre estat; sovint, continuaven treballant en el mateix ofici del seu avi i apenes narraven del poble que els havia vist néixer.

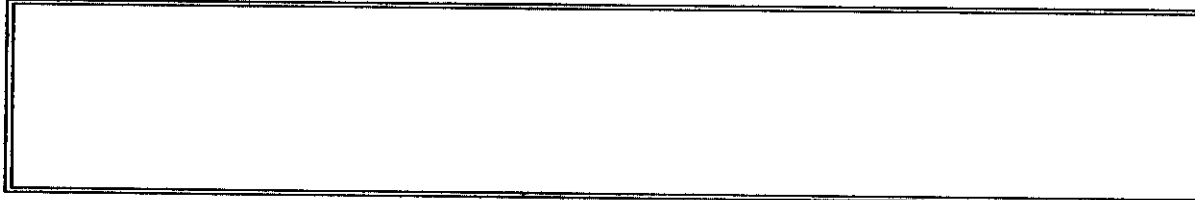
8.1.- Les condicions de treball infantil

L'any 1838 el govern britànic ordenà una investigació per tot el país, per tal de conèixer quines eren les condicions de treball per a les mines de carbó, principalment. L'informe, publicat el 1842, commocionà la societat del seu temps i el publicà una Comissió de treball infantil.

Aquests dibuixos eren alguns dels que il·lustraven l'informe. El primer, representava una noieta d'uns dotze anys, arrastrant amb cadenes una vagoneta de carbó per un túnel de la mina.

El segon mostra l'ofici dels "trappers": nenets encarregats d'obrir i tancar unes "trampes" per a ventilar mínimament els pous. El 1842 el Parlament dictava les Coal Mines Acts: quedava prohibit el treball femení i de menors de 10 anys a les mines; cavalls i no persones haurien d'arrastar les càrregues de carbó; l'any 1850 el govern anomenava inspectors que asseguressin l'acompliment de les lleis.

- Per què aquestes fonts eren dibuixades i no fotografiades?
- Per sí soles, et semblen prova suficient del què estava passant ?

A la indústria tèxtil el perill per a la salut dels nens podia ésser menor; però les condicions de treball infantil estaven lluny de ser les adequades. Aquest gravat prové del llibre El nen de la fàbrica, publicat el 1840 a Gran Bretanya. Des de feia temps, alguns empresaris escrivien a les Autoritats dels Pobres oferint-els-hi la possibilitat d'ocupar els nens orfes sota el seu esguard ; a canvi, es comprometien a calçar-los, vestir-los i donar-los menjar.

- Què es el que denuncia un gravat com aquest ?
- Fixa't en el nen que treu el cap sota la màquina ; pots deduir el què hi fa?

doc 35

En aquest altre gravat l'actitud del dibuxant és a favor dels nens i acusa les empresaris que , sovint, llogaven " inspectors" durs i malcarats.

- En què es nota la presa de posició del dibuixant ?
- Treu força a la denúncia aquesta actitud de l'il.lustrador ? Raona la teva resposta.

doc 36

La mà d'obra femenina - molt freqüent a la indústria tèxtil-, cobrava menys que els obrers; aquest era un dels motius pel qual els empresaris preferien contractar dones. El seu règim laboral no diferia massa del dels homes

doc 37

" S'aixequen a les cinc del matí i treballen a les filoses des de les sis fins les vuit ; tornen a casa durant quaranta minuts per a esmortzar (...) i retornen a la fàbrica fins les dotze. Tenen un hora per a dinar i després segueixen treballant fins les set de la tarde o més tard (...) Treballen en llocs tencats , freqüentment de nit; l'aire que respiren és enverinat per l'oli o altres substàncies que cremen les màquines i ningú no es preocupa de les condicions higièniques"

John Aikin, Una descripció de trenta a cuarenta milles alreodor
de Manchester.

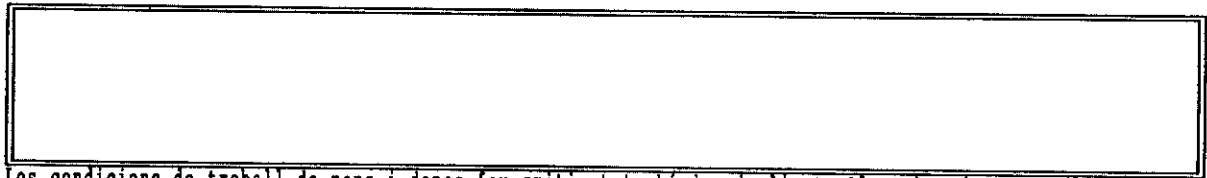
1795

Aquesta duresa de condicions, va fer pendre consciència a moltes dones de la necessitat de veure respectats els mateixos drets laborals i polítics que els homes : en particular, reclamaven el dret de vot; és per això que a les primeres feministes britàniques se les coneix com "sufragistes". Algunes emprengueren accions violentes , fins i tot suïcides, la qual cosa no ajudava precisament a que l'opinió pública recolzés les seves peticions; d'altres, però, van endegar campanyes d'opinió força intel·ligents .

- Aquest és un dels cartells publicitaris que més es divulgaren per Gran Bretanya durant le segle XIX en defensa del dret de vot femení. La legenda diu : "El que una dona pot ésser i encara no té el dret de vot : alcaldesa, infermera, mare, doctora o professora, obrera" ; " El que un home pot ésser i encara no ha perdut el dret de vot : Criminal, boig, propietari d'esclaus, mutilat, borratxo"

doc 38

- En grups de dos: Elaboreu una legenda i un cartell publicitari reclamant el dret de vot femení amb un argument incisiu i curt.

Les condicions de treball de nens i dones fou criticat també des de l'art. Al acabar de contemplar aquestes obres , fes una breu redacció ón es reflecteixin els teus pensaments davant de realitats com aquestes.

doc 39

J.Planella La nena obrera

DAUMIER La rentadora

VAN GOGH , Menjadors de patates

8.2.- Les condicions de vida dels obrers

Ara escoltaràs el text de 8 documents sobre les condicions de vida i treball dels obrers i nens al temps de la primera revolució industrial. Les activitats a fer són les següents:

doc 40 cass

1.- Fes un breu resum del contingut dels documents 2,3 i 4

2.- Identifica quins eren els aspectes més denunciats a les fàbriques i quin era un dels sectors de producció més insalubre per a l'obrer.

--

3.- Identifica els problemes comuns a l'habitatge obrer de Manchester i a Barcelona.

--

4.- Identifica a la llei del 1883

- a) quina era l'edat laboral mínima :
- b) quina era la durada legal de la jornada laboral per a nens i nenes :
- c) quina era, en canvi, la pràctica a Reus, Barcelona, Manresa, Igualada, Berga i Olot

5.- Classifica segons el número els documents relatius a :

Condicions de treball   Habitatge   Condicions de treball infantil

9.- Els moviments obrers

La duresa d'aquestes condicions de vida i de treball dels obrers van fer que els treballadors s'unissin entre ells, procurant fer força per que els empresaris no poguessin abusar-ne. Els primers sindicats obrers van aparèixer, com és natural, a la Gran Bretanya país pioner en la industrialització . Un d'aquests sindicats va créixer molt en poc temps i els seus líders varen fer arribar una Carta al Parlament on exposaven les seves queixes i les seves peticions; per aquesta raó, aquest sindicat s'anomenà "cartisme"

doc 41

Als honorables membres Comuns de Gran Bretanya i Irlanda reunits en Parlament.
 (Tots els que veien en la Reform Act del 1832 el remei dels nostres mals) han quedat decepcionats.
 Com a primera reforma demanem que l'elaboració d'aquestes lleis pugui ser feta després d'escoltar-nos a tots : és per això que demanem el sufragi universal. (...) La relació dels diputats amb el poble - si es vol que sigui beneficiosa - ha de ser estreta: demanem parlaments anyals (...) Ara mateix estem obligats per les lleis a elegir els nostres repre sentants entre homes incapaços d'apreciar les nostres dificultats o que no ens tenen cap simpatia: comerciants retirats dels negocis, terratinents(...); advocats que només busquen fer-se famosos i treure'n profit(...) Demanem que l'únic criteri per a ser elegit sigui el de ser votat pels electors i que els diputats siguin remunerats amb els diners públic de forma justa i adequada al seu càrreg públic

Fes una anàlisi de les queixes i peticions del cartisme britànic

Les nostres queixes	Les nostres peticions
1.-	1.-
2.-	2.-
3.-	3.-
4.-	

- Un dels líders del cartisme fou Robert Owen, fundador de la colònia tèxtil de New Lanark. Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia i un breu resum de les seves idees

New Lanark fou més que una fàbrica; fou una colònia tèxtil, construïda a finals de selge XVIII. A més dels "molins" amb el telers moguts per la força de l'aigua, la colònia tenia magatzems, tallers de reparació de maquinària... i els obrers disposaven de blocs de pisos per a vivendes familiars amb tots els serveis necessaris : església, escola - dotada amb moderns mètodes educatius -, botigues...; malgrat les bones intencions i els avenços indiscutibles, la vida a New Lanarck era força dura.

- Pots identificar alguns serveis dels diferents edificis ?
- I la moderna metodologia de l'escola ?
- I justificar el seu emplaçament?

A Espanya, cap al 1855 els obrers també exigien al govern el dret d'associar-se en defensa dels seus interessos, com ja ho podien fer els patrons.

doc 42

" Fa anys que la nostra classe va caminant cap a la seva ruïna. Els sous baixen; el preu dels comestibles i el de les habitacions és més alt. Les crisis industrials van una darrera l'altra. Hem de reduir cada dia el cercle de les nostres necessitats, enviar al taller les nostres esposes, amb perjudici de l'educació dels nostres fills, sacrificar-los en un treball prematur.

El mal és gravíssim ; urgeix el remei i l'esperem de vosaltres. No pretenem que ataqueu la llibertat del l'individu, per què és sagrada i inviolable, ni que mateu la lliure competència , per què és la vida de la indústria. Ni que carregueu damunt l'estat l'obligació de socorre'ns ja que prou coneixem les dificultats del Tresor. Us demanem, exclu- ssivament el lliure exercici d' un dret: el dret d'associar-nos. Avui se'ns concedeix només per a afavorir-nos en cas de malaltia o atur; demanem que, en endavant, se'ns concedeixi per a oposar-nos a les desmesurades exigències dels amos de tallers, per a establir d'acord amb ells els sous, procurar-nos les primeres necessitats a baix preu ; organitzar l'ensenyament professional i fomentar el desenvolupament de la nostra intel.ligència, i atendre els nostres interessos.

Es tem que els associats hem de promoure desordres (...) (...) (...) Desitgem l'associació i aspirem a generalitzar-la però no per la violència. L'accés ha de ser tan lliure com la sortida; obligatoris només els acords per als seus individus; la resistència, pasiva; purament moral la seva acció damunt els capitalistes(...)

Els nostres dolors són, indubablement, grans. No només podem cobrir les nostres primeres atencions; treballem més del que les nostres forces ens consenteixen i la nostra salut s'altera; són objecte d'insults grollers i, malgrat sentir vivament ferit el nostre orgull, els hem de devorar en silenci.

Altres n'hi ha que, essent menys penosa la seva càrrega i menys útil, demanen protecció , condecoracions, privil. legis; nosaltres només demanem la universalització d'un dret, o més ben dit, la sanció d'una llibertat que està en nosaltres mateixos."

Extret i traduït de JOVER J.; Historia de
contemporànea, Barcelona, 1969

España moderna y

- Fes una triple anàlisi

què no demana aquest obrer ?	què demana?	Per quines raons ho demana?

Els obrers es radicalitzaren, a mesura que se l's va anar explicant que calia fer violència per tal d'enfondrar i enderrocar aquell ordre de coses i aquella burgesia que els feia malviure.

doc 43 retrat de Karl Marx - Amb l'ajut d'un enciclopèdia fes
biografia de Karl Marx

una breu

" Tota la història de la societat humana fins avui dia, és una història de lluita de classes. Lliures i esclaus; patricis i plebeus; nobles i serfs; mestres i oficials; en una paraula, opressors i oprimits, sempre en front un dels altres, empenyats en una lluita sense interrupció, unes vegades oculta, d'altres franca i oberta; en una lluita que condueix a cada etapa a la transformació revolucionària de tot el règim social o a l'extermini d'ambdós classes beligerants. La moderna societat burgesa que s'aixeca sobre les ruïnes de la societat feudal, no ha abolit els antagonismes de classes. El que ha fet és crear noves classes, noves condicions d'opressió, noves modalitats de lluita.

A la nostra època - l'època de la burgesia - es caracteritza per haver simplificat els antagonismes de classe. Avui, tota la societat tendeix a separar-se en dos grans classes antagòniques ; la burgesia i el proletariat.

MARX K. i ENGELS F. Manifest comunista 1848

- Busca una breu expressió ón es clarifiqui quin és el motor de la Història segons Marx i Engels

- Tot raonant la teva opinió, digues si estàs d'acord en què

- La Història de la Humanitat és una lluita de dues classes antagòniques entre si ?

- La burgesia era una classe que explotava i oprimia l'obrer al segle XIX ? I al segle XX ?

- el segle XIX fou el segle de la burgesia ?

- quan els obrers arribin a tenir el poder que ara tenen els burgesos crearàn una societat perfecta , sense classes , sense odi ?

doc 45 retrat de Bakunin - Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes biografia de Bakunin

una breu

doc 46

" Sóc un amant fanàtic de la llibertat (...)(...)(...) No de la llibertat formal, atorgada i mesurada per l'Estat, mentida eterna que no representa res més que els privil.legis d'uns pocs, fundats damunt l'esclavatge de tots(...) No; jo defenc l'única llibertat digna d'aquest nom ; la llibertat que consisteix en el plé desenvolupament de les potències materials, intel.lectuals i morals que es troben latents dintre de cadascú(...) La llibertat ilimitada de cadascú per la llibertat de tots; la llibertat per la solidaritat; la llibertat per la igualtat(...)(...)(...)

Jo sóc un partidari de la igualtat econòmica i social, per què fóra d'aquesta igualtat, la llibertat, la justícia , la dignitat, la moralitat i el benestar dels individus no és possible(...) Aquesta llibertat s' ha d'establir al món mitjançant l'organització espontània del treball (...) ; no per l'acció tutelar de l' estat . Aquest és el principal punt que em separa de socialistes i comunistes " (...)

M BAKUNIN, La Comuna de Paris i la noció d'Estat , Extret de
Historia del mundo contemporáneo a través de sus documentos ,
Barcelona, 1991 p. 159

- Intenta definir el concepte de llibertat segons Bakunin

- Descobreix quines són les principals contradiccions que es troben entre aquest concepte de llibertat i la resta del text

- Amb l'ajut d'un diccionari defineix el concepte "anarquisme"

- Et sembla possible o utòpic aquest model de societat ? Raona la teva resposta

doc 47 Retrat de LLeó XIII

" (24) Els proletaris són , per naturalesa, tan ciutadans com els rics. (...) Per tant, éssent absurd atendre només una part dels ciutadans i abandonar-ne un altra, s'entén que els polítics de qualsevol estat han de preocupar-se de la salvació i del benestar de la classe proletària; si no ho fan, violen la justícia que ordena donar a cadascú alló que és seu.

(...) (26) No és just, que ni l'individu ni la família siguin absorvits per l'estat; el que és just és deixar a cadascú la facultat d'obrar amb llibertat fins ón sigui possible, sense danyar el bé comú ni ningú.

(...) (27) Els drets, siguin de qui siguin, s'hauràn de respectar inviolablement; i per què cadascú disfruti del seu, l'estat ha d'impedir o castigar les injustícies

(...) (31) El primer que cal fer, és alliberar els pobres i els oprimits de la crueltat del ambiciosos que abusen de les persones com si fossin coses per treure'n profit(...) Cal mirar, per aixó, que la jornada laboral no duri més del que permeten les forces(...) (...)La duresa del treball dels que treballen en mines o canteres de ferro i coure etc... s'ha de compensar amb una menor duració, ja que aquestes feines demanen més esforç i són perilloses per a la salut. També cal tenir en compte les estacions de l' any, ja que una feina fàcilment suportable en una estació és insupor table en un altra. I tot el que pot fer un adult no ho poden suportar una dona o un nen; quant als nens cal evitar cuidadosament que entrin als tallers abans que l'edat hagi donat suficient desenvolupament a la seva intel.ligència i a la seva ànima.

(...) (33) Si l'obrer rep un sou suficientment ampli com per a sustenar-se a si mateix ,la seva dona i els fills - si és prudent- s'inclinarà a l' estalvi , a fi de constituir un petit patrimoni (...)Les lleis han afavorir el dret de tots a la propietat privada i facilitar que la major part dels obrers tinguin la seva. (...) (...) Aixó no es podrà obtenir si la propietat privada és absorvida per la duresa de tributs i d'impostos.

(...) (34) Patrons i obrers poden fer molt mitjançant asso ciacions i institucions per a atendre les necessitats d'una classe i l'altra (...) (...) tant si són associacions només d'obriers com mixtes, de patrons i obrers

RERUM NOVARUM, Carta Encíclica de S.S. Lleó

XIII, 15 de Maig de 1891

- Fes un breu resum , amb les teves paraules, dels següents paràgrafs

24:

26:

27:

31:

33:

34:

- Identifica a qui van principalment dirigits els paràgrafs 24 i 27. Recorda que estàs a finals de segle XIX.

- I el paràgraf 26 ?

- quins drets humans queden consagrats en els paràgrafs 33 i 34

- Compara els documents 44 i 46 amb el 47 i digues quin dels tres - si n'hi ha algun-, respón millor a les demandes que has llegit en el document 42. Justifica la teva resposta

- Si haguessis de fer una única crítica als documents 44, 46 i 48, quina escolliries per a cadascun d'ells?

10 .- Catalunya, fàbrica d'Espanya

- En el video que ara veuràs,

TEMA 2.- LA REVOLUCIO FRANCESA I L'IMPERI NAPOLEONIC

PROCEDIMENTS : Obtenir i elaborar informació

- 1.- Adquisició i ús de vocabulari històric
doc 28
- 2.- Tècniques de resum i anàlisi : doc
5,7,12,14,15,19,20,22,24,29,32,35,42,
- 3.- Extreure informació d'evidències : doc
3,4,8,10,25,26,37,38,43,44,45
- 4.- Extreure informació d'atles, enciclopèdies
5,12,22,26,30,32,38,41
etc...: doc
- 5.- Comparar fonts : 1-2-3; 3-4-5;10-11; 10-12;
3-30; 25-44; 32-45
16-17-18;19-20; 21-22; 1-2-
- 6.- Criticar fonts: doc 12,33
- 7.- Extreure informació de quadres, gràfics
etc... 23, 35
- 8.- Extreure conclusions : doc 15

Treball del temps

- 9.- Identificació de categories temporals : doc
i les Activitats de síntesi
35,41 ; del 4 al 23 ; 45

EXERCICI D'EMPATIA

Treball de l'espai

- 10.- Ubicar topònims al mapa : doc 49

VALORS : - esperit crític
- treball en equip

POSTER : La presa de la Bastilla

- CARDS :**
- 1.- Retrat de Lluís XVI i Maria Antonieta
  - 2.- El Jurament del Joc de la Pilota (David)
  - 3.- Dibuix a color de dos sans-culottes
  - 4.- Assassinat de Marat (David)
  - 5.- Retrat de Robespierre i Danton
  - 6.- La Coronació imperial de Napoleón (David)

CASSETTE: Text complet de la Declaració de drets humans
de l'honre i del ciutadà , francesa

americana i de la Declaració de Drets

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

1.- El rei ha mort ! Visca la Revolució ! Visca la República !
... Paris, 21 de Gener de 1793

2.- Com s'havia arribat aquí ? Les causes

2.1.- Una societat estamental

2.1.1.- El Tercer Estat

2.1.2.- La noblesa o primer estament

2.3.- Els Reis

2.4.- La difusió de les idees revolucionaries

2.5.- Independència i Revolució als Estats Units

- Declaració de Drets en la independència dels
- Declaració dels Drets humans de l'home i del
- La Constitució americana (1787) i la francesa (1791)

Estats Units
ciudadà

2.6.- L'"Estat de Comptes" de la Hisenda estatal

3.- Les fases de la Revolució

3.1.- La Revolta dels privilegiats (1787-1789)

3.2.- L'Assemblea Constituent (1789-1791)

3.2.1.- el 14 de juliol

3.2.2.- La "Grande Peur"

3.3.- L'Assemblea Legislativa (1791-23 de Gener del 1793)

3.4.- La Convenció

3.4.1.- La Convenció girondina

3.4.2.- La Convenció jacobina: el Terror

3.4.3.- La Convenció thermidoriana

3.5.- el Directori

4.- El Consolat

4.1.- Pau i riquesa a 'interior

4.2.- Prestigi a l'exterior

5.- El somni imperial

5.1.- L'hora del triomf

5.2.- Espanya , el primer error

5.3.- Napoléon i Catalunya

5.4.- La guerra per a la independència

1.- els setges

2.- la guerrilla

3.- Les batalles campals

5.5.- L'hora del fracàs : la campanya de Rússia

1.- El Rei ha mort ! Visca la Revolució ! Visca la República !

París, 21 de Gener de 1793

doc 1

" El carro va arribar enmig d'un gran silenci...L' espai al voltant de l'andami estava rodejat de canons i els soldats armats arribaven tan lluny com podia fer-ho la vista. Al punt en que el Rei va sortir del carro, tres dels butxins el rodejaren i intentaren treure-li la roba que duia. Els va empenyer amb dignitat i es va treure la capa ell mateix, i després el collar i la camisa, preparant-se ell mateix per a morir "

Mossèn Edgworth, sacerdot irlandés que

acompanyava Lluís XVI a la mort.

doc 2

" La sang corria; crits de joia dels 80.000 homes armats esclataren a l'aire; la sang corria i la gent hi enfonsava el seus dits , un tros de pell, un trosset de paper...
(...) Un dels butxins va vendre un bucle dels cabells; la gent volia comprar el llaç que el rei havia dut; tothom s'enduia o un troç dels seus vestits, o roba tacada de sang. Tot el poble estava dret, rient, parlant com si tornés d'una festa...Les tavernes del voltant de la sanguinolenta plaça tenien les botelles de vi buides, com sempre. La gent venia pastels i patés al voltant del cos decapitat fins que l'agafaren i el posaren dins la mateixa cistella que els criminals comuns"

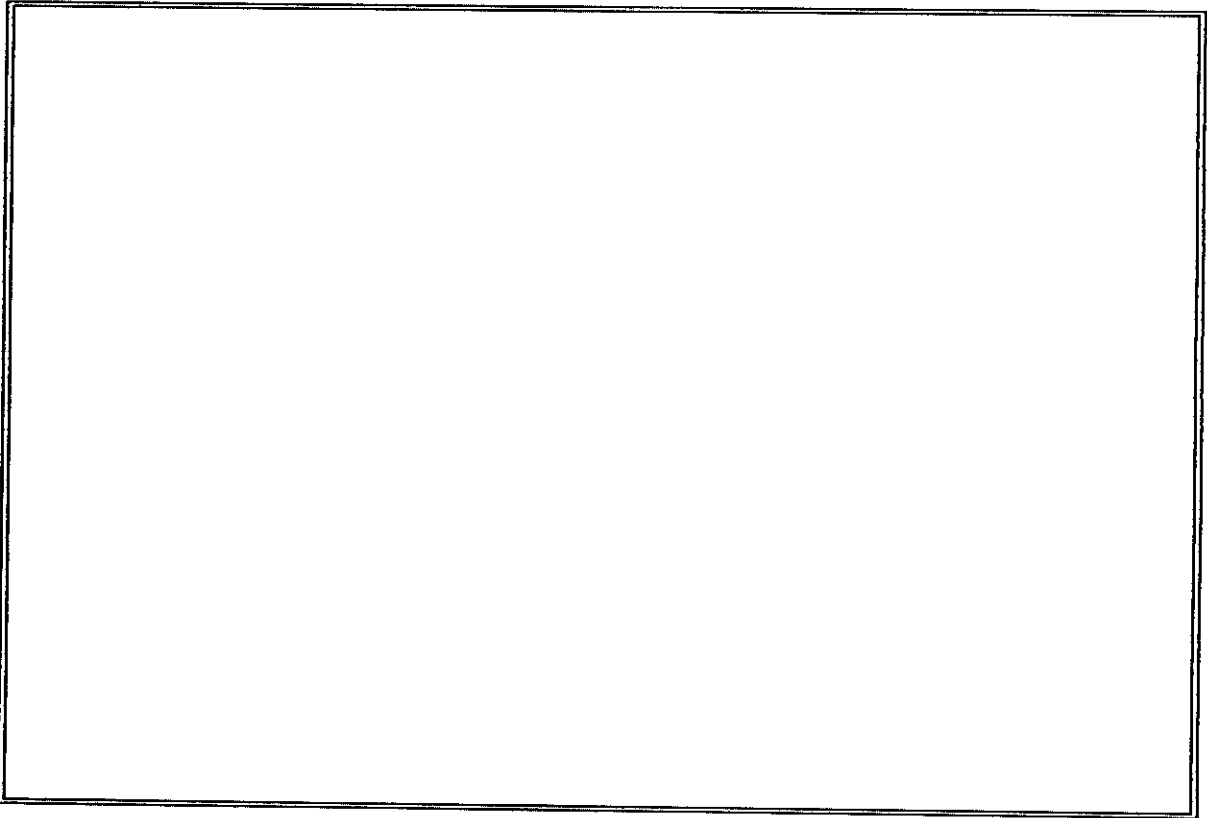
Relat de Marcier, diputat radical dela Convenció

doc 3

El gravat representa el moment en el què un jacobí ensenya al poble de Paris el cap de Lluís XVI Borbó, que acaba de ser guillotinat.

Els relats que has llegit, també descriuen el guillotinement de Lluís XVI rei de França.

- descriu el que veus en el gravat
- Comparant el gravat amb els dos textos : quin dels dos relats et sembla més creïble i per què
- digues quines són les principals divergències entre ambdós relats?

2.- Com s'havia arribat aquí ? Les causes

2.1.- Una societat estamental

A finals del segle XVIII, França - 24 milions d'habitants - mantenia una estructura social en **estaments**, igual que a la resta d'Europa. D'origen medieval aquesta divisió es caracteritzava per

- tres estaments : el primer o clergat, el segon o aristocràcia i el tercer - que no tenia nom propi - estava format per la pagesia, la burgesia i els marginats.

- les diferències entre el membres dels tres estaments no venien marcades tant per la diferent capacitat econòmica de cadascun d'ells, sinó pel manteniment d'uns privil·legis de caràcter legal que els feien diferents entre sí; així, per exemple, hi havia burgesos molt rics que, malgrat la seva riquesa no podien gaudir dels privil·legis específics de la noblesa com, per exemple, ocupar determinats càrregos a l'exèrcit o a la política, mentre que hi havia nobles paupèrrims, que, en canvi mantenien certs privil·legis pel fet de ser nobles, com per exemple no poder empresonats per deutes o, si eren condemnats a mort, no eren penjats; havien de ser decapitats.

- Com a la resta d'Europa també a França, la major part de la població pertanyia al tercer estament; més d'un 80% eren pagesos; més d'un 10% eren burgesos; la noblesa no arribava a ser el 5% i els clergues no eren més del 2%.

La premsa - que estava en mans d'il·lustrats - havia anat denunciant sovint aquesta estructura social per què els semblava injusta; a més, molts burgesos de França eren conscients de què eren ells - i no els nobles - els que amb els seus negocis i els seus impostos treien endavant el país; i aspiraven a poder tenir també, sense trabes de cap mena, el poder polític.

2.1.1.- El Tercer estament

- Observa aquest gravat de l'època i interpereta el seu missatge

doc 4

doc 5

"Passejant per un turó per fer descansar el meu cavall, se'm va ajuntar una pobra dona que es queixava dels temps en que li tocava viure i dela tristesa del país. Al demar-li les seves raons, em va dir que el seu marit tenia només una petita parcel·la de terra, una vaca i una petita cabana i encara havien de pagar al senyor de la seva senyoria 20 kilos de blat i tres pollastres a l'any, en concepte de taxes. A més, dl altres impostos. Tenien set fills... Aquesta dona, mirant-la d'aprop semblava que tingués uns 50 o 60 anys; el seu cos estava tan corbat i la seva cara tant plena d'arrugues ...però només en tenia 28"

Arthur Young, viatge a la Lorena, juliol de

1789

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes una breu biografia d'Arthur Young

- Fes un breu resum del text que has llegit

doc 6 El poema adjuntat a aquest gravat diu :

calor

" tots els dies, al camp,

faci fred o

es veu el pobre pagès
treballar durant tot l'any
per a reunir amb l'esforç
amb què pagar el recaptador
de l'impost "

- Compara les fonts 3 amb la 4 i la 5 i extrau-ne al menys, una conclusió

Entre els clergues també eren freqüents les queixes contra la situació d'injustícia que alguns pagesos patien a mans dels seus senyors. Un d'ells, l'Abbé Sieyès, posant-se del costat del que patien havia escrit un pamflet titolat

"Què és el tercer estat ?"

que havia tingut molt èxit entre els il·lustrats. Entre d' altres coses allí s'hi podia llegir

doc 7

"El plan d'aquest escrit és molt simple. Ens fems tres preguntes:

- què és el Tercer Estat? tot
- Que ha representat, fins ara, en l'ordre polític ? Res
- A què aspira ? A esdevenir quelcom.

Qui s'atreveria a dir que el Tercer Estat no conté en sí mateix tot el necessari per a formar una nació completa?

(...)(...)(...) Per tal d'impedir ser aplastat del tot.. què li queda al desgraciat no privilegiat ?

Primera petició : que els representants del Tercer Estat no siguin elegits més que per ciutadans que pertanyuin realment al Tercer Estat.

Segon : que els seus diputats siguin iguals en número als dels dos estaments privilegiats

Tercera : que els Estats Generals (les Corts) votin, no per estament, sinó per cap"

- Fes un breu resum, amb les teves paraules, de les tres peticions del Tercer Estat

Primera:

Segona:

Tercera :

2.1.2.- La noblesa o aristocràcia

- Observa aquests quadres que representen diferents maneres de diversió dels nobles del segle XVIII, ja sigui a Versalles, - la Cort presidida per Lluís XVI i Maria Antonieta de França- o a les seves mansions. Denomina les modes que et criden l'atenció

doc 8 Una tertúlia a casa de Madame Geoffrin

doc 9 L'hora de la txocolata

doc 10 Festa aristocràtica

doc 11

" Era realment una típica festa a l'estil aristocràtic(...) entreteniments variats, homes a cavall, trets de perdigons , lluites de duels i, sobre tot, no hi havia ningú dels presents que fes amb les seves mans cap tipus de treball mecànic(...) A la major part dels regiments un lloctinent d'origen humil no pot ascendre per damunt d'aquells que tenen títols de noblesa(..) Es freqüent que el Rei premiï amb importants o menor càrregos de govern als nobles que li són fidels(...) Des del Concordat del 1516 el rei manté el dret d'escollir molts Bisbes i Abats(...) Molts dels que ocupen aquests càrregos són d'origen noble(...) I, donat que , en teoria, els nobles ajuden al Rei en la funció de govern no paguen impostos ordinaris"

P. Gourbet, L'Antic Règim, 1969

Aquest text és una font primària o secundària ? Per què?

--

- què afegeix el text a la impressió que es rep dels gravats ?

--

2.3.- Els Reis

doc 12 Retrats de Lluís XVI Borbó i Maria Antonieta de França

doc 13

" Es pot veure el Rei passant la tarde al seu despatx mirant amb el telescopi com els nobles arriben a Versalles. Sovint s'ocupa en netejar o en entretenir-se com pot. Té una intel·ligència tossuda, gustos sencills, cor honest i un ànima sincera. Però, d'altra banda té un forta tendència a la indecissió i una voluntat feble".

Abbat de Veri

" EL rei esmorza unes costelletes de xai, pollastre fregit amb salsa i un tall de pernil; beu una botella i mitja de champagne; es vesteix, surt a caçar i retorna per fer el sopar amb molta gana "

" El rei te un únic conseller : la seva esposa "

Mirabeau

- com definiries la personalitat de Lluís XVI ?

[Empty box for answer]

- Quina relació guarden aquests textos amb els que has llegit sobre la noblesa?

[Empty box for answer]

- Creus que el comportament dels Reis pot enumerar-se com una causa més en l'esclat de la revolució? Justifica la teva resposta

[Empty box for answer]

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Maria Antonieta, reina de França

2.4.-La difusió de les idees revolucionaries

A finals del seglel XVII un anglès, John Locke, havia posat les bases de la teoria de la "separació de poders de l'Estat " en un obra titulada Tractat sobre el govern civil

doc 14

"Malgrat que en una societat que actúa d'acord amb la seva naturalesa , és a dir, per a salvagaurar-se , no pot existir cap poder superior al poder legislatiu, al qual els demés poders de l'Estat s'han de trobar subordinats (...) sempre li queda al poble el poder suprem d'apartar els legisladors , si considera que actúen de manera contrària a la missió que se'ls ha confiat. D'aquesta manera, la societat conserva sempre el poder suprem d'evitar les maquinacions de qualsevol persona, inclús dels seus propis legisladors, que poden arribar a ser tan necis o tan dolents com per a maquinat contra les llibertats i propoetats de l'individuu"

Uns anys més tard, el baró de Montesquieu havia divulgat aquesta teoria en una obra titulada L'esperit de les lleis

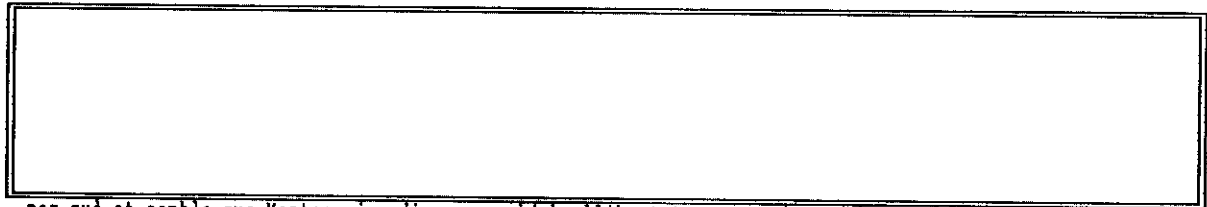
doc 15

" A cada estat hi ha tres poders:

Pel primer - el legislatiu-, els prínceps o els magistrats fan les lleis per un cert temps o per sempre i corregeix i deroga les que estàn fetes. Pel segon - l'executiu-, es fa la pau o la guerra, s'envia o rep ambaixadors, s'estableix la seguretat i es preveu les invassions, i pel tercer es castiga els crims i es decideix en les baralles entre ciutadans. Aquest últim s' anomena poder judicial.
Quan es reuneix el poder legislatiu i el executiu en la mateixa persona, no hi ha llibertat. Tampoc n'hi ha si el poder de jutjar no és ben separat del poder legislatiu"

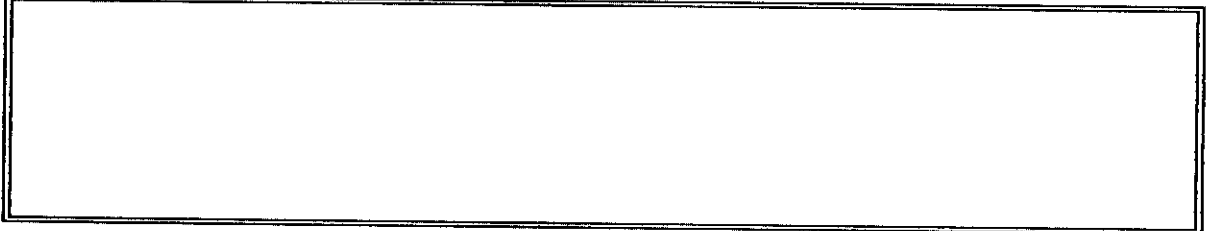
- De quin poder es parla a la font 14?

[Empty box for answer]

- A partir de la lectura de la font 15, defineix cadascun dels tres poders amb les teves pròpies paraules

- per què et sembla que Montesquieu diu que no hi ha llibertat en un país en el que els tres poders de l'estat estiguin concentrats en una mateixa persona ?

2.5.- La independència i revolució als Estats Units

Els actuals Estats Units foren, inicialment, tretze colònies angleses que, a mitjans segle XVIII varen decidir emancipar-se de la seva metròpli amb una guerra d'independència

- Amb l'ajut d'un atlas posa el nom als primers tretze Estats Units

doc 16

doc 17

" Defensor de la llibertat que idolatro ,més
lliure que ningú, he vingut com amic a
oferir els meus serveis a aquesta república tan
interessant; no porto més que la meua franquesa i
bona voluntat, cap ambició, cap
interés personal .La felicitat d'Amèrica és
íntimament lligada a la felicitat de tota la huma
la'honestitat, la nitat; esdevindrà la llar de la virtut,
tranquila llibertat " tolerància, la igualtat i una
Carta de Lafayette a la seva esposa, 7 de
juny de 1777

doc 18

Cronologia de l'origen Cronologia de la Revolució dels Estats Units francesa

1765 Stamp Act

1773 Motí del té

1774 Declaració de
Drets humans

1775 Guerra d'independència

1787 Constitució americana

la Pilota

1789 Jurament del Saló del

Joc de

Preses de la Bastilla
Grande Peur

1791 Constitució francesa

- 1793 Convenció
  - a) girondina
  - b) jacobina
  - c) thermidoriana
- 1795 Directori
- 1798 Consolat

- Savent que el marquès de Lafayette fou un revolucionari francès que va anar al lluitar a favor de la independència dels Estats Units, relaciona entre si les fonts 16,17 i 18

doc 19 Declaració de Drets Humans americana

" Quan en el curs dels esdeveniments humans, es fa necessari per a un poble, disoldre els vincles polítics que l'han lligat a un altre i pendre entre les nacions de la Terra el seu lloc per separat i d'igual a igual, dret al que les lleis de la Naturalesa, i del Déu d'aquesta Naturalesa li concedeixen, un just respecte al judici de la humanitat l'obliga a declarar les causes que l'impulsen a la separació.

Sostenim, per evidents per sí mateixes, aquestes veritats: que tots els homes són creats iguals, que són dotats pel seu Criador de drets inalienables; entre ells : la vida, la llibertat i la busca de la felicitat. Precisament per a garantir aquests drets s'institueixen els governs entre els homes .

(...)(...)(...) Però , quan una llarga sèrie d'abusos i usurpacions, dirigides invariablement al mateix objecte, demostra el disseny de sotmetre al poble a un despotisme absolut, aquest poble té el dret i el deure d'enderocar aquest govern i establir noves garanties per a la seva futura seguretat.

(...)(...)(...) Ells han estat sords a la veu de la justícia i de la consanguinitat. Hem d'acceptar, doncs, la necessitat de la nostra separació i considerar-los com als demés pobles : amics en la pau i enemics en la guerra.

Per tant, els representatns dels Estats Units d'Amèrica, prenent com a testimoni al Suprem Jutje de l'Univers(...) solemnement declarem (...) que aquestes Colònies són lliures i independents (...)(...)(...)

- Quins són els drets humans inviolables que es defineixen en aquesta Declaració de Drets ?

Amb quins arguments els americans consideren just anar a una guerra d'independència ? assenayla'n, al menys dos.

- Resumeix , de la forma més breu possible, el contingut del paràgraf 1.

doc 20 Declaració dels drets de l'home i del ciutadà

" Art. 1 Els homes neixen i permaneixen lliures i iguals en drets. Les distincions socials només poden fundar-se en la utilitat comuna.
 Art.2.- La fita de tota associació política és la conservació dels drets naturals i imprescriptibles dels homes. Aquests drets són : la llibertat, la propietat, la seguretat, i la resistència a l'opressió.
 Art.3.- L'origen de tota sobirania resideix , essencialment, en la nació
 Art. 4.- La llibertat consisteix en fer tot allò que no perjudica els demés
 Art.6.- tots els ciutadans són igualment admisibles a totes les dignitats i càrregos públics
 Art 7.-. Ningú pot ser acusat, detingut o empresonat excepte en els casos determinats per la llei
 Art.10.- Ningú podrà ser inquietat per les seves opinions, inclús religioses, mentre no alteri l'ordre públic
 Art. 11.- La lliure comunicació dels pensaments i de les opinions és un dels drets més preciats de l'home
 Art 12.- La garantia dels drets de l'home i del ciutadà necessita una força pública. Aquesta força pública s'institueix per al benefici de tots i no per a la utilitat particular de ningú.
 Art. 17 .- Essent la propietat un dret inviolable i sagrat ningú pot ésser privat d'ella, excepte quan, la necessitat pública, legalament constatada, ho exigeix i amb la condició d'una indemnització prèvia"

- Quins drets humans afegia aquesta declaració a l'americana?

- Defineix amb les teves paraules els conceptes de : llibertat

sobirania

lleí

- Quina és la principal funció que els revolucionaris atribueixen a l'Estat ?

- I tu , quins drets humans consideres inviolables?

doc 21

ESQUEMA DE LA CONSTITUCIO AMERICANA DE 1778		
LEGISLATIU	EXECUTIU	JUDICIAL
Congrés Senat	President (cada 4 anys)	Tribunal Suprem (9 persones) i jurats

compromissaris

EL POBLE DELS ESTATS UNITS DE NORD-AMERICA

doc 22

ESQUEMA DE LA CONSTITUCIO FRANCESA DE 1791

LEGISLATIU	EXECUTIU	JUDICIAL
Assemblea Nacional	El Rei (hereditari)	Tribunals de magistrats

ELECCIONS PER SUPRAGI CENSITARI

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia defineix

Sufragi censitari :

Sufragi universal :

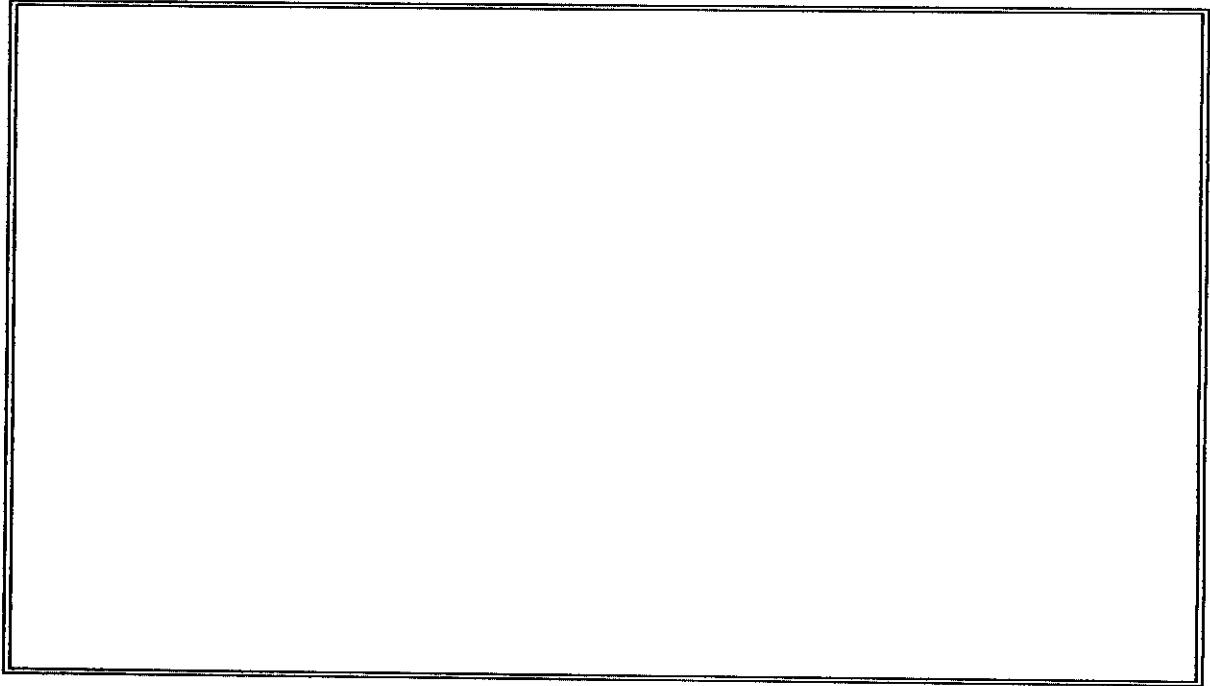
- Indica les diferències i les analogies que trobes entre la Constitució francesa i l'americana

Diferències:

Analogies:

Al llarg del segle XVIII ,tot aquest reguitzell d'idees havien anat calant entre la població. Fes un llistat amb aquelles idees revolucionàries que han aparegut fins aquí.

2.6.- L'Estat de comptes de la Hisenda estatals

L'any 1786, el ministre d'Hisenda havia fet públics els pressupostos de l'Estat. Tots els francesos que sabessin llegir havien pogut analitzar quines eren les entrades i les despeses de la Hisenda Reial; i era evident que el dèficit entre entrades i despeses era important.

- Observa aquest quadre i analitza les diverses fonts d'ingressos i despeses a la Cort de Lluís XVI

doc 23

3.- LES FASES DE LA REVOLUCIO

3.1.- La revolta dels privil.legiats

El dèficit estatal era evident. Per a aixugar-lo , els ministres proposaven al Rei que aplicués un nou impost sobre la terra; un impost que , afectaria , sobre tot als nobles ja que ells eren els principals posseïdors

de terra a a França.

I, heus a quí , que els nobles - amb connivència amb alguns burgesos posseïdors també de terres-, es negaren a pagar aquest impost, i exigiren al Rei la convocatòria d'Estats Generals (Corts) que no es reunien des del 1614. Llavors el Rei, Lluís XVI, davant la negativa del Parlament de París a enregistrar l'Edicte reial en el que es creava aquest nou impost, va fer l'únic acte absolutista que es coneix durant el seu regnat: va disoldre el Parlament . De repent, París, igual que algunes altres ciutats de França van començar a bollir en revolució; per tots els carrers apareixien pasquins, follets, pamflets... demanant al Rei la convocatòria d'Estats Generals , com ja els "notables" havien demanat.

El Rei cedeix i convoca Estats Geenrals per al 5 de Maig del 1789. Organitzats en "Comités de Correspondència", els "patriotes" o revolucionaris van per tot el país recollint més de 40.000 "cahiers de doléances " : quaderns de queixes. Dues constants hi apareixen entre una multitud de denúncies: rebaixa d'impostos i adhesió majoritària a la Monarquia, única institució respectada.

3.2.- L'Assemblea Constituent :la burgesia moderada al poder

El 5 de Maig del 1789, el Rei pronuncia un breu discurs d'obertura dels Estats Genrals davant 308 nobles, 290 eclesiàstics i 598 representants del Tercer estat. A continuació el Tercer estament demana el vot per cap i no per estament; es discuteix acaloradament; alguns nobles i alguns eclesiàstics, s'adhereixen al Tercer Estat. I des d'aquest moment, la nova junta s' autodenomina Assemblea Nacional i es trasllada al Saló del Joc de la pilota ón els seus representants fan el següent jurament

doc 24

" Jurem no separar-nos mai més de l'Assemblea Nacional i reunir-nos allí ón les circumstàncies ho exigeixin, fins que no estigui establerta i recolçada en sòlids fonaments la Constitució d'aquest regne."

Tots els membres presten el mateix jurament davant el president. Aquesta cerimònia acaba amb els crits reiterats i universals : Visca el Rei!...

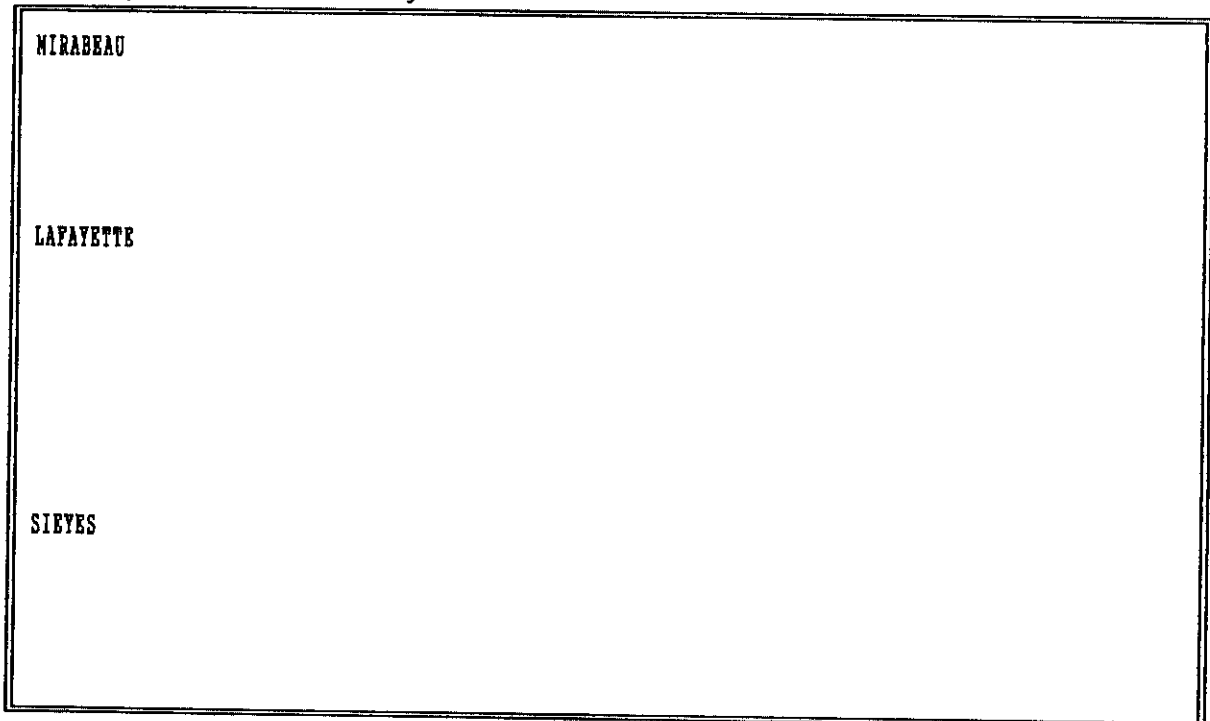
20 de juny del 1789

- De la forma més breu possible : què era el que es jurava en el Saló del Joc de la Pilota ?

I quan la guàrdia reial es presenta per a desallotjar el frontó, Mirabeu contesta: "Aneu i digeu al rei que nosaltres som aquí per la voluntat popular i només abandonarem els nostres escons per la força de les baionetes"

doc 25

- quin moment de la revolució et sembla que pot recollir aquest dibuix fet pel pintor David ? Intenta identificar els principals protagonistes del jurament del Saló del Joc de la Pilota : Mirabeau, Lafayette, l'abat Sieyès i fes-ne una breu biografia

Davant d'aquesta actitud, el Rei manté les tropes disposades a mobilitzar-se en qualsevol moment, i és aleshores quan, el 14 de juliol, - el dia en què el preu el de pa a París va anar més alt dels últims anys -, un simple motí de fam es transforma en l'inici sangonós de la Revolució; la multitud, armada amb fusells robats a l'arsenal dels Invàlids, i instigada pel cosí del Rei, Philippe Egalité i per altres exaltats com Camille Desmoulins etc... pren la presó de la Bastilla, el símbol de l'absolutisme reial. Al seu interior només hi havia 4 presoners però el motí es cobrà 90 morts.

doc 26 Identifica el fet que es representa en aquest gravat

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Philippe Egalité o Felip Igualtat i Camille Desmoulins

Mentre l'Assemblea delibera, es difon el rumor que els senyors pendran represàlies i plana la por. Es la Grande Peur, que l'Agost del 89 desplaça la revolució de la ciutat al camp. Els pagesos assalten castells, cremen arxius... I l'Assemblea, davant le perill de desbordament atura les sessions per a l'elaboració de la Constitució i inicia les reformes que culminaran amb els decrets d'Agost ; la divisió estamental queda abolida i també la servitud encara que no l'esclavitud; discutits quins drets són feudals i quins no, se suprimeixen els drets feudals... però no, per descomptat , el dret a la propietat, "conquesta irrenunciable" dels revolucionaris burgesos. Es més : el pagès que desitgi accedir a la propietat de la terra que treballa només ho podrà fer després de pagar 20 anualitats de renda al seu senyor; se suprimeixien totes les proves de noblesa per l'accés a qualsevol càrreg públic i es prohibeix la paraula "vassall": és l'hora de la burgesia . Finalment, l'Assemblea publica la seva Declaració de Drets

- Recorda : quins eren els drets humans inviolables per als francesos revolucionaris ?

Després, l'Assemblea decideix "nacionalitzar" els bens de monestirs, bisbats, abadies... i atorga una Constitució civil del clergat que pretindrà, entre altres coses, transformar els sacerdots de França en uns funcionaris fidels als principis revolucionaris. Quan Pius VI condemna aquesta Constitució s'obre un Cisma entre el clergat "juramentat" i el "refractari" (,és del 60%).

- Amb l'ajut d'un diccionari busca el significat del concepte Cisma

Després, l'Assemblea reforman l'economia seguint les directrius del liberalisme incipient : més que lleis, llibertat. Per fi, acaba la Constitució i el Rei la sanciona.

- Recorda : com estaven estructurats els tres poders de l'Estat en aquesta Constitució ?

[Empty box]

Aprovada la Constitució ,la Revolució incia una nova etapa.

3.4.- L'Assemblea Legislativa

Davant el cariu que estan prenent algunes coses, el Rei i la seva familia planneja fugir de França; disfressats de comedians, els reis són identificats i presos a Varennes. Enmig d'un silenci amenaçador Lluís XVI i Maria Antonieta són conduïts a París ; els carrers s'havien omplert de papers que deien: " Qui aplaudeix al Rei serà assotat; qui l'insulti, serà penjat" .

El fracàs de la fugida del rei decidíex a Austria i Prússia a declarar la guerra a la França revolucionaria, intentant protegir-se de la penetració d'aquestes idees tan perilloses per a totes les monarquies europees. I els girondins , majoria a l'Assemblea contesten ;

doc 27

"Diguem a Europa que 10 milions de francesos , inflanats en el foc de la llibertat, armats d'espasa, ploma, raó i eloquència, són capaços , ells sols, de canviar el món i fer tremolar els tirans en els seus trons d'argila."

La guerra ha esclatat ; i la revolució haurà d' enfrontar-s'hi
Però l'exèrcit francès, malmès, sense comandaments preparats, pateix una derrota rera una altra; i l'Assemblea ha de recórrer a la lleva de masses, amb el crit : " la Pàtria està en perill". Joves de totes les regions corren a allistar-se durant l'estiu del 92. Els de l'exèrcit del Rhin van cantant la Marsellesa.

doc 28

" Allons enfants de la Patrie,
le jour de gloire est arrivé
Contre nous de la tyranie
l'étendart sanglant est levé
L'étendrat sanglant est levé
Entendez-vous dans les campagnes
mûgir ces féroces soldats
Ils viennent jusque dans vos bras
Egorger vos fills et vos compagnes

refrain

Aux armes mes Citoyens ! formez vos bataillons;
Marchons, marchons ! Qu'un sang impur abreuve nos sillons!

Que veut cette horde d'esclaves
De traïte, des Rois conjurés ?
Pour quoi ces ignobles entraves
Ces fers dès longtemps préparés ?
Français ! pour nous ! ah, quel outrage !
Quels trasports il doit exciter !
C'est nous qu'on pse méditer
De rendre à l'antique esclavage !

Tremblez, tyrans! et vous perfides
l'opprobe de tous les partis
Tremblez! vos projects parricides
Vont enfin recevoir leur prix.
totu est soldat pour vous combattre
S'ils tombent, nos jeunes héros,
la terre enproduit de nouveaux
Contre vous tout prêts à se battre"
(...)(...)(...)

- A qui es poden referir els versos " que veut cet hordre d'
esclaves, de traïte, de Rois conjurés ? " (que volen aquesta horda d'esclaus, de traicions , de reis conjurats
?

- I qui poden ser els "tirans" ?

Mentre tant, a Paris Robespierre - el cap dels jacobins- es prepara per a actuar com a fiscal en el judici al
Rei

doc 29

" Sol.licitem la mort del rei per a gravar profundament en els cors el despreci a la reialesa i omplir
d'estupor tots els partidaris del Rei(...)(...)(...) No heu de dictar cap sentència a favor o en
contra d'un home, sinó prendre una mesura de salut pública (...) Dins d'una República ,un rei destronat
només serveix per a dues coses: una, torbar la tranquil·litat de l'Estat i quebrantar la llibertat;
l'altra, servir de mitjà per a afirmar al mateix temps l'una i l'altra"

Quins són els arguments amb els que Robespierre demana la mort del Rei ?

LLuís XVI - el ciutadà LLuís Capet-, fou sentenciat a mort. Era el 21 de Gener de 1793. Des de l'inici de la revolució s'havia aprovat la guillotina
doc 30

"L'Assemblea Nacional, considerant que l'humanitarisme requereix que l'aplicació de la pena de mort sigui tan poc dolorosa com sigui possible, decreta que...d'ara en endavant s'aplicarà la decapitació segons el mètode aprovat pel Secretariat permanent de l'Academia de Cirugia "

- D'acord amb tot el que has treballat fins aquí : quin dels dos textos que narren l'execució de LLuís XVI et sembla més creïble ? Coincideix amb el que havies escollit abans ? en què et bases per a sostenir la teva opinió actual?

Amb la mort del Rei, França pasava a ser, definitivament, una República ; es necessitava una nova Constitució i començava una nova etapa.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia dels tres jacobins més destacats

doc 30 Retrats de Marat, Danton i Robespierre

Robespierre

Danton

Marat

- quin són els trets comuns més significatius en aquests trets jacobins?

3.5. La Convenció

3.5.1.- La convenció girondina

Quan es va empresonar el Rei, la majoria de l'Assemblea era girondina; és a dir, monàrquica i moderada; ells no haurien volgut la mort del Rei ; però el discurs de Robespierre, els va deixar sense arguments i no tingueren altre remei que acceptar la sentència, sota pena de ser declarats, ells mateixos, antirevolucionaris. Però , un cop guillotinat Lluís XVI, els girondins van tènere una radicalització dela revolució i van començar a deixar d'assistir a l'Assemblea - anomenada Convenció-, que, al poc temps era majoritàriament jacobina.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia resum les característiques dels girondins i dels jacobins

girondins :

jacobins:

No era estrany que els diputats girondins tinguessin por; savien com s'ha reprimint l' aixecament monàrquic i contrari a la lleva en massa que ha assolat la comarca de la Vendée

doc 31

El febrer del 93 la Vendée se subleva contra la lleva en massa. I la Convenció ordena als caps militars esclafar la rebel·lió: " S'ha de matar les dones per que no procrein i els nens perquè serien futurs bandolers." Nou mesos més tard , - quan la Convenció es ja majoritàriament jacobina- , el general Hoche nomenat comandant arriba a la Vendé i escriu al govern de la Convenció : "Mai en la meua vida, he vist una cosa tan atroç. Heu deshonrat la República, heu deshonrat la Revolució " Què havia vist? 250.000 persones anihilades en una població d'un total de 600.000 ; pobles i ciutats arrassats , dones i nens trossejats. Era el Terror, que no havia fet més que començar.

El cop del 2 de juny ha deixat tot el poder en mans dels jacobins. Amb l'actuació del Comitè de Salut pública - creat per Danton- i la "lleí de sospitosos" ideada per Robespierre; amb 20.000 sans culottes armats en connivència amb els jacobins, l' estiu del93 promet ser sangonós

doc 32   Gravat d'uns sans-culottes

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia defineix qui eren els sans culottes i quins eren els seus emblemes en la vestimenta

doc 33 Llei de sospitosos

"Art. 1: immediatament després de la publicació del decret tots els sospitosos que es trobin a la República i que encara estiguin en llibertat seràn detinguts immediatament
Art. 2 : Són considerats sospitosos : els que per la seva conducta, relacions, propòsits o escrits, s'hagin mostrat partidaris dela tirania (...) els funcionaris públics suspesos o destituïts de les seves funcions durant la Convenció(...) les mares , fills o filles i els adminstradors d'emigrats(...)
Art. 3: Els comités de vigilància queden encarregats , cadascún en la seva circumscripció, de redactar la llista de sospitosos.
Art 8: Les despeses de presó corren a compte dels detinguts

- Critica aquesta llei, justificant el teus comentaris

doc 34

" La guillotina estava sempre preparada un quart d'hora abans de l'arribada dels condemnats ; i un dels que havien ajudat a preparar-la es divertia ballant al voltant de l'instrument , distraient la multitud amb les sevs cabrioles, i distorsions !.... El punt màxim, però, arribava quan el fil d'acer de la guillotina segava el cap de les víctimes i queia des de dalt cap a una cistella , rebossant de sang ; cada vegada que hi queia un nou cap, la sang esquitxava i tacava tot el paviment"

MR. De Kerverseau

doc 35

Víctimes guillotinaes d'Abril a juliol de 1794

	Nobles alta	Classe mitja baixa	clergues	obrers	pagesos
Abr. 111	165	50	90	309	315
Maig 124	186	113	54	172	107

Juny 160	277	168	123	321	95
Jul 341	349	165	204	214	100
TOTAL 736	977	496	471	1016	617

- quantes víctimes foren guillotínades en quatre mesos a l'estiu del 94 ?
- Quin fou el grup més nombrós guillotínat durant el Terror?

- Quines raons hi trobes per a explicar aquest fet ?

doc 36

"Per tot arreu se sentia la mateixa pudor, i et trobaves la mateixa colla de bribons(..)Anaven disfressats amb draps i ben esparracats com a mostra d'una pretesa pobresa, però els seus cors eren d'acer i les seves maneres de tirans. En aquest temps, a París la brutícia era una espècie de passaport : barbes llargues, brutes, greixoses, cabells llargs i bruts, mitjes amb forats , sabates fòra, barrets vermells, mans plenes de porqueria, camises obertes"(...)

M. de Keverseau, resident a París durant el

Terror

- Quin grup social es descriu en aquest text ? A quin grup social et sembla pertany l'autor ? Justifica la teva resposta

El Terror, a més, fou descristianitzador

doc 37 Una imatge com aquesta, de la deesa Raó, va substituir la imatge de la Verge a la Catedral de Nôtre Dame.

doc 38 Festes en honor del Ser Suprem substituïren les nombreses festes cristianes del calendari francès

l mateix calendari fou canviat per un altre on els mesos - de 30 dies tots ells - rebien el nom de les constants climàti ques o del treball agrícola dominant : Ventós, Vendimiari, Brumari, Floral, Germinal...
- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, busca les equivalences de tots els mesos de l' any en el calendari revolucionari

- Saps qui fou Charlotte Corday . Relaciona-la amb la informació que et subministra la postal 4 i fes-ne una breu biografia d'ella.

Robespierre i els jacobins eren deïstes : creien en l'existència d'un Ser Suprem , Criador del món ,però

allunyat de l'home i de la seva història ; però Robespierre, com Rousseau, pensava que la creença en un Ser Suprem que ens haurà de jutjar al final dels nostres dies, ajudava a mantenir les conductes dels homes dins d'uns límits que asseguraven la possibilitat d'una convivència harmoniosa ; és per això que , durant la República es perseguí tant als cristians com als ateus.

L'anfany descristianitzador dels jacobins i l'execució del rei , decidiren a què d'altres països europeus s'unissin a la guerra de la Coalició per a lluitar contra la França Revolucionària. Aquest fou el cas d'Espanya, ón la guerra contra el francès - especialment a Catalunya i, sobre tot, a la província de Girona - fou molt popular.

doc 39

" I per fi hem arribats a Martorell, cerca de dos quarts d'una, i dinat en la fonda dels tres Reis, ab música baix a la plaça, d'un que tocava la guitarra , altre lo violí i altre los ferrets; d' aquells músics ciegos o semiciegos, que canten oracions pels carrers i estos cantaven cobles contra de la infernal Assemblea i a favor de la santa catòlica religió -que tots professam - del rei i de la pàtria;"

Calaix de Sastre del Baró de Maldà

doc 40 Com aquesta era la cançó que podien cantar aquells cecs

1. Cristians, tots a les armes
en defensa de la fé,
a destruir los francesos
que van contra Déu vertader,
que són cismàtics i heretges,
filòsofs i protestants (tornada)
Són uan mala canalla
que van contra les cristians

2. Han composta una Assemblea
de les sectes que tinc dit;
ells van contra la terra
i la fé de Jesucrist,
grans càstigs els espera
a l'infern com los pagans. (Tornada)

4. A tres botxins dàreu ordre
de tallar locap a Lluís;
amb violència l'hi llevaren
a la plaça de París;
Viva, viva l'Assemblea,
cridaven los protestants

10. La Rússia i l'Imperi
lo rei prussia i l'anglès
se han posat en campanya;
en encontrar el francès
de sang ja han derramada
les sectes dels protestants (tornada)

11 Ja pot estar en confiança,
Espanya i lo portugués,
que es posin a les armes
per destrur lo francès,
com a lleons rabiosos
mataràn a tots los mals.

- Segons l'autor d'aquesta cançó, què perseguia Revolució ?
- Amb qui s'identifica als revolucionaris ?
- Com s'anomena l'Assemblea en aquesta etapa ?
- Quins grups la componien bàsicament ?
- A quin esdeveniment es referix l'estrofa 4 ?
- Quins països formaven la Coalició contra la França revolucionaria ?

EXERCICI D'EMPATIA : Un comitè de vigilància

Intentem comprendre la por que es va sentir a França durant el Terror; en grups de quatre , dos de vosaltres sou membres d'un comitè de Sans-culottes i els altres dos sou supitosos. Hue de cosnturir un diàleg hipotètic per a un judici popular. CAL que tingue en compte :

- a) L'objectiu d'aquest exercici és que repasseu tot el tema estudiat fins aquí ; per tant, cal que al llarg del diàleg es reproduexien les situacions que hem anat treballant fins aquí.
- b) Els sans-culottes odiaven, especialment: els especuladors, els venedors que enmagatzemaven mercaderia, els emigrats i els seus parents o amics, els nobles i monàrquics , els sacerdots, els derrotistes, els covards i els sospitosos de no ser prou revolucionaris...
- c) Els sospitosos poden ser realment cristians convençuts o monàrquics de cor o no; el Comitè pot haver empresonat una persona per error i l 'acusat pot resultar ser un autèntic jacobí. Cal que el sospitós ho tingui en compte per a preparar-se una bona defensa. Potser també que el sospitós no tingui cap por de morir pels seus ideals.
- d) La sentència només pot ser absolutòria o pena de mort a la guillotina.

3.5.3.- La Convenció thermidoriana

Tanta crueltat no es podia aguantar més; per França començaven a circular sàtires de la figura de Robespierre com aquesta que tens aquí i que respresenta un botxí tallant el cap de Robespierre, després de què aquest hagi guillotinat tots els francesos. França comença a sentir el que se'n dirà "la nàusea de la guillotina"

doc 41

A la Convenció es prepara un cop d'estat ; i un dia del mes de Thermidor, Robespierre i el seu amic Saint Just són arrestats; poc després , marxaran camí de la guillotina; semblava que es tornava a iniciar el Terror: en realitat , era la seva fi. Executat Robespierre, els thermidoriens ofeguen amb l'exèrcit un aixecament sans-culotte i comencen a preparar una nova Constitució.

A l'exterior, la guerra , en canvi, és cada vegada més exitosa per França: la lleva en massa - amb la qual l'exèrcit francès arriba a tenir més d'un milió de soldats - i el talent d'un jove militar d'origen cors - Napoleó Bonaparte - en són la les principals causes.

3.5.4.- El Directori

La nova Constitució deixava el poder executiu en mans de 5 persones - els directors - i el poder legislatiu descansava no en única Assemblea sinó en dues Cambres

I, mentre a l'exterior les campanyes són gairebé sempre favorables a França, a l'interior els Directors escomenten la tasca de posar ordre a un país que - des de fa més de sis anys - està dessangant-se ell mateix.

Alguns dels Directors pensen que , per a fer canvis més ràpids i dràstics , caldria una reforma de la Constitució, camí lent i perillós; així que, un d'ells, Sièyes, comença a considerar que potser un cop d'estat seria la forma més ràpida i eficaç de iniciar una nova situació. I pronuncia la frase : " Busco una espasa " .

- Dona al menys dues raons per a explicar per què Sièyes considera que un militar - i no un civil - potser el més indicat per a donar un cop d'estat.

[Empty box]

En aquestes circumstàncies, arriba a París Napoleó, a qui tothom el feia encara a Egipte. I Sièyes li proposa que faci un cop d'Estat tancant la Cambra dels Ancians. Bonaparte accepta ; i el 18 de Brunari de 1799 dona el cop d'estat. A les onze de la nit, Napoleón feia pública aquesta proclama

doc 42

"En retornar a París, m'he trobat les autoritats dividides , només d'acord en què la Constitució estava mig destruïda i no podien salvar la llibertat.

Tots els partits han vingut a mi i m'han confiat els seus plans, i m'han demanat el meu recolçament. Jo he rebutjat ser l'home d'un sol partit. El Consell dels Ancians em va cridar; jo vaig respondre aquella crida(...)(...)(...) Ells havien decidit que el Cos legislatiu es traslladria a Saint-Cloud i em van encarregar el comandament de la força nece ssària per a la seva independència. Jo hem vaig veure obligat - per deure amb els meu conciutadans - a acceptar aquell encàrrec.(...) Però dins del Consell s'hi havien instal.lat uns assassins. Molts diputats armats de punyals i pistoles fan circular amenaces de mort (...) Jo presento el meu pesar i la meva indignació als Ancians (...) i els Ancians s'uneixen a mi amb nous testimonis de la seva voluntat.

Em presento davant del Consell, sol, sense armes, el cap descobert (...) Però 20 assassins es llencen sobre mi; els granaders dels Cos legislatiu que jo havia deixat a la porta de la Sala acudeixen desseguida i s' interposen entre els assassins i jo. (...) (Després la resta dels)granaders entren a la sala i la desallotjen.(...)(...)(...)

Francesos : coneixereu en aquesta conducta el cel d'un soldat entregat a la República (..)(...)(...)

- Fes una breu síntesi de la versió que Bonaparte dona del seu cop d'estat.
- Et sembla que , davant una versió com aquesta els Directors podien tèmner quelcom de Napoleón ? què ?

[Empty box]

Els anglesos, des del principi crítics i recelosos amb la Revolució, i - des del bloqueig a què Napoleón sotmeté l'illa- clarament enemics, donen aquesta versió del cop. Intenta desxifrar el seu missatge

doc 43

A França gairebé ningú no dubta que l'hora de Napoleó ha arribat. En deu anys aquest país ha sofert una total transformació ; la sang vessada d'un i altre costat ha deixat , a més, ferides de difícil curació.

Exercici de síntesi

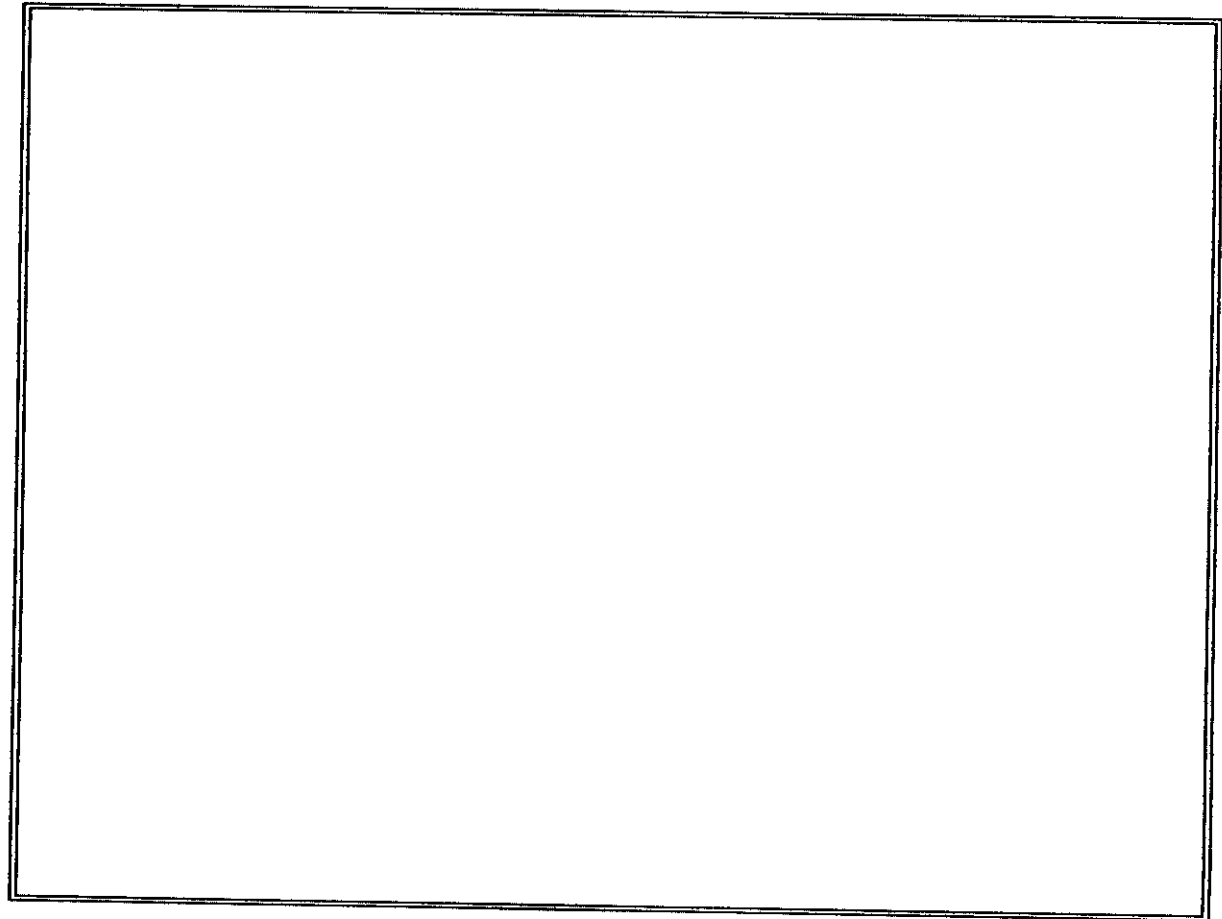
- amb l'ajut del que has treballat en el conjunt del tema, fes un llistat dels canvis en els següents aspectes :

canvis en la manera de governar el país

canvis en la manera de'organitzar la societat

Doncs, bé; Napoleó , de qui ningú no dubta de la seva adhesió als principis revolucionaris girondis, sabrà presentar-se als francesos com l'home que el país necessita; l'únic capaç de donar-li reconciliació i riquesa a l'interior i prestigi a l'exterior. Però ... qui era aquest jove militar a qui des dels dies del setge de Tolón no se li coneixen més que victòries?

- doc 44 Retrat de Napoleó Bonaparte. Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes un breu resum del més destacable de la vida de Napoleón

4.- El Consolat

Cautelosament, després del cop d'estat, Napoleó es queda al poder executiu, de moment, com a Cònsol. Des d'ara, no seràn cinc sinó tres els caps de l'executiu francès : Napoleó, Siéyes i Ducós . I es comença la redacció d'una nova Constitució ón el primer Cònsol - Napoleó - acumula el poder legislatiu i l'executiu. Les eleccions al legislatiu - que servirà només per a aconsellar el primer Cònsol-, seràn per sufragi censitari i indirecte. La nova Constitució -anomenada del any VIII- serà de curta durada : no passarà massa temps fins que Napoleó es quedi com a Cònsol vitalici (1802). A més, els èxits a l'exterior- bàsicament victòries sobre Àustria i pau amb Anglaterra-, faràn que dos anys després, consultat el poble francès per un plebiscit, Napoleó es coroni Emperador dels francesos (1804). Feia només cinc anys que havia assolit el poder. I què es el que havia fet per què a França tothom l'enalteixi ?

4.1.- Pau i riquesa a l'interior

Al poc temps d'arribar el poder i davant el desastre de l'Hisenda, Napoleó - conscient de què el país necessita diners- decideix donar valor de moneda a uns "vales " - els assignats que l'estat francès havia donat a tots aquells que - en els primers anys de la Revolució - havien volgut comprar terres arrabassades a l'església. Aquests nous burgesos saben bé que deuen a Napoleó part del seu benestar; i esdevindràn fervorosos bonapartistes. Per a ells jacobins i sans-coulottes esdevingueren aviat un perill; també ho seràn per aquells ciutadans , després de deu anys, està cansats de revoltes , odis, revolucions i contrarrevolucions. I Napoleó enviarà a l'exili un centenar de jacobins destacats. L'esquerra de la revolució quedava així decapitada.

Un altre perill per a l'estabilitat venia dels realistes o monàrquics , somniadors ,encara, del retorn dels

Borbons.

Napoléon els procurà integrar al seu règim: permet el retorn dels emigrats, reconeix una noblesa de mèrits i crea - per aquells que li són fidels i útils a la República - una Legió d' Honor...

Al mateix temps, un nou Codi Civil introduïa la possibilitat del divorci, reformava la Hisenda - amb un cos d'inspectors fix i pagat per l'Estat, creava el Banc de França i endegava la reforma de tot el sistema educatiu, des de l'ensenyament secundari - els Liceus - fins a la Universitat.

Calia també una reconciliació amb l'Església - perseguida des de què els "refractaris" es negaren a aprobar la Constitució Civil del clergat i empobrida a causa de la nacionalització de les seves terres. Calia assegurar la confiança de molts francesos el nou règim. Es per això què Napoleó signà amb Pius VII el Concordat

doc 45

" Art. 1: La religió catòlica, apostòlica i romana s'exercirà lliurement a França; el seu culte serà públic d'acord amb la reglamentació que el govern consideri necessària per a la tranquil·litat pública.

Art. 2: Sa Santedat demana als titulars dels Bisbats francesos, per al bé de la pau i la unitat, tota mena de sacrificis, fins i tot la renúncia als seus llocs. Si després d'aquesta exhortació s'oposen al sacrifici que l'Església demana, es nomenaran nous titulars per a les diòcesis.

Art. 6: Els Bisbes, abans d'entrar en funcions hauran de fer el següent jurament: " Juro sobre els Sants Evangelis, guardar obediència i fidelitat al govern establert per la Copnstitució de la República francesa"

Art. 13 Sa Santedat declara que ni ell ni els seus successors posaran cap problema als compradors dels bens eclesiàstics

Extret de El temps Ed. Vicens Vives p. 72

- què era allò que l'Església veia confirmat a la nova França? canvi de què?
- comenta l'article número 6

4.2.- Prestigi a l'exterior

Ja hem al·ludit abans que un dels èxits més grans del Cònsol Napoleó fou el de procurar una "pau victoriosa". La seva victòria de a Marengo (1800) destrueix Àustria i permetia signar la pau tan anhelada. Poc després, Napoleó signava una altra pau amb Anglaterra (1802). Al mateix temps, una forta censura de premsa i una intensa propaganda - que arribarà al seu cim amb el catecisme imperial del 1806 -, augmentaran encara més el seu prestigi,

doc 46 Catecisme imperial

"Quins són els deures dels cristians respecte dels que governen i quins són, en particular, els nostres deures amb Napoleó Primer el nostre Emperador ?

els cristians deuen als prínceps que els governen i nosaltres en particular debem a Napoleó Primer l'amor, el respecte, l'obediència, la fidelitat i el servei militar; els impostos prescrits per a la conservació de l'imperi i del tron; (...)(...)(...)

Per què debem tots aquests deures al nostre emperador?

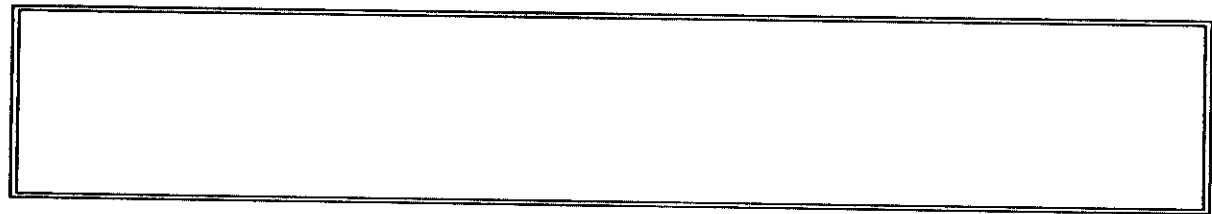
Per per què Déu es qui crea els imperis i els distribueix segons la Seua voluntat, al omplir de bens el nostre emperador, tant en temps de pau com de guerra; l'ha fet el nostre sobirà, l'ha convertit amb el ministre del seu poder imatge d'ell sobre la terra; honorar i servir el nostre Emperador és el mateix que honorar i servir Déu mateix.

Hi ha algun motiu particular que ens hagi d'unir més a Napoleó Primer, el nostre emperador?

Si, ja que ell és qui Déu ha disposat en circumstàncies difícils per a restablir el culte públic de la santa religió dels nostres pares i per a ser el seu protector(...)(...)(...)

Extret de Mundo contemporáneo, Ed. Mare Nostrum p. 56

- Avui, què et sembla en podria dir l' autoritat eclesiàstica d'una qüestió com la que es planteja i respon a la segona pregunta ?

Napoléon era ambiciós; i des de feia temps, el Consolat se li havia quedat estret; el seu somni era esdevenir cap d'un Imperi europeu, amb capital a París...

doc 47

" Es poden comptar a Europa, bé que dispersos, més de trenta milions de francesos, quinze milions d'espanyols, quinze milions d'italians, trenta milions d'alemanys; hauria volgut fer de tots ells un sol poble i un únic cos nacional.

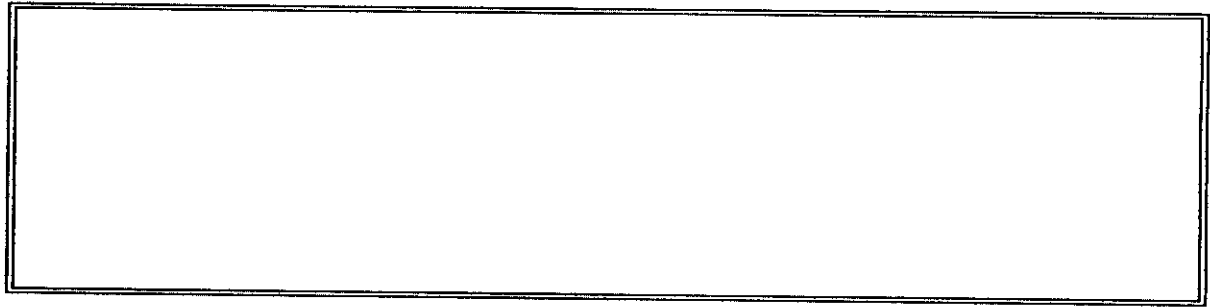
Hauria estat esplèndid avançar amb un tal seguici cap a la posteritat i benedicció dels segles. Em sentia digne d'aquesta glòria. Després d'aquesta simplificació, hauria estat més factible lliurar-se a la quimera del bell ideal de la civilització: implantar arreu la unitat dels codis, dels principis, de les opinions, dels sentiments, dels interessos...

Tot el sud d'Europa s'hauria transformat ràpidament en un únic conjunt de ciutats, de punts de vista, d'opinions, de sentiments, i d'interessos. Amb aquest estat de coses, què hauria representat per a nosaltres tot el pes de les nacions del Nord ?

Memòries de Napoleó

- Quin et sembla eren els principis que Napoleó volia difondre per tota Europa com a aglutinants del seu Imperi?

- Carlemany, Carles I i Napoleó es consideren els precursors de la idea d'Europa tal com avui la concep la Unió Europea. En què es basa aquesta opinió ?

5.- El somni de l'Imperi

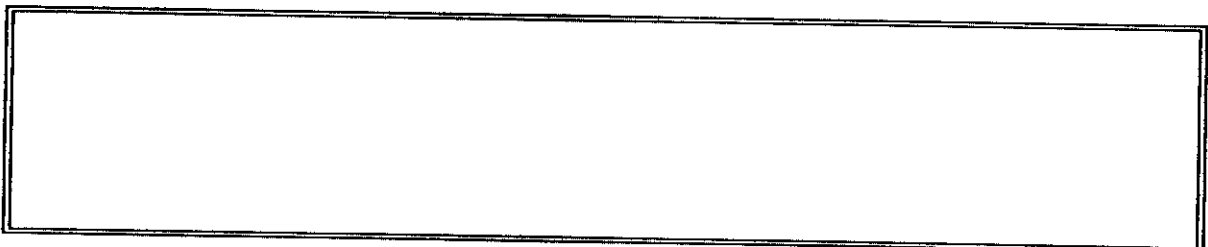
5.1.- L' hora del triomf

Aconseguits pau i prestigi, l'any 1804 Napoléon considera arribada l' hora del seu enaltiment

doc 45 Coronació Imperial de Napoleó Bonaparte. Quadre pintat per David

- A aquest quadre hi apareixien : Napoleó, Josefina - encara la seva esposa-, el Sant Pare Pius VII , els mariscals de l'imperi,- amb barret de plumes blanques-, els antics cònsols , a la dreta ;la mare de Napoleó que , en eralitat, no va ser present a la cerimònia de coronació del seu fill - i els seus germans. Tracta d'identificar-los.

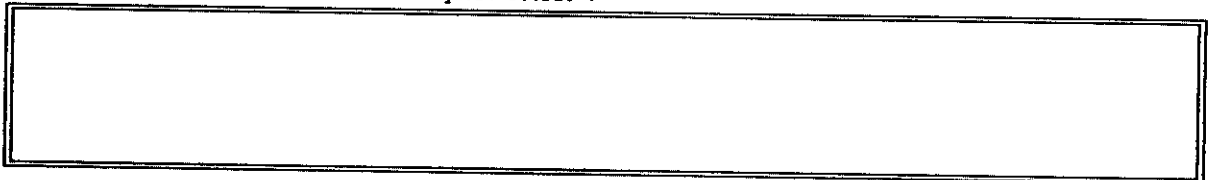
- Compara aquesta font amb la 32 , que representa el jurament al Saló del Joc de Pilota l'any 1789, també pintat per David. Analitza les diferències i contrastos que hi trobes entre un i altre esdeveniment representat

D'ara en endavant, fins l' hora de la derrota, l'estrella de Napoleó semblarà no apagar-se mai: El seu pintor oficial, David, el pinta en un clar intent de glorificar-lo

doc 46

- A qui el compara David ? Llegeix les lletres de l'angle inferior esquerra.
- On et sembla que se situa el fons d'aquest retrat ?

Des de 1805, una nova coalició de països europeus amenaça la França napoleònica. Per terra, els exèrcits francesos seràn , un cop més, imbatibles:

doc 48

EL 1805 un exèrcit de casi 180.000 francesos derrota a Ulm el que quedava de l'exèrcit austríac - : uns 33.000 homes. Fou la victòria "més fàcil ". En un últim esforç i comptant amb el suport de Rússia, Austria es prepara per a presentar la seva última batalla: Austerlitz. L'èxit napoleònic, torna a ser aplastant : més de 20.000 morts i 15 .000 ferits, malgrat que l'exèrcit francès era més petit - uns 65.000 homes-, que la coalició austrorussa - més de 80.000- Napoleó incorporava al seu Imperi totes les possessions austríaques : l'Imperi amb capital a Viena, Bèlgica i Holanda. Després d'aquests èxits , Napoleó intenta vencer - definitivament - a Anglaterra; només pot fer-ho per mar. I aquí arribarà un dels primers fracassos de l'exèrcit francès: la flota francoespanyola serà desfeta per l'almirall Nelson, qui morirà en batalla a Trafalgar (1805) .

- Amb l'ajut d'un atlas històric, localitza en aquest mapa d'Europa les batalles de Marengo, Ulm i Austerlitz.

doc 49

LLavors, des de Berlín, Napoleó intenta una última solució: bloquejar Anglaterra:

doc 50

(Advertint) que Anglaterra no admet el dret que accepten universalment tots els pobles civilitzats, i que considera enemic tot individu que pertanyi a un estat enemic, i, en conseqüència fa presoner inclús als passatgers de vaixells de comerç a més dels de guerra ,
hem decidit decretar

art. 2 : queda prohibit qualsevol tipus de comerç o de correspondència amb les illes britàniques.

art. 4rt. tot negoci, tota mercaderia, tota propietat de qualsevol mena que pertany a un anglès serà confiscada.

art. 7: Cap vaixell provinent de Anglaterra o de les colònies angleses no pot amarrar a cap port.

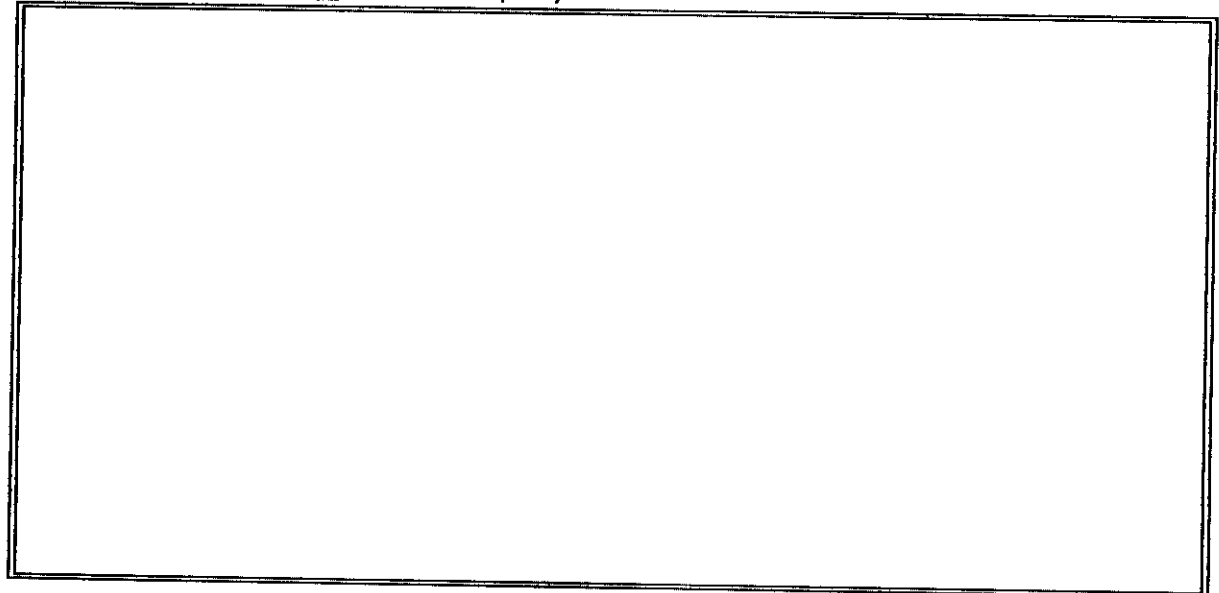
- Amb quines raons justifica Napoleó el bloqueig ?
- Comenta el que et semblen
- Resumeix les característiques bàsiques del bloqueig a Anglaterra

I continuen les victòries

L'exercit de Napoleó ocupava terres de parla alemanya des de la batalla de ULM. I Prússia exigeix la seva retirada. Així esdevindrà el pretext per que Napoleó declari la guerra a Prússia. La victòria francesa a Jena, primer, i pocs moments després a Auerstedt destrueix tot el gruix de l'exèrcit prussià. En un sol dia, Napoleó havia derrotat el regne més poderós d'Europa. Quan Napoleó entra triomfant a Berlín, Beethoven està composant la Tercera, Quarta i Cinquena simfonia.

- Ara escoltaràs uns trams del concert per a Piano, Emperador de Beethoven. Quan l'hagis escoltat descriu breument quins et sembla que podien ser els sentiments de Napoleó en escoltar-lo. Després, amb l'ajut d'una enciclopèdia, averigua a qui estava dedicat.

doc 51 **cas** Concert Emperador de Beethoven (1805)

doc 52

Les tropes russes avancen contra França, travessant Polònia. Napoleó s'apressa a atacar. Després de lluitar a Eylau, encara vindrà un segon assalt : Friedland. Una altra victòria espectacular que provocara la trobada del tsar Alexandre amb Napoleó per a signar la pau de Tilsit. Aquesta pau feia de Napoleó l'home més poderós del món.

- Col·loca en el mapa de la font 49 aquests topònims

5.2.- Espanya ,el primer error

Amb el pretext d'invair Portugal, - aliat permanent d'Anglaterra-, Napoleó entra amb contacte amb Godoy, primer ministre del feble Carles IV, i li exposa una part dels seus plans. La resposta de Godoy no podia ser més afalagadora

" Espanya està disposta a fer, malgrat perjudiqui els seus interessos, tot allò que a pugui agradar Sa Majestat Imperial."

Amb el Tractat de Fontainebleau, 28000 soldats francesos entraven a Espanya per a dirigir-se a Lisboa. Mentre tant, la Cort de Aranjuez es un niu de conspiracions i odis familiars: Ferrán VII, fill de Carles IV, vol assolir ja el torn i conspira contra el seu pare. Carles IV es veu obligat a abdicar i després escriu a

Napoléon una carta

doc 53

" Senyor i germà meu: V.M. sabrà , sens dubte amb pena, els esdeveniments d'Aranjuez i no veurà amb indiferència un Rei que, forçat a renunciar la Corona, es posa en braços del gran monarca, aliat seu, subordinant-se totalment a la disposició de l'únic que pot donar-li la felicitat, la de la seva família, la dels seus fidels vassalls.

Jo no he renunciat a favor del meu fill, més que per la força de les circumstàncies, quan el soroll de les armes i els clamors d'una guàrdia sublevada em feia escollir entre la vida o a la mort, ja que aquesta hauria arribat després de la de la Reina.

Vaig ser forçat a renunciar; però ara, assegurat en la plena confiança , magnanimitat i geni del gran home que sempre m'ha demostrat ser el seu amic, he pres la decisió de conformar-se amb tot allò que aquest gran home vulgui disposar de nosaltres , de la meua sort, de la de la Reina i de la del Príncep de la Pau(Godoy)

Dirigeixo a V.M.I. una protesta contra els esdeveniments d'Aranjuez i contra la meua abdicació ; m'entrego a vos enterament i de tot cor.

De V.M.I. i R el seu molt afecte i amic,

Carles

Napoléon decideix entrevistar-se amb Ferrán VII a Baiona. I aquí -el dia 5 de Maig de 1808 -, tindrà lloc una de les escenes més penoses : la doble abdicació de Ferrán VII en Carles IV i la d'aquest en Napoléon, qui no dubtarà en oferir la Corona d'Espanya al seu germà Josep Bonaparte.

Aquest gravat representa les converses entre Ferrán VII i Napoléon a Baiona

- identifica els dos personatges

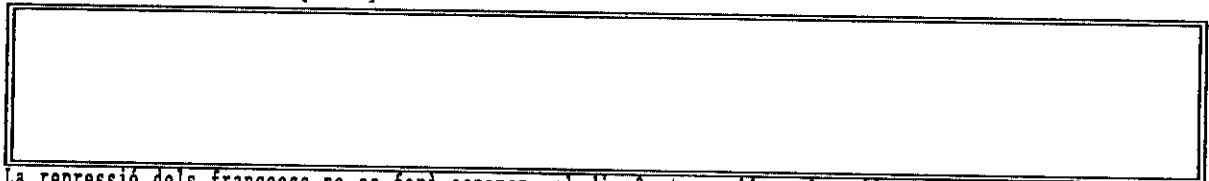
- Com es presenta Ferrán VII : feliç i tranquil o entristit i preocupat ? Per què

doc 54

La Monarquia acabava d'abandonar una sobirania que, sense saber -ho encara, havia recollit tres dies abans una part del poble espanyol; tot havia començat amb el bàndol de l'alcalde de Mòstoles - petit poblet a prop de Madrid - encoratjant els veïns a resistir l'exèrcit francès al que copsaven com a invasor. L'ull de Goya recollirà l'alçament amb les seues pincells

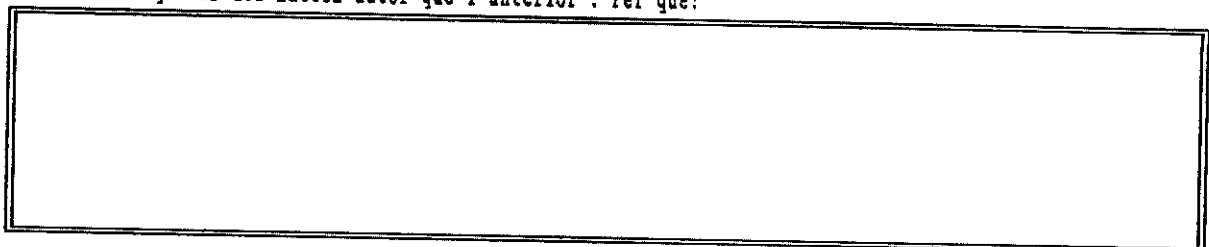
doc 55 La càrrega dels mamelucs, 2 de Maig, 1808

- Descriu el que veus en aquest quadre

La repressió dels franceoss no es farà esperar: el dia 3, tenen lloc afussellaments massius al turó de la Moncloa
doc 56

- Descriu el que veus en aquest quadre
- Et sembla que és del mateix autor que l'anterior ? Per què?

Ordre del dia:

Soldats, mal aconsellat el poble de Madrid s'ha aixecat i comés assassinats; prou sé que els espanyols que mereixen aquest nom han lamentat aquests desordres i estic lluny de confondre 'ls amb els miserables que només es dediquen a robar i delinquir. Però la sang francesa vessada, reclama venjança. Per tant ordeno :

art.2 : Seràn arcabucejats tots els que, durant la revolta, han estat fets presos i duien armes.

art. 3 : tots aquells que passant el temps prescrit (...) conservin armes a casa seva sense llicència , seràn arcabucejats.

art.4 : tot grup que passi de 8 persones, serà arcabucejat

art.5 : tota vil.la o ciutat on sigui assassinat un francès , serà cremada.

Art. 6 : els amos respondrà dels seus criats, els empresaris de fàbriques dels seus oficials; els pares dels seus fills i els prelats de convents, dels seus religiosos.

Art. 7 : els autors de llibres impresos o manuscrits que aninin la sedició ; els qui els distribueixin o venin, seràn considerats agents d'Anglaterra i, com a tals, seràn passats per les armes.

2 de Maig de 1808. Joaquim, per comandant
Major, general Belliard.

de S.A.R.I. cap de l'estat

Havia començat una guerra per a la independència del territori espanyol amb indicis de crueltat com feia temps no es veien.

- Compara els documents 55 i 56 amb el 57. En què et sembla coincideixen ?

I Josep I Bonaparte, bon coneixedor del poble espanyol i ben intencionat no es feia il.lusion, respecte dels plans del seu germà a qui escrivia :

doc 58

" L'estat de Madrid encara és el mateix; l'emigració continua entre totes les classes; igual que en el 89. Fins i tot els criats del Duc del Parque l'han abandonat escrivint-li que es dirigeixen cap a l'exèrcit espanyol.

Nosaltre no tenim ni un sol maravedí; totes les províncies es troben ocupades per un enemic que es troba per tot arreu; Enric IV tingué un partit. Felip V no hagué de combatre més que un competidor. Jo tinc per enemic tota una Nació de més de 12 milions d'habitants, valents i exasperats fins l'últim extrem. Es parla públicament del meu assassinat; però aquest no és el meu temor; tot el que s'ha fet aquí des del 2 de Maig és odiós; no s'ha tingut cap de les consideracions que calia tenir amb aquest poble.

Les gents honrades no estan amb mi; només ho estan els briballs . No, senyor : esteu en un error; la vostra glòria s'estrellarà a Espanya".

- Resumeix el significat d' aquesta carta
- què vol dir l'expressió: "igual que al 89"?

Malgrat les seves bones intencions, Josep I no fou un rei acceptat més que per la minoria de nobles que assumiren els esdeveniments de Baiona.

- Observa aquesta caricatura de Josep I d'origen popular ; enumera i tracta d'identificar els seus elements.

doc 59

5.3.- Napoleó i Catalunya

Ni tant sols a Catalunya , on els afrancesats - partidaris de Napoléon i la França revolucionària - eren bastant més nombrosos que a la resta d'Espanya-, els invasors aconseguiren adhesions multitudinàries

doc 60

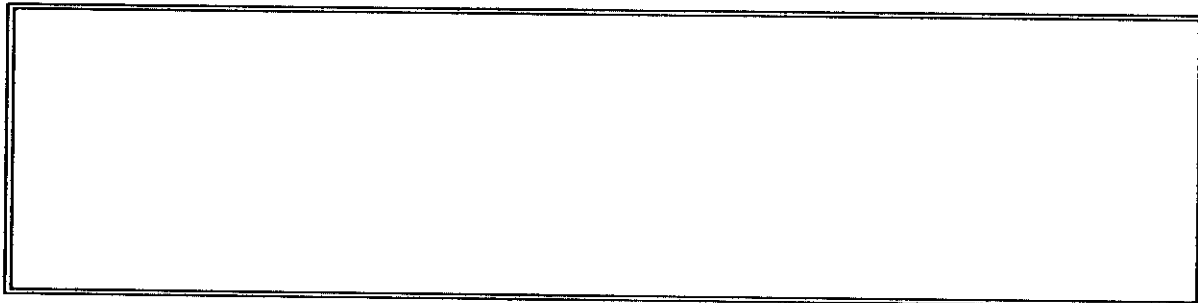
Si; vencedors de Atenes y Neopàtria, se va à restablir vostre antich comerç d'orient. La patria catalana va a renàixer de las suas cendras. Vostra població, disminuïda en seguida de la conquesta de la América, serà més numerosa que no lo era en temps de vostra esplendor. El Gran vos va à donar un nou ser. Las suas paternals miradas vos han fixat; vostra sort lo ha interessat, y sou baix sa poderosa protecció.

Los francesos sempre vos han abraçat y amparat conflictives. Carlomagno salvà la Catalunya de la tirania dels Sarrasens. (...) En 1641, en vostres apuros, demanareu a la Fransa que vos governàs y permanesquereu alguns anys baix son amparo(...)

Napoleon lo Gran vos allarga los seus brassos tutelars, veyent que las entranyas de vostra patria se despedassan per el furor revolucionari, que os han inspirat los vils anglesos"(...)

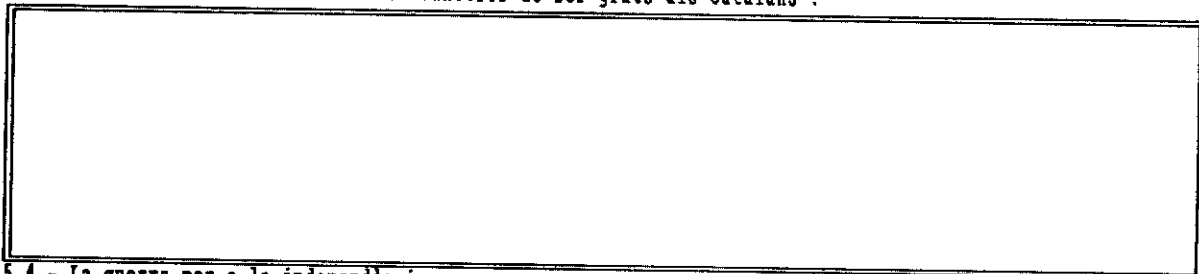
Mariscal Augereau Proclama als catalans, 20 de Febrer de 1810. Extret de Història de Catalunya, Ed. Santillana p. 231

- Com presenta la invasió el mariscal Augereau ?
- Napoléon feia servir aquesta tàctica sovint. Recordes algun altre esdeveniment en què tergiverses la interpretació correcta dels fets ?

doc 62

- Saps identificar aquesta font ?
- com es manifesta la voluntat dels francesos de ser grats als catalans ?

5.4.- La guerra per a la independència

Entre el 1808 i el 1814 tota la Península serà teatre d'operacions d'una guerra desigual

1.- Els setges

Ciutats com Girona o Saragossa detindran durant força temps l'avenç de l'exèrcit Napoleònic. A Saragossa serà Agustina Saragossa, una dona catalana esposa d'un militar fidel a Ferran VII, qui dirigirà, a partir d'un determinat moment, la defensa de la ciutat.

doc 63 Retrat d'Agustina d'Aragó, pintat per Goya.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes un breu resum de la vida d'Agustina d'Aragó

2.- La guerrilla

doc 64

" Qui arrabassava un cavall el muntva i, des d'aquell moment, era ja soldat de cavalleria; qui s'apoderava d'una llança i volia servir amb aquesta arma, era llancer; i, seguint aquest ordre, tenia millor fusell, millor baioneta i millor sable aquell que li ho proporcionava l'enemic; i aquest era el gran estímul per llençar-se a les aventures més atrevides"

"Els homes, ocupats en les feines del camp, agafaven un fusell amagat a terra si veien passar un francès sol; i, en canvi, per al destacament que creuava el seu terreny no eren més que pacífics agricultors".

" Un exèrcit invisible s'estengué per gairebé tota Espanya, com una xarxa de la que no n'escapva cap soldat francès que s'allunyés un sol moment de la seva columna o de la seva guarnició. Sense unifrome, i, en aparença, sense armes, els guerrillers s'escapaven fàcilment a les columnes que els perseguien i, sovint, les tropes passaven pel mig sense adonar-se'n. Nosaltres, diu el francès Thiebault, varem acabar gastant - sense cap resultat-, un exèrcit escollit que tant interessava conservar. "

Extret de Historia de España. Ed

Edelvives p. 331

- Aquests textos : són una font primària o secundària ?Per què?

- Després de la lectura d'aquestes fonts construeix una definició de la tàctica de "guerrilles"

[Empty box]

- La postal du el retrat d'un guerriller ardit : El Empecinado. Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes un breu resum de la seva vida, i, averigua el significat precís que avui té en castellà la paraula : "empecinado"

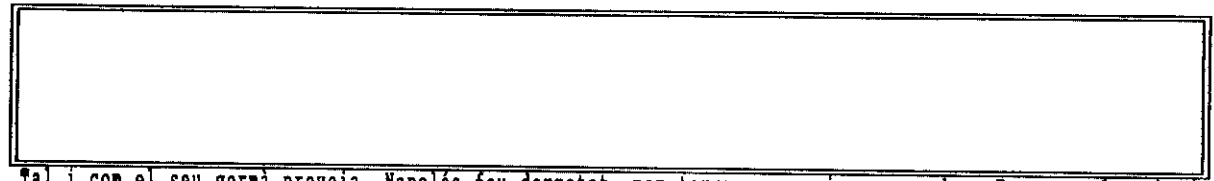
[Empty box]

3.- Les batalles campals

Bailèn fou la primera derrota a camp obert que patí l'exèrcit de Napoleó .

doc 65   Batalla de Bailén, per Casado de Alisaí.

- quin és el bàndol francès i quin l'espanyol?
- qui foren els dos militars que dirigiren la batalla a cada bàndol ? Ajuda't d'un diccionari històric

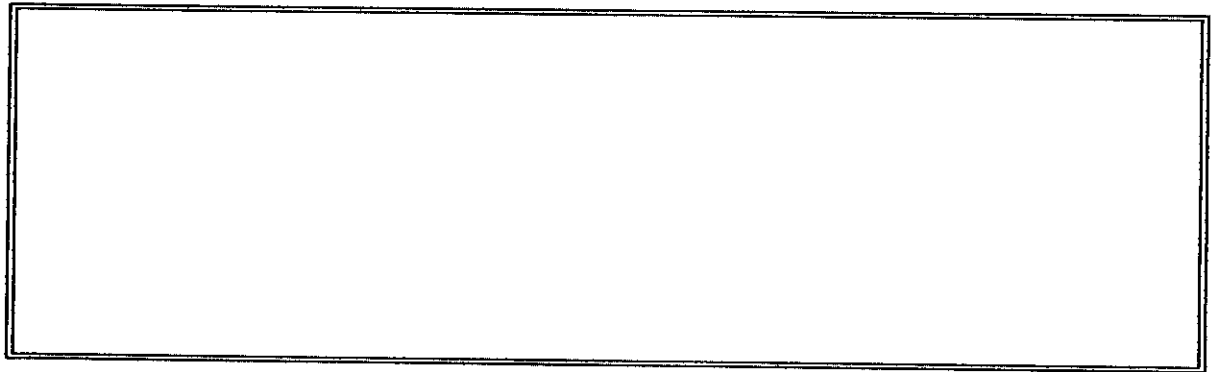

Tal i com el seu germà preveia, Napoléon fou derrotat , per terra, per primera vegada a Espanya; després de Bailèn , les altres batalles de Vitòria i Sant Marcial obligaren una retirada total de l'exèrcit napoleònic , que a la tardor del 1808, havia estat dirigit , personalment, per ell mateix.

doc 66

- Descriu el que veus en aquesta caricatura de Napoleó i la seva derrota espanyola.
- Compara aquesta font amb la 58 : en què coincideixen ?

Europa i França, però, a penes van ser sensibles a aquesta derrota de Napoleó; és més : el general encara havia de sorprendre amb una manifestació espectacular de força , l'any 1810 a la batalla de Wagram, (Austria). 187.000 homes i 500 canons semblaren una força capaç de sortejar qualsevol obstacle.. L'estrella de Napoleó semblava trobar-se en el seu punt culminant.

I, amb aquests auguris, planneja un atac massiu a Rússia.

5.5.- L'hora del fracàs: la campanya de Rússia

Els russos defugiren el combat a camp obert; i obligaren les torpes napoleòniques a endinsar-se cap a Moscú: Napoleó havia estimat que la campanya seria curta; tenia avituallaments per tres mesos... A Borodino es produí, per fi, l'encontre fatal per als rusos, un altre cop vençuts ; el tsar, però no es reté : obligà a

Napoleó entrar més cap endins; els francesos arribaren a Moscó i l'incendiaren... Però el tsar Alexandre tampoc es retirà... sabia que, malgrat les aparences, Napoleó i els seus exèrcits estaven atrapats .

Cap a l'octubre del 1812, els francesos es torbaven esgotats, famolencs, gelats... I el cru hivern rus només havia fet que començar. Aviat començaria a caure la neu i les temperatures baixarien a 40 graus sota zero.... Napoleó hagué d'ordenar la retirada...

Anys després, el tsar Nicolàs I, tot recordant la campanya diria : " Rússia té dos generals en els que hi pot confiar de plé: són els generals Gener i Febrer"

doc 67 Soldats francesos en retirada del front de Moscó, l'hivern de 1812-13

A França i Europa tothom estava horroritzat ; l'exèrcit de Napoléon havia perdut 570.000 homes, 200.000 cavalls i 1.100 canons. A mesura que arribaven les noves de la derrota , començaren a sorgir complots per a enderrocarlo; . Napoleó no era tan fort com semblava.

I les nacions d'Europa s'apleguen en un últim esforç per a batre Napoleó definitivament: la **batalla de Leipzig** (1813), anomenada la batalla de les nacions, fou, per primera vegada, victoriosa per a la Coalició. Era el principi del fi de Napoleó.

- Col·loca els llocs de Borodino i Leipzig al mapa de la font

49

Vençut, Napoleó serà desterrat a l'illa d'Elba, al Mediterrani. i els Borbons tornaran a regir França. 100 dies després , conseguia fugir i retornava a París on , una vegada més era aclamant per les multituds. I, una vegada més, la Coalició es refeia de nou per a inflingir-li, ara sí, la derrota definitiva: **Watterloo (1814)**. I després, l'exili de nou, ; aquesta vegada lluny d'Europa, a l'illa de Santa Elena, on morirà oblidat de tothom.

ACTIVITAT DE SINTESI

1.- identifica les diferents causes de la Revolució francesa

1.-
2.-
3.-
4.-
5.-
6.-

2.- Tria la que et sembli més relevant i justifica la teva elecció

3.- Classifica les causes de la Revolució en

- a) causes remotes
- b) causes immediates

4.- Comenta la frase : " si la principal causa de la revolució francesa hagués estat l'enfrontament entre una massa de pagesos i una minoria de senyors nobles hauria esclatat abans a Rússia, país que tenia molts més pagesos empobrits i uns pocs senyors que , a més, sovint els maltractaven"

5.- A la revolució francesa hi tenen protagonisme tant els personatjes individuals - Lluís XVI, Robespierre, Marat, Napoleó-, com les masses : al 14 de juliol, a la Gran Peur, els " sans coulottes" etc... Resumeix en poques paraules quin va ser el paper més important que cadascú jugà i després decideix a qui dones més protagonisme: als individus o a les masses. Justifica la teva elecció.

Principal paper de:

LLuís XVI

Robespierre

Marat

Napoleó

Qui tingué un paper més destacat en els esdeveniments de la revolució ?

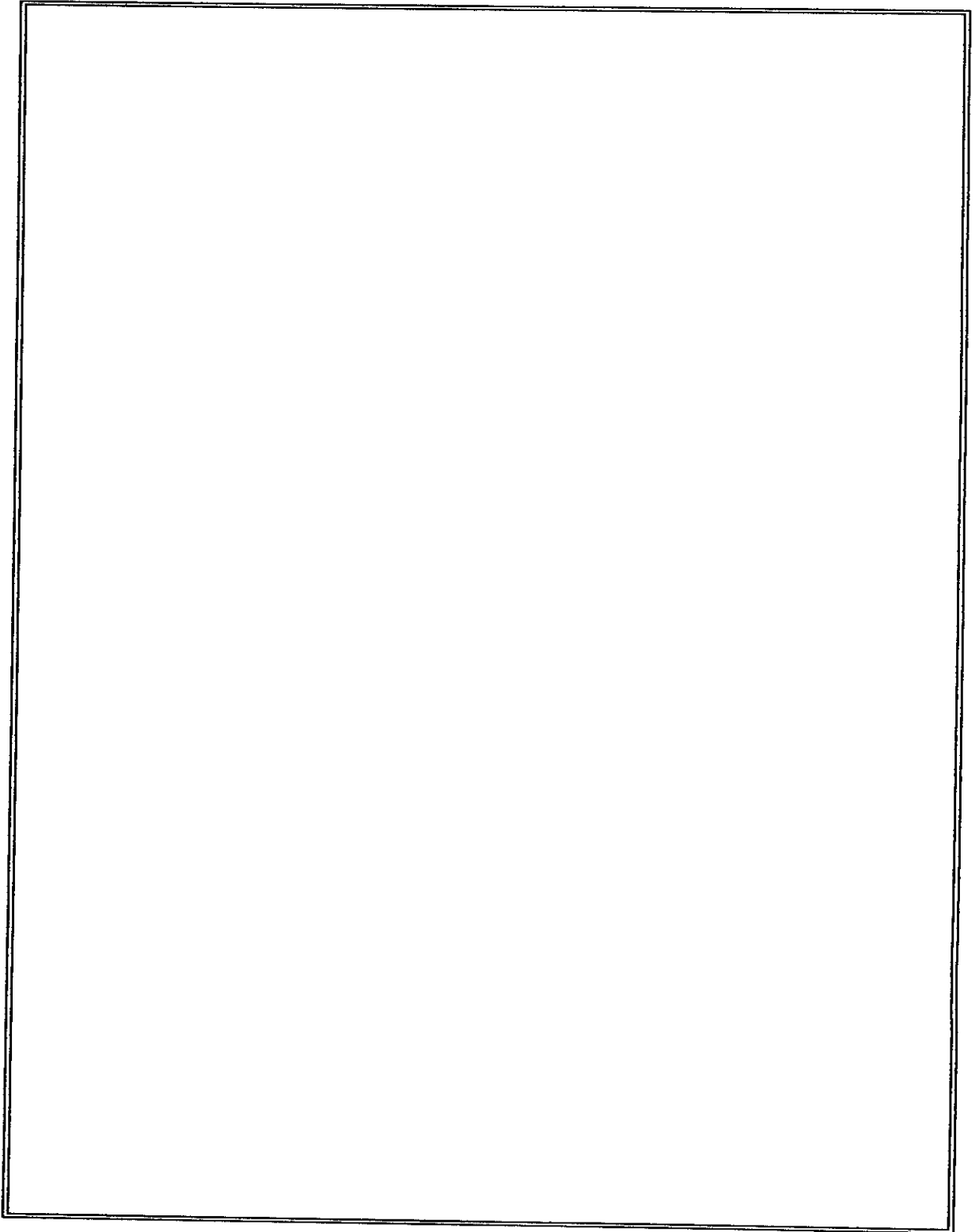
Justifica la teva resposta

INVESTIGA

Es calcula que el Terror matà més de 40.000 francesos acusats de ser contrarevolucionaris. Es possible comparar els crims del Terror francès amb les purgues de Stalin els anys 30 del segle XX o amb la persecució dels jueus per part dels nazis durant la II Guerra Mundial (1939-1945) ?

- Quina etapa ocasionà més víctimes
- Què fou pitjor? Justifica la teva resposta

6.- Quan Napoleó arrassa Europa, es recolça, normalment en grups minoritaris - els "patriotes " es diràn ells mateixos -, desitjosos d'obrir el seu país a les idees i els corrents que difonia la França revolucionaria. El propi Napoleó, en el seu origen com personatge públic i en les seves indicacions per a regir França o compilar el Codi de Dret Civil és, de fet, un revolucionari girondí. Tot repassant el tema, fes una síntesi de les tres idees bàsiques que conformen el liberalisme con a sistema de govern oposat al de l'Antic Règin.

TEMA 3.- L'EUROPA DELS NACIONALISMES

PROCEDIMENTS : Obtenir i elaborar informació

- 1.- Adquisició i ús de vocabulari històric
doc 4,5,18
- 2.- Tècniques de resum i d'anàlisi :doc 3,4,6,7,12,14,16,
- 3.- Extreure informació d'evidències :doc 2
- 4.- Comparació de fonts : doc 4-5; 5-6,; 5-6-12; 8-13; 20-21; 4-6-24; 25-26;
4-6-28
- 5.- Crítica de fonts : doc 7,15,16,17
- 6.- Fer quadres sinòptics : doc 14 a 22
- 7.- Obtenir informació d'atles, enciclopèdies etc...: doc
10,11,12,16,18,22,24,25,27.

Treball del temps

- 8.- Identificació de categories temporals: causes : doc 14 a 22

Treball de l'espai

- 9.- Ubicació de topònims: doc 1,8,
- 10.- Lectura de mapes :doc 8,9,11,13,23

VALORS : - esperit crític

CASSETTE: Text íntegre de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (1977)

POSTER : Retrat de Napoleó a cavall (David, 1812)(a dalt)
Retrat d'Otto Von Bismarck (1815-1898) i de Camillo Benso de Cavour (1810-1861) (a sota)

CARDS : 1.- El Congrés de Viena
2.- Delacroix : La balsa de la Medusa
3.- Escena de l'Assemblea de Manresa (1892)
4.- Escena de la guerra de Bòsnia (1992-96)
5.- Escena de la Coronació imperial a Versalles, 1871 de Guillem II de Prússia

FEITS, CONCEPTES I SISTEMES

- 1.- Napoleón difón per Europa les idees de la Revolució

2.- El nacionalisme :

2.1.- La concepció germànica : Fichte

2.2.- La concepció llatina : Mazzini

3.- Les noves fronteres d'Europa : 1815

3.1.- Els nacionalismes centripets

3.1.1.- L'Imperi Austro-hongarès

3.1.2.- L'Imperi Turc

3.2.- Els nacionalismes centrífugs

3.2.1.- De la Confederació germànica a Alemanya

3.2.2.- La unificació d'Itàlia

4.- El nacionalisme català i basc

1.- Napoleón difón per Europa les idees de la revolució

Un dels lemes girondins que Napoleón va fer seu, era el "dret de les nacions a regir-se per sí mateixes". Amb aquesta frase els girondins volien remarcar que la sobirania recau en la nació, no en el Rei ; i , per tant,

cap rei ni cap estat pot governar de manera absolutista.

Des del finals del segle XVIII, els exèrcits de la França revolucionaria van semblant per arreu d'Europa aquestes llavors; i a cada país - Holanda, Bèlgica, Suïsa, Itàlia, Austria, Alemanya, Espanya, i fins i tot, a la llunyana Rússia dels tsars, les tropes napoleòniques es troben amb minories de "patriotes" convençuts de què ha arribat l'hora de l' estat liberal ; de què ja no té sentit mantenir monarquies de tall absolutista, i de què Napoleó és la persona destinada a ajudar-los en la tasca de posar les bases per a un estat liberal.

Ara bé; mentre les minories "patriòtiques" o revolucionàries obren les portes a Napoleó , la majoria dels ciutadans veurà en la presència de les tropes napoleòniques una invasió pura i simple; i quan la massa de les nacions rebí la consigna girondina del "dret de les nacions a regir-se per elles mateixes" el que entendrà és : i, doncs, que fa aquest exèrcit estranger invadint la nostra nació, si tenim dret a regir-nos per nosaltres mateixos ? I així, mentre a moltes nacions europees una minoria dóna el poder a Napoleó, sovint, les masses populars iniciaran moviments de rebel·lió contra la presència d'un exèrcit que no és seu i els està invadint; i en aquest rebuig a l'exèrcit napoleònic s'afermarà la consciència d'una identitat nacional diferent de la del poble invasor.

doc 1 Mapa de l'Imperi napoleònic el 1815, poc després de la derrota definitiva a Watterloo

- Quines eren les nacions actuals que passaren a dependre directa o indirectament de Napoleó a començaments del segle XIX ?

directament :

indirectament :

- Amb l'ajut d'un atlas, contesta : quins eren els rius i serralades europees que formaren part de l'Imperi Napoleònic ?

rius :

serralades :

Sovint, quan Napoleó conqueria un nou territori , el posava sota comandament d'algún membre de la seva família o d'algún militar que li fos adicte; aquest països, desseguida redactaven una Constitució en la qual els tres poders de l'estat quedaven separats i ,normalment, per a elegir els diputats del poder legislatiu , s'establia un sugfragi censitàri i indirecte.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia investiga quins territoris europeus foren entregats per Napoleó a membres de la seva família

Espanya : al seu germà, Josep I
Holanda i Bèlgica :

Josep I d'Espanya fou un rei mal vist pel poble espanyol des de que va arribar, malgrat ser una persona intel.ligent i plé de bones intencions . El fet de ser un monarca imposat contra la voluntat nacional va fer impossible el seu regnat. Se'l va ridiculitzar, se'l va acusar de alcoholisme ... Ningú - del poble - el volia

doc 2 Gravats satírics de Josep I Bonaparte

- Amb l'ajut del que has treballat fins aquí,
intenta desxifrar els diferents símbols d'aquesta
caricatura al.lusiva a Josep I
Bonaparte

2.- El nacionalisme

Des de feia un cert temps, a diferents Universitats alemanyes els filòsofs s'havien plantejat a què consistia el fet de ser alemanys i per quines raons lògiques un poble europeu - inclús veí d'un altre poble també europeu- tenia dret a consi derar-se diferent i, per tant, a crear unes fronteres i a exigir que els signes d'identitat que li eren propis, fossin respectats per tothom. Fichte, per exemple, havia escrit entre el 1807 i 1808 uns Discursos a la nació alemanya ,dirigits a encoratjar la resistència dels alemanys contra Napoleó.

doc 3

" No cal dir que l'acció dels grups de població que protestava contra el traçat de les fronteres constituïa una amenaça més -directa i immediata - per al statu quo (europeu). A diverses regions d'Europa , aquesta protesta es recolçava en les diferències d'idioma, religió, costums, tradicions, records històrics, desenvolupament intel·lectual, i sentiments. Els grups que posseïen aquest caràcter i sentiments formaven una "nació", a la que se li havia de reconèixer el dret de dur una existència independent. La consciència de la "nacionalitat" s'havia afirmat a la resistència contrària a la dominació napoleònica ; però en aquella ocasió, s'havia identificat amb el sentiment patriòtic i amb la reacció en front l'ocupació estrangera. A partir del 1815 , i aquesta fou la novetat, va adoptar la forma d'una doctrina : els governs no tenien dret a imposar la seva autoritat a pobles que la consideressin estrangera; i el fraccionament del mapa polític era inadmisible, ja que obligava a viure en diferents estats a poblacions pertanyents a la mateixa nació . Més o menys conscientment es tractava de fer coincidir "nació" i "Estat".

RENOUVIN P., Història de les relacions internacionals.
Madrid, 1964

- Indica quina és la idea d'aquest text que ja s'ha treballat abans

- Fes un breu resum d'aquest text, en les teves paraules

2.1.- El nacionalisme germànic

Però quines són les característiques que originen l'existència d'una nacionalitat ?

doc 4

" La concepció germànica, que s'adaptava a les idees fonamentals del romanticisme alemany, considerava la "nació" com un "ser vivent" que es desenvolupa mitjançant l'acció d'una "força superior" - el geni nacional o "Volkgeist"-, es qual es manifestava per uns certs caràcters exteriors hereditaris : comunitat de llengua, de costums, de tradicions. Inclús es podia afirmar que les poblacions pertanyien a la mateixa nacionalitat quan es presentaven aquests caràcters comuns, àdhuc en el cas de no tenir cap consciència de parentiu o no desitjar viure en comú. Per tant, aquestes tesis podien conciliar-se amb les idees conservadores - des del punt de vista del règim polític dels estats-, ja que no requerien la comprovació de la voluntat popular".

RENOUVIN P., Història de les relacions internacionals

- Identifica els trets o característiques de la nació segons la concepció germànica

- Busca una paraula sinònima del mot alemany "Volkgeist"

doc 5

" Aquesta és la nostra descripció del poble alemany. El seu tret distintiu és la creença en quelcom primari, absolut, original, que existeix en l'home mateix, en la llibertat i en el progrés moralment infinit, en el constant perfeccionament de la nostra raça (...) Els que viuen una vida creadora, els que deixen de costat el no-res quan no poden fer altra cosa; els que aspiren a la llibertat estimant-la, en lloc de posar-se a tremolar, tots aquests són homes primitius, formen una col·lectivitat(...) el poble alemany, en una paraula. En canvi, els que es limiten a ser només una simple derivació d'un ser superior, els seus esclaus(...) cada dia seràn més esclaus , precisament per creure que ho són"

PICHTE, J.G. Discursos a la nació alemanya

- Busca un sòl mot per a definir aquest "quelcom primari" de que parla Fichte

- què afegeix aquest text al anterior ?

2.2.- El nacionalisme llatí

doc 6

" La concepció llatina fou formulada per Mazzini el 1834 : " Una nació és l'associació de tots els homes que, agrupats per la llengua, per certes condicions geogràfiques o pel paper que han desenvolupat en la Història, reconeixen un mateix principi i marxen, sota l'impuls d'un dret unificat, a la conquesta d'un mateix objectiu (...) La pàtria és, sobre tot, la "consciència de la pàtria". El tret principal en aquesta definició de nacionalitat és, dons, la voluntat de viure en comú . Certament, la comunitat de llengua, de costums, de tradicions, pot ajudar a la formació de tal voluntat, però no és necessària ni suficient ; l'Estat ha de comprendre tots aquells que en formen part, siguin quins siguin els motius de desitjar ser-ne membres. "

RENOUVIN P., Història de les relacions internacionals.

- Fes un breu resum de la idea de nació per a Mazzini

- Identifica la principal diferència entre el nacionalisme de concepció germànica i el llatí

doc 7

Base prèvia dels drets d'una nació és el dret a la seva existència; ningú - cap Estat, un altra nació o una organització internacional-, pot pensar, legitimament, que una nació no sigui digna d'existir(...) El dret a existir implica - de forma natural per a cada nació -, el dret a la pròpia llengua i cultura, mitjançant les quals un poble expresa i pronou el que es pot denominar la seva sobirania espiritual originària .(...)(...)(...) Cal clarificar una forma perillosa de nacionalisme - que predica el despreci per les altres nacionalitats o cultures-, i el patriotisme que és, en canvi, l'amor just al propi país d'origen".

Joan Pau II, Discurs a la seu de les
Octubre , 1995

Nacions Unides,

- Fes un resum d'aquest text en les teves paraules

- En les definicions de nacionalisme que has treballat pot haver- hi quelcom que amagui algún perill ? Justifica la teva resposta

3.- Les noves fronteres d'Europa (1815)

Vençut definitivament Napoleó a la batalla de Waterloo, els principals dirigents polítics del moment - presidits per Metternich, primer ministre austríac-, es reuneixen en el Congrés de Viena, que tens representat a la postal número 1(1815).

El nou mapa d'Europa que sorgeix d'aquell Congrés pretindrà "restaurar" algunes fronteres, prínceps i principis a segon estaven abans de Napoleó, cosa que no serà del tot possible. A més s'intentarà rodejar França d'Estats grans i forts , per tal d'impedir una futura invassió.

- Estats que rodejaven França : el regne dels Països Baixos que, - tal i com havia fet Napoleó - mantenia unides dues nacions diferents : Bèlgica i Holanda

Saboia - el nou regne de Cerdenya, donat a la casa de

germànica - els estats de l'Oest de la Confederació

- Noves fronteres: - L' antic Imperi Germànic, format per més de 200 estats independents, quedava reduït a la Confederació Germànica, de només 34 estats.

independents entre si, - Itàlia quedava reduïda a només 14 estats abans de Napoleó. enlloc dels més de 30 que tenia

de tots-, incorporava - L' Imperi austrohongarès,- el més beneficiat alguns petits estats italians del Nord , com el Trentino i el Fiume;

es deixava dins el Sud de Polònia i Austria - amb Viena, la capital- la Confederació Germànica.

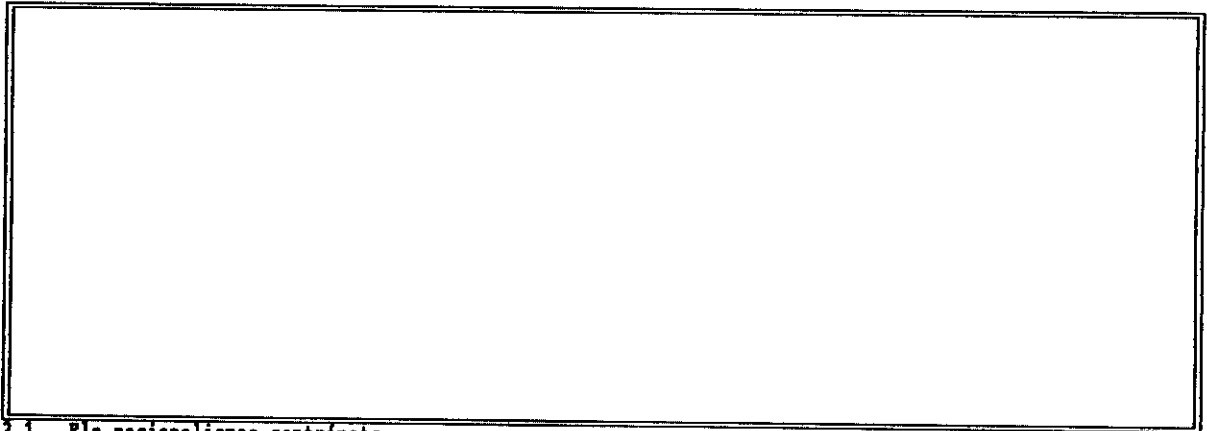
- Ubica aquests canvis en el mapa

- Intenta deduir quin sentit podia tenir que Austria s'incorporés dins la Confederació Germànica quan ja era cap del gran Imperi Austro-hongarès, i que la tendència - tant a Alemanya com a Itàlia - fos la de reduir el nombre d'estats

- Quin sentit podia tenir donar a Austria petits estats italians del Nord ?

- Observa el mapa i explica què passava amb la nació polonesa

- En conclusió : quins problemes "nacionalistes " es creaven o es mantien amb el nou mapa d'Europa, sorgit al Congrés de Viena ?

3.1.- Els nacionalismes centrípets

La paraula "centrípet" fa referència a un moviment que s'allunya o se separa del centre. Europa, a principis de segle XIX, tenia tres grans imperis : l'austro-hongarès, el turc i el rus -, i cadascun d'ells tencava dins seu nacionalistats diferents.

3.1.1- L'Imperi Austro-hongarès

Era el més complex dels tres. Observa aquest mapa i, usant la informació que et subministra la graella de la pàgina següent, denomina cadascun dels grups nacionals diferents, ubica'ls al mapa i digues la xifra total de població que cada grup hi tenia dins l'Imperi

Nacionalitat	Població	Regions	Capital
Alemanys	12.000.000	- Austria Sudets	Viena
Magiars	10.000.000	- Hongria Transilvania	Budapest
Txecs	5.900.000	- Bohèmia Moràvia	
Eslovacs	2.400.000	- Eslovàquia	
Polonesos	4.300.000	- Galitzia	
Rutens	3.300.000	- Bukovina Rutènia	
Eslovens	1.200.000	- Eslovènia	
Croates	2.000.000	- Croàcia Dalmàcia Bòsnia	
Serbis	2.600.000	- Sèrbia Bòsnia	
Romanesos	3.000.000	- Transilvània Bokovina Romania	
Italians	1.000.000	- Tirol Istria	

- Amb l'ajut d'una atlas, posa el nom de la capital de cada nacionalitat i ubica-la en el mapa
  - Posa nom las rius i serralades de l'Imperi Austro- hongarès a principis de segle XIX
  - Observa aquest mapa d'Europa actual i digues quines són les nacions que ,avui, són països independents i la seva capital.
- Després, connecta la guerra de Bòsnia que esclatà a finals de segle XX , entre 1992 i 1996, amb aquest context.

3.1.2.- L'Imperi Turc

A començaments del segle XIX l'Imperi turc es definia com "el gegant malalt d'Europa", perquè ja en aquells moments es veia com les diferents nacionalitats que el conformaven, amenaçaven en separar-se d'ell; de fet, la religió, la història, l'allengua, la cultura entre els territoris europeus de l'Imperi Turc i el territori asiàtic eren molt diferents. Observa el mapa i, usant la informació que et subministra la graella de la pàgina següent, denomina cadascun dels grups nacionals diferents i les regions que ocupaven.

doc 11

Nacionalitat	Regions	Capital
Greco	Grècia	Atenes
Albanesos	Albània	
Montenegre	Montenegre	
Sèrbia	Sèrbia	
Romanesos	Moldàvia Walaquia Dobrudja	
Bulgars	Bulgars	
Turco	Constantinopla Adrianòpolis	

- Amb l'ajut d'una atlas busca i ubica en el mapa el nom de les capitals, serrralades i rius assenyalats

- Observa el mapa d' Europa de la font 10 i indica quins d' aquests són avui països independents.

Grècia fou el primer d'aquest països en independitzar-se de l'Imperi turc. Ho feu mitjançant una guerra que esclatà l'any 1820, encara que no serà fins més tard quan els demés països europeus reconeixin la seva independència.

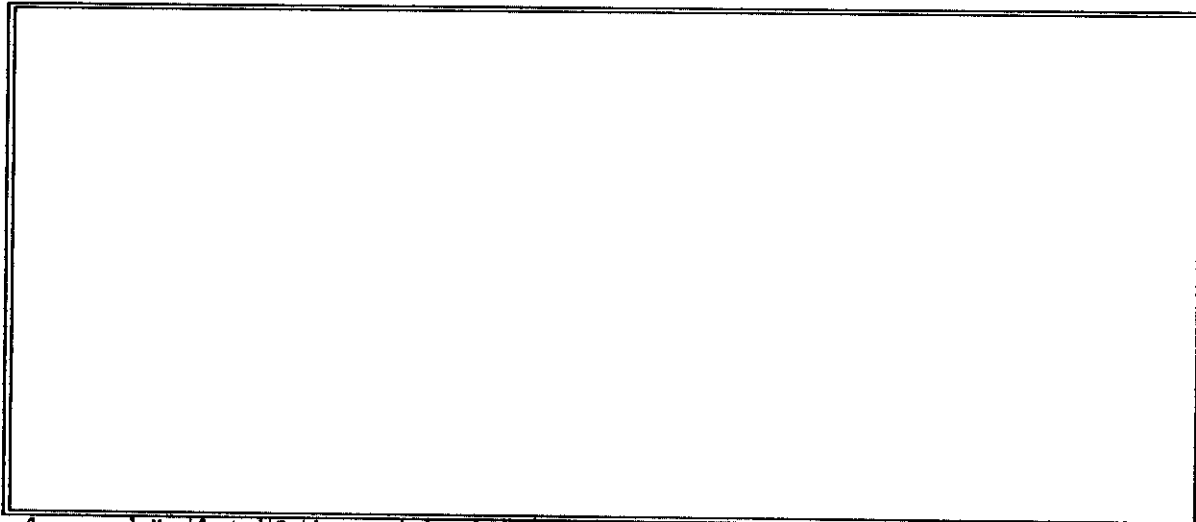
doc 12

" Nosaltres, descendents dels savis i nobles pobles de l'Hèll.lade ; nosaltres que som els contemporanis de les civilitzades nacions d'Europa ; nosaltres, que contemplem les avantatges del que gaudeixen , protegits pel impenetrable escut de la llei, ja no trobem possible - si no és per covardia i despreci - seguir suportant el jou cruel al què el poble otomà ens ha sotmés durant més de quatre segles; un poder que no escolta raons ni coneix altra llei que la pròpia voluntat, que tot ho ordena i ho disposa despòticament, al seu antuvi. Després d'aquesta prolongada esclavitut, hem decidit recórrer a les armes per a venjar-nos i revenjar la nostra pàtria contra aquesta terrible tirania (...) un despotisme sens paral.lèl amb el què cap altre pot comparar-se"

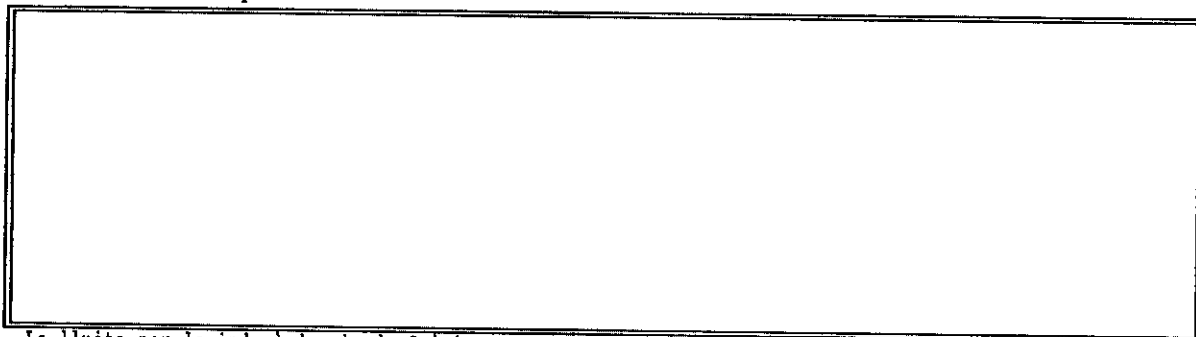
Manifest d'Epidaure, 27 de Gener de 1822

- Fes un breu resum de la idea principal d' aquest Manifest

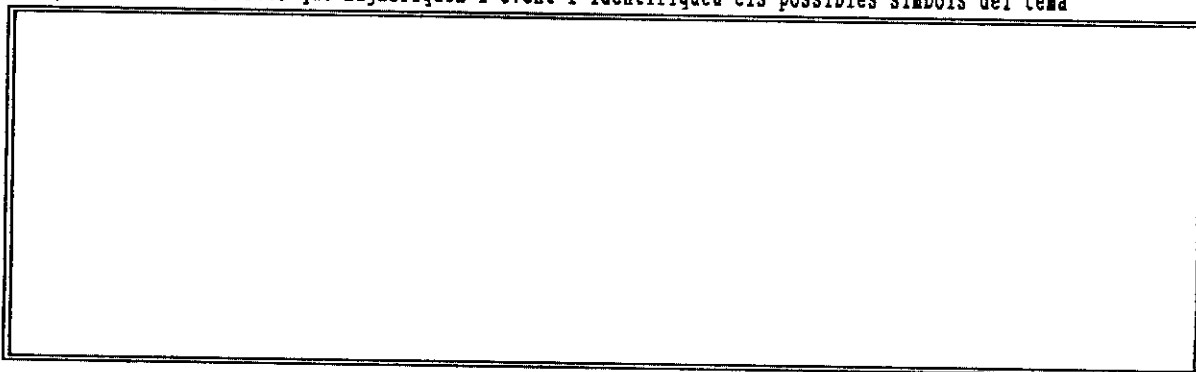
- Amb l'ajut d'una enciclopèdia o un Manual d'Història Contemporània, fes un breu resum del procés de independència de Grècia.

- Compara el Manifest d'Epidaure amb les fonts 5 i 6 : Hi trobes algun paral·lelisme amb alguna d'elles ? Justifica la teva resposta

- La lluita per la independència de Grècia va commoure molts esperits romàntics com el lord Byron , literat britànic que morí en la lluita grega -, en part perquè les Cancilleris europees no van recolçar els grecs. Delacroix - pintor romàntic francès - dedicà un dels seus olis a glorificar la lluita de Grècia per a la seva independència; és el quadre La Balsa de la Medusa, que tens representat en la postal número 2. En grups de tres, analitzeu els trets que magnifiquen l'event i identifiqueu els possibles símbols del tema

3.2.- Els nacionalismes centrífugs

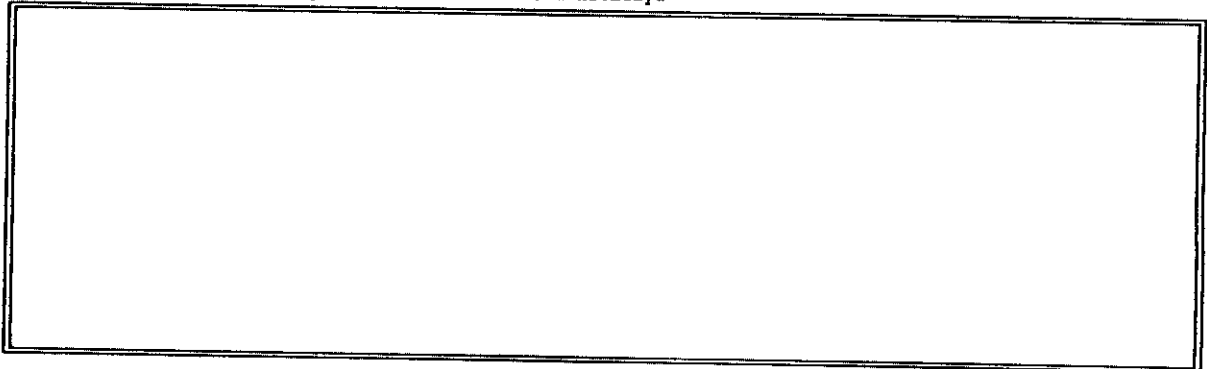
3.2.1.- La unificació d' Alemanya

La paraula centrífug fa referència a un moviment que tendeix a unir-se , a anar cap amb el centre. Els nacionalismes italià i alemany foren d'aquesta tendència

doc 13 La unificació d'Alemanya

El 1815 l'Imperi Germànic quedava reduït a 38 estats; de tots ells, el més gran era Prússia, amb capital a Berlín; però ja hem vist com el Congrés de Viena havia volgut deixar dins la confederació el territori austríac amb la seva capital, Viena; la raó era senzilla : quan Alemanya anés cap a la seva unificació, tant Berlín com Viena volien tenir-ne la possibilitat de dirigir-ne el procés. El primer que caldria fer, era, precisament, decidir quin dels dos estats exclouria l'altre.

- Contrasta aquesta informació amb l'activitat que has fet en el document 8 i comprova si la resposta que has donat és correcta. - Llegeix la informació que et subministra aquesta mapa , partint de la llegenda i fes un resum cronològic de les etapes de la unificació d'Alemanya

I, quins foren els elements de la unificació ?

1.- Les idees

doc 14

" Sou vosaltres qui, entre tots els pobles moderns, posseiu més netament la llavor de la perfectibilitat humana i a qui pertoca la precedència en el desenvolupament de la humanitat. Si la vostra essència desapareix, tot el gènere humà perdrà l'esperança de poder-se salvar un dia de la profunditat dels seus mals (...) No hi ha sortida : si vosaltres us enfonseu , la Humanitat sencera s'esfondra amb vosaltres, sense cap esperança de restauració en el futur".

FICHTE Discursos a la nació alemanya, Berlín 1808. Extret de Historia del mundo contemporáneo a través de sus documentos. Ed. Teide p. 124

- Fes un breu resum de la idea que aquí s'exposa

doc 15

" A partir de la regeneració de la sang del poble alemany, l'alemany fou sempre el creador i l'inventor; i el llatí el modelador i l'explotador: la naturalesa alemanya segueix sent l'autèntica font de renovació continua".

p. 125

R. WAGNER, El arte Alemán,

Extret de ídem

- Crítica - favorablement o no - les opinions de les fonts 14 i 15 i busca'ls-hi en el que has treballat fins aquí una possible explicació comuna

2.- el Zollverein

doc 16

" Nosaltres, els sotassignants, comerciants i fabricants alemanys, reunits a la fira de Frankfurt, anguniats per la trista situació del comerç i de la indústria, ens dirigim al govern suprem de la nació per exposar-li les causes de la nostra angoixa i per implorar-ne l'ajut(...)(...)(...)

Trenta-vuit línies de duanes paralitzen el comerç interior i produeixen el mateix efecte que si es lliquessin els membres del cos humà per impedir que la sang circulés d'un lloc a l'altre. Per comerciar entre Hamburg i Austria o entre Berlín i Suïssa s'han de travessar deu estats, estudiar deu reglaments de duanes i pagar deu drets de duana(...) Aquesta situació és particularment lamentable per a aquells que volen fer negocis(...) els recursos alemanys(...) se'n van a la ruïna per culpa de 38 sistemes de duanes i peatges.

En conseqüència, gosen sol·licitar de la Dieta:

1a: suprimir les duanes a l'interior d'Alemanya

2a: Establir amb les nacions estrangeres un sistema comú de duanes"(...)

F.LIST Petició per a una unió duanera, 1919
Extret de El temps ed. Vicens Vices p.

- Defineix amb les teves paraules que va ser el Zollverein

--

- En grups de dos: durant uns minuts reflexioneu sobre quines podien ser les principals dificultats i quines les principals avantatges amb què es podia trobar la unió duanera.

dificultats	avantatges

- Investiga: amb l'ajut d'una enciclopèdia o un Manual d'Història Contemporània fes un breu resum de què era la Dieta i dona el nom del seu equivalent per a Catalunya

--

3.- Els líders: Frederic Guillem IV de Prússia i Bismark

doc 17

" En primer lloc, aquesta corona no és una corona(...) Per a la vostra desgràcia, ha estat totalment deshonrada per la pudor de la carronya que li dona la revolució del 1848, la més dessassenyada, nècia, estúpida (...) d'aquest segle.
Sembla mentida que vulgeu fer acceptar aquesta corona, plena de fang, a un rei legítim. I encara més a un rei de Prússia, que ha tingut la benedicció de portar, no la més antiga, sinó la més noble de les corones reials; aquella que no ha estat robada a ningú. "

Amb aquestes paraules, el rei de Prússia, Frederic Guillem IV rebutjava la corona que li oferia

- Amb quin argument la rebutja ? Quin sentiment envers Prússia traspúen les paraules del seu rei ?

doc 18   Retrat de Bismarck el Cancellier de ferro

- amb l'ajut d'una enciclopèdia
fes una breu biografia de Bismarck

doc 19

" El poble alemany i al seva vida nacional no poden ser adjudicats a un príncep com la seva propietat privada. Sempre he cregut que aquesta reflexió es podia aplicar a la dinastia de Brandeburg i igualment a la de Baviera (...) La predestinació històrica, però, era tanta que la meua habilitat d'home de cort va ser suficient per guanyar el rei, i amb ell, el seu exèrcit, per a la causa alemanya. He hagut de mantenir, potser, lluites més fortes envers el particularisme prussià que amb els altres estats i dinasties alemanyes (...) Tantmateix, he aconseguit, per fi, obtenir el seu assentiment pel que fa a l'aspecte alemany del nostre desenvolupament, malgrat que, per tot arreu, es fessin valer més les aspiracions dinàstiques i particularistes " (...)

- A què es refereix Bismarck quan denuncia "el particularisme" prussià ? Aquest "particularisme" era exclusiu de Prússia ?

4.- L'exèrcit prussià

doc 20

"L'únic que va quedar de l'època de la restauració d'Alemanya, fou l'organització militar, conservada només a Prússia. Fou amb aquest últim vestigi de l'esperit alemany que, davant l'admiració de tot el món, Prússia obtingué la victòria de Sadowa "(contra Austria, el 1866)
R. WAGNER, El arte alemán, extert de idem p. 125

doc 21

" No és en el liberalisme prussià, sinó més aviat en la força i la potència de Prússia on Alemanya té els ulls posats. Baviera, Wüttemberg i Baden poden lliurar-se al liberalisme ; però ningú els assignarà el paper de Prússia; Prússia ha de reunir les seves forces i esperar el moment oportú. Les fronteres que el Congrés de Viena ens va donar no són correctes. Aquest no és un tema ni per fer discursos ni per buscar el vot de la majoria; les grans qüestions del nostre temps (...) es resoldran pel ferro i la sang "

BISMARCK Pensaments i records 1899

En què coincideixen les fonts 20 i 21 ?

--

doc 22

" Al poble alemany:

Nós, Guillem, per la gràcia de Déu, rei de Prússia, davant de la petició unànime que hem rebut per part dels prínceps alemanys i de les ciutats lliures (...) declarem que hem considerat un deure cap a la Pàtria comuna accedir a aquesta petició i (...) acceptar la dignitat imperial alemanya. En conseqüència, Nós i els nostres successors a la corona de Prússia ostentarem en el futur el títol imperial en les nostres relacions exteriors i en els afers que afectin l'imperi alemany(...) Que Déu vulgui concedir a Nós i als nostres successors a la corona imperial, poder augmentar sempre l'esplendor de l'imperi alemany, no mitjançant conquestes de guerra, sinó mitjançant els bens i els dons de la pau en el domini de la prosperitat, de la llibertat i de la civilització nacionals.

Versalles, 18 de Gener del 1871

- Investiga : per què el rei de Prússia era coronat Emperador d' Alemanya a Versalles - ciutat francesa- i per què l'any 1871 tal i com tens representat a la postal 3 ?

--

- Omple aquest mapa conceptual

Entre el 1848 i el 1866, els 38 estats de la Confederació Germànica

mitjançant

1	2	3	4
---	---	---	---

Frederic
Guillem IV
i

i les guerres contra

--	--	--

aconseguien

- Ordena de major a menor , segons l'ordre de importància que tu els hi dones, els elements que causaren la unificació d'Alemanya
tot justificant el per què de l'ordenament

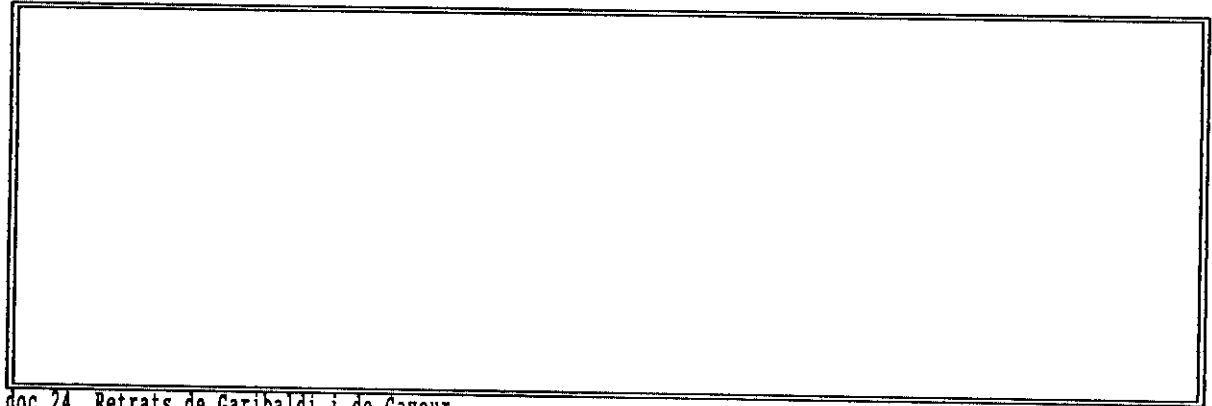
3.2.2.- La unificació d'Itàlia

doc 23 Mapa de la unificació d'Itàlia

Aquest és, aproximadament, el mapa d'Itàlia que sortia del Congrés de Viena el 1815

- Amb l'ajut de la llegenda, prova de reconstruir el procés d'unificació italiana, tenint en compte que el protagonisme el tingué el regne de Cerdanya-Piàmonte, regit per la casa de Saboia i que s'estén entre l'any 1848 i el 1870

doc 24 Retrats de Garibaldi i de Cavour

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia
fes una breu biografia d'aquests
artífex de la unitat italiana, tot
indicant les principals diferències
entre ells.

4.- Els nacionalismes català i basc

A llarg dels segles XIX l'estat espanyol també comptarà amb el sorgiment de nacionalistes centrípets. Els nacionalismes "històrics" són els que corresponen a les tres comunitats amb llengua pròpia : Catalunya, País Basc i Galícia.

L'any 1881 la Unió Catalanista ,que aglutinava diferents tendències catalanistes, convocà una Assemblea de Manresa que se celebrà el 1892, ón es redactaren les Bases de Manresa, en bona part inspirades per Enric Prat de la Riba i que són considerades com el fonament de l'autonomia que Catalunya reclamava :

doc 25

* Base 2: Es mantindrà el caràcter ampli de la nostra legislació antiga, formant, - per a adequar-les a les necessitats actuals - les sàvies disposicions que contenen respecte dels drets i llibertats dels catalans.

Base 3 : La llengua catalana serà l'única que amb caràcter oficial podrà usar-se a Catalunya i en les relacions d'aquesta regió amb el poder central.

Base 4: Només els catalans, tant si ho són per neixament com per naturalització -, podran exercir càrregos públics a Catalunya.

Base 6: Catalunya serà l'única sobirana del seu govern interior ; per tant, dictarà lliurament les lleis orgàniques; cuidarà la seva legislació civil, penal, mercantil, administrativa i procesal; l'establiment i percepció dels impostos; l'encunyació de moneda; i tindrà totes les demés atribucions inherents a la sobirania que no correspongui al poder central.

Base 15: L'ensenyament públic, en els seus diferents rams i graus, estarà sota salvaguarda del poder executiu català.

Base 17 : Es reformarà la legislació civil de Catalunya, prenent com a base l'estat anterior al Decret de Nueva Planta i les noves necessitats de la civilització catalana"

- Compara aquest document amb les fonts 4 i 6 ; a quina concepció s'atança més : a la germànica o a la llatina ? Justifica la teva resposta

doc 25 Retrat de Enric Prat de la Riba

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia
fes una biografia de Prat de la
Riba

doc 26 cass Estatut d'autonomia (1977)

Article 3

1. La llengua pròpia de Catalunya és el català
2. L'idioma català és l'oficial a Catalunya, així com també ho és el castellà , oficial a tot l'Estat.
3. La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quan als drets i deures dels ciutadans de Catalunya.
4. La parla aranese serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció.

Article 5

1. La Generalitat de Catalunya estructurarà la seva organització territorial en municipis i comarques; també podrà crear demarcacions supracomarcales.
2. Així mateix podran ser creades agrupacions basades en fets urbanístics i metropolitans i altres de caràcter funcional i amb fins específics.
3. Una llei del Parlament regularà l'organització territorial de Catalunya d'acord amb el present Estatut i tot garantint l'autonomia de les diferents entitats territorials.(...)

Article 6

1 Als efectes del present Estatut, gaudeixen de la condició política de catalans els ciutadans espanyols que, d'acord amb les lleis generals de l'Estat , tinguin veïnatge adms tratiu a qualsevol dels municipis de Catalunya.

Article 8

2. Correspon a la Generalitat, com a poder públic i en l' àmbit de la seva competència, promoure les condicions per tal que la llibertat i la igualtat de l'individu o dels grups en què aquest s'integra siguin reals i efectives, remoure els obstacles que ho impideixen o dificultin llur plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social.

- Tot comparant els documents 25 i 26, analitza quin dels dos va més enllà en ordre a assegurar una plena autonomia. Justifica la teva resposta

doc 27 Retrat de Sabino Arana, fundador del Partit Nacionalista Basc
- Fes-ne una breu biografia

" Amençada de mort la nacionalitat basca pel perill que corre la raça, a punt de desaparèixer el seu idioma i adulterats el seu esperit i Tradició, el nacionalisme basc aspira a purificar i vigortizar la raça, a depurar i difondre l'euskera , fins a aconseguir que sigui l 'única llengua d'Euzcadi i a purificar l'esperit i clarificar la Tradició del Poble Basc, encaminant-se els seus treballs vers aquest fi:

A.- A què el poble basc segueixi fervorosament els ensenyaments de l'Església Catòlica, Apostòlica , Romana, com les va seguir i observar en temps passats, amb exclusió abso luta de qualsevol doctrina condemnada per l'Església Catòlica.

B.- A què tornin a imperar els bons usos i costums oblidats, fomentar els que es conserven i combatre els exòtics i perjudicials.

C.- A què les institucions polítiques, jurídiques, econòmiques etc... característiques del Poble Basc, tornin a tenir plena vigència i acció amotllades, amb tot allò que sigui necessari, a la realitat dels temps actuals.

D.- A què les lletres i les arts, que siguin manifestació de la nacionalitat basca, adquireixin vida robusta.

(...)(...)(...)

Com mitjà eficacíssim per a tot aixó , es procurarà fomentar la soldiratat més ferma i pràctica entre els pobles i individus de raça basca, en tots els ordres de la vida, mitjançant la sòlida ensenyança del passat i del present d'Euzkadi i l'educació sincerament patriòtica dels seus fills, fins a aconseguir crear a la nostra terra un ambient en el qual només es pugui desenvolupar alló que és netament basc.

El terreny d'acció és Euzkadi, és a dir, les regions del País Basc que es denominen Araba, Guipuzcoa, Navarra, Bizcaya, Laburdi i Zuberua, solar de la raça basca; tantmateix, l'acció de la solidaritat abasta amb els seus beneficis i obligacions tots els individus bascos, naturals u originaris d'elles, encara que habitin en terres estranyes." Sabino ARANA, Aberri, 15 de desembre de 1905

- Compara aquest text amb les fonts 4 i 6 : trobes algun paral·lelisme amb alguna d'elles?

--

TEMA 4.- ELS IMPERIS COLONIALS

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

1.- Antecedents : el colonialisme

- 1.1.- Portugal i Espanya
- 1.2.- Gran Bretanya

2.- Del colonialisme a l'imperialisme : les causes

2.1.- Factors culturals

- 2.1.1.- el mite de la raça superior
- 2.1.2.- Kipling o l'orgull de ser britànic
- 2.1.3.- l'afany d'aventures i descobriments geogràfics

2.2.- Els factors socials: l'emigració, una sortida per als pobres

2.3.- El factor tecnològic : ferrocarrils i vaixells de vapor

- 2.3.1.- L'electricitat
- 2.3.2.- el motor d'explosió

2.4.- El factor comercial : més primeres matèries i nous mercats

2.5.- Factors estratègics

2.6.- La voluntat de poder i riquesa

2.7.- El factor religiós.

3.- El repartiment d'Àfrica : la Conferència de Berlín (1885)

- 3.1.- Àfrica el 1870
- 3.2.- Àfrica a finals de segle XIX

4.- L'imperi Britànic

- 4.1.- Modalitats de colònies
- 4.2.- Les guerres dels bòers
- 4.3.- L'Índia, "la perla de la Corona"
- 4.4.- La Xina

1.- Els antecedents

1.1.- Portugal i Espanya

L'afany expansionista i, fins i tot ,imperialista no és un fenomen exclusiu de l'Europa de finals de segle XIX. L'imperi romà fou una mostra primerenca i ben complerta d' alló que és capaç de fer un poble quan es considera fort i se sent orgullós de la seva pujança.

A les acaballes de l'Edat Mitjana i als inicis del Renaixement Espanya i Portugal es llençaren també a una expansió fóra de les seves fronteres; més encara , lluny dels límits del món conegut fins llavors . Aquestes són les principals colònies que - des de temps d'Enric el Navegant - , havien obert per al comerç amb Portugal exploradors com Vasco de Gama o Bartolomé Dias

doc 1

- A partir de la informació que et donen aquests mapes, fes un doble llistat de les colònies portugueses a l'Àfrica i a l'Àsia al llarg dels segles XIV i XVI. Fixa't bé en què els portuguesos -normalment-, no colonitzaren l'interior dels continents desco berts sinó que es limitaren a obrir factories comercials i, lògicament, ho feren en punts propers a la costa.

colònies portugueses a l'Àfrica	colònies portugueses a l'Àsia
---------------------------------	-------------------------------

Ara, fes un altre llistat amb els principals productes de comerç d'aquestes colònies o factories

Poc temps després, era la Monarquia hispànica que acabaven de formar els Reis Catòlics la que es llençava a una tasca exploradora que hauria de tenir com a centre l'imperi americà. Aquest Imperi havia fet d'Espanya una primera potència durant el segle XVI, principalment durant el regnat de Felip II quan, conquerit Portugal, el rei havia incorporat als seus dominis les colònies portugueses, tot formant un Imperi en que "no s'hi posava el sol". Aquest imperi, però, havia iniciat un procés d'emancipació de la seva metròpoli des de principis de segle XIX; i, de fet, l'any 1824, després de la batalla d'Ayacucho, a Espanya només li quedaven les restes d'aquell esplendor passat: a Amèrica, les illes de Cuba i Puerto Rico; a l'Àsia, les Filipines i a l'Àfrica les colònies costaneres del Sahara, Ifni, Santa Isabel, l'illa de Fernando Poo i el protectorat del Marroc compartit amb França.

- Amb l'ajut d'un atlas, posa el nom als països d'aquest mapa que conformaren l'Imperi hispànic des de finals del segle XV.

Tinguis en compte que Brasil mai no fou colònia hispànica.

1.2.- Gran Bretanya

Gran Bretanya s'havia incorporat a l'expansió colonial ja des del segle XVI, en part com a conseqüència lògica de la vocació marinera que li marca el caràcter isolat de la seva geografia i que, ja des del segle XVII, l'havia empès a tenir la millor Marina millor d'Europa. Els ports de Southampton, Bristol i Liverpool havien endegat un trist comerç d'esclaus que, amb el temps, els havia d'enriquir tant com el comerç d'espècies o la pràctica habitual del cors i la pirateria. Cal tenir en compte que el càlcul aproximat d'esclaus negres venuts com a mercaderia per al treball en les plantacions americanes, entre els segles XVI a XIX, és d'uns 20 o 30 milions d'esclaus. Durant el segle XVII, aquest comerç s'havia desenvolupat considerablement, donant lloc a l'anomenat " comerç triangular."

Al llarg del segle XVIII tres esdeveniments havien coajudat a decidir la supremacia naval a favor d'Anglaterra:

1.- Els Tractats d'Utrecht i Rastaat (1713-1714), en els que Gran Bretanya havia rebut la badia de Hudson i la illa de Ferranova, a més del dret preferent de venda d'esclaus i la possessió de Menorca i Gibraltar.

2.- El recolçament a l'emperatriu Maria Teresa durant la guerra de Successió a Austria, li havia aconseguit el plé domini de d'Índia, colònia que , amb el pas del temps, havia d'esdevenir "la perla de la Corona".

3.- Durant la guerra dels set anys (1756-1763) Anglaterra havia desplaçat França del Senegal , Canadà i de l'illa Guadalupe, guanyats que no pogueren compensar la pèrdua que suposà per a la Gran Bretanya de les 13 colònies americanes , nucli dels actuals Estats Units. El segle XVIII fou també el dels grans descobriments com els del capitàn Cook que, en el seu viatge als " mars del Sud" (el Pacífic) havia colonitzat Austràlia.

- Sitúa en aquest mapa les colònies i possessions esmentades

doc 3

El segle XIX fou, ja des dels seus inicis, el de la gran expansió colonial britànica. En el Congrés de Viena, Anglaterra no havia mostrat cap interès en aconseguir terres dins el continent europeu; la seva principal preocupació havia estat , en canvi, reforçar el control de les rutes comercials : per aquesta raó havia volgut Malta, les illes Jòniques, Ciutat del Cap i Ceilà; i d'aquest a manera, juntant-se amb les colònies de Gibraltar, Freetown, Serra Lleona, l'Ascensió, l'illa de Santa Elena, les illes Maurici i les Seichelles aconseguia tot un reguitzell de bases navals que li permetien unir fàcilment els ports de Liverpool o Bristol amb els de l'Índia. O bé , en un segon itinerari, des de Gibraltar i Malta podia arribar a les illes Jòniques, travessar - per terra-, la península del Sinaí, i - pel Mar roig - , continuar cap a l'Índia. A més, mantenia el Canadà, la Guayana anglesa, algunes illes a les Antilles , Austràlia i Tasmània. D'altra banda, ja a finals de segle XVIII, l'Associació Internacional Africana de Londres impulsava exploracions científiques i geogràfiques per l'interior de l'Àfrica; així, abans d' arribar la data mítica del 1870, s'havien explorat les conques del Níger i del Nil, del Zambeze i del Congo.

- Sitúa en aquest mapa d'Àfrica els topònims i els rius assenyalats en el text.

doc 4

2.- Del colonialisme a l'imperialisme : les causes

Molt abans del 1870 l'imperialisme colonial és un fet ben conegut per les principals potències del passat. A finals del segle XIX intel·lectuals i polítics europeus coincideixen en la conveniència d'impulsar la formació d'imperis colonials

- Ara llegiràs tres textos de finals de segle XIX, que pertanyen a autors diferents : un polític francès, Jules Ferry; un polític alemany : el príncep Von Bulow i un empresari i colonitzador britànic, Cecil Rhodes. En acabar la seva lectura has d'analitzar els factors que justifiquen l'expansió colonial en cada discurs.

doc 5 Les raons de Jules Ferry, Discurs a la Cambra de diputats, 28 de juliol de 1885

Factor 1:
Factor 2:
Factor 3:
Factor 4:

doc 6 Les raons del princep Von Bulow. Discurs al Reichstag l' 11 de desembre del 1899

Factor 1:
Factor 2:
Factor 3:

doc 7 Carta de Cecil Rhodes, 1895

Factor 1:

Però : què fou el que passà a Europa als voltants del 1870 que permeti referir-nos a aquesta nova expansió com " l'època dels grans imperis colonials " ? Doncs, senzillament, una accentuació en la tendència ja coneguda des de molt abans: el que ara hi haurà serà una autèntica cursa, una competició, una carrera imperial entre diverses nacions europees , per a veure quina d'elles aconseguirà arrabassar més colònies ; des del 1870 tenir o no tenir colònies, s'ha convertit en el signe més evident de la grandesa o ruïna d'una nació; a Europa, les principals nacions - Gran Bretanya, França i Alemanya - aspiren a aconseguir o ampliar l'Imperi colònia, símptoma evident d'esser la primera potència mundial; qui guanyarà la cursa serà , lògicament , Anglaterra, que - fins l'esclat de la I guerra Mundial - serà , alhora que "el taller del món "la "senyora dels mars ". França i Alemanya voldran arrabassar-li aquest títol; i aquesta rivalitat serà , precisament, un dels factors que desencadeni la I conflagració Mundial.

A partir de la informació de les fonts 5, 6 i 7 :

- Quins són els autors que presenten major coincidència en els seus punts de vista ?
- en quins autors s'hi traspuia una rivalitat de fons ?
- saps identificar alguns dels motius d'aquesta rivalitat mal disimulada?

- Amb l'ajut d'un Diccionari d'història construeix - amb les teves paraules - dues definicions per als conceptes colonialisme i imperialisme on es palesin les diferències d'apreciació entre ambdós fenòmens.

colonialisme :

imperialisme :

2.1.- Factors culturals

2.1.1.- El mite de la raça superior

Aquestes són algunes de les opinions que escoltaven o llegien els europeus de finals de segle passat

doc 8 Sessió científica de la Societat Antropològica de Londres, 1863

doc 9 "Negre", article del Grand Dictionnaire Universel Larousse du XIX siècle", 1872

doc 10 Marnocci P.C, Corso di geografia universale, 1850

doc 11 Renan E., La reforma intel.lectual i moral, 1871

doc 12 Discurs de Joseph Chamberlain a la Cambra de Diputats de juliol del 1885

- quines d'aquestes fonts justifiquen la "superioritat de l'homo blanc " i quines l'ataquen ?
- Pots extreure'n alguna deducció d'aquestes evidències ?

- Identifica alguns mites actuals i presents a la nostra cultura que suposin un atemptat contra algun dret huma universal

2.1.2.- Kipling o l'orgull de ser britànic

Rudyard Kipling - l'autor del Llibre de la Selva-, és un dels millors exponents de la mentalitat i dels valors de què estaven imbuts aquells europeus que es consideraven privilegiats pel sol fet de ser blancs, haver nascut a un espai determinat - l' Hemisferi Nord - i en la millor època possible : el segle XIX.

Nascut a l'Índia i educat a Gran Bretanya fou Premi Nobel de Literatura.

- IP... (SI...) és un dels poemes més coneguts de Kipling. Llegeix aquesta traducció que en va fer Josep Carner i analitza quins són les valors de què Kipling se sent orgullós

doc 13

IP...

Si pots servir el seny quan al devora
tothom ja l'ha perdut i tu ets el boig;
si pots fiar de tu, del dubte en l'hora
rebut les maliances amb cert goig.

Si saps esperar sense cansar-te,
no emprar cap engany, essent enganyat
ni de semblar bó i no vanar- t'en
i de no tenir odis essent odiat.

Si saps somniar i son esclavatge no vius
i pensar, no fent-ne un fi,
si saps topar amb troimf o bé en desastres
tractant-los d'impostors amb igual dir

Si pots veure la veritat per tu cantada
torçada per bergants caçabadocs
i veure la teva obra enderrocada
i aixecar-la amb esforços, molts o pocs

Si pots fer un arreplec de tes riqueses
i riscar-les d'un sol cop a cara i creu
i perdre i tornar a caure en tes pobreses
sense dir de la pèrdua ni un mot breu.

Si els nervis pots domar fent de manera
que et duguin quan tot tu vas declinant
i seguir la lluita mentre al cor et quedi
aquell voler que diu : Avant !...

Si saps parlar amb dolcesa
i anar al costat de reis sense perdre el tranc
si pel dolent i el bo tens igual fermesa

i essent companys de tots amb tots ets franc

Si saps omplir el minut més implacable
amb seixanta segons de lluita a mort,
Jo et dic : teva és la terra i son bagatge
que ets un home, fill meu, i aixó ho val tot.

Paràgraf 1:

Paràgraf 2 :

Paràgraf 3:

Paràgraf 4:

Paràgraf 5 :

Paràgraf 6:

Paràgraf 7:

Paràgraf 8 :

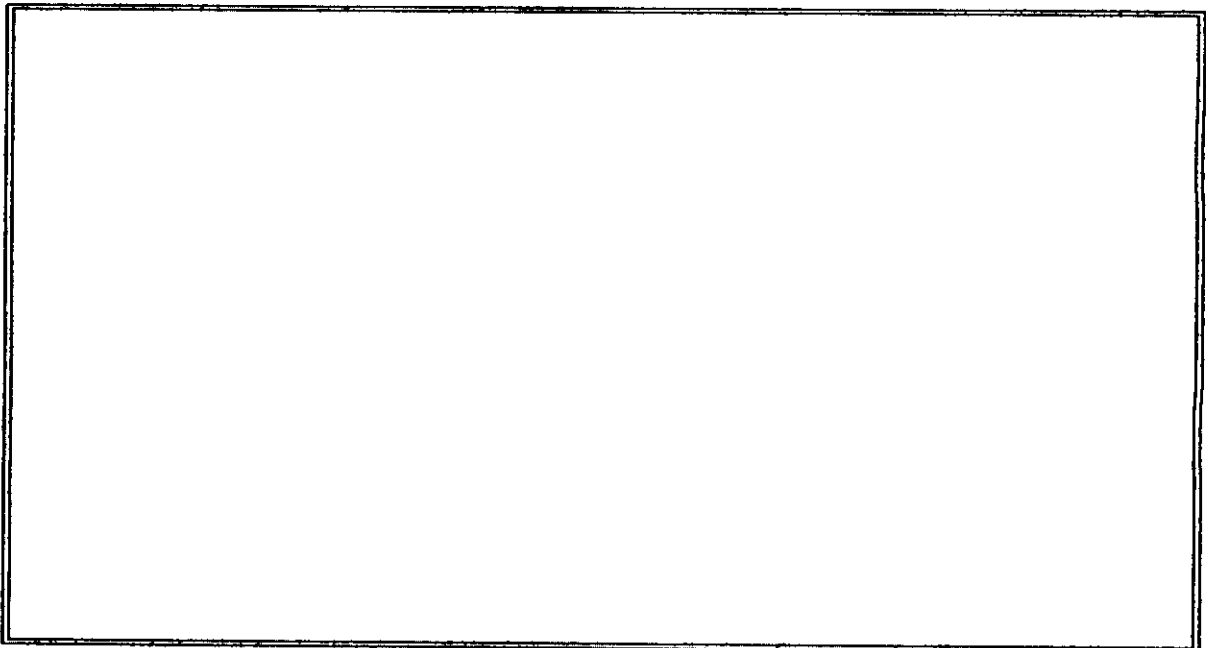
2.1.3.- L'afany d'aventures i descobriments .

El segle XX ha conegut grans exploradors i expedicions molt arriscades . Amb l'ajut d'una enciclopèdia, identifica algunes de les fites més significatives d'aquests exploradors .

doc 14

Felix Rodriguez de la Fuente   Capitàn Robert Falcon Scott

Miguel de la Quadra Salcedo   Roald Amundsen

Doncs bé; l'afany dels exploradors dels nostres dies té com a precedents immediats les aventures d'homes del segle XIX. Tres foren els grans exploradors del XIX .

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de cadascun d'ells

doc 15

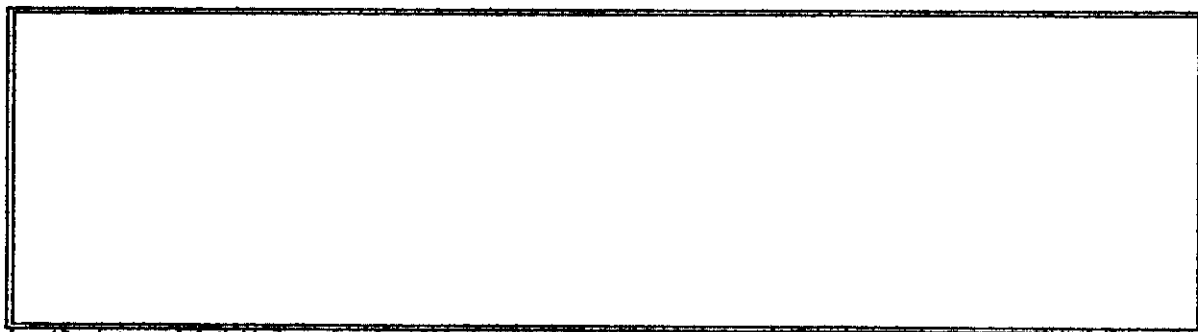
Doctor Livingstone

Stanley

Brazza

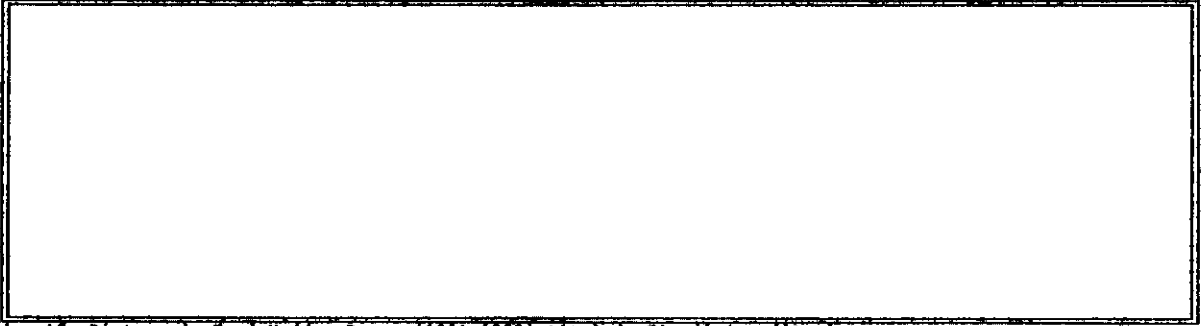
doc 16 Pintura de William Bell Scott , titolat el Port de Newcastle, 1861.

- Identifica tots els elements presents en el quadre que mostren el moviment d'un port anglès a mitjans segle XIX.

doc 17 pintura del Moll de Bristol, 1720

- Les fonts 16 i 17 mostren un port anglès al segle XIX i al segle XVIII , respectivament. Compara-les i enumera els principals canvis que s'hi adverteixen.

doc 18 Pintura de Ford Maddox Brown (1821-1893), titulada Els últims d'Anglaterra.

doc 19 Emigrants a bord d' un vaixell de vapor

Describe breument la impressió que transmeten les gents que viatjen en aquests vaixells.

doc 20

" Estimats pare i mare: Estic molt content amb aquest país, però la meva dona no s'hi troba tan bé. Des del primer dia he trobat feina i des de llavors en tinc. No me'n ha faltat mai des de que hem arribat. Aquí menjem junts pagesos i obrers; a ningú , però, el convenia de que emigrés ja que t'has d'enfrontar amb moltes penes i fatigues. Sé, però, que un home pobre té més expectatives aquí que a casa "

- Compara les fonts 18, 19 i 20 . En què coincideixen ?

doc 21 Nombre d'emigrants de Gran Bretanya des de la segona meitat del segle XIX.

doc 22 Anunci publicat al periòdic Northampton Herald el 1839

" Som autoritzats per la Comissió d'emigrants de les colònies de Sa Majestat a entregar passatge a gratuït en primera classe , cap a les riques i pròsperes terres de la colònia d' Austràlia, a qualsevol que vulgui venir-hi com a pagès, pastor, criat - home o dona-, o miner de bon caràcter. Es urgent la demanda de colons; assegurem un bon sou i confort a qualsevol home de bé i la seva família.

doc 23 Cartell publicitari per a fomentar l'emigració cap els Estats Units

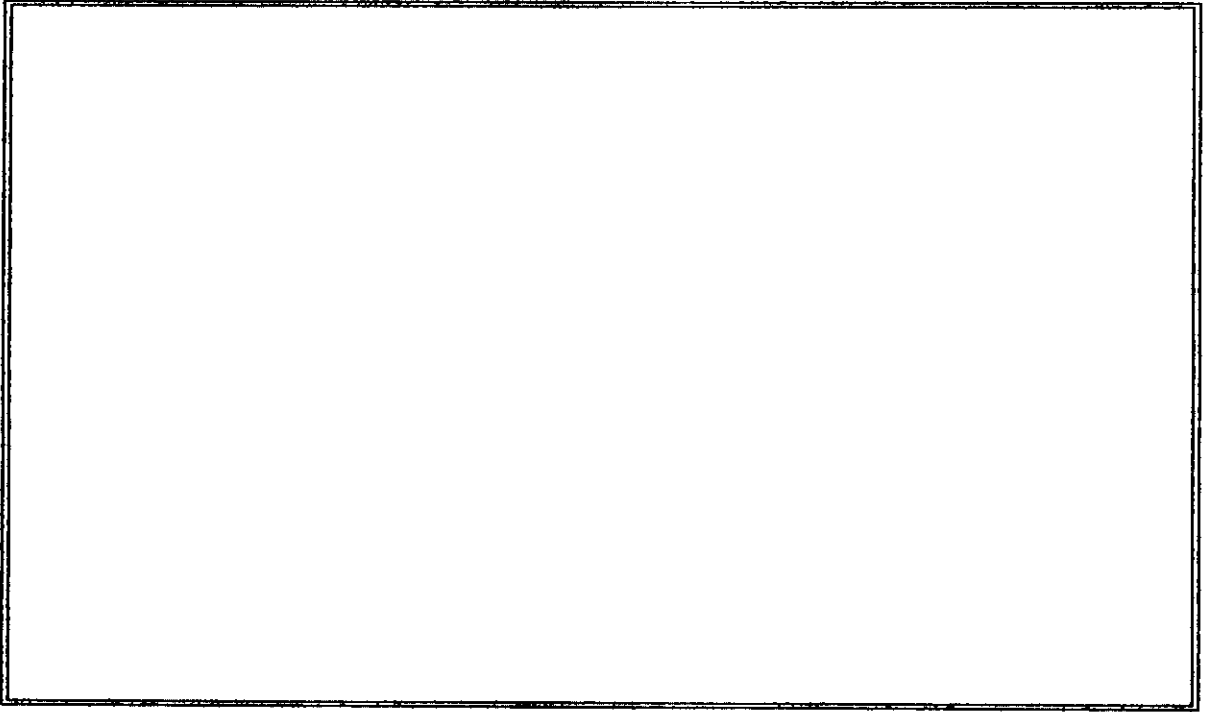
- Compara les fonts 22 i 23 : en què coincideixen ?

Emigrar, però, no fou només sinònim de creuar l'Atlàntic. A mesura que el segle XIX s'endinsa i les ciutats s'envolten de fàbriques i factories, la mà d'obra pagesa deixa el camp per anarse'n a buscar un lloc de feina a la fàbrica. Les estacions de tren ofereixen, sovint, aquest aspecte:

doc 24 Pintura de William Frith, Estació de Paddington, Londres, 1862

- En grups de dos: en aquest quadre hi apareixien diversos grups de persones que corren per a agafar el tren. Heu de reconstruir dos breus diàlegs imaginaris entre persones de dos grups socials diferents.

2.3.- El factor tecnològic : : ferrocarrils i vaixells de vapor

Tot aquest fenomen migratori no hauria estat possible sense els mitjans materials i tècnics que aportà la revolució industrial que - al voltant del 1870-, donarà un gran salt endavant gràcies al descobriment de noves maneres de produir energia

2.3.1.- L'electricitat

doc 25

" L'any 1800 Volta havia inventat la pila elèctrica que, aplicada a la química descomposava per electrolisi alguns cossos compostos; Ampere havia afegit noves possibilitats a aquest descobriment i, el 1831 Faraday havia posat en marxa el primer motor elèctric. Fou , però, Edison qui l'any 1882 inaugurava a Nova York la primera central elèctrica del món . Sobre aquesta base, - de tants milers de CV de potència, es feien possibles noves formes de comunicació , com l'enllumenat elèctric a les grans ciutats, el telègraf elèctric, el telèfon , invent de Bell, la ràdio, de Marconi...) i de transport: el primer tramvia elèctric funcionava a Glasgow el 1884 i el primer "metro" s'inaugurava a Londres el 1890.

doc 26 Una central elèctrica del segle XIX.

doc 27 Tramvia elèctric de Glasgow construït des del 1898

doc 28 Els "clipper" seràn els últims vaixells de vela que encara solcaràn les rutes de l'Índia al llarg del segle XIX fins que acabrà essent substituïts, definitivament, pels vaixells de vapor.

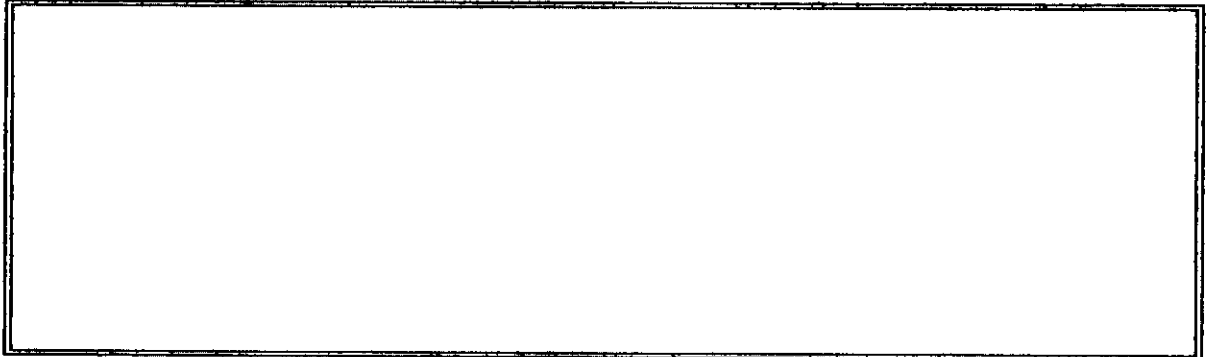
L'electricitat i els "clipper", però, coexisteix durant anys amb el vapor com a forma de tracció de ferrocarrils i vaixells. L'any 1807 un vaixell de 42 metres d'eslora, amb molt de soroll i fum començava a remuntar el corrent del Hudson a 241 km en 31 hores; era el Clermont, el primer vaixell mogut per una màquina de vapor. Després vindrien el Savannah, primer vaixell en fer la travessa de l'Atlàntic i el Sirius... Però serà després del 1850 quan apareixen els grans transatlàntics: el primer fou el Great Eastern; de ferro i amb capacitat per a transportar 4000 passatgers consumia 12.000 tones de carbó en la ruta de l'Índia; el Great Eastern, però, acabarà els seus dies com a vaixell-teatre: els ports el despreciaren a causa del seu enorme tamany.

Després, el Mauritania, el Lusitania... milloraran els seus defectes i acabaran convertint-se en els primers creuers de luxe

doc 29 Llotja de primera classe del Lusitania

doc 30 Saló del Great Eastern

Compara la font 19 amb la 30 : en què es diferencien ?

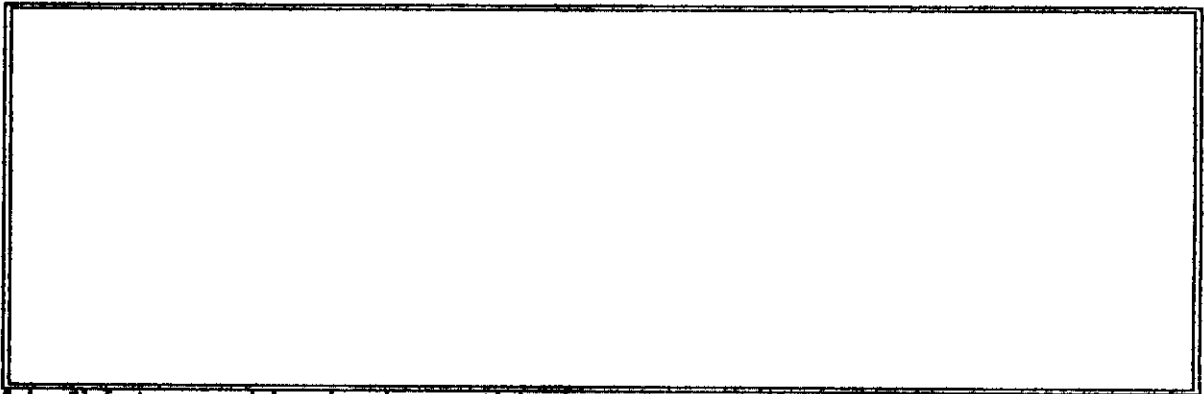
2.3.2.- El motor d'explosió

El motor d'explosió o de combustió interna va tenir un procés tan llarg com la màquina de vapor , i , de fet, en els inicis , anava lligat a ella ja que ja al 1680 l'holandès Huygens havia usat certa quantitat de pólvora a l'interior d'un cilindre tancat per a aconseguir posar en moviment un pistó. Els riscos que comportava la pólvora va fer que se substituís per l'aigua, com a font d'energia. Dos-cents anys després, s'intentà produir "explosió" dins d'un petit motor, amb gas provinent d'hulla cremada. I el 1892 , Diesel va provocar aquestes petites explosions amb la combustió de gasoil. Malgrat ser ell mateix qui inventà el motor d'explosió amb gasolina fou Benz, també alemany, qui aplicà aquest petit motor a l'automòbil

doc 31 Observa i descriu aquest automòbil Benz, construït el 1898

- quins serien, en endavant , les tres primeres matèries imprescindibles per al sector de l'automòbil ?

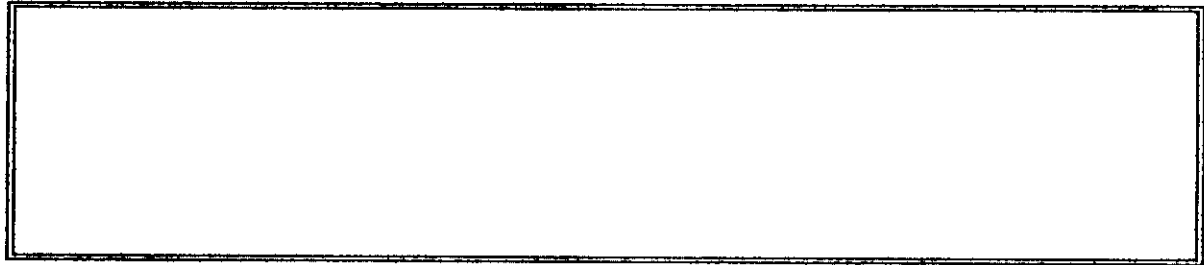
- quina serà la conseqüència immediata respecte de les colònies ?

2.4.- El factor comercial : més primeres matèries i nous mercats

- Aquest gràfic representa l'evolució dels índex de producció d'acer a França i Alemanya entre el 1826 i el 1915. Quina és la tendència de la corba abans i després del 1870 ? saps trobar-hi una causa que l'expliqui ?

doc 32

doc 33

index de producció d'energia , en milers de

milions de Kw/hora

- quina és la tendència al llarg de la segona meitat del segle XIX? i la principal causa ?

doc 34

Les empreses Thyssen, un exemple de concentració industrial

" Si es pregunta quina és la personalitat europea que més s'acosta als grans homes de negocis nord-americans, s'hauria de respondre: Thyssen (...) Fundà l' any 1871 a Mülheim, al Rhur, una fàbrica que, sota la raó social de Thyssen i Cia es transforma en la base de totes les seves empreses.

Els principis varen ser modestos: únicament setanta obrers treballaven en les forges i laminatgeries de Mülheim. Més tard s'hi afegí la fabricació de canonades soldades. Després de la mort del seu pare, August Thyssen s'associa amb el seu germà petit (1878). L'any 1881 s'amplia la forja amb un taller de galvanització de zinc; el 1882 s'aconseguí una nova forja i una planxisteria. El 1884 Thyssen i Cia adquireix una foneria i una fàbrica de màquines .

Ha transcorregut 40 anys i a la fàbrica de Mülheim hi treballen 7.000 obrers i 800 empleats; els seus productes s'estenen per tot el món (...) Per a solucionar la falta d'aigua potable que patien les ciutats de Westfalia va construir el 1893 ,al Rhur, una presa amb un capital de 350.000 marcs; aquesta societat no va a tardar a atendre les necessitats d'una població de 500.000 ànimes(...) però la potència creativa de Thyssen va arribar al seu punt culminant en la metal·lúgica de Deutsche Kaiser a Hamburg.

V.Cambón Els últims progressos d' Alemanya , 1914

- Resumeix la idea d'aquest text

Subministrar, però, primeres matèries - o bens d'equip-, a una demanda tant creixent no és cosa que pugui fer-se amb un capital individual o familiar, per gran que sigui. I el capitalisme busca noves fórmules d'acumulació de capital que permeti fer front a la demanda del mercat , com seràn el trust, el càrtel o el holding

doc 35

trust : concentració vertical d'empreses

càrtel : concetració horitzontal d'empreses del mateix ram

holding : concentració d'empreses que es finança a si mateixa per mitjà dels seus propis bancs

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia dona una explicació a aquestes definicions tant breus.

trust :

cartel :

holding :

Un Imperi colonial necessita tenir assegurada la comunicació amb la metròpli; si l'accés a les colònies és fa impossible, comerciants, homes de negocis, emigrants, exploradors... hi perdràn interès. Així doncs, a mesura en què les metròplis volgueren assegurar les rutes comercials, es van revaloritzar punts estratègics que asseguraven el comerç, la navegació... i, també, - si esdevenia el cas - el trasllat de tropes i material de guerra a l'altra punta del planeta. I la xarxa de relacions internacionals es va anar complicant; ara, els motius de recel entre uns i altres europeus es trobarien no només dins d'Europa, sinó fóra: a l'Àfrica, als estrets de l'Àsia, als passos naturals d'Amèrica...

- En aquest plansiferi hi tens assenyalats els punts d'alt valor estratègic. Amb l'ajut d'un atlas posa el nom als espais indicats i construeix una llegenda on s'indiqui a quina metròpli pertanyen. Quins d'aquest "passos" no s'obri a la navegació fins el segle XX?

doc 36

2.6.- La voluntat de poder i riquesa

El descobriment de les mines d'or i diamants al Transvaal despertà, per tot arreu, una autèntica "febre d'or" de la que en serà bon exponent la guerra que els anglesos faràn contra els "bòers" - pagesos holandesos assentats a sudàfrica des del segle XVII - per tal d'expulsar-los de les seves terres. Un semanari alemany satiritzava així la febre d'or:

- Posa el nom actual als territoris africans que eren colònies de:

França :
Gran Bretanya :
Portugal :
Espanya :
Turquia:

Però vers el 1895, el mapa de l'Àfrica colonial havia canviat:

" Aneu per tot el món i prediqueu l'Evangelí a totes les criatures . Els qui creguin i es bategin se salvaràn; aquells que no creguin es condemnaran; als que creguin els acompanyaran aquests signes: expulsaran dimonis; parlaran noves llengües ; treuran serps i , si beuen qualsevol perillós, no s'enveniran ; estendran les seves mans damunt dels malalts i els guariran "

Mc,16,15-18

doc 39

" Si en la formació dels grans imperis colonials del segle XIX va haver-hi un fort afany de poder i de riqueses no és menys cert que, per part d'Occident, també va haver-hi mostres de fraternitat i servei a les comunitats indígenes. Les conseqüències de l'acció missionera de catòlics, protestants i ortodoxes són , a la pràctica, impossibles de medir; les missions tingueren com a primer objectiu la instrucció cristiana i el bateig dels nadius. Al mateix temps comportaren una tasca mèdica, d'alfabetització, de dignificació de la dona, de formació en tècniques agràries i ramaderes... Una conseqüència indirecta de la dignificació de la persona que comportava la difusió del missatge de Crist, fou l'abolició de l'esclavitud feta a la Conferència Internacional Antiesclavista, el juny del 1889.

A començaments del segle XX es calcula que el total aproximat de persones que treballaven a les missions d'Àfrica, Àsia i Oceania eren

catòlics : 41.000

- sacerdots europeus : 8.000
- sacerdots nadius : 6.000
- religiosos/es : 27.000

protestants : uns 18.000

- pastors europeus i americans : 5.700
- pastors nadius : 5.000
- homes seglars : 2.800
- dones solteres : 4.500

ortodoxes : total uns 2000

Reelaborat a partir de REDONDO G., *Història Universal* vol. XIII. 1989

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia del Pare Damià de Molokai, (de nom propi Joseph de Veuster) missioner belga que morí a la leproseria de la illa de Molokai.

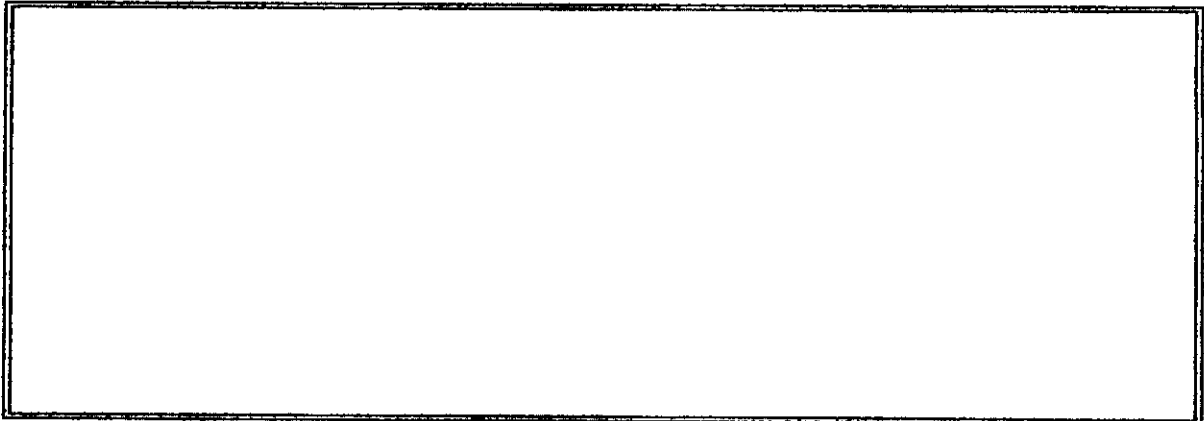
3.- El repartiment d'Àfrica : El Congrés de Berlín (1885)

Cap el 1870, l'Àfrica que coneixien - i dominaven - els europeus era aquesta

doc 40 Imperialisme europeu a l' Àfrica vers el 1870

doc 37

- Analitza els símbols i el missatge que es transmet en aquest còmic

2.7.- El factor religiós

L'Evangeli de Sant Marc , escrit al voltant de la mort de Sant Pere , és a dir entre els anys 64 i 67 d.C.,
recull aquestes paraules de Jesucrist

doc 38

- Posa el nom actual a les antigues colònies de :

França:

Gran Bretanya:

Portugal:

Alemanya :

Itàlia:

Espanya :

Turquia:

El punt d'inflexió en l'impuls al colonialisme d'Àfrica havia estat la Conferència convocada a Berlín per Bismark l'any 1885

doc 42

En nom de Déu Totpoderós:

S.M. l'Emperador d'Alemanya i Rei de Prússia ; S.M. l'Emperador d'Àustria i Rei d'Hongria; S.M. el Rei dels belgues; S.M. el Rei de Dinamarca; S.M. el rei d'Espanya; el President dels Estats Units; el President de la República francesa; S.M. a Reina del Regne Unit de la Gran Bretanya i Irlanda , Emperatriu de les Índies; S.M. el rei d'Itàlia; S.M. el Rei dels Països Baixos; S.M. el Rei de Portugal; S.M. l'Emperador de totes les Rússies; S.M. el rei de Suècia i de Noruega; S.M. l'Emperador dels Otomans:

Desitjant establir en un esperit de mutu enteniment les condicions més favorables per al desenvolupament del comerç i de la civilització en determinades regions d'Àfrica i assegurar a tots els pobles els avantatges de la lliure navegació pels dos principals rius que desguassen a l'Oceà Atlàntic; desitjant, d'altra banda prevenir els malsentesos i les diputes que es puguin suscitar en el futur; les noves formes de possessió efectuades a les costes d'Àfrica i , preocupats al mateix temps per com augmentar el benestar material i moral de les poblacions indígenes, han resolt, (...) discutit i adoptat successivament:

- 1: Una declaració relativa a la llibertat de comerç a la conca del Congo, les seves boques i països veïns(...)
- 2: Una declaració referent a la tracta d'esclaus i a les operacions que proporcionen esclaus per a la seva compra-venda
- 3: Una declaració establint en les relacions internacionals regles uniformes respecte de les ocupacions que, d'ara en endavant, puguin verificar-se a les costes del continent africà

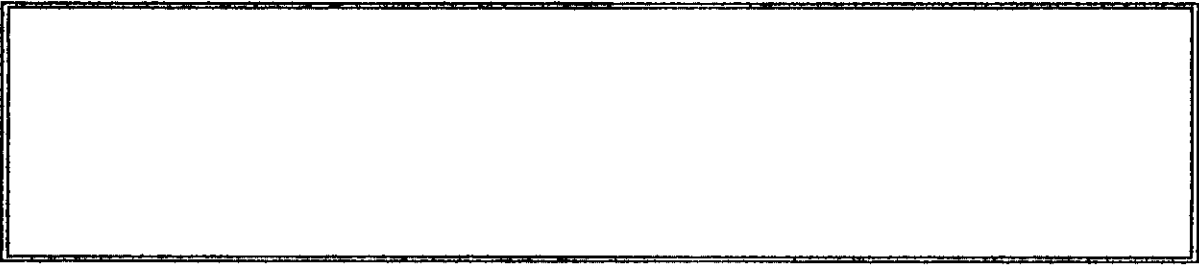
Berlín, 26 de febrer de 1885. Extret de LOPEZ CORDON M V., Análisis i comentarios de textos històrics
p. 298

- quines són les dues úniques Repúbliques presents a Berlín ?
- quins són els quatre Imperis amb territoris a Europa presents a Berlín ?
- Quins dels factors de l'imperialisme estudiats són presents a aquesta declaració?
- Investiga: què s' acordà a Berlín respecte de l'esclavitud i les costes del continent africà ?

4.- L'Imperi Britànic

doc 43 Possessions colonials de Gran Bretanya

- Connecta aquest quadre amb la informació que has rebut al punt 1.2 d'aquest quadern, tot indicant quines terres són les que s'incorporen a Gran Bretanya després del 1870

4.1.- Modalitats de colònies

Els anglesos distingiren les seves colònies en funció del grau de dependència de la metròpoli .

- Colònies de domini indirecte (indirect rule): Fou el sistema establert quan les autoritats indígenes eren clarament hostils a la metròpoli. Per tal d'evitar constants topades amb els prínceps locals, algunes zones de l'Índia es deixaren , de fet, en mans dels prínceps indis amb qui se signaren tractats comercials, principalment per a l'exportació de cotó en floca cap a les fàbriques tèxtils de la Gran Bretanya. En aquest cas, els britànics només hi enviaven funcionaris civils i companyies comercials. Fou la fórmula més estesa.

doc 44

- Posa un títol adequat a aquest mapa .

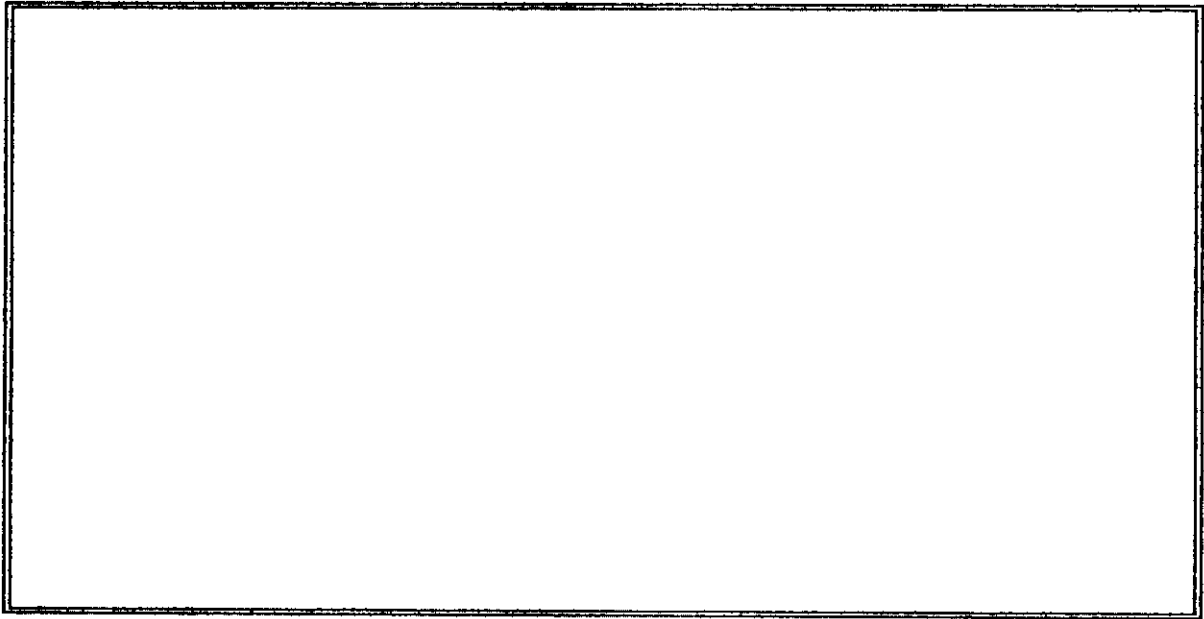
- Protectorats

Aquells països de llarga tradició històrica, amb governs autòctons forts i ben constituïts - com Egipte, d'història mil·lenària, Etiòpia o Marroc -, no tenien cap interès en posar-se sota domini d'una metròpoli. Els anglesos - i els altres països europeus - no trobaren altra solució que declarar-los protectorats : els europeus establien un "govern paral·lel" format per "assessors" dels reis i prínceps indígenes; uns i altres procuraven extreure el màxim profit per als seus interessos ; així, per exemple, en el cas d'Egipte, Anglaterra comprà el lot principal d'accions de la Societat del Canal de Suez - construït per un enginyer francès, Lesseps, i obert el 1869 - i, més endavant, donà suport a Mehmet Alí per a què aconseguís el títol de paixà d'Egipte. Un cop aconseguit, - el 1878 -, britànics i francesos trobaràn diferents pretextos per a negar-se a marxar i establiran un protectorat dual.

Des d'Egipte, els anglesos seguiràn cap el Sud - a l'actual Sudàn - en un utòpic intent d'unir les seves possessions colonials del Nord amb les que també tenien a Sudafrica (l'imperi continu del Cap al Caire). Però els interessos britànics toparàn a Fachoda , Sudàn, amb els interessos francesos , que pretenien el mateix

: unir les seves colònies de l'Est - Abisínia - amb les de la costa Oest : Senegal , Costa d'Ivori... Fashoda (1898) serà el primer xoc armat entre dues potències europees , per qüestions colonials , una primera mostra de com s'està complint les relacions internacionals entre els europeus.

- A partir de la informació que tens al document 41 , fes un llistat dels països actuals que conformaren l'imperi britànic a l'Àfrica a finals del segle XIX.

- Colònies d'autogovern

S'establiren en aquelles terres en les que els emigrants d'origen europeu - principalment britànic - esdevingueren aviat majoria de la població : és el cas d' Austràlia , Canadà, Sudàfrica o Nova Zelanda. Els governs - en mans d'emigrants d'origen europeu - aconseguiren fàcil i ràpidament la plena independència d'aquestes colònies i , voluntàriament, es constituïren en una Commonwealth, és a dir , una comunitat per al comerç que privilegiava les relacions amb l'antiga metròpoli.

4.2.- Les guerres dels bòers

- La primera guerra bòer

El Cap era una petita ciutat fundada el 1621 per un grup de colons holandesos, els bòers. Però els anglesos voldran instal·lar-s'hi ja que el port tenia alt valor estratègic en la ruta cap a l'Índia-, i en una ràpida guerra contra els bòers els faràn fóra; fou la segona topada entre dos països europeus - Gran Bretanya i Holanda-, per qüestions colonials.

- La segona guerra bòer

El descobriment de mines de diamants al Transvaal - terres que ara ocupaven pels bòers, juntament amb la república d' Orange-, despertarà la cobdícia dels demés europeus i, per segon cop , els britànics declararan la guerra als bòers, ara , però, ben dirigits per un líder holandès : Krugger.

- La tercera guerra bòer

S'inicia el 1899 , éssent Cecil Rhodes President britànic de la colònia del Cap - i Chamberlain - expansionista convençut - President del govern britànic.

doc 45 Discurs de Chamberlain a la Cambra dels Comuns, 20 de Març de 1893.

" El meu honorable col·lega s'oposa a tota expansió de l'Imperi (...) Creu vosté que, si la política d'expansió no hagués provocat un desenvolupament gigantí del nostre comerç, podriam viure com vivim avui ? Creu que en aquestes petites illes podriem sostenir 40 milions d'habitants sense el comerç que els nostres avant-passats han desenvolupat a costa de tants sacrificis ? No farem res més pels que vindran després ?... Sacrificarem tot el que varen adquirir els que ens precediren ?

Extret de Discursos de política Extranjera y colonial, Londres, 1897

- Resumelx el contingut d'aquest text. A quin dels factors de l'imperialisme apunta ?

El 1910, el Cap, Natal, Transvaal i Orange passaven a constituir el Protectorat de la Unió Sudafricana. El règim social imperant fins els nostres dies serà l'apartheid : una minoria de població blanca, que ostenta el poder executiu i el legislatiu a Sudafrica imposarà a la comunitat negra - avui liderada per Nelson Mandela- una fèrria separació i negació dels drets humans més elementals.

4.3.- L'Índia, " la perla de la Corona".

L'any 1876 la Reina Victòria era coronada " Emperatriu de l'Índia". Eren els moments de màxim esplendor de l'Imperi Britànic , malgrat que l'Índia era un cas atípic en la formació del seu imperi colonial .

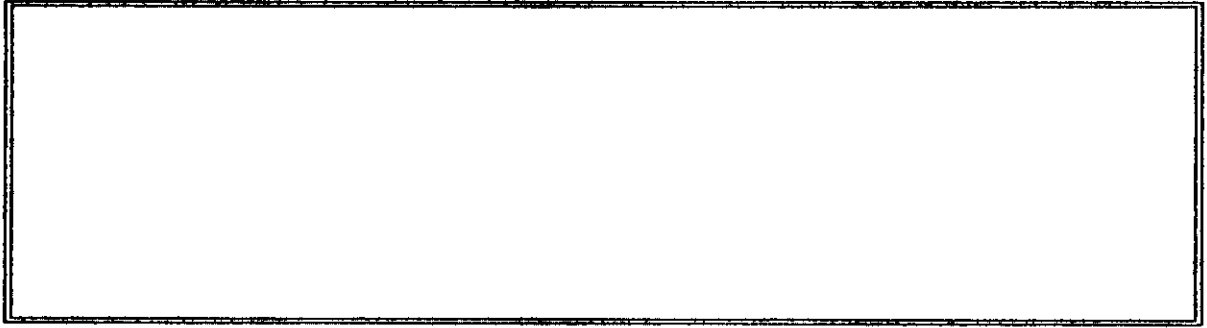
Des del segle XVIII , el comerç amb l'Índia era privilegi exclusiu d'un companyia privada : la reial Companyia de les Índies orientals, que tenia establertes colònies costaneres en ports naturals: Bombai, Goa, Madràs, ... Després de la guerra dels 7 anys, Anglaterra hi col·locà un Governador General; durant les guerres napoleòniques fou Governador el general Wellesley qui - amb l'ajut d'un exèrcit de 200.000 nadius sota comandament de 16.000 oficials anglesos, - els cipayes - , arrodoní les possessions britàniques ocupant tota la franja costanera entre Calcuta i Madràs.

Entre el 1805 i el 1857 la Companyia continua estenent-se a costa de la " doctrina del lapsus" segons la qual la Gran Bretanya podia rebutjar l'heren d'un principat indi, amb la qualcosa la Companyia anava incorporant alguns dels territoris centrals. L'ocupació d'aquestes terres, però, s'efectuà sempre des de un exquisit respecte a les diferents religions, costums i tradicions indies i sota criteris purament comercials : els anglesos s'emportaven cotó en floca per a produir "indianes" a les seves factories i, a canvi, reportaven algun avantatge als nadius: construïen carreteres, escoles de primeres lletres i Universitats , engrandien les ciutats amb moderns plans d'urbanisme, hi duïen el ferrocarril, equipaments nous per als ports, la premsa, ... A més introduïren la policia que s'especialitzà en lluitar contra els conspiradors i els assassinats rituals.

Entre el 1839 i el 1842 els anglesos intentaren controlar l'estat d'Afganistàn, instal·lant en el tron un sobirà ninot; no s'ha consegut, però més endavant dominaràn el Beluchistàn i establiràn un protectorat sobre Quetta, amb la qualcosa Afgansitàn quedava convertit en un estat-tap entre els dominis anglesos i l'imperi rus. Des de llavors, dirigiràn l'atenció cap a les terres del noroest : el Punjab i el Sind i Birània que s'annexarà a l'Índia i porporcionarà arròs, oli, fusta...

doc 6 Els governants britànics , vistos per un pintor indi cap al 1800

- Descriu el que es representa en aquesta pintura

- Localitza els topònims en aquest mapa

doc 47

Des del segle XVIII la Companyia de les Indies orientals comparava té a la Xina a canvi de cotó indi, mitjançant el port de Canton, únic port anglès a la Xina. L'emperador xinès, preocupat per l'augment del consum d'opi entre els seus súbdits -afavorit pel contraband anglès - en prohibí la importació i en feu llençar 20.000 caixes al mar. Gran Bretanya respongué a aquest acte declarant "la guerra de l'opi ", que guanyà. Xina acceptava el Tractat de WanKing: plena sobirania anglesa sobre Hong-Kong i altres quatre ports : Amoi, Fuxon, NingPo i Shangai

- Localitza aquests ports en aquest mapa i identifica les demés possessions colonials britàniques a l'extrem Orient

doc 48

TEMA 1.- LA PRIMERA GUERRA MONDIAL

PROCEDIMENTS : Obtenir i elaborar informació

27,33,40	1.- Adquisició i ús de vocabulari històric : doc	1,2,8,11,video,37
	2.- Tècniques de resum , anàlisi i comparació de	fonts : doc 1,2,4,9,13,21,23 a
	3.- Lectura d'evidències : doc 3,5,7,16,	16bis,18,24,28,30,35,36,39,46
	4.- Crítica de fonts doc 15, video, 21,37,38,41	
	5.- Per consultes i elaborar-ne resums : doc 12,	15,20,32
	6.- Interpretar estadístiques i quadres: doc 10,10	bis, 42,43

Treball del temps

- Identificació de causes-conseqüències : exercici	final
- Identificació de categories temporals: canvi-	permanència : doc 44,45,46
- Exercici d'empatia : doc 30	

Treball de l'espai

- Extreure i relacionar informació d'un o dos mapes	històrics: doc 6,17,29,44-45
- Lectura de plànols: doc 19	

VALORS : - esperit crític

- Desenvolupament d'actituds pacífiques oposades a les	conductes bèl·liques

POSTER: - Cartell de Lord Kitchener per al reclutament

- Cartell de racionament

VIDEO : El temps de la I Guerra Mundial :presagis de guerra (20 min) SCP

Cassette : Paraules de John Mc Crae davant la tomba d'un soldat de 15 anys

Cards: (en blanc i negre, i extretes de la premsa de l'època)

- 1.- una ametralladora de la guerra del 14
- 2.- un tank alemany de la guerra del 14
- 3.- un Dreadnought
- 4.- L'atemptat de Sarajevo
- 5.- Fotografia del front a la trinxera
- 6.- Batalla del Somme
- 7.- Un zeppelin

TEMA 1.- LA GRAN GUERRA

PRETS, CONCEPYES I SISTEMES

1.- La gran guerra: les causes remotes

1.1.- Resentiments entre França i Alemanya: dos mals veïns

1.2.- Un complex sistema d'aliances :

- La triple Aliança
- L'Aliança franco-russa
- L'entente Cordiale

- 1.3.- Rivalitats colonials
- 1.4.- Una cursa d'armaments

2.- LA CAUSA PRECIPITANT

- 2.1.- L'avesper dels Balcans
- 2.2.- L'atemptat de Sarajevo
- 2.3.- La guerra ha esclatat

3.- LA GUERRA LLARGA

- 3.1.- Una guerra de posicions
- 3.2.- La guerra al mar i a l'aire
- 3.3.- El front intern
  - les dones dela guerra
  - la censura
  - la repressió de l'alcohol
  - servei militar obligatori

4.- EL TRACTAT DE VERSALLES

5.- CONSEQUENCIES DE LA GUERRA

- 1.- pèrdues humanes
- 2.- despeses econòmiques
- 3.- un nou mapa d'Europa
- 4.- conseqüències socials
- 5.- Els catalans a la Gran Guerra

6.- Video-guio : el temps de la I Guerra Mundial

1.- LA GRAN GUERRA : LES CAUSES REMOTES

1.- Resentiments entre França i Alemanya: dos mals veïns

Els resentiments francesos contra Alemanya es remontaven a l'any 1870, quan l'Emperador Lluís Napoleó Bonaparte fou derrotat i humiliat al Saló dels Miralls de Versalles, al temps que França perdia Alsàcia i Lorena a favor d'Alemanya

doc 1

"França no tindrà més que un pensament: reconstruir les seves forces, reunir la seva energia, alimentar una sagrada còlera (...) per tal d' estudiar els mètodes i les maneres dels nostres enemics, per a retornar a ser la gran França (..) que , llavors serà irresistible. Llavors, recuperarà Alsàcia i Lorena (...) Jo puc sentir el dia de la revenja!...

Victor Hugo, al Parlament francès, 1872

Investiga: per què i com Alemanya derrotà a França l'any 1870?

1.2.- Un complex sistema d'aliances

Desde el temps de Bismark, Europa s'havia anat enredant en un complicat entramat de Tractats i Aliances, les principals de les quals eren :

- La Triple Aliança

Signada el 1879, unia secretament la política exterior del II Reich amb la del l'Imperi Austro-hongarès. Llegeix aquest text i fes breu comentari sobre què evidencien els termes en que es redactà el Tractat

doc 2

Considerant que un Tractat entre Alemanya i Austria- Hongria no pot amenaçar ningú(..) Ses Majestats l'Emperador d'Alemanya i l'Emperador d'Austria i Rei d'Hongria es prometen mútuament (...) una aliança de pau i protecció mútua.

Article I: Si(..) un dels dos imperis és atacat per Rússia ambdues parts estan obligades a contenir l'atac ajudant-se mútuament.

Article II: Si una de les dues parts és atacada per un tercer, l'altra part es compromet a no ajudar l'agressor de cap manera

Article III: Aquest tractat (...) serà guardat secret

Només serà comunicat a un tercer amb el consentiment d'ambdues parts"

Aquesta Aliança es va engrandí quan se li va juntar Itàlia. Des de llavors se l'anomenà Triple Aliança. El 29 de Maig del 1907 la revista PUNCH, de Londres, veia així la Triple Aliança:

doc 3

Alemanya(amb brio) Som una família família feliç- Austria(piano) Si,ho som. Itàlia(en dubtes): Si,ho som"

- Què vol revelar aquest acudit?

- L'Aliança franco-russa

L'any 1891 s' havia de renovar un Tractat de reassegurança que Alemanya havia signat amb Rússia en temps de Bismark. El Kaiser, però, no va creure necessaria la renovació del tractat. Rússia se sentí sola i s'atançà a França , la gran rival d'Alemanya. doc 4

"Si França es atacada per Alemanya, Rússia mobilitzarà les seves forces per a atacar Alemanya. Si Rússia es atacada per Alemanya o Austria, suportada per Alemanya, França atacarà Alemanya".

- Compara aquest text amb el de la Triple Aliança: en què s'assemblen ?

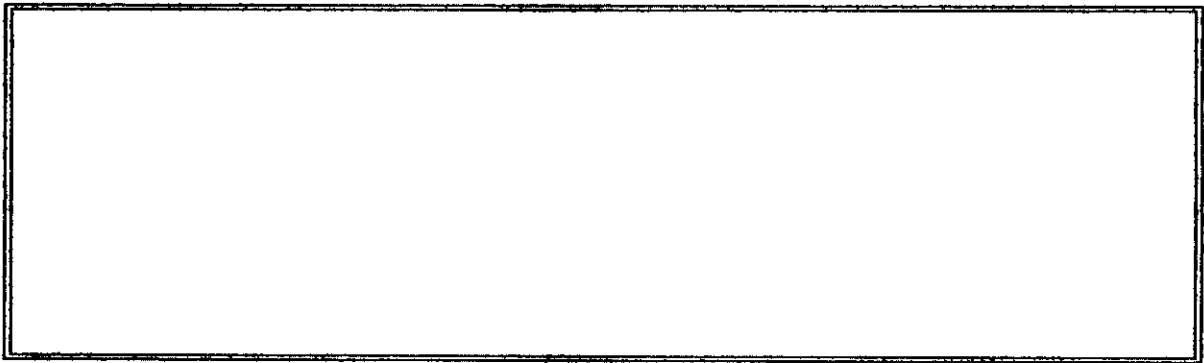
- L'Entente Cordiale: la fi de l'aïllament britànic

A començaments de segle XX, Gran Bretanya era l'únic país europeu important que no tenia cap aliança militar. Però als voltants del 1904, tant França com Anglaterra van reconèixer que tenien més por a Alemanya que el que es podien temer respecti vament. Poc després signaven l' Entente Cordiale:

doc 5

- Com es suggereix que l'Entente Cordial era una relació feliç?
- Quin dibuix suggereix que l'Entente duraria poc?
- Quina nacionalitat pot tenir el dibuixant d'aquests acudits?
- Quin dels dos dibuixos penses que fou el més encertat?

Dona al menys una raó per a cada resposta

Al final, Rússia, encoratjada per França va oblidar les diferències colonials amb aquests dos països i s'ajuntà a l'

Entente que, des de llavors s'anomenà Triple Entente.

1.3. - Rivalitats colonials

L'extensió dels imperis colonials era un motiu constant d'enveja i fricció entre Anglaterra - que posseïa l'imperi colonial més gran del món - i França que era la segona potència. Ja al "repartiment d'Àfrica" que s'havia fet a la Conferència de Berlín (1885), Anglaterra havia rebut la "part del lleó", mentre que França anava en segon lloc. Després, en l'intent de penetració dins del continent africà els interessos francesos xocaven amb els britànics.

- Observa aquest mapa i digues en quin país s'encreuaven els dos interessos imperials.
- Investiga: que fou l'incident de Fachoda i quines conseqüències podia tenir per a la pau mundial?

Pachoda fou :

Per la seva banda, Alemanya aspirava també a esdevenir una gran potència colonial, la qual cosa l'enfrontava a Anglaterra i França alhora. De fet, en la guerra dels bòers - on Anglaterra lluità contra colons holandesos establerts a Sudàfrica des de feia 200 anys i els feu fóra- Alemanya recolçà els boers. Però cap país europeu es va atrevir a enfrontar-se a la prepotència britànica : la Royal Navy era imbatible. El Kaiser va advertir, un cop més, la importància de disposar d'una Marina de guerra capaç de fer por a l'anglesa.

Recent signada l'Entente Cordiale, el kaiser es disposa a reptar França: viatja a Marroc- protectorat franco-espanyol- i fa un breu discurs al Soldà encoratjan-lo a que Marroc es faci independent i convoqui una Conferència internacional. La conferència se celebrà però el principal objectiu del kaiser , fracassà. I quin havia estat el principal objectiu ? Un dibuixant britànic el veia així

doc 7

- Qui havia provocat la primera crisi marroquí?
- Quin havia estat, el principal objectiu d'aquesta crisi - Pots afegir-ne algun altre ?

El 1911 , Alemanya provocà , un cop més, una segona crisi marroquí, que tingué d'altres efectes :
doc 8

" De repent, el kaiser va enviar un "Panther", vaixell de guerra, a Agadir, per a vigilar - segons deia- els interessos germànics al Marroc. Sonaren veus d'alarma per tot Europa. Gran Bretanya va començar a preguntar-se quins efectes tindria pel seu comerç una base militar alemanya al Marroc. França s'alarmà: no entenia que es proposava al kaiser : un pretext per a declarar la guerra a França ? Millorar les seves possessions colonials ? "
Winston Churchill, 1933

A Gran Bretanya el clamor popular contra Alemanya va anar creixent, i, poc després, un diputat alemany parlava així al Reichstag: doc 9

" Ara sabem qui són els nostres enemics. Com un flash a la nit, aquests esdeveniments han mostrat al poble alemany on és l'enemic. Ara el poble alemany sap que al buscar un lloc sota el sol - el lloc que li correspon segons el seu destí- quin és l'estat que pensa que pot decidir aquesta qüestió. Quan arribi l'hora estarem preparats per sacrificar-ho tot : sang i tresors.

1.4.- Una cursa d'armaments

Des de la primera crisi marroquí , Alemanya deia que el seu futur era al mar. I des de llavors es llençà a una competició amb gran Bretanya per tal de superar la seva força naval. Un nou tipus de vaixell , el Dreadnought, fou l'emblema del repte

doc 10

	Dreadnoughts construïts a Anglaterra	Dreadnoughts construïts a Alemanya
1906	1	0
1907	3	0
1908	2	4
1909	2	3
1910	3	1
1911	5	3
1912	3	2
1913	7	3
1914	3	1

Quin era el total de vaixells de guerra que posseïa cada país al 1914?

No només Gran Bretanya i Alemanya s'afanayaven a preparar-se per una possible guerra. Aquesta taula mostra la quantitat de dòlars per càpita gastats en armament des de l'inici del segle XX:

doc 11

	1900	1910	1914
Bretanya	12	7	8
França	5	6	7
Rússia	1	2	3
Alemanya	3	4	8
Austria-Hongria	1	2	3
Itàlia	2	3	3

- Quin país estava presumiblement més ben armat al 1904?
- Quin país era el que més havia augmentat la inversió en armes?

doc 12

" Per a que volia Alemanya una força naval tan gran? Contra qui podia usar-la sino contra nosaltres? ...A més nosaltres savíem que si començàvem a disminuir la cursa naval, Alemanya ho interpretaria com un signe de feblesa"

Churchill, 1933

Et sembla convicent l'argument que dona Churchill per a continuar impulsant la cursa d' armament? Raona la

teva resposta

[Empty rectangular box for answer]

Paral·lelament a la cursa d'armes, la mentalitat probèlica anava guanyant terreny a tota Europa:

doc 13
breu biografia de

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia,
Guillem II

fes una

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Retrat de Guillem II, kaiser

El Kaiser tenia opinions pròpies molt arrelades. Llegeix aquestes frases que condensen part del seu pensament i intenta buscar-hi una explicació lògica a cadascuna d'elles:

doc 14

1.- "Ens mereixem "un lloc sota el sol". Si Gran Bretanya i França tenen grans imperis colonials, per què no els hem de tenir nosaltres ?

[Empty rectangular box for answer]

2.- "El nostre futur descansa en el mar. Si volem bastir un imperi necessitem una marina poderosa."

[Empty rectangular box for answer]

3.- " L' Entente Anglofrancesa ens és perillosa. Gran Bretanya té una força naval poderosa i França un gran exèrcit. Hem d'intentar trencar aquesta aliança"

[Empty rectangular box for answer]

4.-" L'Aliança entre França i Rússia ens pot fer mal. Hem de d'estar preparats per una guerra contra ells."

[Empty rectangular box for answer]

5.- "Austria-Hongria és el nostre principal amic. L'hem de recolçar en els seus interessos als Balcans".

[Empty rectangular box for answer]

Les opinions de Moltke, general en cap de l'exèrcit prussià a finals de segle també respiraven bel·licisme

doc 14

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia
fes una breu biografia de Von

Moltke (1800-

1891)

Retrat de Moltke

doc 15

" La pau perpetua és un somni. I ni tans sols és un somni dolç. La guerra és un element d'ordre en el món. Sense guerra el progrés del món restaria estancat"

Fes un comentari breu a aquesta opinió

A començaments de segle , l'exèrcit alemany tenia dissenyat un plan d'atac que es presentava com a preventiu cas d'una amenaça sèria. Era l'anomenat plan Schlieffen i tot alemany estava convençut de què , si s'aplicava, la victòria seria ràpida i segura.

- Observa aquest esquema i intenta descriure en què consistia el plan Schlieffen

doc 16

El plan Schlieffen consistia a:

L'èxit del plan Schlieffen recolçava en què Bèlgica - país neutral- es rendís desseguida a la invassió alemanya. Però, al contrari del que els alemans havien previst, Bèlgica ressisí heroicament . Pots desxifrar el missatge d'aquest acudit publicat a la revista Punch el 12 d'Agost del 1914?

doc 17

2.- LA CAUSA PRECIPITANT

2.1.- L'avesper dels Balcans

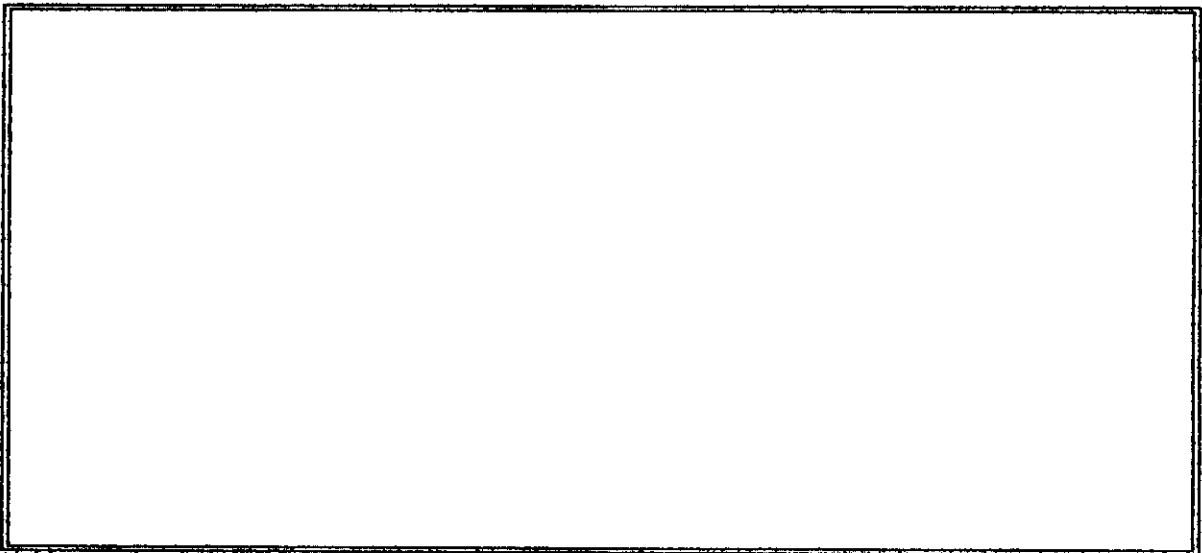
Ja des de mitjans segle XIX l'Imperi Turc era vist com "el gegant malalt". Llegeix aquest mapa i digues quin era el principal motiu que permetia considerar-lo així:

doc: 18

Diferents països europeus aspiraven a treure profit de les dificultats d'independència dels territoris balcànics: una possible sortida al Mediterrani, el control dels estrets que duïen cap al Mar Negre, augmentar els seus territoris a expenses dels territoris fronterencs...L'any 1912, la revista PUNCH veia així el conflicte d'interessos en els Balcans :

doc 19

- identifica els països que envolten als dos lluitadors
- quin simbolisme es tanca en la imatge dels dos lluitadors?
- Quin missatge es desprèn de l'actitud dels països del voltant?

Sèrbia era el país balcànic on l'afany d'expansió era més estès. Volia expansionar-se cap a Bòsnia, capital Sarajevo, llavors província de l'Imperi Austro-hongarès.

2.2- L'atemptat de Sarajevo

El 28 de juny del 1914 l'arxiduc Francesc Ferran i la seva esposa - hereus de l'Imperi austro-hongarès- visitaven Sarajevo.

Aquests són els itineraris planejats abans de l'atemptat i els que es va fer realment:

doc 20

- Dels grups de conspiradors : quin terrorista fou el que efectuà l'atemptat
- A quin punt era situat el cotxe quan s'escometé l'atac ?
- què et sembla pretenia Princip en assassinar l'arxiduc?

doc 21 Retrat de Gavilo Princip.- Amb l'ajut d'una enciclopèdia

terrorista la Mà

fes un breu resum de Princip i de
Negra a la qual pertanyia.

l'associació

doc 22 Video : El temps de la II Guerra Mundial
Capítol : Presagis de guerra (20 minuts)
SCP

Al guió del Video es recullen dos magnicidis més - a més del que acabà amb la vida de l'arxiduc Francesc Ferràn . donà inici a la I Guerra. I a ocinuinació es pregunta: per què no s'oblidà aquest magnicidi com havia passat amb els altres ? en la resposta hi trobes esmentades algunes de les causes de la I Guerra.

1.- Analitza els dos mapes annexos i contesta aquesta qüestió: que tenien de comú l'Imperi turc i l'Imperi austrohongarès cap al 1914 ?

2.- Segons el video: per què Rússia tenia interès en l'Imperi Turc?

3.- Per què esclataren la I i la II guerra balcànica?

4.- Quina conseqüència tingueren per a Sèrbia aquestes guerres?

5.- Descriu de la forma més breu possible quina era la situació industrial del Japó cap el 1914.

6.- Identifica la principal repercussió que tingué per a Alemanya la industrialització del Japó i descriu els principals aspectes de la indústria alemanya.

7.- Identifica els trets principals de la indústria i la militarització a Rússia cap al 1914

8.- Quines eren les dues avantatges de l'aparell militar de Gran Bretanya en front dels demés països europeus?

9.- Quina aspiració francesa se situà a la base de l'entrada en la guerra segons el guió?

10.- Alemanya tenia obertes dos curses d'armament cap el 1914 : quines i contra qui ? Per quins països se sentia encerclada ?

- Compara el guió del video amb el que acabes d'estudiar en aquest tema. Quina és la principal diferència que hi trobes en l'anàlisi de les causes de la I Guerra ?

2.3.- La guerra ha esclatat !...

Austria envia un ultimàtum a Sèrbia: tothom sabia que, si Austria declarava la guerra Sèrbia, Alemanya la recolçaria. El 28 de juny, Austria ataca Sèrbia. I Rússia comença mobilitzacions de tropes cap als Balcans. L' 1 d'Agost Alemanya avisa Rússia que cancel·li les mobilitzacions. No hi ha resposta.

doc 23

" Quan em va donar la nota de declaració de guerra ,l'ambaixador Alemany va perdre el control de si mateix , se'n va anar cap a la finestra i s'arrencà a plorar"

Sergei Sazonov (1914)

- Com t'expliques la reacció d'aquest diplomàtic?
- Per què Austria-Hongria va retardar l'atac a Sèrbia tant com va poder?
- Una guerra entre Alemanya i Rússia: a quin altre país implicava?

Pressionada per l'entrada de França a la guerra, Alemanya va invadir Bèlgica, país neutral. Inmediatament, el govern britànic envia un ultimàtum a Alemanya perquè evaquí Bèlgica. Lloyd George, Primer Ministre anglès, descriu així les moments d'espera de la resposta alemanya

doc 24

" A mesura que s'atancava la mitja nit, l'habitació s'omplia d'una tensa solemnitat. Ningú parlava. Esperavem la senyal per a enviar milions d'homes a la mort. El nostres ulls miraven ansiosament de la porta al rellotje, del rellotje a la porta. Quan el Big Ben donà l'hora un esgarrifós horror va colpejà el nostre pols."

Resum en una paraula l'actitud dels líders d' aquests països davant la guerra:

Austria:
Alemanya:
Rússia:
França:
Gran Bretanya:

I com rebé la notícia de l'esclat de la guerra la població civil?

Els governs dels països beligerants, iniciaren campanyes de propaganda per tal de fomentar el recrutament voluntari entre els seus joves. Aquests documents et demostren l'èxit que tingueren:

doc 25

" El sargent em va demanar l'edat i quan li ho vaig dir em contestà: Veste'n ràpid, noi!..I no tornis fins que no en tinguis 19. Me'n vaig anar i al dia següent hi tornava. Quan em varen preguntar l'edat vaig dir: 19. En tenia 16.

George Coppard, anglès

doc 26

Universitaris alemanys celebren la declaració de guerra

doc 27

" Estimats pares: esteu orgullosos de viure en uns temps com aquests i en una nació com la nostra i de tenir el privilegi d'enviar alguns dels que us estimen a una lluita tan gloriosa"
Carta de Walter Linne ,soldat alemany , (1914)

doc 28

" Jo era bastant alt per la meua edat i vaig ser acceptat immediatament, però en Walter era una mica més baix i fou rebutjat. Va tornar poc després i s'havia posat guix dins les sabates : fou acceptat".
Pte. G Brownbridge, soldat del
destacament de fustellers 13

doc 29

" Els periòdics parlaven d'una guerra curta; com a molt, fins Nadal!... Jo esperava que durés bastant com per poder retardar la meua incorporació a la Universitat d'Oxford que tant temia!"
Robert Graves Adió a tot això!

- quina fou la resposta popular a la guerra del 14 ? Per quines raons t'ho expliques? Esmenta'n al menys dues.

Bastants països publicaren cartells animant a la població jove a enllistar-se a l'exèrcit . Aquests són tots ells anglesos.

- quin missatge transmeten ?

- Qui era Lord Kitchener? amb l'ajut d'una enciclopèdia contesta : per què fou elegit per a fomentar el recrutament?

- quin missatge comú de fons es dona en aquests cartells?

doc 30

Cap al Nadal del 14 s'havia esfumat, però, la il·lusió d'una guerra curta. Les forces entre els Poders Centrals i els aliats eren les que es veuen reflectides en aquest mapa

doc 31

- Quins països formaven els Poders Centrals?
- Qui tenien més homes disponibles: els poder centrals o els aliats? Et sembla que aquestes xifres inclouen el reforç de les colònies o no ?
- quins països comptaven només amb voluntaris? Per què?
- quin bàndol estava més ben equipat per lluitar per terra?
- I per mar?

3.- LA GUERRA LLARGA

3.1. - Una guerra de posicions i novetats bèl·liques

Al principi, s'esperava que la guerra es faria com sempre: amb moviments de cavalleria i infanteria. Però al 1914 les noves tecnologies s'havien aplicat també a les tàctiques per a fer morir. L'aparició de l'ametralladora va fer fracassar les idees d'abans : quins cavalls, quines baionetes podien competir amb uns artefactes que disparaven plujes de bales durant minuts i minuts?... L'ametralladora va dur cim a conseqüència immediata una guerra de trinxeres i de posicions

- Observa la fotografia i l'esquema de sota. Amb l'ajut d'una enciclopèdia defineix què és una ametralladora i quines conseqüències produí el seu ús a la guerra del 14.
- En grups de dos: sou un soldat alemany i un escocés que, al Nadal del 1917 , encara lluiten en trinxeres oposades. Cadascú de vosaltres escriu una carta als seus pares reflectint-hi els propis sentiments.

doc 33

L'eficàcia de les trinxeres es completava amb d'altres enginys. Aquí en tens una mostra dels diversos instruments de mort emprats a la guerra del 14. Posa'ls-hi el nom a sota i amb l'ajut d'una enciclopèdia, descriu avantatges i desvavantatges tàctiques dels primers tancs.

doc 34

1

2

un canó

fil ferro elèctric

3

4

un tanc

màcares de gas

3.2.- La guerra al mar i a l'aire

El 1917 els alemanys tenien 105 submarins . I es varen llençar a una campanya submarina per tal de bloquejar Gran Bretanya. Començaren els racionaments al mateix temps que els aliats també bloquejaven els ports del mar Bàltic i tractaven d'aïllar Alemanya . Fou ,però, l'entrada dels Estats Units en la guerra, al costat dels aliats, el que va suposar la derrota per Alemanya

- Per terra, les principals batalles foren les del Somme i la de Verdún. Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes un breu resum del que va passar allí.

- Compara els dos esquemes que tens a sota: el primer reflecteix el plan suposat de la batalla del Somme; el segon, el que realment va passar. Quines són les principals diferències?

- Investiga: qui són Narcís Monturiol i Isaac Peral ?

- Investiga: què era un zeppelin?

doc 35

En teoria: un prolongat atac de l'artilleria havia de destruir el fil ferro i les ametralladores alemanyes així com les mateixes trinxeres

La realitat : ni el fil ferro, ni les ametralladores ni les trinxeres - més profundes del que es pensava en algunes zones-, no es destruïren.

3.3.- El front intern

Com afectà la guerra a la població civil durant els 4 llargs anys que va durar ?

Les dones de la guerra

La major part dels joves i homes en edat militar estaven mobilitzats. Qui havia de treballar a les factories de guerra o d'aliments ? La guerra feu que, per primera vegada des de feia segles, les dones s'incorporessin a treballs remunerats que fins ara havien estat ocupats només per homes.

- En aquesta fàbrica de Falkirk s'està fent granades de mà. Descriu el que hi veus i posa tres exemples que evidenciïn les bones condicions de treball a la factoria.

doc 36

- El racionament

Els aliments escassejaven i ,aviat, els respectius governs varen racionar-los.

- Quins foren els productes més racionats?
- Com tractaven d'aconseguir els governs que es respectés el racionament?
- Quin és el risc que suposa sempre un racionament?-

doc 37

- La censura

doc 38

" Al principi, l'oficina de censura ens permetia especificar le número de morts d'ambdós bàndols, després d'una batalla important; després, només ens varen permetre parlar de les víctimes alemanyes; al final no se'ns permetia parlar de víctimes ".

- qui pot haver donat aquesta explicació ?
- Quin et sembla era el mòbil de la censura a la premsa?

doc 39

Cartes dels lectors , The Times 28, Agost, 1914

" Senyor, no és possible que la premsa britànica calli abans de difondre informacions calculades per a fer el joc als alemanys ?... La història de l'aniquilació de dos Regiments ben coneguts fa pocs dies, i la trobada de Churchill i Lord Kitchener avui, només poden ser útils als alemanys"

- Quina opinió sobre la censura reflecteix aquesta carta ?
- Tú : que en penses de la censura de premsa en temps de guerra? En grups de dos, escriviu un llistat d'arugments a favor i en contra.

- La repressió de l'alcohol

Per tal d'evitar que els sufriments de la població els aboqués a beure en excés, molts governs varen controlar la venda de begudes alcohòliques com no 's havia fet abans.

- Servei militar obligatori

A la Gran Bretanya i als Estats Units el servei militar no era obligatori. La guerra va obligar a canviar aquest costum

doc 40
1916 ?

- Què deia la Llei de Servei

Militar del

4.- EL TRACTAT DE VERSALLES

L'entrada dels Estats Units en la guerra fou el cop decisiu per què Alemanya perdés tota possibilitat de guanyar-la. La població, famolenca, sense roba ni gas ni apenes electricitat per a abastir les mateixes fàbriques d'arnes, va acceptar silenciosament l'armistici al Novembre del 1918.

Al 1919, el Tractat de Versalles, imposat pels aliats - França, especialment- sobre els vençuts, feia a Alemanya l'única culpable; i el càstig era dur.

doc 41

" Art. 231: Els governs aliats i associats declaren i Alemanya reconeix que Alemanya i els seus aliats són responsables d'haver causat tots els danys soferts pels governs aliats , els seus socis i els seus habitants, a conseqüència de la guerra que ha esclatat per l'agressió Alemanya i dels seus amics.
Art. 232. Els governs aliats exigeixen, i Alemanya es compromet , a que siguin reparats tots les danys causats a la població civil de les potencies aliades en el seus bens.
Art. 233. La quantia d'aquests danys (...)serà fixada per una comissió interaliada "

La premsa alemanya comentava així aquest Tractat:

doc 42

Deutsche Zeitung 26 de Juny del 1919

VENJANÇA!...NACIO ALEMANYA

" Avui, al Saló dels Miralls de Versalles s'està signant un desgraciat Tractat. No ho oblideu mai!... Aquí, en aquest gloriós lloc on , l'any 1871, l'Imperi Germànic va començar a lluir amb tota la seva glòria, s'està excavant una tomba per a l'honor alemany. No ho oblideu mai. El poble alemany , amb un esperit de treball sense descans, ens impulsarà a " reconquerir el lloc que ens mereixem entre les nacions del món ". La vergonya del 1919 serà vengada".

- Tu , que en penses d'aquest Tractat? en grups de dos, feu un breu escrit raonant la vostra opinió

5.- CONSEQUÈNCIES DE LA GUERRA

1.- Les pèrdues humanes

doc 43

Alliats		Poder Centrals	
---------	--	----------------	--

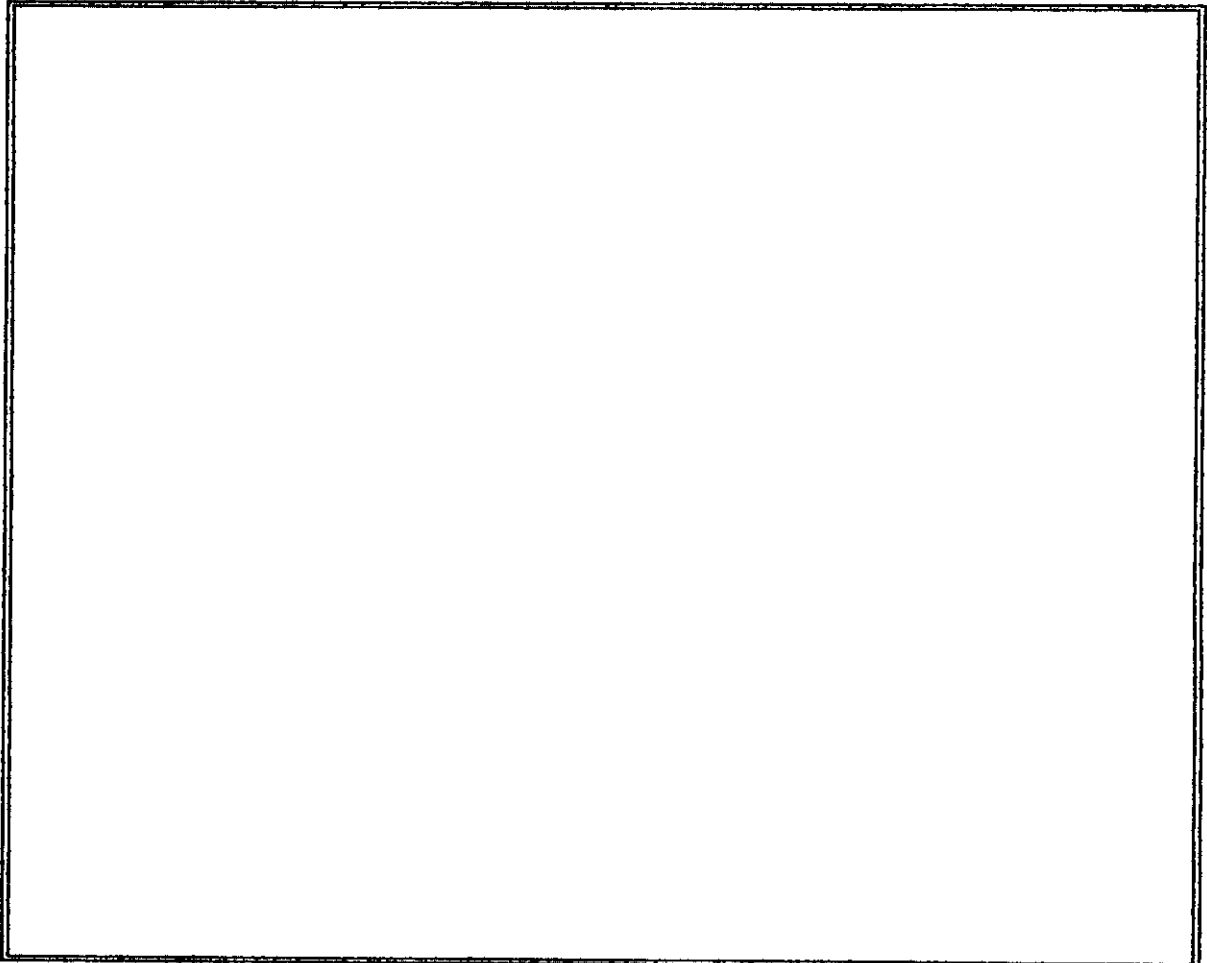
Rússia	1.700.000	Alemanya		2.000.000
França	1.358.000	Austria-	Hongria	1.100.000
Gran Bretanya	1.031.000	Turquia		375.000
Itàlia	460.000			
EEUU	114.000			
total				

Cal advertir que el nombre de morts és aproximat, ja que no és possible calcular exactament el nombre de víctimes

- quin fou el total de morts durant la I Guerra?
- quins eren els dos països més afectats?

2.- Les despeses econòmiques

Només a França les despeses calculades eren les següents
doc 44

3.- Un nou mapa d'Europa

Aquest era el mapa d'Europa abans del 1914. Extreu les principals diferències amb el mapa de després del 1919 i comenta els problemes que es creaven amb el nou

doc 44 Europa abans del 1914

doc 45 Europa després del 1919

- quines són les nacions que apareixen o reapareixen després de la Gran Guerra

4.- Diverses conseqüències socials

En aquests dibuixos hi tens reflectits els principals canvis que la guerra introduí a la societat europea. Identifica'ls i tracta de trobar-hi una explicació lògica a cadascun d'ells.

doc 46

1.- una certa igualació
entre les classes socials

2.-dret de vot
a la dona

3.- Comencen els vols comercials

4.- Importància de la ràdio

5.- producció en massa   6.- Inflació i empobriment dels països beligerants

7.- Canvis en la moda femenina

8.- Què evidencien aquests cartells de l'època?

- Els catalans a la Gran Guerra

Espanya va mantenir-se neutral al llarg de tota la contesa. La participació de voluntaris catalans, però, fou bastant més elevada que la de la resta de voluntariat a l'Estat espanyol: uns 3.000 combatents que, majoritàriament, es posaren del costat del bàndol aliat i lluitaren en el Regiment de marxa de la Legió estrangera ; molts d'ells eren residents a França en el moment d'esclatar la guerra i en acabar el conflicte ,només en van sobreviure uns 750.

- Aquesta Carta és d'un voluntari català que participà a la guerra del 14 i fou publicada , com altres, al setmanari La Nació . Has d'identificar en ella quin era l'ideal que movia aquest jove a allistar-se dins el

bàndol aliat.

doc 47

" (...) Fa cosa d'un mes que he ingressat com a voluntari a l'exèrcit francès, cosa que jo de molt temps volia realitzar , però assumptes particulars m'ho impedièn ; solventats aquests, no he pogut esperar més i he posat totes les energies meves a mercè d'aquesta noble França, que lluita per ço que nosaltres nacioalistes ens és sang a les artèries i vida al cor, aixó és, la lliberació dels pobles esclavitzats. (...)

Us faig saber que al meu regiment la majoria dels que'l formen son fills de catalunya, en la lliberació de la qual també somniem. I moguts tots nosaltres per aquesta generosa il.lusió , hem vingut aquí, al veure perillar la llibertat dels pobles germans nostres i hem ofert tot quan podem, aixó és, nostra joventut, per ajudar-los , amb l'esperança que, a l'acabar-se aquesta lluita, esdevindràn lliures Bèlgica, Sèrbia, Polònia (...)

En aquestes llibertats reconquerides deurà enmirallar-se la pàtria nostra "

Extret de Ciències Socials 3, ed EDB p. 179

TEMA 2.- L'EPOCA D'ENTREGUERRES:EL COMUNISME, LENIN I STALIN

PROCEDIMENTS : Obtenir i elaborar informació

- 1.- Adquisició i ús del vocabulari històric
doc 43,56,57,68
- 2.- Tècniques de resum i anàlisi: doc
1,9,10,12,13,15,1,8,1,9,22,25,26 a 30, 32,33,34,39,42,46,48
- 3.- Extreure informació d'una evidència
doc 2,7,8,11,16,17,24,25,41,43, 50,59,60,61,62,63,64,69,71
- 4.- Extreure informació de gràfics, estadístiques,
quadres etc... doc
4,5,6,35,36,27,28,47,55,65,67,70
- 5.- Extreure informació de consultes a
enciclopèdies etc... dco
14.20,21,23,57
- 6.- Comparar fonts : doc 1-2-3; 2-8; 8-9-10; 12-
13; 17-18; 26-29-30
- 7.- Criticar fonts :26,31,41,39 i 43, 48,53,71,72

Treball del temps

- 8.- Identificació de categories temporals: causes : del 1 al 23, 52,57.
- Conseqüències : del 44 al 72

EXERCICI D'EMPATIA

Treball de l'espai

- 9.- Ubicació de topònims : doc 40,45,49,51,66

VALORS : esperit crític
Treball en equip
Adequació a les normes del treball ben fet

POSTER : Retrat de Marx (1818-1883) i Lenin (1870-19249
Enderrocament de l'estàtua de Lenin, Bucarest, 5 de Març, 1990

CARDS: 1.- Visió soviètica del cop d'Octubre del 1917 (MWp.26)
Cartells de propaganda soviètica :
2.- " Proletaris del món, uniu-se! (MW p.32)
3.- " Recorda la fam! (PanP p. 51)
4.- " La industrialització el camí del socialisme"(PandP p.73)
5.- Retrat de Gorvachev

VIDEO : Stalin , Generalíssim
Produeix : Channel 6, França
durada: 56 minuts

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

- 1.- Causes del triomf de la revolució
  - 1.1.- Els pagesos a la Rússia tzarista
  - 1.2.- Una indústria feble i enraderida

- 1.3.- Els Romanov
- 1.4.- La guerra del 14
- 1.5.- Partits polítics revolucionaris

- 2.- Els fets : 1917
  - 2.1.- Febrer de 1917 : la revolució liberal
  - 2.2.- Octubre : el cop d'estat boltxevic

- 3.- Les conseqüències
  - 3.1.- L' esclat de la guerra civil
  - 3.2.- LA URSS de Lenin
  - 3.3.- El stalinisme
    - 3.3.1.- Les purgues : comença el Terror
    - 3.3.2.- L'impuls a la industrialització
    - 3.3.3.- La col·lectivització del món rural
    - 3.3.4.- El culte a la personalitat

1.- Causes del triomf de la revolució russa

1.1.- Els pagesos a la Rússia txarista

L'any 1900, un viatger per la Rússia txarista feia aquesta descripció dels pagesos que ell havia vist

Per als nostres nivells l'agricultura russa estava molt endarrerida. Els pagesos treballen la terra només amb eines manuals, usen arades de fusta i apenes tenen uns quans animals per a impulsar l'arada. La majoria dels pagesos han estat serfs fins el 1861: treballaven la terra del seu senyor sense cap dret, ni tan sols el d'anarse'n sense permís del senyor; alguns ,ni casar-se podien sense el seu permís. Podien ser comprats o venuts juntament amb la terra, inclús com a penyora d'un joc de cartes . Fins el 1861 el tzar tenia també serfs i des de llavors el seu estat no ha millorat massa ; quan s 'els va alliberar es varen consti tuir uns "mirs" - comunitats rurals noves propietaries de la terra ; si els pagesos la volien , l' havien de comprar al mir a baix preu , pagant-la durant 49 anys. Aquest fet, juntament amb l'augment de població deixava en constant penúria a la majoria. La seva vida quotidiana contrasta notablement amb la dels pocs rics de vida culta i educada, nobles o grans propietaris de terres i sobre tot, amb la Cort tsarista de la capital.

Reelaborat a partir de From Romanov to Gorvachev, Colins 1989

Analitza els trets més significatius del règim senyorial rus

Les condicions de vida a principis de segle XIX no eren gaire diferents de les que ha descrit aquest viatger cinquanta anys abans. Analitza primer les caracterítiques del règim senyorial descrites en el text i, després, tot i observant aquesta font descriu breument el que hi veus.

doc 2

P and P p. 6

doc 3

" La petita cabana d'uns 3,6 metres quadrats tenia una porta per la qual un home d'altura normal només podria pasar-hi acotxant-se, amb el sòl de terra i el sostre tant baix que un adult no podia estirar-se; hi havia unes finestretes petites (...) tot l'edifici era de fusta(...) i tota la família vivia en una sola habitació , dormint en bancs o directament a terra "(...)

- Què afegeix aquesta descripció a les fonts anteriors ?

Aquestes condicions eren les idònees per a mantenir - encara cap al 1900 - molt elevada la taxa de mortalitat infantil

doc 4

Romanov p. 9

- Quina era la taxa de mortalitat infantil a Rússia a principis de segle XX ?
- Quins països la seguien?
- Investiga: quina és la taxa de mortalitat infantil avui als països industrialitzats? i als subdesenvolupats ?

- A partir del que has treballat , analitza les principals causes de la pobresa de la pagesia russa a principis de segle XX

1.2.- Una indústria feble i enraderida

doc 5

" A Rússia la economia industrial , va creixer des de 1890 més ràpidament que en qualsevol altre país europeu. Cap el 1914 Rússia produïa deu vegades més ferro i acer que al 1880; al 1910 la producció d'acer era tan gran com la de França i era la meitat de la que produïa Gran Bretanya. La producció de carbó es quadruplicà entre el 1890 i el 1914 (...) Vers el 1914 , el 40% del obrers treballaven en grans factories de més de 1000 obrers.

ROBERTS J.M: Europe 1880-1945, 1972

- Assenyala la principal causa per la qual l'economia russa va creixer tant a finals del segle XIX

- Observant aquest diagrama, compara la producció de carbó i de ferro entre Rússia, Gran Bretanya, Alemanya i França al 1900

doc 6

carbó :
ferro :

Una de les principals causes de l'augment de la producció en ferro i carbó fou la construcció del ferrocarril transiberià, l'únic de tot l'imperi, que fou impulsat pel govern del tsar
doc 7

P and P. p. 6

- Per què tenia tanta importància el transiberià?

Els pocs obrers que vivien a la Rússia dels tsars, - no arribaven als dos milions en una població d'uns 125 - patien unes condicions de vida i treball no menys dures que les de la pagesia, que representava quelcom més del 85% del total de població.

- Observa aquesta fotografia d'una casa de lloguer per a obrers de Moscou el 1900 i descriu el que hi veus.

doc 8

Romanov p. 10

- Compara la font 8 amb la font 2 : quin habitatge et sembla millor ? Justifica la teva resposta

doc 9

" Una lluita adequada contra la mortalitat infantil, l'alcoholisme, la tubercolis, el còlera i altres malalties comuns a Rússia , només seràn possibles si s'aconsegueix garantir una informació complerta de les seves causes i manera de prevenir-les; per aixó és del tot necessari plenes llibertats personals, d'expressió, de premsa i de reunió "

doc 10

" El primer que et crida l'atenció a Rússia és un detall curiós : totes les botigues fan publicitat del que venen no amb paraules sinó amb imatges. Per què ? senzillament, per què la majoria del clients no saben llegir.

D' un informe americà sobre Rússia l'any 1900. Extret de Form Romanov to Gorbachev, p.11

- Què afegeixen els documents 9 i 10 a la font 8 ?

- Quin d'aquests documents et sembla que pot ésser sesgat ? Justifica la teva resposta

1.3.- Els tsars

Aquesta era la familia reial russa el 1906

doc 11

El tsar, Nicolás II Romanov, era descrit pel boltxevic Trostky -de la següent manera :
doc 12

" Nicolàs reculava plé d'hostilitat enfront qualsevol persona intel·ligent i significativa. Només se sentia còmode entre gent mediocre i estúpida(..) a les quals no hagués d'admirar (...) Amb més caràcter i dotada de duresa i coratge, la tsarina suplia la feblesa del tsar i el manava (...) inclús més que a ell li agradava rodejar-se només de gent simple(...)

L'opinió de Kerensky - líder mentxevic- no era més grata
doc 13

" El tsar trobava molt aburrida la jornada de treball. No suportava escoltar informes dels ministres o llegir notícies de govern. Li encantava que els seus ministres li expliquessin coses divertides i que no el cansessin massa amb assumptes complicats".

- en què coincideixen ambdós relats ?

- quin dels dos - el tsar o la tsarina - et sembla persona de més caràcter?

Error fatal de la tsarina fou, però, la seva confiança total en un curander visionari - Rasputin- que prometia curar l'hemofília del seu fill, l'hereu del tron. Inclús nobles i gent propera als tzars criticaven aquesta obsesió fanàtica. Rasputin fou assassinat al Desembre del 1916, però el seu assassinat no salvà la família reial.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Rasputin

doc 14

P and P foto
Rasputin

La veneració que una gran majoria del poble rus sentia pel tsar es trencà , de repent, l'any 1905, en els esdeveniments que trasbalsaren Rússia i es coneixen com el diumenge sagnant. Era 22 de Gener ; una manifestació de mil.lers de ciutadans dirigits i encoratjats per un sacerdot ortodoxe - el Pope Gabón- es preparava per a llegir un comunicat davant del Palau d' Hivern, residència oficial dels tsars a Sant Petersburg:

doc 15

" Senyor : Nosaltres, obrers de Sant Petersburg, les nostres esposes, els nostres fills i ancians arribem davant teu per a impetrar justícia i protecció. Estem a la misèria, oprimits i carregats amb un treball excessiu, tractats com a esclaus que només poden suportar la seva pena i callar.

Fins ara ho hem suportat. Però cada vegada sentim més la misèria, l'absència de dret i la ignorància, fruit del despotisme i l'arbitrarietat. Senyor, hem arribat al límit de la nostra paciència. Pensem que es preferible morir abans que seguir suportant aquests sofriments. Hem abandonat el treball i declarem que no hi tornarem fins que no es satisfaguin les nostres peticions. Demanem poques coses. En primer lloc que els nostres patrons examinin amb nosaltres les nostres queixes, però això se 'ns a ha denegat. També es considera il·legal el nostre desig de disminuir la jornada laboral a 8 hores, que es millorin les nostres condicions de treball (...)

Senyor, som aquí més de 300.000 homes només en l'aparença i l'aspecte (...) (...) (...) Senyor , és això conforme a les lleis divines en virtut de les quals governeu ? (...). No rebutgis protegir el teu poble. Treu-lo de la tomba de l'arbitrarietat (...)

- Analitza les peticions concretes que els manifestants feien al tsar

El tsar no es trobava a palau, aquell dia; però la guàrdia personal de cosacs rebé l'ordre de disparar damunt una multitud desarmada i pacífica : va haver-hi gairebé 100 morts i més de 300 ferits

- Observa i descriu el que mostra aquesta fotografia

doc 16

- quines conseqüències pots deduir del diumenge sagnant ? ESCRIU-NE , al menys , dues

1.-

2.-

1.4.- La I Guerra Mundial

Rússia havia acudit a la I Guerra Mundial amb l'esperança d'una guerra curta, amb la convicció d'una derrota fulgurant a Alemanya i amb l'objectiu d'arrabassar terres a l'Imperi Turc de manera que se li facilités una sortida al Mediterrani.

doc 17

" Jo recordo l'entusiasme d'aquells dies (...) veig aquell moviment a l'estació: les tropes, grises de brutícia i empaquetades per les seves motxilles; una multitud desitjant donar-los -hi l'adeu (...) Cada nit a l'Opera i al Ballet l'orquestra interpretava els himnes de Rússia, Gran Bretanya, França i Bèlgica mentre l'auditori en plé es posava dret amb entusiasme patriòtic (...) la revolució semblava una llunyana possibilitat"

BRUCE LOCKHART R.H. *Memoirs of a British*, 1932

doc 18

Aquesta fotografia recull el moment en què el tsar arenga i beneeix les tropes que van a lluitar contra Alemanya. Quina actitud desvetlla per part de la tropa? I per part del tsar ?
Confirma o desmenteix el text anterior?

Al començament, les coses de la guerra van anar bé; el nombrós exèrcit rus, invadí Prússia l'agost del 1914; però a Tannenberg i als llacs Masurians fou derrotat i la derrota ocasionà més de 250.000 pèrdues. Al llarg del 1915 els atacs alemanys varen ocasionar dos milions de morts o ferits i 1000000 de presoners. Trotsky recordava així els efectes de la guerra

doc 19

" Cada individu té algún membre de la seva família entre les tropes; un fill, el marit, un germà, un parent. Cada dia es més freqüent topar-se amb soldats pel carrer; els veiem quan deixien el front, vivim amb ells quan tornen a casa, parlem amb ells al carrer, al tramvia; els visitem als hospitals.

Districtes obres, barraques, front i llogarrets esdevenen com uns vasos comunicants. Els treballadors saben que estan pensant i sentin els soldats. Parlen constantment de la guerra, de la gent que s'està enriquint amb la guerra, dels generals, del govern, del tsar i la tsarina. Els soldats diuen de la guerra: que se'n vagi a l'infern ! i els treballadors els hi contesten respecte del govern: que se'n vagi al infern !

Extret de From Romanov to Gorvachev p. 23

Quin són els grups socials que semblen coincidir en un objectiu comú?

1.5.- Partits polítics revolucionaris

El descontentament cap al tsars , el govern i l'estat de coses a Rússia era cada vegada més manifest i aglutinava més individus. Poc a poc aniràn apareguen diferents partits polítics que capitalitzaran aquest descontent creixent

1.5.1.- els eserites (srt)

D'origen anarquista o àcrata tenien una llarga tradició a la Rússia del segle XIX. Bakunin era, de fet, un príncep rus en clara oposició al tsar i a l'estatu quo rus . Les seves reivindicacions - de caràcter majoritàriament agrari - els havien fet cada vegada més populars entre la pagesia, és a dir, entre més del 80% de la població russa. Les seves tàctiques revolucionaries eren violentes : bombes, atemptats, etc...

doc 20

Retrat de Bakunin

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia,
fes una breu biografia de Bakunin

1.5.2.- els kadets (kdt)

Partit liberal que rebutjava l'autocràcia i el poder absolut dels tsars. Volia instaurar a Rússia un sistema liberal parlamentari ón l' Assemblea de diputats - la Duma - tingui una representació popular elegida per sufragi censitari a més d'una Constitució amb la consegüent separació de poders . Els seus afiliats eren burgesos , metges, advocats, mestres... i intel.lectuals amb contacte amb Occident ; era un partit clarament minoritari, malgrat que reunia els professionals més ben preparats del país.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu relació de les demés reivindicacions liberals dels kadets tot i justificant per què eren un partit minoritari

els kadets

1.5.3.- Els socialistes moderats : mentxevics o russos blancs

El partit socialista introduït a Rússia per Plejanov s'havia escindit en dos corrents; l'ala moderada la constituïen els mentxevics o russos blancs liderats per Kerensky.

doc 21 Retrat de Kerensky
Amb l'ajut d'una enciclopèdia
fes una breu biografia de Kerensky

1.5.4.- Els socialistes radicals: boltxevics o russos rojos

L'ala radical dels socialistes estava liderada per Lenin. Des de al menys 1902, Lenin tenia clar que calia fer si es volia una revolució duradera i amb èxit

doc 22

" La Història de tots els països testimonia que la classe obrera, alliberada a les seves soles forces no està en condicions de res més que agrupar-se en sindicats, lluitar contra els patrons, reivindicar tals o quals lleis indispensables per als obrers(...) en canvi el socialisme s'ha desenvolupat sobre bases filosòfiques elaborades per representants cultes de les classes posseïdores, una "intel·ligentsia"(...) Igualment, a Rússia es inevitable una "intel·ligentsia revolucionària socialista"

LENIN, Què cal fer ? 1902

- Defineix amb les teves paraules el concepte "intel·ligentsia " en Lenin

---

Juntament amb Lenin , els altres dos líders més destacats del partit boltxevic seran TROTSKY i STALIN

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia dels tres líders boltxevics del quals en tens el retrat

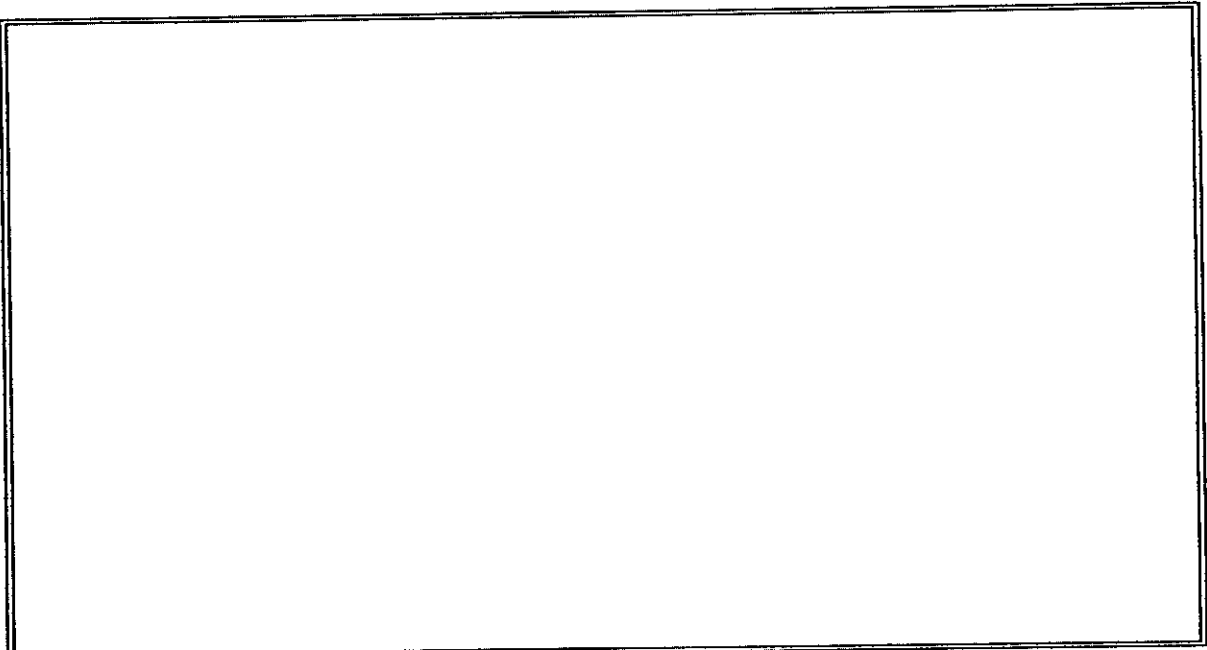
doc 23

LENIN

TROTSKY

STALIN

Analitza i resumeix: en grups de dos, feu un llistat de les causes del triomf de la Revolució Russa, agrupant-les per ordre d'importància. Expliqueu breument on rau la seva força i justifiqueu l'ordre en què les heu col·locat

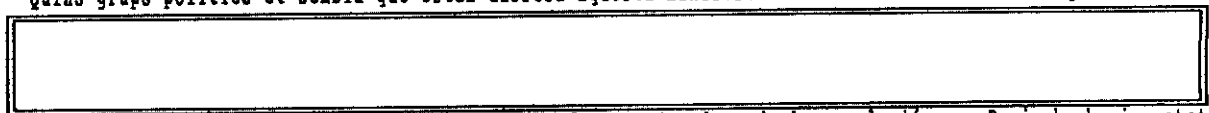
2.- ELS FETS :

2.1.- LA REVOLUCIO DE FEBRER DE 1917

Cap el 1917 soldats, obrers, pagesos... tota la societat russa es trobava traspalsada per tants mals i sofriments. Els carrers de les principals ciutats russes - Sant Petersburg, en especial- bollien en una revolució latent, animada pels partits revolucionaris d'oposició al tsarisme. Qualsevol guspira podia avivar la flama d'una revolució que s'atençava dia a dia

doc 24

- Quins grups polítics et sembla que estan darrera aquesta manifestació ? Justifica la teva resposta

Sant Petersburg, la capital tsarista, seguia sent el motor impulsor de la revolució, com París ho havia estat en temps de la revolució francesa. I era el soviets de Sant Petersburg - en aquells moments de majoria encara mentrevic-, qui impulsava les accions més revolucionaries, ja que comptava amb la presència de membres tant destacats com Trotsky i, sobre tot, perquè el conjunt de la composició dels seus membres era una bona representació dels grups socials més atribulats de la Rússia tsarista

Però, què eren els soviets ?... La peça clau del triomf de la revolució. Amb l'ajut d'una enciclopèdia, busca

una breu definició de soviets

doc 25

Carta de la tsarina Alexandra al tsar Nicolàs II el 25 de Febrer del 1917

" Els vaguistes i alborotadors de la ciutat són més desafiants que mai. Creen disturbis de tota mena; els més joves i les noies corren per tot arreu escridassant que falta pa; ho fan per a excitar més i més la població. Si fes més fred segur que es quedarien a casa. (...) Els pitjors discursos dels parlamentaris a la Duma no són publicats per la premsa, però penso que parlar o escriure contra la dinastia hauria d'estar castigat amb càstigs immediats i severs.

Extret de From Romanov to Gorbachev p. 22

- què en penses de la valoració que la tsarina en fa de la revolució incipient ?
- per què penses que els pitjors discursos polítics no eren publicats per la premsa ?

doc 26

" A finals de Desembre de 1916 Rasputin fou assassinat per un noble; les crítiques al tsar, però, no disminuïren, ja. Al febrer de 1917 les fàbriques Potilov de San Petersburg tancaren per falta de fuel: 40.000 obrers perdien la seva feina i es llençaren a una vaga amb el suport d'altres obrers. El dia següent, 8 de Febrer, era el Dia de la Dona treballadora. A Petrograd hi havia 90.000 obrers en vaga. Els soldats que havien desertat del front s'uniren als manifestants; al dia següent hi havia més de 200.000 persones en vaga. L'exèrcit rebé ordres de mantenir l'ordre públic: però els soldats es negaren a obeir els oficials i no dispararen un sol tret; el dilluns 12, tot l'exèrcit - uns 150.000 homes s'havien dispersat; quan el comandant Khavalov va formar desesperadament un destacament especial d'uns 1000 soldats i els va enviar contra els manifestants, també desaparegueren enmig de la multitud; els regiment, amotinat, disparava contra els oficials. La revolució havia durat quatre dies i havia triomfat.

Extret de From Romanov to Gorbachev p. 22

doc 27

Carta de Rodzianko al tsar

" La posició es sèria. L'anarquia és absoluta; el govern està paralisat; el transport de fuel i menjar ha quedat completament desorganitzat; creix el descontentament general; als carrers es dispara amb desordre; s'ha d'encarregar formar govern a una persona de plena confiança entre la gent del poble".

doc 28

La resposta del tsar fou: " aquest gordo de Rodzianko m'ha escrit tal quantitat de tonteries que ni val la pena res pondre-li."

Quan el tsar es va voler donar compte del que pasava era massa tard; l'abdicació era inevitable.

doc 29

" Nos (...) transmetem la nostra successió al nostre germà, el gran Duc Miquel Alexandrovitx i beneim el seu adveniment al tron de l'Imperi rus.

Li recomanem que dirigeixi els assumptes públics amb completa unitat amb els representants del poble, respectant les institucions legislatives (la Duma) i els principis que elles estableixin.

Invito a tots els fidels fills de la pàtria a complir amb el sagrat deure envers ella, obeïnt al tsar en aquest desgraciat moment de prova nacional(...)

- Connecta els documents 26, 29 i 30 i extreu-ne al menys una conclusió

Amb l'abdicació del tsar pujava al tron el seu germà Miquel i es constituïa un Govern Provisional presidit pel Príncep Luov. Però , qui havia posat en marxa aquesta revolució ?

doc 30

"La revolució va caure com un llampeg; va arribar feliçment inesperada, inclús per a nosaltres mateixos els revolucionaris" (Zenzinov)

" Des del principi, la revolució fou de tot el poble; des del principi ni la Duma ni cap "intel.ligentsia" la va controlar "(BRUCE LOCKHART Memòries d'un agent britànic)

"A la qüestió : qui va dirigir la revolució de Febrer ? Nosaltres podem respondre (..) treballadors conscients i valents, la major part d'ells educats per nosaltres , els boltrevics" (Trotsky)

I tú, que en penses ?

2.2.- EL GOVERN PROVISIONAL

El nou govern provisional estava constituït per membres de la Duma, kadets la major part d'ells. Hi destacava el mentrevic Kerensky, ministre de guerra i membre del Soviet de Petrograd.

Un dels primers comunicats del govern provisional era aquest:

doc 31

" (Prometem) Llibertat de premsa i d'expressió: llibertat sindical i de vaga.(...) Inmediata convocatòria d' eleccions generals per vot secret i universal (..) quan estiguin fòra de servei, els soldats tindran els mateixos drets que els demés ciutadans" (Març, 1917)

Inmediatament, el soviat de Petrograd , pel seu compte, publicava aquesta "Ordre n° 1":

doc 32

"S' han d'escollir inmeditament comités de representants dels nivells més baixos de l'exèrcit i la Marina.
En totes les actuacions polítiques ,l'exèrcit i la Marina obeiràn el Soviet d'obriers i soldats.
Les ordres del Govern Provisional només seràn obeïdes quan no entrin en conflicte amb les ordres del Soviet
Totes les armes has de ser posades sota control dels comités (...)
14 de Febrer de 1917

Així doncs , qui governava Rússia ?

Quan la revolució va esclatar, Lenin es trobava exil.lat a Suïssa; només en tenir notícies del triomf de la revolució, va decidir tornar a Rússia amb ajut dels alemanys; ells pensaven que Lenin crearia més difultats al govern provisonal i potser així el front de l'Est s'esfondraria sòl. A l'abril, Lenin publicava aquestes tesis
doc 33

- 1 " Inclús amb el nou govern provisional la permanència de Rússia en la guerra és un acte imperialista, i no podem fer la més mínima concessió - respecte de la guerra-, en la defensa de la revolució
- 2 En aquests moments Rússia està entre el primer estadi de la revolució - caracteritzat per l'ascens al poder de la burgesia - i el segon, que ens deixarà el poder en mans del proletariat i dels pagesos més pobres.
- 3 No s'ha de donar cap suport al Govern Provisional; s'han de desenmascarar la totalitat de les falses promeses.
- 4 S'ha de explicar a la massa que el Soviet de Treballadors és l' única forma possible de govern revolucionari
- 5 No a una república parlamentaria; sí a una República de Soviets d' obrers i pagesos per tot el país; abolicció de la policia, l'exèrcit i la democràcia.
- 6 Confiscació i nacionalització de totes les terres que passaràn a disposició del govern local dels Soviets.

Després de fortes discussions, aquestes tesis quedaren aprovades pel Partit Boltrevic i resumides en dos lemes.

- De tots aquests slogans has de escollir aquells dos que tu hauries elegit, tot justificant el per què

- No la guerra !
- Pau, pa i terra !
- Fòra el govern Provisional!
- Tot el poder per als Soviets!
- Pau, treball i llibertat !
- No a la guerra ! sí a la terra!
- La revolució , si ha de durar, ha de ser universal!
- Es l'hora dels soldats, pagesos i treballadors!
- Entre tots ho farem tot !

els lemes fòren:

- 1.-
- 2.-

Juliol fou un mes de desordres, manifestacions i alborots constants; el govern provisional en va culpar als boltrevics i Lenin fou empresonat una vegada més. Mentre tant, al front el nombre de desertors anava creixent de dia en dia

doc 34
desertats entre

- quin era el total de

soldats

el Maig i el Novembre
de 1917 ?

doc 35 Una manifestació a Sant Petersburg al Juliol del 1917. A la pancarta s'hi llegeix "abaix els ministres capitalistes!... tot el poder per als soviets !

A més a més, el govern Provisional haurà de fer front a una nova dificultat: el general Kornilov, tsarista, intenta un cop d'estat per assolir el poder. Fracassarà. Però el seu intent radicalitza encara més els boltrevics que comencen a plannejar, ells mateixos, un cop d'estat contra el Govern Provisional. El govern Kerensky decideix encomanar la defensa de la seva seu - el Palau d'Hivern - a un batalló de dones. Al camp, la violència creix de dia en dia. Aquest quadre recull el total de terres cremades i propietats preses als senyors

doc 36

Lloc	juliol-agost	Setembre-October
Tula	66	162
Ryazan	60	165
Saratov	35	145
Penza	104	184
Tanbov	90	281
Minsk	76	199

A ciutat, els preus creixen sense parar

doc 37

Aliment	juliol	octubre (en rubles)
mantega	1,10	5,40
formatge	1,6	5,40
col	1,6	2,20
espècies	1,6	6

- Pes una anàlisi del conjunt de problemes que envolten el Govern Provisional des del Febrer fins l'Octubre del 1917, ordenant-los de major a menor segons el grau de dificultat que tu consideres tenien

La incapacitat del govern provisional de Kerensky per a fer front a tants problemes augmentava el suport popular als boltxevics

doc 38

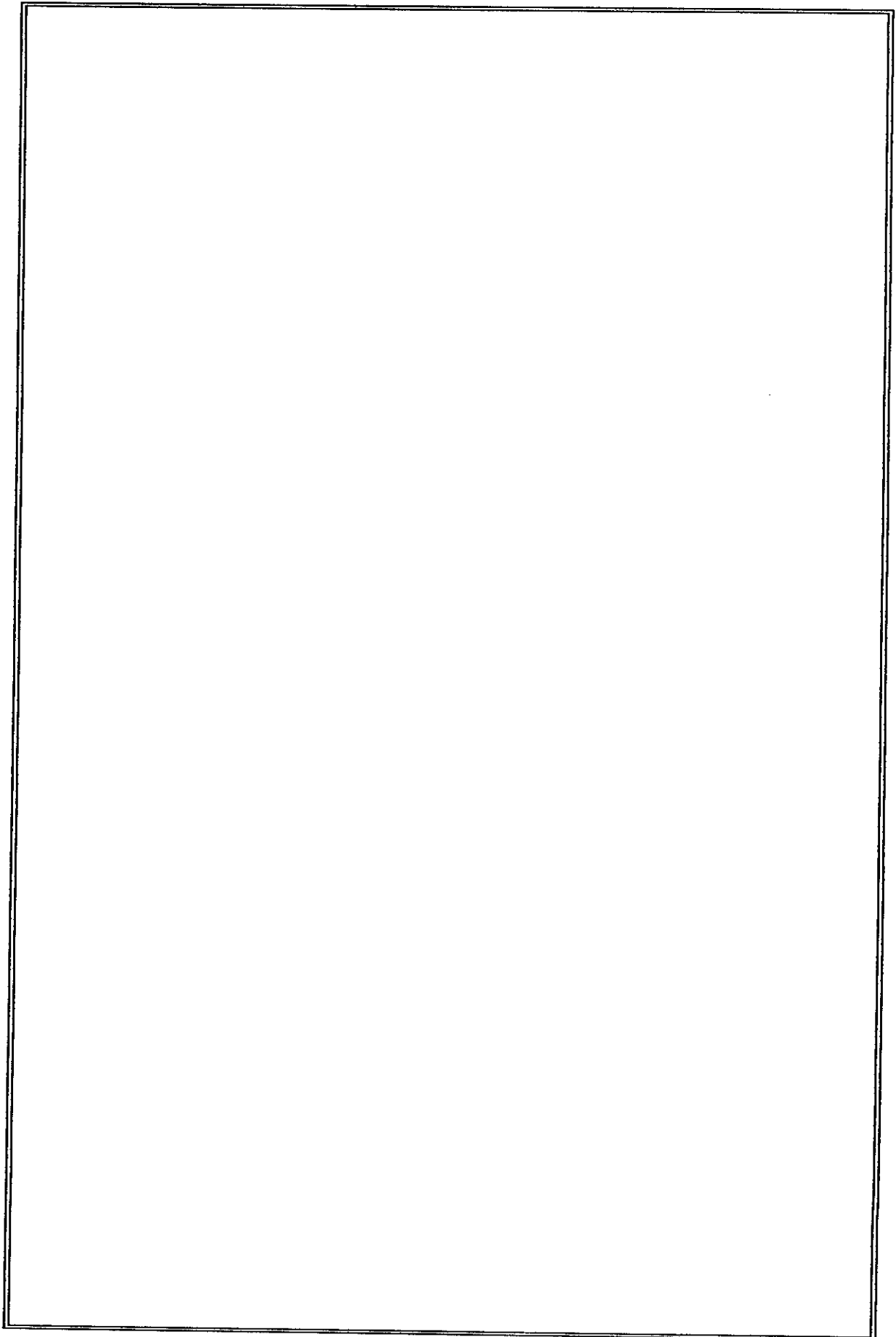
Resultats de les eleccions municipals a Petrograd el 1917

Partits	vots	pèrdues o guanys respecte eleccions anteriors
KDT	21%	- 5%
SRS	37%	21 %
Mentxevics	4%	- 32%
Boltxevics	33%	30%
Altres	4%	- 15%

Resultats de les eleccions municipals a Moscó el 1917

KDT	26%	13%
SRT	14%	- 44%
Mentxevics	4%	- 8%
Boltxevics	51%	36%

- En grups de dos: sou dos periodistes que cobreixen la informació dels resultats electorals. Busca un titular que faci la valoració d'aquests resultats, i escriviu un article al diari Izvestia - en mans dels boltxevics-, que intenti donar l'explicació més lògica .

2.3.- EL COP D'ESTAT BOLTXEVIC. OCTUBRE, 1917

El 8 d'octubre de 1917, Lenin dirigeix aquest escrit als membres del Soviet de Sant Petersburg :

doc 39

" Cal que ens detinguem en un assumpte que potser no és del tot clar als demés camarades: els traspàs del poder als soviets, avui per avui, significa anar a una revolució armada(...)Renunciar a la insurrecció armada significaria renunciar a la consigna essencial al boltxevisme (...)(...) (...) Marx resumia el balanç de totes les insurreccions armades amb les paraules del millor mestre de la tàctica revolucionària, Danton: "Audacia, audàcia, audàcia."(...) L'èxit de la revolució russa i de la revolució mundial depèn de dos o tres dies de lluita"

I més endavant :

" Seria un desastre esperar el vot del Congrés del Soviets; ara el govern està vacilant. Cal donar-li un cop decisiu. Retardar l'acció és fatal "

LENIN Consells d'un absent, 8 de juliol ,1917

I es fixà la data del cop d'estat contra el Palau d'Hivern la nit del 6 al 7 d'Octubre. Efectivament, la matinada del 7 d'Octubre el govern de Kerensky queia , fet presoner dels boltxevics que havien irrumpit violentament al Palau, trencant amb facilitat la defensa del batalló de dones.

doc 40

- Observa aquest planell de Petrograd on s'hi assenyalen els punts-clau de la lluita.Amb l'ajut d' una enciclopèdia busca informació sobre el paper que va jugar el cuirassat Aurora i l'Institut Smolny la nit del cop

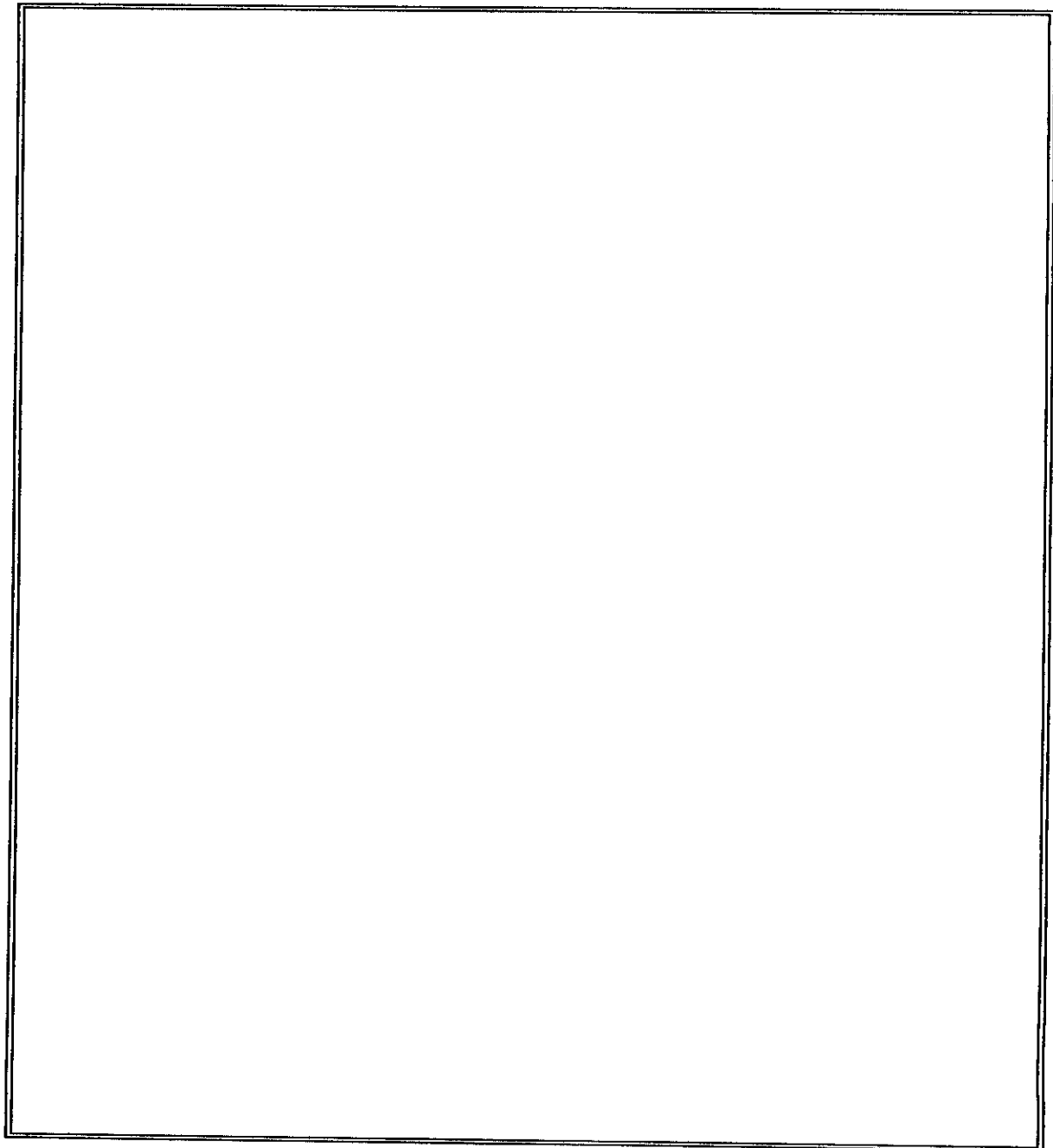
L'art soviètic va magnificar el cop , presentant-lo com una lluita heroica dels boltxevics; certament, el Palau d'Hivern no va enregistrar ni un sol acte de pillatge . L'assalt, però, va provocar sis morts. El cop havia triomfat

doc 41

doc 43

" El govern Provisional ha estat enderrocat. El poder de l'estat ha passat a mans del Comité Revolucionari(...)Les causes per les que el poble ha lluitat són: pau immediata, abolició de la propietat dels senyors sobre la terra, control de la indústria pels treballadors i govern en mans del Soviets; totes aquest causes ara són garantides: Visca la Revolució d'obriers, soldats i pagesos !...
Declaració boltzevic el 7 d'Octubre

- què és el que et sembla més relevant d'aquesta declaració
- I de les descripcions del cop ?
- Què et sembla més acurat : parlar de "cop d'estat " o de revolució boltzevic ? en grups de dos : sou dos periodistes europeus i esteu cobrint la informació del que està passant a Rússia per al vostre periòdic. Escriviu en aquest espai un titular i un breu article informatiu.

3.- LES CONSEQUENCIES

3.1.- EL NOU GOVERN BOLTZEVIC

Inmediatament, el govern presidit per Lenin amb la presència de boltzevics com Stalin, Trostky o Kirov, dicten els primers decrets : els "decrets d'Octubre"
doc 44

" Oferirem la pau als països en lluita sota condicions soviètiques que són : no annexions, no indemnitzacions , dret a l'autodeterminació dels pobles"

La pau amb Alemanya, signada a Brest-Litovsk imposava, però, una forta reducció del territori rus

doc 45

- Quins territoris per-

perdia Rússia amb la

? Quines conseqüències
per a Rússia ?

la pau de Brest Litovsk

podia tenir aquesta pau

- Amb l'ajut d'un manual d'Història Contemporània, busca quines altres condicions foren imposades a Rússia amb aquesta pau.

Els altres decrets anaven en la línia següent
doc 46

" Queda establert el control obrer sobre la producció, conservació i compravenda de tots els productes i matèries primes de totes les indústries, comerços, bancs que tinguin al menys 5 empleats i que girin a l'any més de 10.000 rubles"(...)(...)(...)
- Queda abolida a l'acte i sense cap indemnització la propietat sobre la terra "

- Ets un periodista europeu que informa dels fets de la revolució a Rússia. Busca un titular ben suggerent per a encapçalar un article sobre els decrets d'Octubre

Els boltxevics havien promès mantenir la convocatòria d'eleccions que havia fet en el seu dia el Govern Provisional. Els resultats de les eleccions legislatives fou aquest
doc 47

- Qui va guanyar aquestes eleccions?

Els resultats no eren pas favorables als boltxevics; el dia 18 de Gener la nova Duma es reunia... fou la primera i última vegada. Lenin va ordenar disparar sobre el Parlament i els diputats foren dispersats. Quan els mentxevics suggeriren un govern de coalició Trostky contestà:

" Ja heu tingut la vostra oportunitat. Aneu-se'n al lloc que us correspon: el basurer de la Història.

Sis mesos després , es creava la Txeca, nova policia soviètica
doc 48

" La Txeca no és un tribunal; és la defensa de la revolució, com ho és l'exèrcit Roig; i, igual que en la guerra civil , l'exèrcit no es pot parar a preguntar si causa algun dany a particulars,- ja que només ha de tenir present la victòria de la Revolució sobre la burgesia-, també la Txeca ha de defensar la Revolució encara que , ocasionalment, la seva espasa caigui sobre caps innocents"
Paraules de Derzinsky cap dela Txeca , al juliol del 1918

- Estàs d'acord amb aquestes declaracions ? Justifica la teva resposta.

- Llegint el conjunt de fonts des de la 39 fins la 48 dona la teva opinió sobre si els fets d'Octubre foren una Revolució o un cop d' estat tot justifica la teva resposta

Des del febrer fins l'Octubre del 1917 Rússia va viure una situació de revolta permanent en la que els boltxevic varen acabar assolint el poder. En aquesta línia de temps, posa en ordre els fets , remarcant especialment quin serà el cúmul de problemes amb que ha d'enfrontar-se el govern provisional des del seu neixament fins l'enderrocament

Febrer 1917

Octubre 1917

Gener 1918

EXERCICI D' EMPATIA

En grups de 5 i fóra de l'aula, escriviu el guió d'una conversa entre aquests personatges russos que es troben a Sant Petersburg just després de què els boltxevics assoleixin el poder.

Olga Smirnova : pagesa ucraïnesa. El marit ha mort el 1915 a Polònia durant la I guerra Mundial. Es mare de tres fills .No té terres en propietat, com la major part de les persones del seu llogarret ; des de fa mesos tota la família passa gana ja que la major part dels joves de la seva comarca han estat cridats a files i no hi ha mà d'obra suficient per a conrear els camps

Boris Mirov : soldat des de el recrutament del 1915. Es el gran d'una família de pagesos de sis fills. Ha vist morir centenars de companys al front i torna , malferit, cap a la casa dels seus pares, un poblet proper a Sant Petersburg. Mutil.lat de guerra, busca feina a les oficines d' alguna fàbrica de Sant Peterburg, ja que el seu estat no li permet conrear la terra de lloguer de què malviuen els seus pares i els seus cinc germans.

Compte Alexei Karamozov : Propietari de terres; posseeix més de 100.000 hectàrees de terra conreable, boscos, mines i llacs a la regió de Minsk. Té dos fill servint com oficials a l'exèrcit que lluita contra els Imperis Centrals. Un d'ells ha mort en acció de guerra. Al principi, donava suport al govern Provisional però està preocupat per què aquest govern és incapaç de fer front als desordres que porten a què molts pagesos russos prenguin terra als seus senyors i assaltin les seves mansions.

Leonidas Plejanov : Propietari d'una fàbrica de teles. Entusiasta partidari dels kadets, té dos fills: un d'ells llui tant al front i l'altre, el petit, estudiant de Dret a la Uni versitat de Sant Petersburg ón - a criteri del seu pare- s'ha contaminat de les idees boltxevics i ara es presoner per les seves idees a la presó de Moscú. La matinada del 7 d'Octubre un dels dos gerents de la seva fàbrica, ha estat ferit durant l'assalt boltxevic al Palau d'Hivern.

Raissa Krasnova : esposa d'un treballador d'un fàbrica metel.lúrgica de Sant Petersburg; era una de les manifestants el dia de la dona obrera ,quan va començar la Revolució de Febrer; té quatre fills de 3,5,8 i 10 anys, veu com els preus van pujant al mateix temps que el marit perd la feina que tenia ja que - per manca de liquidesa i matèries primes - la fàbrica ha tancat.

3.2.- LA GUERRA CIVIL

La guerra civil esclatà desseguida: els boltxevics es recolçaren en l' exèrcit Roig - magistralment dirigit per Trotsky - i tots els altres partits de l'oposició formaven un exèrcit Blanc, dirigit per diferents oficials tsaristes i que, des d'aviat, rebé suport estranger. La guerra fou ferotge i, aviat es va veure que l'exèrcit blanc quedava en desavantatge en front el Roig. Entre d'altres raons es barrejen les següents :

- 1.- Les forces blanques estaven disperses i eren incapaces d'obeir un mateix comandament
- 2.- La majoria dels pagesos del poble rus no eren partidaris de cap dels dos bàndols; més aviat, a les eleccions, s' havien mostrat partidaris dels eserites, que no formaren part de cap exèrcit regular. Es cert que els boltxevics els hi havien promés terra, i els blancs ,no, però, a canvi, se sabia que en les regions ocupades pel exèrcit roig , al.legant la necessitat d'establir el que Lenin anomenà "comunisme de guerra", els boltxevics requisaven tot l'excedent de les collites dels pagesos.
- 3.- L'ajut estranger , feble i mal coordinat, va esdevenir un bon argument en mans dels boltxevics que pogueren apel.lar el sentiment patriòtic del poble rus , cridant-los a una lluita contra l'invassor.
- 4.- L'excel.lent estratègia de Trostky

doc 49

- En aquest mapa hi trobaràs la informació sobre l'evolució de la guerra per ambdós bàndols. Amb l'ajut d'un atlas resumeix la marxa de la guerra per a cadascún dels bàndols prenent com a punt de referència els mars, rius i unitats de relleu travessats

Moviments i líders de l'exèrcit blanc :

moviments i líders de l'exèrcit roig

- Aquesta és una de les caricatures amb què un dels bàndols volia recrutar gent per als seu exèrcit. Intenta desxifrar quin és el seu missatge i sabràs quin bàndol la publicava.

doc 50

Els noms dels collars dels gossos són : Denikin, Kolchac i Iudènik

A més de la crueltat de la guerra, el poble rus va haver-se d'enfrontar a l'espectre de la fam; si els boltxevics, a mesura que anaven guanyant, anaven requisant tot el blat sobrant per a fornir l'exèrcit ... els pagesos començaren a sembrar només allò indispensable per a la seva pròpia subsistència; moltes regions pobres en terres de conreu i diverses ciutats començaren a patir fam; es calcula que a causa de la fam, la còlera i el tifus, durant la guerra civil rusa moriren més de 5 milions de persones. Les requisites, sovint ocasionaren revoltes populars contra la dominació comunista. La més important fou a Ukraïna, liderada per un pagès anomenat Manko.

- Llegeix la informació que et dona aquest mapa i contesta quines foren les altres revoltes anticomunistes durant la guerra civil

doc 51

A mesura que la fam s'anava estenen entre pobles i ciutats, el malestar contra el domini comunista augmentava. Petrograd, per exemple, començà a patir fam des del gener del 1921. I, com d'altres ciutats russes, vagues i manifestacions de gent famolenta - sovint liderats per mentxevics o eserites-, sacudiren un cop més al país. A pocs kilòmetres de Petrograd, a la base naval de Kronstadt, també els mariners es rebel·leran contra els oficials en negar-se a menjar carn podrida.

doc 52

"Nosaltres vam donar suport al Partit Comunista en bé del poble i en ajut de pagesos i obrers. El treballador, en lloc d'haver esdevingut patró de la seva fàbrica, ha passat a ser un esclau; no pot treballar en absolut com ell voldria; no pot abandonar un treball que sobrepassa la seva força física; tothom que s'atreveix a dir la veritat és empresonat o torturat a les presons de la treca."

Manifest dels rebels de Kronstadt

En grups de dos: confeccioneu un llistat amb una relació de les raons que poden servir per a explicar la victòria final comunista i , d'un altra banda, les dificultats amb què es toparen els comunistes durant la guerra civil. Tot sopesant unes i altres, ... podeu afegir quelcom més per a explicar que la victòria fos comunista ?

<p>motius a favor de la superioritat comunista</p>	<p>dificultats contra els comunistes</p>

Enmig de tantes dificultats, Lenin tenia encara forces per a encoratjar l'exportació dels ideals revolucionaris fora de Rússia. Amb aquesta finalitat es constituí la III AIT - Komintern-, una rama separada de la II AIT i de la qual , d'ara en endavant , en passarien a dependre tots els nous Partits Comunistes que anessin apareguent fora de Rússia.

doc 53

- 1.- La propaganda i agitació quotidiana han de tenir caràcter comunista.
- 2.- S'han de depurar tots els càrregs de responsabilitat i reemplaçar-los per militants comunistes
- 3.- L'acció legal ha de convinar-se amb la acció il.legal, 4.- La propaganda de les idees comunistes ha de fer-se dins dels exèrcits
- 6.- S'ha de denunciar al social-patriotisme i el social-pacifisme
- 8.- Cal recolçar no només amb paraules sinó amb fets tot moviment d' emancipació de les colònies
- 12.- S'han d'organitzar els partits Comunistes sobre la base de la centralització democràtica, mitjançant una disciplina de ferro semblant a la militar .
- 17.- Els Partits que depenguin de la III AIT s'anomenaran Partits Comunistes

- Amb l'ajut d'un manual d'història Contemporània, busca informació sobre la fundació, durada , actuacions i els objectius de la II AIT i indica les principals diferències amb la III.

3.3.- LA N.E.P. (1921-1928)

En acabar la guerra, Lenin era plenament conscient del fracàs que havia suposat "el comunisme de guerra". I va decidir fer algunes "concessions" a principis capitalistes. La nova etapa de la URSS es coneix amb el nom de la NEP : Nou Econòmic Plan, i durarà fins la mort de Lenin

doc 54

" Per què i en quines condicions el poder soviètic admet el capitalisme (...)
El pagès tindrà llibertat per a disposar dels excedents que li quedin un cop pagat l'impost a l'estat. Mentre l'Estat no pugui oferir productes de fàbriques socialistes a canvi dels excedents del pagès, la llibertat de comerciar del pagès és, certament, una concessió al capitalisme .
Tanmateix, aquesta concessió, no representa cap perill per al nostre socialisme, mentre el transport i la indústria pesant continuï en mans del proletariat.(...)(...)(...) El mateix passa amb determinades mines, boscos, pous de petro li etc.. que lloguem a capitalistes estrangers per tal de poder obtenir d'ells diners, material i màquines que ens permetin apressurar la restauració de la gran indústria soviètica" .

LENIN Informe sobre la tàctica de P.C a Rússia, 13 de juny de 1921

Les mesures de la NEP varen incrementar la producció :

doc 55

(en milions)	1921	1925
Collita de gra	50,3	72,5
Ranats	45,8	62,1
Porcs	12	21,8
Acer	0,18	2,1
Carbó	9,5	18,1
Electricitat	520	2.925

Però, al final del període, es va produir una "crisi de tissors": els preus industrials varen créixer molt més que els rurals ; els pagesos - que continuaven essent la gran majoria del poble rus- van deixar de comprar bens industrials i la producció es va col.lapsar.

- Resumeix en les teves paraules : que fou la NEP ; quines concessions al capitalisme suposà, quines conseqüències produí

3.4.- EL STALINISME (1928-1953)

El 1923 Lenin patí una embòlia que el deixà mut. Ja no recuperà la parla; pocs mesos abans havia redactat el que es coneix com el seu Testament polític

doc 56

" El camarada Stalin , al ascendir a Secretari general, ha concentrat en les seves mans un poder immens, i no estic segur de què el sàpiga usar sempre amb discreció. D'altra banda, el camarada Trotsky com ja ho ha demostrat (...) no només es distingeix per les seves dots eminentes (personal ment és l 'home més capacitat de l'actual Comité Central) sinó també per la seva superioritat i propensió a donar massa importància als aspectes administratius.

22 de Desembre de 1922

"Stalin es massa brutal i aquest defecte, fàcilment supor table en les relacions normals entre comunistes, resulta intolerable en el càrreg de Secretari general. Per aquesta raó , proposo als camarades que pensin en els mitjans de desplaçar Stalin d'aquest lloc , i nomenar un altre home, que - siguin quines siguin les seves qualitats - es distingeixi del camarada Stalin per un caràcter millor, més amable, més atent amb els seus camarades, menys capritjós"

4 de Gener de 1923

Setenta anys després, Gorbachev, el líder comunista que va iniciar l'apertura de la URSS cap a una democràcia, denunciava així Stalin i la seva obra

doc 57

" Ara sé que el 3 de Març del 1953 molts sospiraren alleujerits :alguns savien realment qui era Stalin i varen comprendre que, per fi, el país s'havia alliberat d' un tirà. Però per a la majoria de la població aquest nom estava lligat a la victòria de la guerra. Tampoc podiem saver aleshores el preu que s' havia pagat per aquella victòria, ni sobre tot, que havia passat abans.(...){...(...)

Passaren tres anys fins que ens varem enterar de tota la història. (...) El document que contenia les denúncies de Krushev va circular molt poc temps i desseguida fou reti rat. Però jo l' havia aconseguit i el vaig poder llegir. Em va sorprendre; em vaig sentir desconcertat i perdut. No era una anàlisi; fets, només fets mortals, fou un cop terrible per a tots(...) Potser per a mi era més fàcil entendre-ho: el meu avi matern havia passat 14 mesos detingut i havia estat torturat(...) Ens havia parlat d'aquesta experiència un sòl cop ; jo tenia 8 anys per o mai ho he oblidat (...){...}{...} Fa pocs dies ens hem enterat del destí de l' avi de Raisa Maximovna : fou executat , només per que era kulak (pagès petit o mitjà propietari)

Gorvachev, Stalin article publicat a El

País, 25 de febrer de

1993

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes una breu biografia de Mijail Gorvachev.

- Com t'expliques que tota una població de uns 200 milions d'habitants , pugui viure més de 25 anys ignorant la realitat de qui era i com duia el país el seu cap 'd estat ? Dóna al menys dues raons

3.4.1.- LES PURGUES

Ja als anys 30, - només accedir al poder suprem - Stalin va iniciar la depuració de tots els membres del Partit Comunista que podien fer-li ombra o fossin sospitosos de no ser prou adictes al stalinisme. Aquesta depuració es feu en dues línies diferents:

- l'assassinat, simple i senzill, garibé sempre simulant un accident d'automòbil etc... ; els membres de KGB - policia secreta comunista - entraven de nit a la casa d'un sospitós, el prenien i l'assassinaven ; a l'endemà els periòdics oficials- els únics existents a tot Rússia- Pravda o Izvestia, informaven de la notícia com d'un accident. Normalment, la família no s'atrevia a parlar dels fets: temien ser denunciats per algú veí, amic o inclús parent, i ser depurats . En aquesta línia Stalin depurà Kirov

doc 58 Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Kirov

-L'assassinat de Trosky fou diferent. Trotsky havia fugit a Mèxic , des que Stalin es va fer amb el poder . La persecució, solapada , contra Trotsky per part de Stalin li havia fet pendre aquesta decissió.

- Observa aquestes dues fotografies. La de l'esquerra és l'original; la de la dreta és trucada. Què s'ha suprimit ? per què?

Des del seu exili, Trotsky feia una fervent propaganda del comunisme , intentant expandir-lo per tot el món. A Mèxic fou assassinat per un anarquista espanyol - Mercader-, contractat pels serveis russos i, avui se sap, per ordre de Stalin.

doc 60

- **els processos o judicis.** Els grans processos públics començaren el 1936. Les víctimes eren detingudes per la KGB i acusades de conspirar contra l'estat. Els jutges sentenciaren sempre pena de mort. Amb aquest procediment, Stalin depurà al menys, tres mariscals, tretze generals i setenta dos oficials a més de quantitat de polítics comunistes antics col.laboradors seus.

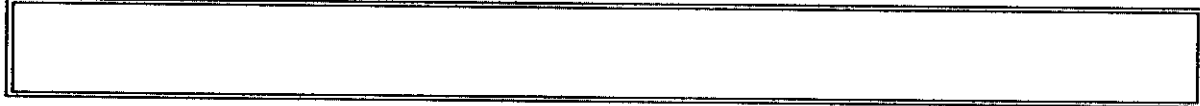
Cap els anys 30, alguns oponents a Stalin aconseguiren fugir de la URSS. Malgrat els seus esforços per fer conèixer la veritat del que estava passant a la URSS, la seva disidència fou poc organitzada i no tothom se'ls creia: sovint, la intel.ligent propaganda del règim stalinianà era més eficaç que el testimoni de molts d'aquest disidents.

doc 61

Interpreta el missatge d'aquest acudit, publicat a Paris els anys 30 i dedueix-ne quina pot haver estat la

principal font d'informació per a aquest periodista

3.4.2.- LA INDUSTRIALITZACIO

La principal aportació de l'època de Stalin a l'economia soviètica fou la dels **plans quinquenals**. Cada cinc anys, els polítics i tècnics de l'Estat, traçaven un plan de producció tant per al camp com per a la indústria i el comerç. Passats els cinc anys, els tècnics comprovaven els resultats assolits i les estadístiques de producció soviètiques es divulgaven per tot el món. Any rera any foren sempre exitoses, i, malgrat que avui se sap que sovint eren falsejades, l'impuls a la indústria pesant de la URSS en aquest temps fou notable.

Stalin impulsà la construcció de preses hidràuliques, refineries de petroli, gaseoductes, fàbriques d'acer i metal.lurgica... amb una rapidesa difícil d'explicar, i posant al servei de la industrialització la propaganda d'estat soviètica

doc 62 Cartell de propaganda que descriu els objectius del Primer Plan quinquenal per a la producció d'acer. La variable de dalt representa Gran Bretanya i la de sota la URSS.

caiguda de el 1929 ? Saps explicar per què l'any d'inflexió i la producció britànica se situa

doc 63 Treballadors d'una nova ciutat industrial - Magnitogorsk - construïda en menys de cinc anys per a impulsar la industrialització de la zona.

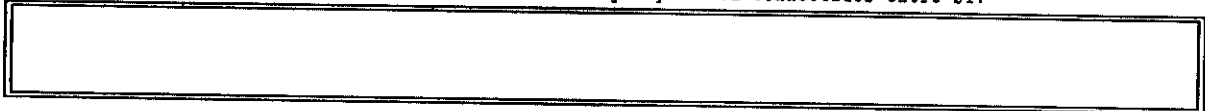
doc 64 Presa de Dneiprostroi, construïda durant el stalinisme

doc 65 Quadre de l'evolució de la producció industrial soviètica amb els Plans quinquenals de Stalin

Certament, el progrés era innegable. I, quin era el preu que la societat russa pagava per assolir uns resultats tant aclaparadors ?

doc 66 Mapa dels Gulags, Camps de treballs forçats stalinians

- A partir de la llegenda, enumera les línies de ferrocarril i els canals construïts per presoners en camps de concentració stalinians, tot indicant les ciutats que quedaven connectades entre sí.

3.4.3.- LA COLLECTIVITZACIÓ DEL CAMP I LES DEPORTACIONS

I, d'on sortia aquesta mà d'obra barata, sotmesa a treballar en condicions sovint inhumanes ?... Qui eren aquests presoners que, amb el seu esforç ia costa de la seva vida treien el país endavant fins a ser una superpotència armamentística i nuclear?

Bàsicament foren els kulaks. Stalin, només pujà al poder, va decidir collectivitzar tot el camp soviètic, suprimir la NEP i tornar a la implantació d'un règim plenament comunista. Ara sí, però, amb uns mitjans de collectivització racionals, "científics". Aquests mitjans foren els koljoses - unitats d'explotació rural collectivitzades -, i les sovjoses - granjes estatals-

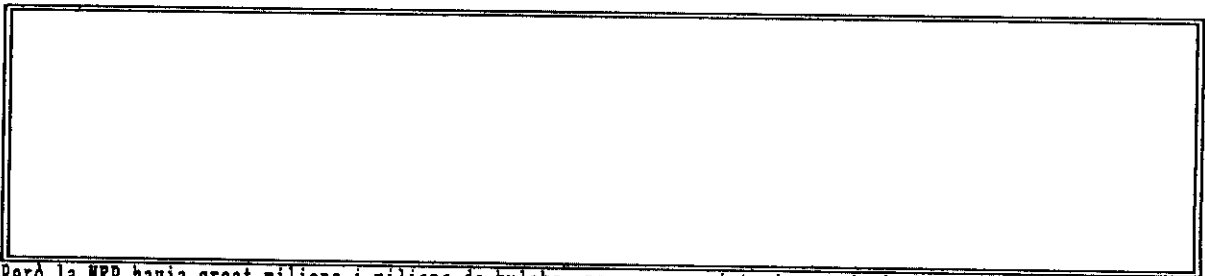
- Amb l'ajut d'una enciclopèdia o un Manual d'història contemporània busca una definició completa de sovjos.

Al koljós - igual que al sovjos- tots els pagesos que hi treballaven eren funcionaris i es funcionava així:

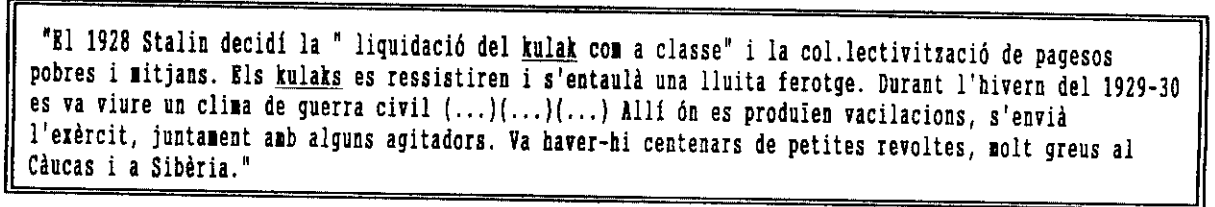
doc 67

- amb l'ajut de les indicacions, reconstrueix el mètode de vida i treball en un koljós

Però la NEP havia creat milions i milions de kulaks, pagesos propietaris a qui els hi era permès - pel mateix Lenin- mantenir la propietat de les terres que conreaven. Ells , els kulaks, foren els que més resistència oposaren a la col·lectivització de les seves finques. I foren deportats massivament. Avui es calcula que els kulaks deportats als camps de concentració per a treballs forçats foren entre 8 i 14 milions. Molts d'ells moriren , en no poder-se acostumar al règim de vida imposat en el camp. D'altres esdevingueren els obrers que endegaren la industrialització del país, tal i com acabem de veure.

doc 68

"El 1928 Stalin decidí la " liquidació del kulak com a classe" i la col·lectivització de pagesos pobres i mitjans. Els kulaks es ressitiren i s'entaulà una lluita ferotge. Durant l'hivern del 1929-30 es va viure un clima de guerra civil (...)(...)(...) Allí ón es produïen vacilacions, s'envià l'exèrcit, juntament amb alguns agitadors. Va haver-hi centenars de petites revoltes, molt greus al Càucas i a Sibèria."

I la col·lectivització, comportà, un altre cop, la fam. Al principi, els nous treballadors koljosians, d'origen urbà moltes vegades i en veure que - tant si produïen molt com poc - ells rebien periodicament el sou de l'estat , començaren a produir amb el menys esforç possible. Es repetien les imatges que Rússia havia viscut

en temps de la guerra civil, freqüents, sobre tot, en orfanats i assils on hi anaven a a parar els fills dels pagesos deportats.

doc 69 Men morint-se de gana Cartell de propaganda de Stalin
a la URSS de Stalin als mateixos anys

- Compara aquestes dues fotografies; ambdues són de la mateixa època però una era destinada a la publicitat i l'altra desconeguda per gairebé tothom. Què en pots dir ?

doc 70

- Comenta aquestes xifres tot connectant-les amb la informació corresponent

3.4.4.- EL CULTE A LA PERSONALITAT

Stalin usà la publicitat al servei tant de la necessària industrialització de la URSS com al seu propi benefici. No només va impedir que es difonguessin imatges com la que acabem de veure, si no que, al contrari, sovint fussionà els dos objectius en un mateix cartell publicitari.

doc 71 Pintura oficial soviètica amb Stalin i els treballadors d'una nova central hidroelèctrica

- De què et sembla evidència aquest quadre ?

Com als demés països beligerants també a Itàlia els líders polítics havien encoratjat el sentiment nacionalista i el fervor patriòtic de la població amb promeses d'un futur victoriós i plé de glòria. L'afany d'engrandiment havia dut a molts italians a enllistar-se en la guerra amb l'esperança de recuperar el Trentino i el Fiume, petits territoris "irredents". Malgrat comptar-se en el bàndol dels vencedors, aquestes fites no havien

estat alcançades : l'orgull nacionalista d'alguns italians quedava ferit.

- Fot observant aquest mapa, indica a mans de qui passaven els territoris reclamats per Itàlia en la reforma de les fronteres d'Europa després de la I Guerra.

doc 1

1.2- Ruïna econòmica

Com a la resta de països europeus, la situació econòmica ,just en acabar la guerra, no podia ser pitjor. El país destrossat , especialment el Nord industrialitzat ; tota la maquinària amb necessitat de reconvertir-se des d'una indústria de guerra vers una indústria que satisfés les necessitats més peremptòries en temps de pau ; un 55% de la població activa encara pendent de l'agricultura i els deutes contractats amb els Estats Units , priaci palment, havien de començar a retornar-se; com a altres països europeus, Itàlia va augmentar el diner en circulació , la qualco- sa provocà una inflació considerable.

1.3.- Malestar social

doc 2

" La guerra inaugura "l'era de les masses". El recrutament obligatori, els sofriments de la població civil, la mobilització de la dona al treball de la fàbrica...eren les principals aportacions de les classes populars a la guerra. Aquest esforç popular tenia un preu: el dret de vot a la dona, el sufragi gairebé universal, jornada laboral de 8 hores, aupada dels sindicats... i monuments al soldat desconegut

doc 3

" A aquest cúmul de dificultats s'hi suma el factor revolucionari; el 1917, a Rússia ha esclatat una revolució que, des de l'Octubre, ha portat al poder als boltzevics. I Lenin aspira no només a consolidar la revolució dins Rússia sinó també a exportar-la per tot el món; per aquest fi s'ha creat - en plena guerra civil russa- la III AIT o Komintern a la qual, des d'ara, s'hi afiliaran tots els Partits Comunistes que floreixien en el gran tronc comú del socialisme europeu. I la consigna és clara : exportar revolució, formar professionals de la revolució que aconseguixin la instauració de la dictadura del proletariat sobre les ruïnes d' una guerra capitalista que ha deixat Europa assolada. Per a molts comunistes, aquesta és l'hora de la revolució ; el capitalisme ha fracassat i falta poc per a desmantellar un Estat liberal que no ha sabut evitar aquesta catàstrofe. Milàn, Torí, Venècia, Polrència... igual que moltes altres ciutats europees bullen en violència , vagues salvatges, manifestacions al carrer. En molts ciutadans cundeix la por a la revolució.

doc 4 Aquest poster publicitari reflecteix bé el contrast que els feixisme veu entre la revolució marxista i l'ordre feixista.

- Busca els sinònims de marxisme i feixisme que un ciutadà italià podia fer a partir de la lectura d'aquests cartells

1.4.- Inestabilitat política

Al carrers i al camp italià la violència no és només d'esquerres.

doc 5

"Sobre els camions(...) els camises negres es dirigeixen al lloc que és l'objectiu de l'expedició. Quan hi arriben, comencen donant cops de bastó a tots els qui no es descobri xen en veure passar les insígnies feixistes o duen una corbata o una camisa roja. Es precipiten cap el lloc on hi ha el Sindicat, la Cooperativa, la Casa del Poble; tiren avall les portes i tiren al carer els nobles i els llibres els ruixen amb gasolina : al cap d'uns minuts, tot crema"

TASCA A., El naixement del feixisme, extret

de Ciències Socials Ed.

RDB p. 196

Com a les veïnes Alemanya o França el govern italià tampoc era capaç de controlar la situació malgrat que el règim liberal s'havia convertit en democràtic el 1919 , al ampliar-se el dret de vot a tots els homes majors de 21 anys i als menors que haguessin lluitat a la guerra; però la democràcia tampoc havia dut solucions als greus problemes del moment i les crisi ministerials eren contínues.

- A partir del que has llegit, enuncia quina fou la principal diferència inicial entre sistema liberal i democràcia

A l' Agost del 1920

" El 23 de Març (del 1921) els comunistes llençaren una bomba al Teatre Diana, de Milà. Estava plé de gent que assistia a l'Opera. La bomba matà 20 persones i en ferí més de 50. Tot Milà es va aixecar amb angoixa i ràbia demanant venjança(...) I tornaren les accions dels esquadrists en els principals suburbis de Milà, reductes comunista i socialista (...) L'autoritat política no podia controlar aquell desgavell. El 26 de Març jo vaig concentrar tots els feixistes de la Lombardia. En fila, marxant en columnes compactes pels principals carrers de Milà, oferiren una manifestació de força que no pot ésser oblidada. Eren els defensors de la vida civil, els protectors de l'ordre ciutadà(...) Des d'aquell dia varem començar a esclafar tota l'estructura subversiva d'Itàlia. Des de llavors aquests elements serien expulsats com a rates a les seves clavegueres ; i els pocs punts forts de les Cambres d'Obrers serien rodejats i deixats fóra de joc"

MUSSOLINI, Autobiografia, 1928

A partir del 1920 el Partit Feixista comença a guanyar, poc a poc, una certa popularitat. A finals del 1921 compta amb 2.300 afiliats : la causa d'aquest increment està en l'eficàcia per a restaurar l'ordre i en el recolçament que els fascis han rebut de la Cofiidústria - la patronal més important d'Itàlia- al actuar contra les ocupacions de fàbriques que en aquells dies estàn fent els comunistes . A les eleccions del mateix 21, però, només havien aconseguit 36 escons dels 520 del Parlament italià.

Cap al 1920 els partits consolidats, doncs, a Itàlia eren:

Partit socialista: dividit en tendències i liderat per Matteotti. Malgrat dominar els criteris de moderació, la violència verbal dels socialistes al Congrés i a la premsa i la referència a una dictadura del proletariat provocà la por en molts sectors de la població; quan els militants socialistes ocupin terres i fàbriques s'accentuarà la sensació d'inseguretat.

Partit Popular italià: Nascut el 1918 era fundat i dirigit per un sacerdot, Don Sturzo, secretari general d'Acció Catòlica. Pretenia aglutinar el vot i encauçar la dedicació política dels catòlics. En matèria social, es basava en la seva interpretació de la doctrina social de l'Església elaborada des de la Rerum Novarum i en política exterior eren partidaris del respecte mútuu i de la pau.

Partit Feixista : fundat a Milà l'any 1919 per Mussolini, preconitzava reformes econòmiques i socials de molta enbergadura, eliminació de tots els partits polítics - als que considerava culpables de la lamentable situació d'Itàlia en la postguerra - i, en política exterior era reivindicatiu: reclamava no només Fiume sino tota la Dalmàcia. Es presentava a sí mateix com una tercera via equidistant tant dels horrors revolucionaris com dels errors capitalistes.

1.5.- L'aparició de feixisme

I quins eren els postulats teòrics del feixisme? Inicialment, el feixisme no hauria volgut tenir una doctrina, ja que la seva única aspiració era la de governar com a partit únic, des de el respecte a l'ordre públic, la recuperació econòmica i l'engran diment d'una pàtria que tenia els seus orígens en les glòries de l'Imperi romà. La mateixa paraula "fascio" i alguns dels seus símbols eren un recordatori de la Roma Imperial.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia explica el simbolisme del "fascio" o feix de vares amb una destal i qui era el líctor que, en temps de Roma, el duia.

Es per això que alguns historiadors diuen que el feixisme es defineix millor pels seus contraris que per si mateix com una reacció :

anti-liberal
anti-comunista
anti-intel.lectual

Amb el pas del temps, però, fou possible articular alguns punts que podrien qualificar de programàtics

doc 7

Totalitarisme d'Estat : per al feixisme, igual que per al comunisme i el nazisme, l'Estat és l'única institució a la qual s'hi ha de subordinar tot; no només l'acció política i dels governants sino també cada individu que, en aquest context, deu una obediència cega al líder, a la llei i a les consignes del govern. "Tot dins l'estat; res fóra de l'estat" (Mussolini)

Protagonisme de les èlits : com en Lenin, Mussolini i Hitler creien fermament que només pot governar amb encert la minoria culta i preparada per a fer-ho : "Es més fàcil veure passar un camell pel forat d'una agulla que descobrir un gran home mitjançant unes eleccions" (Hitler)

Exaltació del líder : a finals del segle XIX un filòsof alemany, F. Nietzsche, havia elaborat la teoria del "superhome" : un individu que ha esdevingut perfecte al triomfar en la lluita per la supervivència entre els seus iguals i que, en la filosofia de Nietzsche, suplanta i supera amb escreig la idea de Déu: Déu ha mort, en aquesta filosofia, vençut pel poder del superhome. Tant Mussolini com Hitler seran lectors assiduus de Nietzsche. I, com ell, pensaràn que a aquest superhome cal prestar-li una obediència rendida : "Si jo avenço, seguieu-me; si em retiro, mateu-me; si moro, revenjeu-me" (Mussolini)

Imperialisme : A vegades s'ha definit el feixisme com un nacionalisme de vençuts. La frustració davant la derrota o davant una pau poc honorosa, com en el cas italià, exalta el nacionalisme amb ànim de revenja. El salt del nacionalisme cap a l'imperialisme és senzill: cal conquerir "l'espai vital" que un gran poble necessita.

Corporativisme: L'eix de l'organització social en un estat feixista és la jerarquització d'associacions professionals

de patrons i obrers que han de col.laborar conjuntament per a resoldre els problemes comuns a ambdós grups. Al contrari que en el comunisme, el feixisme concep les relacions entre patrons i obrers no com antagoniques sino com a complementàries; ambdues forces - la patronal i l'obrera- han de subordinar-se als interessos de l'Estat igual que ha de fer-ho qualsevol individu particular

La condició i funció de la dona : Com en el nazisme, la dona es veu com un ciutadà de segona categoria ; la subordinació al servei de l'estat comporta - en aquest cas - que se li reconegui una única funció pròpia : la maternitat. El nazisme havia definit el tripe rol de la dona en "les tres K: Kinder, Küche, Kirche : nens, cuina, església" . el feixisme farà seva aquesta definició.

doc 8

" El feixisme nega que el vot de la majoria(...)pugui dirigir les societats humanes: nega que es pugui governar per mitjà de consultes periòdiques. Afirmar la desigualtat (...) dels homes, que el sufragi universal no pot de cap manera compensar.

El feixisme refusa en la democràcia l'absurda barreja convencional de la igualtat política, l'hàbit de la irresponsabilitat col·lectiva, el mite de la felicitat i del progrés indefinit (...) El feixisme està en contra del liberalisme (...). El liberalisme posa l'Estat al servei de l'individu. Per al feixisme tot és dins de l'estat. En aquest sentit, el feixisme és totalitari i l'estat feixista, - síntesi i unitat - és qui interpreta, desenvolupa i dona puixança a la vida sencera del poble.

Ni grups, (partits polítics, associacions, sindicats)ni individus fóra de l'estat. En conseqüència, el feixisme s'oposa al socialisme que redueix el moviment històric a la lluita de classes i que ignora la unitat de l'estat, que és qui fon les classes en un sòl, bloc econòmic i moral (...)

MUSSOLINI La doctrina del feixisme 1930

- En grups de dos, feu un breu resum amb les vostres paraules dels continguts programàtics del feixisme i critiqueu el concepte d'Estat en Mussolini.

2.- ELS FEYS

2.1.- La marxa sobre Roma

L'1 d'Agost de 1922 , els socialistes italians mantenen la convocatòria d'una vaga general en protesta per la situació política del país, incapaços de solucionar els constats enfrontaments entre socialistes i feixistes al carrers. Els feixistes llençen un ultimàtum : si el govern no aconsegueix acabar amb la vaga, ho faràn ells.

A l'octubre del 1922 es reuneix el Congrés del Partit Nacional Feixista per a preparar una marxa sobre Roma

amb l'objectiu de convencer el Rei- Victor Manuel II- de què cridi Mussolini per a formar govern. Dirigeixen la marxa : el general De Bonno, Balbo - esquadrista - i Bianchi, feixista.

- Identifica els signes paramilitars d'aquesta marxa
doc 9

Modern W p.58

El dia 29, Victor Manuel III accepta Mussolini i li encarrega la formació de govern. Mussolini actua hàbilment : crea un govern de coalició amb feixistes, liberals i populari; quedaven exclosos els socialistes.

El segon pas que donarà , és una nova llei electoral: el partit que obtingués el 25% dels vots ocuparia els dos terços d'escons al Parlament. El resultat d'aquesta llei fou u Parlament amb :

Partit Feixista.....	365 escons
Partit socialista	46
Partit Popular.....	39
Partit Comunista	19
Altres nacionalistes	19

Ja en el poder, començarà una lluita sense treva contra el marxisme , emprant més les armes de la propaganda que les de la repressió

doc 10 Què et sembla es perseguir amb posters com aquest ?

A l'Abril del 1924 es convoquen noves eleccions. Els feixites trenen 405 escons del total de 535 .

doc 11

" De les urnes del 6 d'Abril ha florit una victòria, decisiva, irrevocable, plena, per al Partit Nacional Feixista. Hem obtingut 5 milions de vots en front els 2 milions que obtingueren totes les demés llistes juntes. La meua política i el nostre règim guadia del recolçament popular."

MUSSOLINI, Autobiografia, 1928

Matteotti, líder socialista, denuncià al Parlament les violències contra la llibertat del vot que els feixistes havien exercit durant la campanya. Demanava l'anul.lació de la llista feixista; al mes de juny era segrestat : dos mesos després, el seu cadàver era descobert a les rodalies de Roma; totes les sospites apuntaren cap els feixistes. Mussolini s'exculpa desseguida

doc 12

" Ordenaré la investigació més ràpida i completa possible (...) Molt aviat identificarem els culpables (...) sé que han sortit del Partit feixista però han actuat pel seu compte, completament al marge de la nostra responsabilitat (...) (Les crítiques al feixisme són injustificades) només per odi al Partit... la premsa, els mitings, els elements subversius i anti-feixistes de qualsevol mena, els falsos intel·lectuals, els candidats derrotats, els covards, els paràsits... es llencen sobre el cadàver com a corps"

Extret de The Modern World p.61

Els assassins de Matteotti són enviats a la presó...però un any després ja n'eren fora. La retirada del 127 diputats de l'oposició, en protesta pel assassinat de Matteotti, - la retirada de l'Aventino- dona al Rei l'oportunitat de cesar Mussolini; però la por al boltxevisme li ho impediex fer: "Quelcom que el seu poble no oblidarà mai més".

Al Desembre de 1925, el Parlament feixista donava a Mussolini plens poders per a establir una dictadura en tota regla: en endavant només el Rei - no el Parlament- podria fer dimitir el cap de govern ; cap llei que no fos abans aprovada pel Duce no podria ser elevada al Parlament . Començava la censura de premsa , es creà una policia secreta (OVRA) que perseguia qualsevol forma d'oposició al règim; es creà un Tribunal especial per a judicar crims contra els feixistes , incorporats - molts d'ells- a les Milícies estatals que legitimaven l'ús de la violència.

I es començava , també, la construcció de grans camps de concentració a les illes italianes: amb el pas del temps uns 4000 opositors al règim hi serien fets presoners. Era l'inici del totalitarisme d'Estat.

2.2.- Mussolini, il Duce

Ja hem vist com el feixisme, igual que els demés totalitarismes d'estat necessita la presència d'un líder incontestable

- Observa aquests retrats de Benito Mussolini i amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes-ne una breu biografia; després, observant aquestes fotografies , el poster i les postals, assenyalà algú tret que et sembli especialment significatiu d'aquesta personalitat

doc 13

Biografia :

Però , a aquest desconegut, ex-combatent anònim a la guerra del 14, mestre d'escola i , a la seva joventut militant socialista l'any 1928, quan un editor britànic va publicar la seva Autobiografia , el presentava dient:

" Un home que - qualsevulla que hagi estat la seva ideologia política - és indubtablement un gran home, i la Història el recordarà com el salvador d'Itàlia en la postguerra"

3.- LES CONSEQÜENCIES

3.1.- La política econòmica

3.1.1.- El despegament

Els primers cinc anys es caracteritzaren per una liberalització de preus i la privatització d'alguns monopolis com els mistos i la telefònica; era el preu que Mussolini havia de pagar al recolçament que li havien prestat els grans empresaris del país.

A més es desgravaven els capitals estrangers i tots els edificis construïts durant els 25 anys següents. Aquesta mesura aconseguí reduir l'atur i elevar els sous però no resolgué l'elevada taxa d'inflació.

3.1.2.- L'Estat Corporatiu

Entre el 1926 i 1927 el Parlament dicta una sèrie de lleis laborals destinades a substituir els sindicats per unes **corporacions** controlades pel govern. Aquestes Corporacions - una mena de sindicats verticals - eren ajuntaments de patrons i obrers del mateix ram, obligats a asseure's en la mateixa taula per a dirimir les seves diferències sota presidència d'un delegat del govern. Al mateix temps es prohibia el dret de vaga, però, a canvi als obrers se'ls hi ofería vacances pagades, i Seguritat Social.

3.1.3.- Vers l'autarquia

- Amb l'ajut d'un diccionari , defineix el concepte "autarquia"

Just en esclatar el crac del 29 i percebre els efectes de la retirada de capital americà, Mussolini va considerar que Itàlia havia de fer l'esforç de ser autosuficient en tots els sectors econòmics. Per aquest motiu ell mateix va endegar una sèrie de "batalles"

- "la batalla dels neixaments " fou la primera ; anava destinada a augmentar la taxa de natalitat del país, mitjançant una política d'afavoriment de les famílies nombroses i un "càstig" - un impost - als solters. L'objectiu final era augmentar les necessitats de la demanda del mercat alhora que assegurar un contingent suficient de mà d'obra en el futur immediat.

- la " batalla de la lira" consistí en establir una cotització alta de la lira ; amb aquesta mesura , Mussolini pensava refermar el prestigi d'Itàlia però el que va aconseguir fou que els productes italians - massa cars - no es poguessin exportar a la resta d'Europa.

- la "batalla del blat" fou la més exitosa; entre el 1922 i el 1939 es doblà gairebé la producció de blat, evitant haver-ne d'importar; aquest èxit, però, enmascarava el fracàs de la caiguda les exportacions de productes del camp, especialment del Sud.

doc 14 Cartell de propaganda per a impulsar la batalla

del blat

- Analitza els elements que estan magnificant la política seguida amb el blat a la Itàlia feixista

Al mateix temps, i també com a mesura per a combatre, en part, l'elevació del atur després del crac del 29, començà una política d'obres públiques, possiblement la més exitosa de totes , ja que modernitzà el país amb obres com :

- Dessecació d'aiguamolls com les llagues Pontines - entre Roma i Nàpols-, que erradicaren la malària
- Construcció de centrals hidroelèctriques, que abastiren de llum elèctrica moltes contrades italines.
- modernització del sistema de transports públics mitjançant la construcció de les austostradas - encara avui en funcionament-

construcció de ponts, canals i carreteres i, la millora de la xarxa ferroviària - que li valgué el títol d'haver estat el primer dirigent italià en aconseguir que els trens arribessin a l'hora.

Foren aquestes realitzacions del règim les que provocaren l'admiració de Mussolini per polítics de talent indiscutiblement democràtic com el mateix Churchill.

doc 15

Identifica a quina obra pública fa referència aquesta fotografia

3.2.- Com es modela una societat feixista

Indubtablement, amb l'escola i des de l'escola. Certament, amb Mussolini els nivells educatius italians van millorar en molts aspectes : entre el 1922 i el 1939 l'escolarització va augmentar un 120% ; això s'aconseguí mitjançant la creació de noves escoles, l'elevació dels anys d'escolarització i la gratuïtat i obligatorietat de l'escolarització dels nens italians .

L'interès per la educació , en el feixisme, no era gratuït. Des de l'escola i sobre tot, mitjançant l'esport i les colònies o campaments d'estiu, nens i nenes, nois i noies italians eren adoctrinats en els principis feixistes.

En els campaments d'estiu, els menors de 14 anys eren inserits en batallons de "Balilles" i els majors de 14 ho eren en el d' "Avanguardistes". Allí rebien instrucció para-militar, vestien uniforme, saludaven com els soldats... Aquests campaments no eren obligatoris.

doc 16

- Identifica els signes paramilitars d'aquestes fotografies que recullen campaments d'estiu feixista i dona'n la teva opinió

doc 17 Les consignes que s'ensenyaven eren com aquestes :

" Res s'ha guanyat a la Història sense que costi sang!
" Creure!, Obeir! Combatre !
"Els joves han de saber, sobre tot, obeir"

El 1936 un periòdic anglès entrevistava un militar feixista

doc 18

Pense vosté que els soldats italians han millorat sota el feixisme ?
Sí. Els homes arriben mig entrenats quan s'incorporen al seu regiment. Necessiten menys temps d'instrucció que abans. Els envolta una atmòsfera esportiva que té la seva utilitat; la regla són gimnasos i jocs atlètics"

Mussolini agnòstic reconegut, va comprendre però que la major part del poble italià era catòlic; i va endegar

un procés d'atencament a l'Església; primer amb gestos - fent batejar les seues fills -després acceptant símbols cristians : el crucifixe a les escoles i edificis públics, acceptant la presència de capellans en les milícies i organitzacions juvenils, i per fi, negociant el Pacte de Letrán. Amb aquest pacte, s'acabava un llarg contenciós entre la jerarquia de l'Església i l'Estat italià que, des del 1868, havia arrabassat al Sant Pare la ciutat de Roma i els Estats Pontificis. El Pacte costava de tres parts:

- Aspecte polític : La Santa Seu reconeix Roma com a capital de l'Estat italià; l'Estat garanteix al Vaticà com a estat lliure i independent de 0,4 Km d'extensió.

- Aspecte financer : Es liquidava el deute d'Itàlia amb la Santa Seu mitjançant l'entrega de 750 milions de lires i 1.000 milions en títols de la renda italiana.

- Concordat : es proclama la total independència de l'Església i es regula l'estatut dels clergues.

Malgrat aquest pacte, que Pius XI agrai en diverses ocasions, el Sant Pare va denunciar reiteradament les incompatibilitats del feixisme amb la doctrina de l'Església

doc 19

" Aquesta noció d'Estat és totalment contrària a la doctrina catòlica: l'Estat com un fi en si mateix, l'ordenació exclusiva de l'individu a l'Estat, l'absoluta orientació de tot vers l'Estat (...) l'Estat com a resum de tot "

Al Sacre Col·legi Cardenalici, 20 de Desembre 1920

" Una concepció de l'Estat que exigeix li pertanyin les generacions joves sense cap excepció, des de la infantesa fins l'edat adulta, no és conciliable amb la doctrina catòlica ni amb el dret natural de la família. No es pot pretendre que l'Església, el Papa, es limitin a les pràctiques externes de la religió (Misa i Sacraments) i que tot els demés aspectes educatius són qüestió exclusiva de l'Estat. (...) (...) (...) El propòsit - ja en gran part realitzat -, de monopolitzar la joventut, des de la infantesa fins l'edat adulta, en favor absolut i exclusiu d'un partit, d'un règim, sobre la base d'una ideologia que és en realitat una estatolatria pagana, contradiu els drets naturals de la família i els drets sobrenaturals de l'Església (...) (...) (...) "

Non abiamo bisogno, 1931

Des d'aquesta encíclica Mussolini decretà la incompatibilitat d'afiliació entre el feixisme i l'Acció Catòlica.

- Resumeix i comenta amb les teves paraules la condemna a la política educativa feixista en aquesta Encíclica

Pel que fa a la repressió política de d'altres partits o grups socials ja hem treballat quelcom ; el pitjor havia d'arribar cap el 1938, per possible influència nazi i foren les lleis antesemites

doc 20

Com a prova de la influència de Hitler en les lleis antisemites italianes es pot aportar la declaració del propi Mussolini que, segons va confessar el seu confident - un feixista italià - assegurava " no creure en absolut en aquesta estúpida teoria de l'antisemitisme."

Malgrat tot, el 10 de Novembre del 38 el Parlament feixista classificava de jueu a qualsevol ciutadà de qui els pares ho fossin; i des d'ara se'ls prohibia posseir negocis que tinguessin més de 100 obrers; posseir edificis o terres en gran quantitat; afiliar-se al Partit feixista, lluitar en l'exèrcit italià i treballar com a funcionaris.

Tantmateix, la persecució als partits i grups de l'oposició fou menor que en el nazisme o en el stalinisme: en els anys que van entre el 1922 i el 1940 foren executades 10 persones i uns 4000 foren tencats en camps de concentració.

Reelaborat a partir de Modern World. Ph.SAUVIN, 1989

- Investiga quin fou el total de víctimes jueves mortes en camps de concentració nazis - entre el 1939 i el 1945- i el total de víctimes de la repressió staliniana dels anys 30 : anota-les en l'espai lliure i compara-les amb les xifres que s'han donat relatives al feixisme. Després, extreu-ne una conclusió

víctimes jueves dels nazis:

víctimes de les purgues i deportacions stalinianes:

conclusió:

3.3.- Vers l'eix Roma-Berlin o l'apropament a Hitler

Itàlia formava part de la Societat de Nacions des de la seva fundació, i, com a tal, l'any 1925 va participar en els acords de Locarno en els qual es rebaixava la penosa càrrega imposada a Alemanya al mateix temps que Alemanya acceptava els límits establerts pel Tractat de Versalles. Itàlia i Anglaterra en sortien garants d'aquest compromís.

- per què et sembla es parla de " l'esperit de Locarno" com sinònim d'entesa i reconciliació ?

Al gener del 1933, Hitler arribava al poder; el 1934, l'Alemanya nazi envaeix Àustria amb l'intent de formar

l'Anschluss, un vell somni acaronat per Hitler. Però en aquesta ocasió, malgrat ser conscient de la seva afinitat ideològica amb Hitler, Mussolini va impedir-ho: les raons cal buscar-les en la necessitat d'obeir suggeriments de la SDN, i també en la incomoditat que suposava per a Itàlia veure's rodejat per l'Est per un Estat nazi.

El mateix any en què Hitler anunciava el rearmament d'Alemanya, 1935, Mussolini decideix envair Abisinia, que, juntament amb Líbia, era l'únic país africà no colonitzat per Europa. Mussolini se sentia hereu de la Roma dels Cèsars i si volia bastir un gran Imperi per la nova Roma només podia fer-ho des de territoris colonials; a més, en aquells anys era admirat per molts europeus gràcies a les seves fites econòmiques. L'opinió pública europea, però, s'oposà als plans de Mussolini; només Hitler el recolçà; serà a partir d'ara quan a la premsa es comenci a parlar de "l'Eix Roma-Berlin". al maig del 1936 les tropes italianes entren a Adis-Abbeba i l'emperador ha d'abandonar el país.

doc 22 - Ubica en aquest mapa Abisinia i Líbia, les dues úniques nacions africanes no colonitzades per Europa fins el 1937

El 1937, juntament amb Hitler, Mussolini es decideix a ajudar el bàndol de Franco, en plena guerra civil espanyola, vulnerant de ple els acords de la SDN que s'havia declarat partidaria de la no-beligerància; i així mentre els avions alemanys bombardejaven la ciutat de Guernica, els soldats italians lluitaven en el front de Guadalajara al costat del "bàndol nacional". L'eix Berlin-Roma estava cada cop més aprop. El propi Mussolini ho reconeixia al dir

" La connexió Berlin-Roma no és tant un diagrama com un eix; al seu voltant podem fer girar tots els demés estats d'Europa vers una voluntat de col.laboració i pau"

doc 23 Aquest acudit, de Low, es publicà el 13 de Gener. El personatge amb els mans lligades a l'esquena representa el Minis tre d'afers Estrangers britànic i al seu costat hi ha el francès .

- Interpreta'l

La legenda diu: " Just per a no poder fer trampes, nosaltres ens posarem un jersey ben estret; i ara, és el vostre torn nois!

MAPA CONCEPTUAL

El Feixisme italià (1923-1939)

va tenir com a causes

va organitzar l'Estat amb

èxits :

i amb

greus riscos :

i va provocar les següents conseqüències positives

i negatives

VIDEO : El Duce
Serveis de cultura popular
20 Minuts

1.- INTRODUCCIO : la trobada a Venècia entre Mussolini i Hitler, a quina data es produí ?.....

- La trobada palesa un Mussolini guanyador,fort i segur i un Hitler insegur : per què.....

.....

- Definició : el feixisme és .....

2.- COMPAREM L'ESTIL DE MUSSOLINI AMB EL D' ALTRES POLITICS DEL SEU TEMPS

- el video qualifica Mussolini de .....

- respecte de Baldwin és.....

- respecte de Ramsay Mac Donald és.....

- respecte de Roosevelt és.....

- respecte de Hitler és .....

3.- REACCIONS QUE SUSCITA

a Itàlia :.....

- quins mitjans de propaganada usa :

.....

.....

En qui influeix ?.....

De qui rep influència ?.....

4.- L'obra i les realitzacions del règim

- què pretén i promet Mussolini ?

.....

.....

.....

.....

- Segons pensen el seus contemporanis aporta a la política

.....

.....

.....

.....

- Definició de l'Estat Corporatiu : és .....

.....

.....

- Les corporacions :

- quantes van haver-n'hi .....

- Com s'estructuren.....

.....

Mussolini substitueix el Parlament pel .....

Aquesta mesura fou molt ben considerada per .....

4.- LES REALITZACIONS ECONÒMIQUES A ITÀLIA ENTRE EL 1925 I 19331

Noves indústries .....

.....

.....

.....

La producció de seda es multiplica per .....

La producció de ferro per .....

La xarxa ferroviària augmenta en .....

Tot el país rep .....

Es construeixen els primers .....

Es construeixen quantitat de zones de .....

Baixa la taxa d'.....

Itàlia deixa de ser importador de .....

La desecació d'aiguamoll erradica la .....

Pracasa en la " batalla dels.....

5. L'ENSENYAMENT EN MANS FEIXISTES

L'ideal del feixisme és fer dels nens uns bons .....

La fé en Déu es substituïda per la fé en un Credo polític

segons el qual es creu en :

- .....
- .....
- .....
- .....

L'impuls a l' escolarització fa que es rebaixi la taxa d'analfabetisme des del % al %

- el jove es format en els tres ideals feixistes .....

- .....
- .....

- L'estat controla .....

- .....
- .....
- .....

6.- LES RELACIONS AMB LA JERARQUIA DE L'ESGLESIA

- els Pactes de Letrán s'aconsegueix.....

- .....
- .....

7.- POLITICA EXTERIOR

Chamberlain assegura .....

- .....

Rothermer .....

Aristide BRIAND .....

Benedetto Croce.....

- .....
- .....

Hitler .....

Les bones relacions entre Hitler i Mussolini estan a punt de trencar-se amb l'afer .....

La política exterior de Mussolini fou exitosa a :

- .....
- .....
- .....

" Els símbols de mercats i factories han estat arrencats i , sobre teulades i portes oneixen banderes rojes amb la falç i el martell, símbol del Soviets, izats enmig de crits de joia(...) Aquestes ocupacions de fàbriques en diverses ciutats italianes eren, senzillament, conseqüència d'actes violents. A Montefalcone hi ha hagut morts; a Milàn i a d'altres ciutats italianes, també.

MUSSOLINI, Autobiografia, 1928

1.- LES CAUSES

1.1.- la República de Weimar

Per a Alemanya, 1918 fou l'any de la derrota. Res ho feia preveure en un principi, quan - després d'haver-se signat la pau de Brest-Litvosk amb la URSS - l'exèrcit alemany es trobava, de repent, amb un milió més de soldats per a lluitar en el front Oest. Fins l'agost, tot feia pensar en una imminent victòria dels Imperis Centrals que tenien els seus exèrcits prop de París; però el dia 8, els aliats començaren la seva ofensiva i, dos mesos després, els alemanys es declaraven en retirada. Entre Setembre i Octubre del 18, Bulgària, Turquia i Àustria es retien. I a Alemanya començava a correr la veu de què Ludendorf i Hindenburg estaven perllonant la guerra inútilment. La població, famolenca, cansada de tantes privacions girava els ulls cap al kaiser Guillem II buscant un culpable.

Quan el príncep Maximilià de Baden, Cancellier, es decideix a demanar l'armistici, els aliats exigeixen l'abdicació del kaiser; pocs dies després, a Kiel, on era anarrada la flota, els mariners es negen a atacar la Marina anglesa: era la revolta de la flota; poc després, a diverses ciutats d'Alemanya comencen a sorgir consells locals d'"obriers i soldats": tardaria molt Alemanya en ser el segon país comunista del món?

El 6 de novembre, Edén, líder del SPD - Partit Socialdemòcrata-, confessava
doc 1

" La gent estava plenament convençuda que de què el kaiser era l'únic culpable(...) El que volien, per damunt de tot, era veure al responsable del desastre fora del poder (...) L'abdicació del kaiser era absolutament necessària ... si volíem prevenir la revolució "

Extret de People and Power: Germany Londres, 1998 p.9

El kaiser abdicava tres dies després. Alemanya esdevenia una república i Ebert el seu President. Un president que asumia el govern d'un país en caos: derrota, ruïna, revolució, violència
doc 2

Informe del Ministre de guerra, 8 de Novembre de 1918.
" 5 p.m. : Halle i Leipzig són rojes.
Al capvespre: Düsseldorf, Halstein, Osnabrück, Lauenburg   Magdeburg, Stugart, Oldenburg,
Brunswick i Colònia són   rojes"

- Amb l'ajut d'un atlas, situa en aquest mapa aquestes ciutats
ahora que identifiqués el nom dels rius i de les unitats de relleu

Ebert necessitava ajuda i va recórrer a l'exèrcit; a canvi, els militars li demanaren duresa contra els comunistes.

doc 3

" El 6 de Gener, bandes de comunistes liderats per Rosa Luxemburg i Karl Liebknecht - els espartaquistes-, s'alçaren a Berlín i prengueren importants edificis públics, l'estació de ferrocarril, periòdics etc... No fou només l'exèrcit qui repremi l'aixecament; els Freikorps - cossos lliures, de soldats i oficials que havien tornat de la guerra i ara es trobaven sense feina - reuniren armes, uniformes, ametralladores, cotxes... i es llençaren sobre Berlín. Després de quatre dies de lluita, els Freikorps dominaven la ciutat. Els espartaquistes havien estat derrotats; Rosa Luxemburg i Karl Liebknecht eren assassinats la mateixa nit.

Reelaborat a partir de People and power, p. 11

- Quins motius podien tenir en contra del marxisme els militars que formaven els Freikorps?

Aquests Freikorps ja no deixarien de fer perillar el feble govern d'Ebert. El Març del 1919 entraven a Berlín en una marxa aterra dora, sense que Ebert els ho impedis ; els comunistes cada vegada creien més en una complicitat entre Ebert i els Freikorps. Aquest enfrontament entre els partis comunistes i el SPD - socialdemòcrata - dividirà d'ara en endavant el vot dels obrers . Observa aquesta fotografia i descriu el que hi veus.

doc 4

La revolució a Berlín farà que - després de les primeres eleccions de la postguerra - els diputats del nou Reichstag s'hagin de reunir a Weimar per a redactar la nova Constitució de la República. - Amb l'ajut d'una enciclopèdia busca informació sobre la ciutat de Weimar

doc 5   plaça de la ciutat de Weimar

1.2.- El Diktaat de Versalles

Abdicat el kaiser , potser molts alemanys abrigaren l'esperança de què els aliats oferirien un Tractat de Pau inspirat en els 14 punts del President Wilson; s'equivocaven. El Tractat de Versalles feia a Alemanya l'única culpable dels estralls de la guerra , per la qualcosa era tractada en termes tan humiliants com els que hem vist .

- Recorda : quin era el contingut bàsic dels articles 231,232,i 233 del Tractat de Versalles?

A més, el Tractat de Versalles imposava a Alemanya la pèrdua de totes les colònies i dels següents territoris

doc 6   Territoris perduts per Alemanya el 1919

	1.- Shweslig	
Alsàcia i Lorena	2.- Corridor de Danzig	3.-
	4.- El Sarre	
	5.- Els Sudets i Austria	

poblades d'alemanys no podrien ser mai units a

Alemanya

I això no era tot :

- L'exèrcit alemany es limitava a 100.000 efectius
- els hi era prohibit tenir submarins i aviació
- s'havia de desmilitaritzar la frontera amb França (la Renània) George Clemenceau, primer ministre francès havia guanyat aquesta partida. Quan el Tractat es va publicar , els propis aliats van considerar-lo massa dur

doc 7

" Els termes de la pau semblen excessivament durs i humiliants; els altres aspectes semblen impossibles de complir"

Robert Lansing, Secretari d'Estat americà.

La reacció a Alemanya no es feu esperar

doc 8

" Després d'anys del més dur judici contra nosaltres, vindrà un dia en què ens alliberarem del jou que s' ha imposat injustament a una nació gran i honesta. Aquell dia, cadascú de nosaltres estarà content i orgullós de ser alemany".

Kaiser Guillem II, Memòries

doc 9

" Nosaltres, els nacionalsocialistes, exigim la revisió del Tractat de Versalles (...) . Cada un dels punts del Tractat ha quedat com segellat a les ments i als cors dels seixanta milions d'homes i dones alemanyes que troben en els seus cors la flamarada d'un sentiment de ràbia i de vergonya. I aquest torrent de foc crema - com si d'un forn es tractés - per a forjar un acer amb el crit comú de " tornarem a tenir armes"

Adolf Hitler Mein Kampf

doc 10

" Tinc la convicció de què, sense una revisió completa i l' abolicció de les reparacions de guerra, no és possible concebre cap mena de restauració de la nostra economia. El Tractat de Versalles no es un tractat de pau; ans al contrari, pertany a aquella categoria de Tractats-Diktaats que porten en si mateixos la llavor d' una nova guerra. Exigeixo l' abolicció d' aquelles clàusules del Tractat de Versalles que redueixen al nostre poble a poble de segona categoria, tant en l'esfera de l' economia com en la de les lleis : rebutjar-lo no és només un desig : és un deure. (...)(...)(...) Exigim el retorn del corredor polonés(...) Tot el Tractat de Versalles és fundat en la hipòcrita base de que Alemanya és culpable de causar la Guerra Mundial. Els nacionalsocialistes rebutjem aquesta acusació".

" Un poble, un imperi, un líder"

Extret de The speeches of Adolf Hitler. N Baynes p. 995

- Fes una anàlisi i un breu resum de les idees principals que es contenen en aquests documents.

1.3.- La por a la revolució roja

A Weimar , la República neixia amb greus dificultats que mai l'abandonaràn. En primer lloc, la por i l'amenaça constant d'una revolució marxista contra la qual les forces polítiques estan molt interessades en lluitar

doc 11

Article 48 de la Constitució de Weimar

" Quan l'ordre public i la seguretat es vegin en perill (...) el President pot pendre les mesures necessàries per a la seva restauració, tot recorrent - si es necessari - a l'ajut de les forces armades. En aquest supòsit el President pot declarar en suspens la Constitució (...) Tals mesures seràn retirades quan ho demani el Reichstag "

- Aquesta situació té un nom i uns riscos : quins

doc 12 Cartell electoral del Partit del Poble Alemany. La legenda diu : " Allibereu-nos de les cadenes rojes".

- Què és el que podia explicar la por al "perill roig" a l'Alemanya de 1919 ? Raona la teva resposta

1.4.- Els nazis

Adolf Hitler, nascut a Austria, havia lluitat a la guerra com a caporal de l'exèrcit alemany. Acabada la contesa, retornà a Munich on va trobar feina com a espia de l'exèrcit ; fou en aquesta tasca com entrà en contacte amb el Partit dels Obrers alemanys, un grup feble i petit on aviat ell hi descollà per la seva facilitat de paraula

doc 13

" Quan pujava a l'escenari , practicamente no se sentia cap aplaudiment (...) Ell començava a parlar, al principi, poc a poc. Al poc rato, la seva veu s' havia transformat en un crit ronc i estrident que impresionava (...) Sostenia les masses - i a mi entre elles -, sota un silabeig hipnòtic per la pura força de la seva convicció (...) No puc descriure les emocions que m'ofegaven quan sentia aquest home ... quan ell parlava de la desgràcia d'Alemanya, em sentia disposat a saltar sobre qualsevol enemic del nostre poble "

Kurt Ludecke Jo vaig conèixer Hitler Extret de

People and power p. 24

Hitler aviat va esdevenir el cap d'aquell partit. I va canviar-li el nom. En endavant es diria Partit Nacional-socialista dels obrers alemanys.

doc 14 Fotografia de Hitler assatjant un discurs enfront un mirall

- amb l'ajut d'una enciclopèdia
fes una breu biografia de Hitler

1.4.1.- El programa del Partit Nazi

L'any 1920 el Partit nazi feia públic el seu programa estructurat entorn aquests eixos:

doc 15

- 1.- " Demanem la unió de tots els alemanys en una Gran Alemanya, partint del dret dels pobles a la seva autodeterminació.
- 2.- Demanem terra i territori - colònies- per a alimentar el nostre poble i per a facilitar l'emigració de població
- 3.- Només aquells que són membres d'una nació en poden ser ciutadans. Només aquells que són alemanys de sang poden ser membres de la nostra nació (...) Cap jueu, per tant, pot ser membre de la nostra nació.
- 4.- La consciència de la identitat nacional ha de ser ensenyada als nens com més aviat millor. Per tal de poder acomplir els nostres propòsits, nosaltres demanem la creació d'un govern central fort en el Reich".

- Analitza les idees base del programa nazi

Com altres partits arreu d'Europa en els anys 20, els nazis varen formar el seu propi exèrcit privat. Els objectius eren clars

doc 16

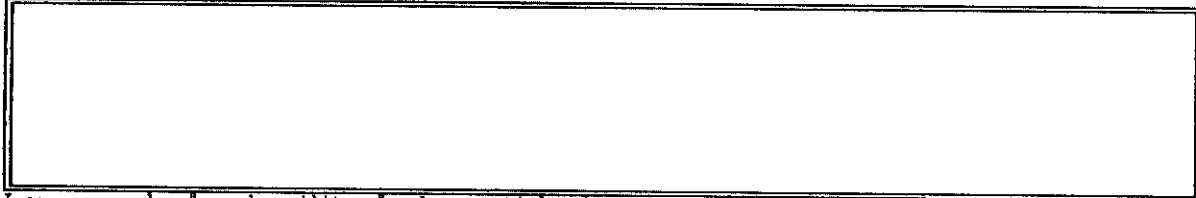
" El NSDAP ha creat la seva secció de gimnàs i esports(..) Pretèn proporcionar seguretat per a les activitats de propaganda dels nostres líders. Però, sobre tot, el que pretèn és retornar als cors dels nostres joves afiliats un gran desig d'activitat, fer-los bollir la sang amb la idea de què no és la història qui fa els homes, sinó que són els homes qui fan la Història.

Extret de *People and power*, p. 26

Aquestes forces foren conegudes com "tropes de xoc"

doc 17 Membres de les S.A. (tropes de xoc) recollint llibres "antigermànics" per a cremar-los

- Per la seva tendència ultradretana, quins grups socials alemanys et sembla que se sentiren atrets per les S.A. ?
- Coneixes algun altre exemple de forces paramilitars a l'Europa dels anys 20?

I començaren les "parades militars" a les que Hitler i els nazis en serien tan aficionats. Al principi, però, es topaven amb l'agressió dels comunistes

doc 18

" Ens vam trobar amb una tempesta d'insults d'una multitud que els Rojos havien aplegat (...) Els homes de les S.A. guardaven estricta formació i ignoraven el soroll (...) Els crits i la tensió van arribar al punt àlgid quan, la multitud, incitada pels agitadors, va començar a llençar-nos coses i a atacar-nos físicament (...) No podiem aguantar més ; ens havíem de defensar (...) Durant un quart d'hora va haver-hi una batalla cos a cos. Al principi, la policia actuava imparcialment, pegant a tots amb igual força. Però aviat, probablement perquè ells compartien amb nosaltres el malestar per la gentusa de carrer, la majoria dels policies era del nostre costat i, al cap de poc , havíem guanyat el camp"

Extret de People and power p. 27

1.4.2.- El "putsch" de la cervesseria de Munich

A principis del 1923, el govern alemany comunicà que no podia seguir pagant els deutes de guerra imposats al Tractat de Versa lles; llavors França i Bèlgica ocuparen els rics jaciments del Rhür: arrestaren gent, expulsaren la policia alemanya ... El go vern va demanar una resistència passiva enfront aquest abús de força

doc 19

" A l'escola varem rebre diferents consignes: ningú de nosaltres havíem de saludar en cap moment cap oficial francès; era millor amagar-nos darrera qualsevol porta que treure'ns el gorro davant l'enemic".
Abel Theodore, llavors alumne a Wiesbaden

doc 26 El cartell fa dir a l'obrer del Rhur : No ! No en forçareu !

La situació es feia insostenible i molts alemanys perdien - dia a dia - la seva confiança en què la dèbil República pogués tenir solucions eficaces per a millorar-la. Fou llavors quan Hitler, intentarà , juntament amb Ludendorff - un prestigiós militar de la guerra del 14 - un cop d'estat contra la dèbil i ineficaz república de Weimar: el "putsch" de la cerveceria de Munich. El "putsch", però, va acabar amb la detenció de Hitler i Ludendorff. En el judici es va sentir com Hitler profetitzava

doc 20

" Arribarà un dia en el que aquells que avui estan al carrer amb la nostra esvàstica s'ajuntaran amb els que desapareixen sobre ells. Quan he sentit que era la policia qui desapareixia els nostres me'n he alegrat per que no era l'exercit (...) Vindrà l'hora en que l'exercit estarà al nostre costat (...) (...) (...) No sou, vosaltres, senyors, qui ens jutjeu a nosaltres. El judici definitiu el té la Història (...) I aquest Tribunal ens jutjarà com a alemanys que només volem el bé de la nostra Pàtria; per ella estem disposats a lluitar i a morir. Vosaltres podeu dir mil vegades que sou culpables ; però el judici definitiu de la Història se'n riurà de la vostra sentència.

I, una vegada més, el pes de l'autoritat fou molt benigne amb aquesta violència : Ludendorff fou alliberat de la presó desseguida; Hitler vapasar-hi només vuit mesos dels cinc anys a que se l' havia condemnat. Fou aquí , a la presó de Landsberg, on va escriure el Mein Kampf que vol dir : La meua lluita. Un llibre farragós, que recollia algunes de les ides ja exposades en discursos i en el programa del NSDAP ; fortament antisemita , l'Església Catòlica va aplicar la màxima pena - l'excomunió- al seu autor.

doc 21

" Alemanya i Austria han de retornar a ser la gran mare Pàtria. (...) Una mateixa sang demana un mateix imperi (...) Només quan els límits del Reich incloguin l' Alemanya real , ja que les actuals fronteres no poden garantir el nostre pa diari, el dret moral d'adquirir sol estranger s' aixecarà de les desgràcies del nostre poble". (...) Només un gran espai de terra assegura adequadament a una nació la llibertat de ser (...) El moviment nacional socialista ha de trobar el coratge de reunir el nostre poble i les seves forces en un llarg avanç pel camí que el conduirà des de l' actual petit espai de vida a una nova terra que ens farà lliures del perill de desaparèixer del mapa o de servir com esclaus a d' altres nacions . (...) (...) Terra i sòl són els principals objectius de la nostra política exterior (...) Les fronteres entre estats les tracen els homes; i són els homes els qui les poden canviar" (...) Quan parlem de terra a l' Europa d' avui, mireu en primer lloc a Rússia i el seu cinturó d' estats vassalls."

Extret de Mein Kampf

- Que afegeix a aquest text a les ides que ja coneixes?

Ara, observa el mapa de la font 6 . Si Hitler arribava al poder : quines serien - sobre el mapa- les línies de la seva política exterior?

1.5.- Inflacció, atur i crac del 29

La pèrdua de les colònies, la pèrdua dels rics territoris del Sarre, del Rhur, l'Àsia i la Lorena... havien deixat el país arruïnada. Els aliments començaren a escassejar i els preus pujaven; el govern intentant pagar les deutes de guerra posava en circulació més paper moneda : i, mentre els preus es desorbitaven, el marc valia cada vegada menys

doc 22

Marc per dòlar (valor aproximat)

Juliol del 1914	4
Juliol de 1920	40
Juliol de 1921	80
Juliol de 1922	500
Gener de 1923	18.000
Juliol de 1923	350.000
Setembre de 1923	100.000.000
Novembre de 1923	4.000.000.000.000

Font : People and power p. 28

- Entre el juliol de 1914 i el Juliol de 1923 : quant s'havia devaluat el marc ?

doc 23 El país era tant pobre que els sous s'havien de transportar en cistelles de la roba bruta

doc 24

" Dos homes es dirigien al banc amb cistells de roba bruta plens de bitllets; passaren davant d'una botiga i varen veure una multitud; deixen el cistell a terra i corren cap a la botiga a veure si hi havia quelcom per a comprar; en tornar a buscar els cistells, es varen trobar que tots els bitllets hi eren; però els cistells havien desaparegut

Records d'una dona a Berlin , 1923

doc 25 Els segells de correus es reimprimeixen per tal d'aprofitar el paper , marcant-hi un valor diferent

Font People and power p. 28

El 1924 els alemanys tornaven a ser convocats per a noves eleccions al Reichstag. Els resultats foren aquests

doc 26

	1920	1924
Partit Democràtic Alemany	44	28
Partit del Poble alemany	62	44
Partit Socialdemòcrata	113	100
Partit Comunista	2	62
Partit Nazi	0	32

- Quin era l'únic partit que, enlloc de perdre escons, en guanyava ?
- Fes una anàlisi de les possibles causes d'aquests resultats

A l'estranger , ningú volia correr el risc de què Alemanya arribés a col.lapse total. I els americans van encarregar a un banquer, Charles Dawes un pla d'ajut a l'economia alemanya. El pla Dawes demanava que els deutes de guerra s'alleugerissin i que Amèrica ajudés Alemanya amb generosos préstecs per a reindustrialitzar el país.

Pou creat un nou marc , de valor segur; amb aquestes mesures, els alemanys varen modernitzar la seva indústria extractiva - carbó, ferro-, i la producció de bens pesants - acer - de tal manera que cap al 1927, es produïa més que abans del 1913. El 1925, a Locarno se celebrà una conferència on , l'habilitat de Stressman, nou ministre d'Afers estrangers, va aconseguir disminuir la presència de tropes al Rhin i Alemanya fou acceptada per la SDN . Poc després, es concedia a Stressman el Premi Nobel de la Pau.

Les eleccions al Reichstag del 1928 evidenciaren una certa recuperació del vot moderat al Partit Zentrum - molts dels components del qual eren catòlics - i al SPD; ningú, però, s'enganayva respecte de la precarietat de la recuperació de la economia alemanya; se sabia que la dependència dels diners americans era molt gran i, si algún cataclisma obligava a retirar aquests diners, la indústria alemanya s'enfondraria.

1.6.- El camí cap el poder

Mentre tant, Hitler anava preparant el terreny favorable a l'augment del vot nazi, amb l'ajut de Goebbels, un expert en publicitat. Com ho feien ?

1.6.1.- Millorant la imatge dels nazis. Les S.A foren uniformades i, precedits de l'esvàstica , es procurava que en els mitings a l'aire lliure a diferents ciutats els nazis semblessin joves, nets, forts.

doc 27

- Identifica en aquest míting a l'aire lliure alguns dels elements esmentats.

- Una organització modèlica. Fins els anys 30, el partit nazi s'havia mogut sobre tot per Baviera; ara, se

l'havia de fer un partit d'àmbit nacional : es dividí el país en circumscripcions paral·leles a les electorals i es denominaren "Gau"; al front de cadascuna d'ells hi havia un "gauleiter", cap del quarter general nazi d'aquell "gau". A part, l'escola d'oratoria del partit, preparà més de 2.000 oradors que dominaven recursos per al control de masses.

- Propaganda i premsa. En temps de campanya electoral, Goebbels ordenava triplicar les edicions de periòdics nazis ; dues terceres parts es distribuïen gratuïtament.

doc 28

" Les masses poden aprendre i entendre poc. Tota la propaganda s'ha de limitar a un grapat d'eslogans. Aquests eslògans s'han de repetir fins que l'última persona hagi captat el missatge."
Mein Kampf

doc 29

"El sàvia que una massa no educada en assumptes polítics, era més receptiva a missatges emotius que a arguments racionals. La propaganda es concentrava en els mínims punts possibles, es repetia com un martell, es presentava en termes de blanc o negre sense cap concessió".(...)

Z.A.B. Zeman, Propaganda nazi, 1973

" Sovint, els esquadrans de propaganda s'estaven alguns dies en un mateix lloc, intentant convèncer la població mitjançant tot tipus de entreteniments com concerts, esports, ... inclús parades davant les esglésies

Extret de People and power p. 40

doc 30 Poster de propaganda nazi

- Intenta identificar els diferents elements del cartell. La legenda diu : " Hitler , la nostra última esperança"

- Relaciona els documents 28, 29 i 30 i extreu-ne una conclusió

- Els nazis incorporen avenços tècnics

doc 31

" Una crítica innovació: el líder conduirà la propera campanya des de l'avió. Així serà capaç de parlar tres o quatre vegades per dia en llocs diferents... i dirigir-se a un mig mil.ler de persones en tant poc temps ".

Diari de Goebbels, 18 de Març de 1932

- **Parades militars.** Fou , probablement, l'element més impressionant, un espectacle de llum, poder i só.

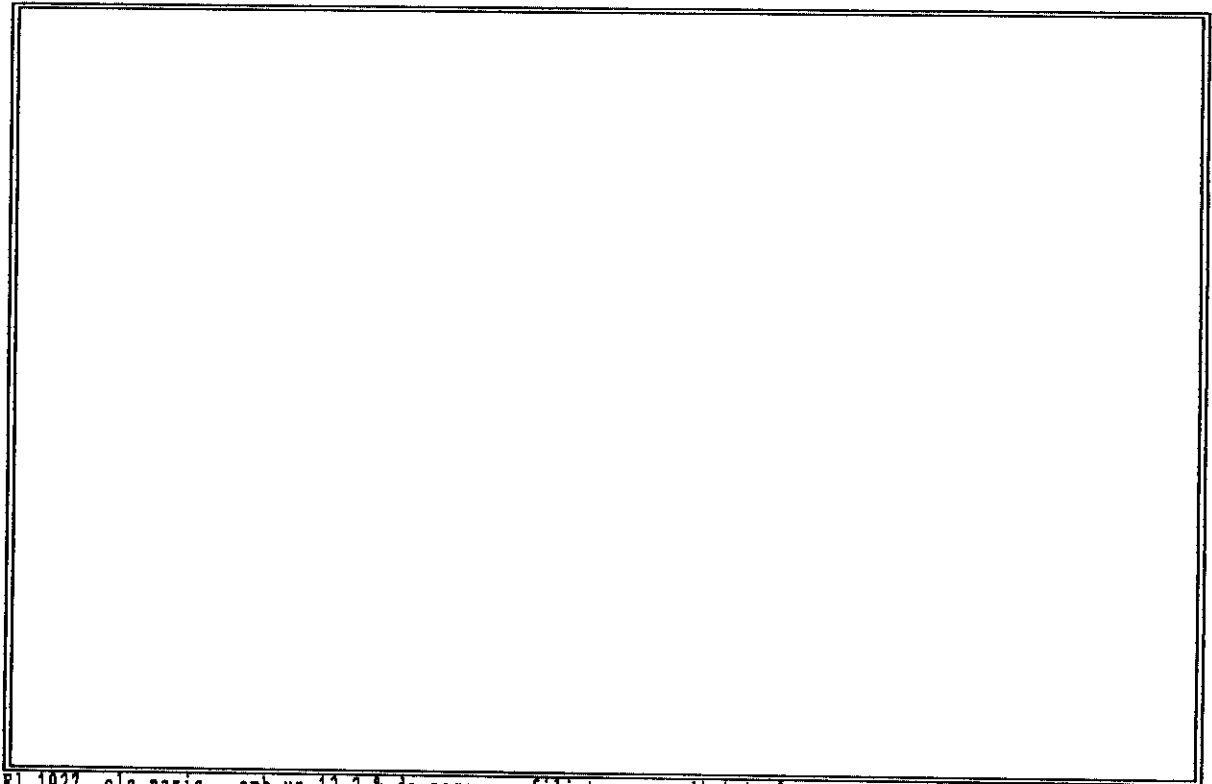
doc 32 Una parada nazi a Nuremberg

doc 33

"La seva veu aflautada rarament fracassava en estendre un efecte hipnòtic sobre l'audiència (...) No donava arguments de raó, senzillament, posava en paraules alló que sabia que els oients estaven desitjant escoltar, alimentant les seves ànsies amagades (...) i forçant els oients a rendir-se al poder cautivador del líder"

W CARR, A History of Germany, 1979

- En grups de dos, escriuiu un breu diàleg entre un obrer alemany en atur i el seu fill de vint anys on es reflecteix els sentiments que podien traspuar al assistir a una parada com aquesta

El 1927, els nazis - amb un 13,2 % de pagesos afiliats-, van dirigir la seva atenció cap als pagesos , les petites ciutats de províncies i les classes mitjes. Enfocaven els problemes dels petis homes de negocis, artisans, propietaris de botigues... Procuraven convènce'ls de què els únics culpables de la seva penosa situació eren els ineficaços polítics de Weimar i els jueus.

doc 34 Poster nazi titolat " Els grans magatzems jueus sufoquen el petit botiguer alemany. Explica quin és el missatge subliminal que s'està difonent

I va arribar el crac del 29. La gran depressió va colpejar dur Alemanya

doc 35

- Llegeix els dos gràfics, compara'ls i extreu-ne una conclusió.

L'impacte de l'atur en l'afiliació al partit nazi i en les eleccions alemanys fou immediat:

doc 36

Afiliacions al partit nazi Eleccions generals del 1930

1928: 60.000	Partit nazi ...	4.600.000 vots
1929: 120.000	Zentrum.....	6.500.000
1930: 230.000	P. socialdemòcrata	8.500.000
1931: 380.000		
1932: casi un milió		

Eleccions generals de 1932

Partit nazi	230 escons
Socialdemòcrates...	133 escons
Zentrum.....	97 escons
Comunistes.....	89 escons

El partit nazi no havia tret la majoria absoluta; durant la primavera del 1931 ,tots els Bisbes Catòlics d'Alemanya havien condemnat el programa del partit nazi , principalment a causa del seu racisme , i havien prohibit als catòlics afiliar-s'hi ; però era el partit més votat ; i Hindenburg, - president de l'Estat-, encarregà Hitler la formació de govern. El gener del 1933 Hitler esdevenia Cancellier d'Alemanya i es convocaven noves eleccions per a intentar augmentar el nombre d'escons nazis ; una setmana abans de la jornada electoral, mentre Hitler i Goebbels sopaven junts , va sonar el telèfon

doc 37

" Han calat foc al Reichstag!... Inmediatament ,el Líder i jo varem correr cap el Reischtag: tot l'edifici cremava... no hi havia cap dubte de què el Comunisme havia fet un últim intent per a causar desordre amb foc, terror i així esgarrapar una mica de poder en mig del caos ."

2.- ELS FETS : De Cancellier d'Alemanya a Führer .

Només ser nomenat Cancellier, Hitler havia demanat a Hindenburg poders especials i els va obtenir. Ara, arràn l'incendi del Reischtag , suspesa la Constitució , els comunistes foren perseguits - la mateixa nit de l'incendi, les S.A havien fet presoners 5000 comunistes , - i el jove anarquista holandés acusat de l'incendi, Marinus Van der Lube, executat .

doc 38 L'incendi del Reischtag formava part d'una operació que pretenia al mateix temps reforçar la imatge de Hitler i desgastar els comunistes.

Retrat de Marinus Van der Leube - qui va incendiar el Reischtag?

- qui va plannejar l'incendi del Reichstag?

Els dies immediatament anteriors a les eleccions de Març, els Nazis augmentaren els oradors i les parades militars, mentre les S.A intimidaven els oponents, estripant els seus cartells electorals i posant-hi els nazis en el seu lloc. Hitler però no va prohibir encara el Partit Comunista : no li interessava que el vot obrer anés tot als socialdemòcrates. I els resultats foren aquests

doc 39

eleccions de Març de 1933

Partit Nazi.....	288 escons
SPD (Socialdemòcrates).....	120
P.Comunista.....	81
Zentrum.....	73
Nacionalistes.....	53
Altres.....	32

Constituït el nou Parlament - que ara es reunia al teatre de l'Opera - Hitler va demanar una nova llei : la **plens poders**. L'escenari havia estat cuidadosament preparat: darrera els bancs del govern, una enorme esvàstica cobria tot el mur; els diputats d'altres partits havien accedit al recinte enmig d'un passadís format per línies de les S.S. que, al entrar dins el Palau, es continuava en un altre format per homes de les S.A. Aquest Parlament aprovà la llei "de plens poders" :

doc 40

" Article 1 : A més del procediment habitual de fer lleis dins el marc de la Constitució , s'autoritza que el govern les faci.

Article 2: Les lleis que emanin del govern poden ser fóra del marc constitucional

Article 3: Les lleis emanades del govern seràn preparades i fetes públiques pel Cancellier"

- Resumeix el significat d'aquesta llei

Quan Hermann Góering va anunciar el resultat, els diputats nazis - uniformats com les S.A -, esclataren en aplaudiments, tot cantant el Horst Wessel - himne del partit-, i saludant Hitler amb el braç en alt. Fóra del recinte, la multitud aplaudia i llençava crits d'alegria. L'únic partit que havia votat en contra fou el Socialista. Era l'inici del Tercer Reich .

2.1.- Política interior : com es modela una societat nazi

Cap el 1939 - poc abans d'esclatar la guerra-, tenien carnet del partit uns 8 milions d'alemanys , un 10 % de la població. El 2 d'Agost del 1934 moria el president Hindenburg. Adolf Hitler esdevenia president alhora que Cancellier i Comandant Suprem de les forces Armades; ell era el Führer del nou Reich: el Reich dels 1000 anys, pensaven - i el denominaren - els nazis. Un plebiscit havia donat a Hitler tot el poder de l'estat amb un 88% de vots afirmatius. La opinió pública internacional comença a mirar-se Hitler amb admiració. Com s'havia aconseguit l'homogeneïtzació del pensament de tota una societat ?

2.1.1.- La repressió política

- Llegeix aquest text i analitza quines foren les principals mesures de repressió política a l'Alemanya nazi.

Al Gener del 33, només hi havia dos ministres nazis amb Hitler: Gœring i Frick; abans d'acabar juny, tots els demés ministres havien estat ja substituïts per nazis. Al mateix temps, Gœring havia col·locat com a policies més de 40.000 homes de les S.A i de les S.S. La policia, sota control nazi, rebé ordres de perseguir qualsevol intent d'oposició al règim : culpabilitzant els comunistes de l'incendi del Reichstag, se'ls va perseguir ,obertament, des del març ; al maig, són empresonats els líders socialdemocràtes i Klausener, líder de l'Acció Catòlica és assassinat al seu despatx; començava la persecució contra els catòlics que serà força subtil: el Zentrum havia votat a favor de la llei de plens poders i , cinc dies després, els Bisbes havien aixecat la prohibició d'afiliar-se al partit nazi ; a Hitler - que el mateix Gener del 33 havia declarat el màxim respecte a l' Església i totes les seves institucions -, no li convenia , en aquell moment, un enfrontament obert : estava negociant un Concordat amb la Sant Seu que li donaria el prestigi internacional que necessitava. El Concordat se signà el 20 de juliol ; doncs bé : a l'agost, l'associació catòlica de mestres era prohibida pel govern; pocs mesos després , ho era la de

dones mestres; començava un llarg camí de denúncies per part del Vaticà - 34 entre el 1933 i el 1936-, a les constants violacions del Concordat. Però el total de disposicions adoptades pel nazis contra el clergat - no només catòlic, ni tan sols alemany, sinó també txec o austríac - arribarà a la xifra de 22.703.

Al juny del 1933 comença l'acció legislativa del Parlament nazi per a protegir la "raça ària": són les lleis d'esterilització forçosa de deficients mentals. I ja el 1933 s'obren els primers camps de concentració dins la pròpia Alemanya, - Mathausen o Dachau, - en un principi destinats no als jueus sino a qualsevol enemic polític; els primers en arribar-ho seran comunistes, socialistes i sacerdots catòlics; des del maig, el govern havia decretat per a Alemanya un règim de Partit Únic.

El 30 de juny del 1934 té lloc "la nit dels ganivets llargs": les S.S. eliminen les S.A i són afussellats Rhöm i els demés caps. Es l'inici de les "purgues" dins del propi partit.

- Fes una anàlisi de les mesures que hem anat treballant i identifica aquella que et sembli més injusta.

- Quan un 88 % dels alemanys votava "si" a Hitler, et sembla que savia bé que és el que estava votant? Raona la teva resposta

- A l'Alemanya dels anys 30, quin et sembla que podia ser el mitjà més eficaç per tal d'informar o desinformar als alemanys del que realment feia el seu govern nazi?

2.1.2.- Publicitat i control dels mitjans de comunicació

doc 41

" Amb mitjans com la ràdio i els altaveus, 80 milions de persones foren privades de la seva independència mental. Així fou possible sotmetre'ls a la voluntat d'un sol home "

Declaracions de A. Speer durant els

judicis de Nuremberg.

Com Stalin, Hitler cuidarà la seva imatge d'home apacible i estimat pels infants amb cartells i fotos divulgades amplament per la premsa nazi, l'única permesa... i com Mussolini serà presentat com l'home carismàtic per a guiar els destins del seu poble

doc 42

- Et sembla que els alemanys que rebessin a través la premsa una imatge de Hitler com la de document 42 , podien relacionar-lo fàcilment amb la llei d'esterilització forçosa dels deficients mentals?

Igual que a la URSS el sentiment patriòtic des de Stalin s'escalfarà amb les desfilades militars davant el Kremlin , les "parades nazis " a Nuremberg faràn sentir-se superior a quants hi assisteixin o les escoltin per la ràdio ... i són els mateixos alemanys que - feia poc - se sentien vençuts, empobrits, humiliats...

doc 43

Dins d'aquest marc , cal situar un dels episodis més intel·ligents en la manipulació de l'opinió pública : la celebració de les Olimpíades del 1936 a Berlín, que aconseguiràn l'efecte buscat : Hitler i Alemanya apareixien als ulls de tot el món com un líder i un país plé d'èxits, malgrat el terrible càstig imposat a Versalles

- Fes una breu anàlisi dels elements que troben en comú en la política d'imatge de Stalin, Mussolini i Hitler

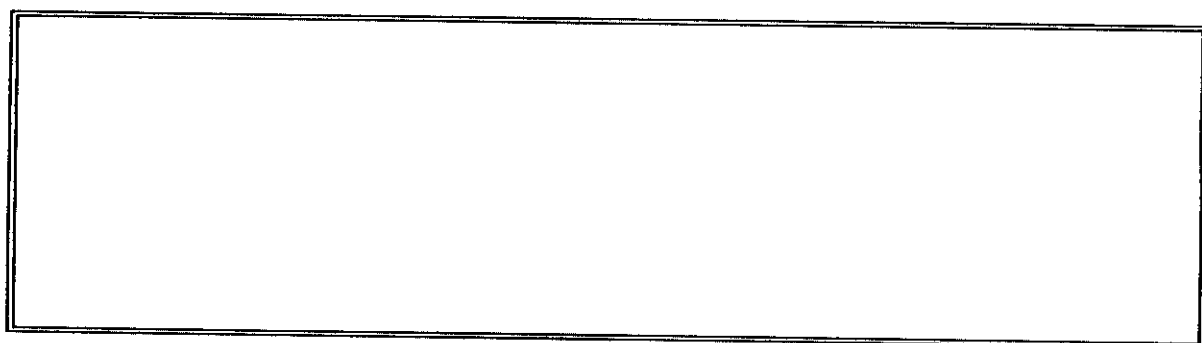
2.1.3.- Antisemitisme : les lleis de Nuremberg

Malgrat que durant la I Guerra molts jueus alemanys havien lluitat i mort per a defensar Alemanya , el seu país, des del 1935 el Parlament de majoria nazi va dictar més de 400 lleis antisemites que estaran en vigor fins la derrota de Hitler. Algunes feien referència a drets humans i civils com la negació del dret de vot, l' accés a la universitat, la prohibició de viatjar en els mateixos medis que els demés alemanys... D' altres limitaven llibertats personals com el dret de tenir animals domèstics, ràdio o telèfon a casa.

Aviat fou prohibit també el matrimoni entre jueus i alemanys. La persecució contra els jueus no es farà violenta , però, fins el 1938 amb la Nit de cristalls (vegis capítol dedicat a l'holocaust). Les lleis de Nuremberg es presentaren a l'opinió pública no només per a discriminar els jueus sinó, sobre tot, a afirmar la puresa de la raça ària. En aquest sentit, el dret a la vida fou directament violat per lleis com les d' esterilització forçosa - el 1937 foren esterilitzats en hospitals alemanys uns 400 nens negres - i per les lleis que autoritzaven la mort - eutanasia - dels malalts mentals i d' altres tipus de deficients .

També els resorts de la imatge es mouran per a presentar els jueus com uns indesitjables

doc 44 -	La persecució nazi als jueus no	va començar
essent violenta:	Primer s'els va discriminar, amb	
mesures i lleis que, en cap cas,	implicaven la mort. Des un llistat	
de les mesures de persecució	solapada que	
has treballat fins	aquí.	

2.1.4.- L'educació en mans de l'Estat Nazi

Al mateix temps que les escoles bàsiques eren reformades en la línia d'imbuir als nens alemanys la superioritat de la raça ària i la inferioritat de la jueva , durant el nazisme seran expulsats uns 1500 professors de la Universitat per tal d'adaptar els plans d' estudis a " la nova veritat " : la raça ària és la raça superior i necessita el seu espai vital.

doc 45

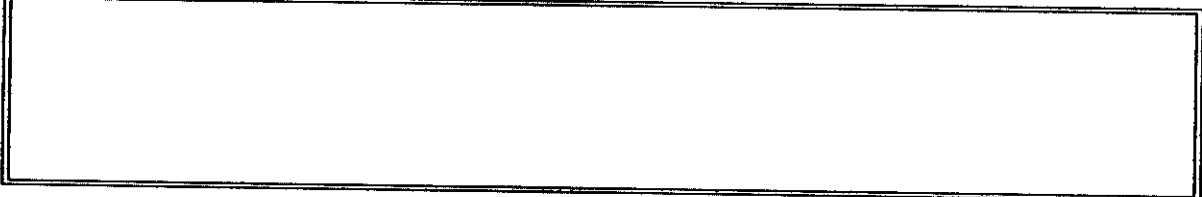
" El professor va ordenar-li que es poses davant de tota la classe, com a exemple de la raca jueva . El mestre anava assenyalant les característiques de Frank explicant com eren per sí soles proves d' una raca inferior, mentre que els alumnes rossos i d' ulls blaus representaven la perfecció ària. En acabar Frank es va haver d' enfrontar a quantitat d' insults dels alumnes no jueus que s' empenyaven en retar-lo a una lluita "

Extret de The era of the second World War pag. 68

Com Mussolini, Hitler serà conscient del valor formatiu que tenen els anys d'infantesa i joventut L'esport, a disciplina militar, la neteja... seràn imbuïts als joves alemanys en campaments d'estiu i en les classes de l'escola. L'ideal d'esdevenir un bon exemplar de la raca superior esdevindrà suprem per a molts noiets de les "joventuts hitlerianes"

doc 46

- Descriu el que veus en aquestes fotografies . Quina imatge donen de Hitler ?

2.1.5.- Una política econòmica brillant

Quan Hitler arribà al poder, a Alemanya hi havia un total d'onze milions i mig d'obriers amb feina i gairebé uns sis milions a l'atur. Les mesures per a reactivar la creació de llocs de treball foren ràpides, dràstiques, eficaces:

1.- augmentar la fabricació d'armament: tot i vulnerant el Tractat de Versalles, Hitler signa - el mateix 4 de Gener - un acord amb els grans empresaris alemanys per tal d'afavorir la fabricació d'armament. Era el preu que Hitler havia de pagar per l'ajut econòmic del gran capital volcat en l'última campanya electoral en el partit nazi .

2.- Augmentar el nombre de soldats voluntaris : els 100.000 soldats que permetia el tractat de Versalles s'havien convertit en

- el 1935 : 800.000

- el 1936 : 1.500.000

3.- A l'estiu del 34, Hitler suspèn totes les transferències degudes en concepte de " reparacions de guerra " al·legant la injustícia del càstig imposat a Alemanya. Cal advertir que, des del mateix 1933, Hitler havia tret Alemanya de la SDN, per la qual cosa no seguia vinculada a cap acord que provenís d'aquesta institució.

4.- A partir d'ara es comença a pagar els acreedors estrangers amb "marcs bloquejats" , que només serveixien per comprar dins d'Alemanya.

5.- Una política d'inversions estatals en obres públiques uqe dotaràn Alemanya de la primera xarxa d'autopistes del món, els millors ferrocarrils , grans aeroports... alhora que dóna feina a obrers aturats.

doc 47 La construcció d'autopistes fou feta per obrers aturats a canvi del subsidi d'atur.

camp de treball forçats

- Compara l'impuls a la industrialització en Stalin, Mussolini i Hitler : en què s' assemblen i en què divergeixen?

--

2.1.6.- Una política exterior agressiva

Hitler anirà convinant les mesures d'una política interior revenjista amb una política exterior agressiva. L'estiu del 1937, l'aviació nazi bombardejà Guernica; aquest era un pas més en la continua agressió que havia de conduir a la guerra. Però entre els líders europeus s'imposà , un cop més-, el silenci ; potser per la por a un líder cada vegada més prestigiós en el seu país. En aquest any de 1937 l' única condemna contundent que es troba per tota Europa per part de líders autoritzats es l' Encíclica **Mit brennender sorge** , que el Papa Pius XI ordenà fou llegida a totes les esglésies catòliques alemanyes el dia 14 de Març del 37 i on es deia :

doc 48

" Qui fa de la raça o del poble , de l'Estat o dels seus representants la norma suprema de tot, inclús dels valors religiosos i els divinifica amb culte idolàtric, perveteix i falsifica l'ordre creat per Déu"(...)

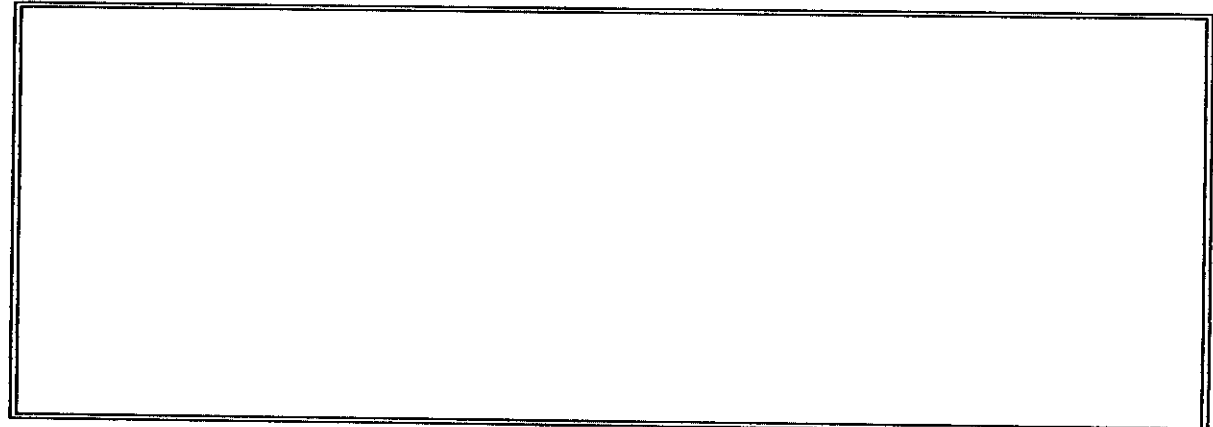
" Només esperits superficials poden caure en l'error de parlar d'un Déu nacional, d'una religió nacional "(...)

" Diem a la joventut alemanya: us parlen d'una grandesa heroica, contraposant-la falsament a la humilitat i paciència de que us parla l'Evangeli: però per què us oculten que a la lluita moral també hi ha molt d'heroisme? Us parlen dels errors humans al llarg de la història de l'Església; però per què us oculten les proeses de tants homes i dones sants que l'Església ha produït, ?(...)

" L'Església de Crist no pot lamentar-se només quan es destrueixen altars i s'incendien santuaris. Quan s'intenta profanar , amb una educació anticristiana, l'ànima d'un nen i en el seu lloc s'intenta col·locar-hi un ideal que res té a veure amb la fe de Crist, llavors s'està aprop de la profanació espiritual" .

Des d'aquesta data, Hitler va anar prohibint, diòcesi per diòcesi , totes les associacions juvenils catòliques.

- Compara aquest text de la Mit Brennedener Sorge amb el de la Non abbiamo bisogno treballat en el tema del feixisme. Què tenen en comú ?

3.- La política exterior: el camí cap a la guerra

Hitler arriba al poder el Gener de 1933. Les línies de la política exterior que havia de dur Europa i el món a la II Guerra Mundial, estaven però, traçades des de feia temps : algunes d'elles les hem llegit en el Mein Kampf : són, per tant, de

1923. Hitler mai va rectificar aquestes línies matrius : però sí que va saber actuar hàbilment i presentar-se davant les potències estrangeres com un lluitador per la pau, disposat només a retornar a Alemanya la consciència perduda de ser una gran nació, però des del concert i la negociació amb l' estranger.

Fou un oportunista que sabé aprofitar les ocasions que li

brindaren els demés països per a servir les seves idees

expansionistes ... o fou un estratega genial que va moure els fils de la política internacional d' acord a un plan preconcebut que cap polític va poder endivinar ? Després d' haver treballat aquest apartat , pots intentar respondre tu mateix aquesta qüestió.

Ara , anem a veure , pas a pas, el camí que conduí a la guerra:

3.1.- 1933 : Alemanya se'n va de la Societat de Nacions

A principis del 1933, Hitler eleva a la SDN sorgida per a dirimir mitjançant el diàleg les disputes entre països, un plan força intel·ligent: Alemanya cooperaria en la pacificació i en la Lliga només si els països membres acceptaven reduir el seu armament als mateixos nivells que el Tractat de Versalles ho exigia per a Alemanya. Prou bé sabia ell que la SDN mai acceptaria aquesta proposta: i , en efecte, davant la negativa oficial,

Hitler anuncia la seva intenció d' abandonar la Lliga .

A aquesta simptomàtica defecció, Anglaterra hi respon amb el silenci: els anglesos, en el fons, se sentien culpables del tracte tan dur que Alemanya havia rebut en el Tractat de Versalles i entenien la postura de Hitler com un desig de legítima revenja .

- quina fou la resposta de la SDN a la petició de Hitler i quina et sembla hauria estat millor ? Justifica la teva resposta

3.2.- 1934: el putsch de Viena

Hitler somniava per a Austria una annexió plena a Alemanya per tal d' aconseguir la Gran Alemanya que no havia estat possible en temps de Bismarck i que seguia sent un somni acaronat per molts alemanys.

A Austria hi havia un partit nazi d' una certa beligerància i empena. Els plans d' aquest partit eren ,com és natural , dirigits per Hitler. I el principal oponent a l' intent d' unificació que els nazis - alemanys i austriacs - volien, el representava el Cancellier de la República, el catòlic Dollfuss, home d' idees dretanes que rebutjava, però, la ideologia nazi tant com l' intent d' annexar Austria a Alemanya. L' any 1934, pocs mesos després de l' arribada de Hitler al poder, Hitler autoritzava l'assassiant de Dollfuss i intentà ocupar Austria. Aquesta vegada però, fou Mussolini que s' oposà a l' intent. Malgrat ser conscient de la seva afinitat ideològica amb Hitler i el nazisme, Mussolini no volia tenir com a veïns en la frontera est del seu país un altre govern nazi.

A més, Itàlia havia guanyat durant la I Guerra el Tirol del Sud, on hi vivia una minoria prou consistent d'alemanys. Així doncs, Mussolini envia tropes a la frontera amb Austria . Per aquesta vegada, l' intent de formar l' ANCHLUSS , fracassà .

- Enumera els dos motius per els quals Mussolini s'oposa, en aquesta ocasió, al desig de Hitler

3.3.- 1934: Itàlia envaeix Abisinia

A l' octubre del mateix any en què Hitler anuncia el rearmament d' Alemanya, Mussolini decideix envair Abisina. Juntament amb Líbia era l' únic país africà que el "repartiment d' Africa fet pels europeus a la Conferencia de Berlín havia deixat lliure. I Mussolini, que se sentia l'hereu de la Roma dels Césars, necessitava colònies si volia bastir per a Itàlia un gran imperi. L' opinió pública internacional s' oposa als plans de Mussolini. Només Hitler el va recolçar . Prou bé sabia que aquest gest l' atañcaria al dictador feixista : en efecte, serà a partir d' ara quan , Mussolini comença a parlar d' un " eix Roma-Berlin"... Un eix que, de moment, només existia en les paraules i en els ànims dels dos dictadors.

Fou, potser, l'intent de frenar la possibilitat de què aquest eix es fes realitat, fou potser el triomf de les tesis de Churchill ... el cas és que després d' Abisinia, Gran Bretanya decideix signar amb Hitler un acord de reducció conjunta d' armament.. acord que, una vegada més , vulnerava el Tractat de Versalles. Alemanya podria construir una marina de guerra amb el 35 % de les naus que tingués la britànica i podia igualar en nombre els submarins anglesos.

Aquest acord era un pas més en la política de "pacificació" que Gran Bretanya impulsava per tot el continent, pensant que només des de l' entesa seria possible evitar una provocació als alemanys que, després del triomf nazi , es temia per tot Eruopa.

- Per quin motiu et sembla lògic pensar que Hitler recolça aquí el desig de Mussolini si, uns mesos abans, Mussolini no l'havia recolçat els seu projecte ?

- Quina fou ara l'actitut de la SDN i quina et sembla hauria estat la més adequada?

3.4. - : 1935: El Sarre retorna a Alemanya

A mitjans gener de 1935, Hitler anuncia la decissió de celebrar un plebiscit al Sarre, per a consultar l'opinió pública sobre si desitgen retornar a Alemanya o seguir en la situació imposada pel Tractat de Versalles. La població respon en aplastant majoria, que el seu desig és el de ser alemanys plenament. Per a Hitler, el plebiscit esdevenia l'èxit polític més gran després de guanyar el que li permeté fer-se führer.

Potser reforçats per aquests resultat, al mes de Març, Göring - ministre de guerra de Hitler -, revela l'existència de la Luftwafe, l'aviació, i anuncia l'inici del recrutament forçós per al servei militar entre els joves alemanys: ambdues notícies s'oposaven, frontalment el Tractat de Versalles. Atemoritzats, els demés països es reuneixen a Stresa per tal d'assegurar uns mínims en la defensa col·lectiva cas que la remilitarització

germànica esdevingui - com es preveu- una amenaça per a la pau europea.

A Stresa la iniciativa la prenen Gran Bretanya, França i Itàlia.

- Davant d'aquesta nova agressió nazi : quina fou l'actitut de la SDN i quina et sembla hauria estat millor?

3.5.- 1936 : Hitler remilitaritza el Rhin

Com es pot veure en el document 6, per imperatius del Tractat de Versalles, la zona del Rhin fronterença amb França havia de quedar desmilitaritzada. Aquesta clàusula, donava a França una certa seguretat d'evitar una nova invassió alemanya. A principis de Març del 1935, Hitler havia denunciat que el manteniment de la desmilitarització del Rhin era contrària als Pactes de Locarno i que, a més, representava un enorme sacrifici per a Alemanya ja que França fortificava la seva frontera amb acer, armament i guarnicions, mentre a Alemanya se li imposava una completa falta de defensa sobre les seves fronteres.

El 7 de Març del 36 era dissabte i a Europa, gairebé tothom es preparava per al descans del cap de setmana; Hitler va pensar que quan els polítics tornessin als seus despatxos es trobarien amb el Rhin remilitaritzat i pensarien que era massa tard per a actuar. Va encertar-ho. Amb el front occidental assegurat per la presència de les seves tropes, podria atendre adequadament el front est. La popularitat que li suposa aquesta gestió dins el seu país fou enorme.

El plebiscit que es produí per tal de confirmar l'adhesió del poble a aquesta nova vulneració del Tractat de Versalles, donà aquests resultats :

doc 49

total de votants	:	45.453.691
total de vots afirmatius	:	45.001.489 (99%)
total de vots nuls	:	540.211

Eren símptomes evidents, encara que petits, de que el lema nazi : " un poble, un imperi, un líder" començava a fer-se realitat. Només Hitler, però, se'n adonava del significat que el silenci d'Europa tenia per als seus plans: dintre d'un any i mig Alemanya hauria arribat als nivells d'armament que ara tenien França i Anglaterra. Aquesta era doncs, l'última oportunitat dels estrangers de fer sentir la seva força. Però França no donà cap resposta : la guerra l'havia deixat arruïnada i encara no havia pogut sortir d'aquesta situació; Anglaterra

respón a l' agressió donant un gir a la seva política de "pacificació" i inicia de forma oberta el rearmament.

L'opinió pública alemanya, que trobava en la remilitartització la revenja d'un orgull nacional ferit, alhora que llocs de feina, estava, a més , preparada per a la política militarista amb cartells de propaganda com aquest

doc 50

- Et sembla correcta l'actuació d'Anglaterra en aquest cas ? Raona la teva resposta

3.6.- 1937 Alemanya ajuda l'Espanya de Franco

L' estiu de 1937 l' aviació alemanya bombardeja i arrassa la ciutat de Guernica. Quin era el significat ocult d' nou èxit de l' aviació germànica recent estrenada ? Les lectures que se'n podien fer , per part de Hitler, eren diverses.

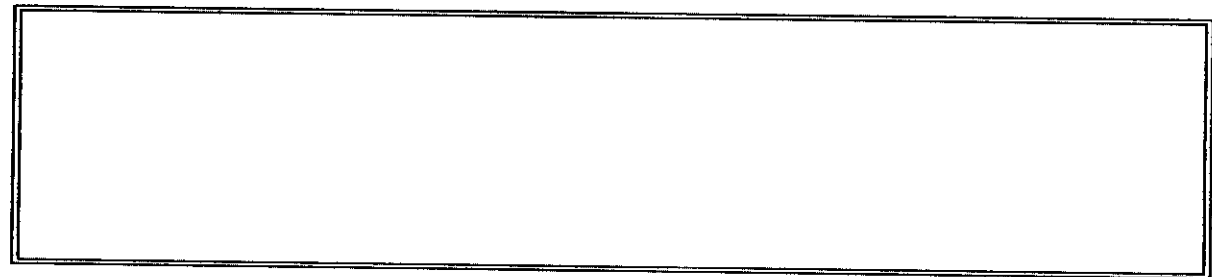
En primer lloc, el bombardeig de Guernica era una clara mostra de que Hitler no feia cap cas de la decissió de no-intervenció que les democràcies europees havien adoptat respecte de la guerra civil espanyola, i una clara desobediència a les directrius marcades per la SDN que hom veia cada cop mes desprestigiada.

En segon terme, si guanyava Franco, com succeí, Alemanya comptava amb una nova frontera que encerclés França , ara pel sud. D'altra banda, mentre els alemanys ajudaven Franco amb avions , Mussolini ho feia amb homes que lluitaren en batalles com la de Guadalajara : l' eix Roma- Berlin era cada cop més a prop de fer-se realitat.

A la comunitat internacional s'imposà, una vegada més, el silenci. Fou Picasso, artista espanyol proscrit pel nazisme com tots els demés artistes d'avantguarda, qui denuncià en aquest quadre l'horror del primer bombardeig aèri de la història sobre població civil

- Analitzar els diferents elements i símbols de denúncia en el Guernica, de Picasso

doc 51

3.7.- 1938 : L'Anschluss

Al Gener del 1938 la policia austriaca destrueix el quarters del partit Nazi Austriac. EL fet provoca un ultimatum per part de l'ambaixador germànic a Austria i la visita forçada del Cancellier austriac - Von Schuschnig - a Berlin. Durant el lunch, Hitler imposa a Schuschnig les següents condicions:

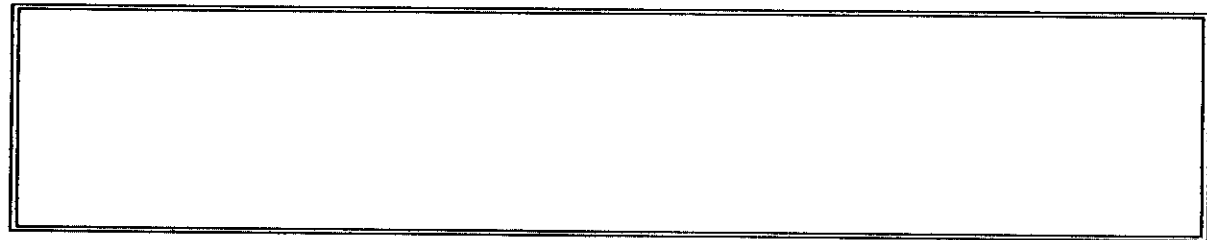
doc 52

- 1: La prohibició que pesa sobre el partit nazi s' ha d' aixecar i el govern austriac ha de reconèixer la lleialtat del partit nazi a Austria.
- 2.- Austria ha d' acceptar la presència de tres ministres nazis al govern: i seràn els de Interior, Guerra i Finances.
- 3.- S' ha d' alliberar els presoners nazis i reinstaurar en el seu lloc els oficials preseguits per les seves connexions amb el partit nazi.

- que n'opines d'aquestes condicions?

- i del silenci d' Europa ? Tracta de buscar raons lògiques a ambdues actituds.

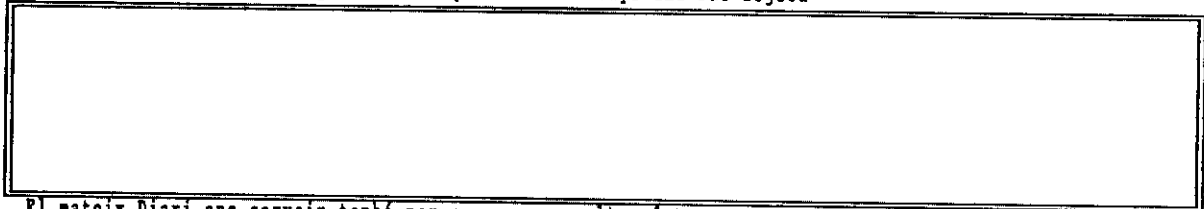
Només conèixer aquestes clàusules i tement una propera invasió, França es dirigeix a Italia en demanda d'ajut pensant que, com quatre anys enrera, Mussolini frenaria el pas a Hitler. Però la resposta del comte Ciano, ministre i gendre de Mussolini es la següent

doc 53

" El ministre d' Afers estrangers francès ha vingut a veure'm per a concertar un plan respecte de la situació austriaca. Li he dit que nosaltres no tenim intenció de consultar ningú. Després de les sancions i de la negativa a reconèixer el nostre imperi davant Abisinia, a més de les altres misèries que ens han imposat des del 1935, potser s' esperen que reconstruim Stressa en una hora, tenint com tenim Aníbal a les portes? França i Anglaterra han perdut Austria per culpa de la seva política. Per a nosaltres aquest fet tampoc és una avantatge, es cert. Però, mentrestant, hem adquirit Abisinia "

Extret del Diari de Ciano, p. 87.

- que vol dir l' expressió : " potser s' esperen que reconstruim Stressa en un hora ?"
- Qui és aquest Aníbal de qui en parla Ciano ?
- Que n'opines de la seva resposta a França? Dona al menys una raó lògica

El mateix Diari ens serveix també per a copsar un altre fet diferent . Ciano escriu :

doc 54

" Berger també manté que Italia no s' hauria de quedar indiferent... però només que a Austria hi entres un sol soldat italià, tota la població, excepte els jueus, dispararien contra nosaltres "

Efectivament, la marxa de Hitler sobre Viena el 13 de Març fou un èxit rutilant. Himmler ja hi era, per tal de vigilar la tasca de la SS i de la Gestapo, que estava rodejant l' oposició. I quan es va celebrar un plebiscit per tal de confirmar l' annexió d' Austria a Alemanya - és a dir l' Anschluss - el resultat fou de 99,75 de vots afirmatius . L' annexió donava a Hitler un cop més la raó de la força ; a més, li porporcionava riques mines de ferro i indústries d' acer i, per últim, una bona plataforma de llençament si algún dia, volia llençar-se a conquerir el Sudest d'Europa. Ara però, la seva atenció es dirigiria Trecoslovaquia.

La resposta estrangera fou, una vegada més, molt feble. Així parlava Chamberlain a la Cambra dels Comuns arran la formació de l' Anschluss :

doc 55

" Es completament fals que nosaltres haguem mai encoratjat Alemanya a fer efectiva l' absorció d' Austria dins el III Reich. Evidentment mai hem rebutjat reconèixer l' especial interès que Alemanya tenia en el desenvolupament de els seves relacions amb Austria, donades les grans afinitats que existeixen en ambdós països. Però en totes les ocasions que el govern de Sa Majestat ha pogut discutir aquestes qüestions amb representants del govern germànic sempre hem deixat clar que el govern britànic desaprovaria rotundament l' aplicació de mètodes violents a la solució d' aquest problema. Es dur reconèixer, però, que nosaltres no podiem evitar aquestes accions dels alemanys excepte si , juntament amb d' altres països, haguessim usat la força per a prevenir-ho."

Extret de Appeasement and the road to war p. 68

- què en penses d'aquesta actitud ? Per què ?

3.8.- 1938 : els Sudets i Txecoslovàquia

Hitler tenia bastantes raons per enfrontar-se a Txecoslovàquia: els eslaus txecs i eslovacs s' havien oposat al llarg de la història una i altra vegada al govern germànic en l' antic imperi austriac. Especialment durant la I Guerra havien "traït" als alemanys, sabotjeant sempre que podien el material de guerra que els hi enviaven des de les excel.lents fàbriques d' armes . Txecoslovàquia era un estats amb futur, plé d' èxit, una criatura més de l' odiat Pacte de Versalles. A més en aquest mosaic de races que convivien a Txecoslovàquia hi havia tres milions de germans pricipalment situats a la franja denominada els Sudets; I, per últim, Hitler sabia que no podria marxar contra Rússia o contra Polònia si Txecoslovàquia permaneixia lliure.

- Analitza i escriu amb les teves paraules, les raons que Hitler manejava per a envair Txecoslovàquia.

- Busca al menys dos arguments que puguin oposar-se amb força a les raons que donen els nazis

A la Lliga de les Nacions, Txecoslovàquia sempre havia intervingut a favor del suport que es mereixien les minories ètniques en front les possibles agressions de pobles més grans o més forts .Doncs bé: es arràn la minoria germànica dels Sudets quan Hitler jugarà brillantment el paper de "defensor de les minories ètniques" ja que fàcilment va poder-se presentar com a lliberador dels sudets oprimits

doc 56

" Així parlava Heilen, cap nazi dels germans sudetes: Com a alemanys a les províncies Sudetes ens sentim membres d' una gran comunitat de germans de tot el món. I ens troben amb les tasques característiques del poble alemany "

Henlein va fer moltes visites a Berlin durant aquests dies; mentre, continuava amb negociacions amb Benes

- president de Txecoslovàquia-, qui va oferir als Sudetes una ampla autonomia: Henlein, però, va evitar cuidadosament arribar a cap acord.

El 12 de Setembre, en una parada militar nazi a Nuremberg, Hitler va llencar violents atacs contra Benes. Va comparar els Sudets als palestins, a qui els jueus havien pres la seva terra natal, i va prometre que els Sudetes no quedarien indefensos.

Aquest enforvoritzat discurs va provocar l' aixecament de manifestacions i soroll als sudets : el govern de Benes va actuar amb fermesa i rapidesa i , en pocs dies, la calma tornava a aquella regió i Henlein fugia a Alemanya. La premsa nazi va fer tot el possible per a difondre l' acussació de què els txecs havien imposat un "regim de terror" a la minoria sudet.

Pocs dies després, en una trobada amb el president anglés Chamberlain, Hitler exposava d' una forma més sistèmatica les seves pretensions:

doc 57

" El retorn al Reich dels tres milions i mig de sudets es farà, costi el que costi: inclús en cas d' enforntar-nos a una guerra, ni que sigui mundial.

La qüestió Txecoslovaca és, ara per ara l' últim problema a resoldre (...)

A més, Alemanya seguirà pressionant per a exigir les seves colònies; això no és, de cap manera, una declaració de guerra. Tantmateix, algun dia se'ns hauran de garantir"

Extret de Appeasement p. 42.

Mentre negociava amb Franca i Anglaterra, Hitler havia mantingut com a última data per a l' evacuació dels Sudets, el 28 de Setembre. De repent, en un gest d' aparent magnanimitat, retrasa la data de la retirada Txeca a l' 1 d' Octubre. Mentre tant, a Alemanya, l' entusiasme i la confiança en Hitler creixien per moments. Enmig d' aquest clima, Hitler convoca Musolini, al britànic Chamberlain i al francès Daladier a una Conferència a Munich per tal de tractar definitivament la qüestió dels Sudets.

Ara escoltaràs els acords a que es va arribar en la Conferencia de Munich. Has de resumir breument els articles acordats.

doc 58 cass

1.-

2.-

3.-

4.-

5.-

6.-

7.-

8.-

Chamberlain explicava així als ciutadans britànics els resultats de la Conferència :

doc 59

" Quant horrible, fantàstic i increïble hauria estat que nosaltres haguéssim començat a excavar trinxeres i assatjar màscares de gas per causa d' una disputa que tenia lloc molt lluny del nostre país, entre gent amb la que ni ens va ni ens ve res. La guerra es sempre terrible i , abans d' embarcar-nos en una ho hem de veure molt clar: aquesta es la qüestió.

Extret d' Appeasement and. p. 44

Només aterrar a l' aeroport de Londres amb el document que duia la signatura de Hitler , havia dit:

doc 60

" Amics meus: és la segona vegada a la nostra història en què hem portat d' Alemanya a Downing Street una pau amb honor. Crec fermament que és una pau adequada al nostre temps"

No tothom hi estava d' acord. Churchill - a qui , en aquell moments la premsa veia com boig que predicava el rearmament per a fer-se forts contra Hitler-, comentava:

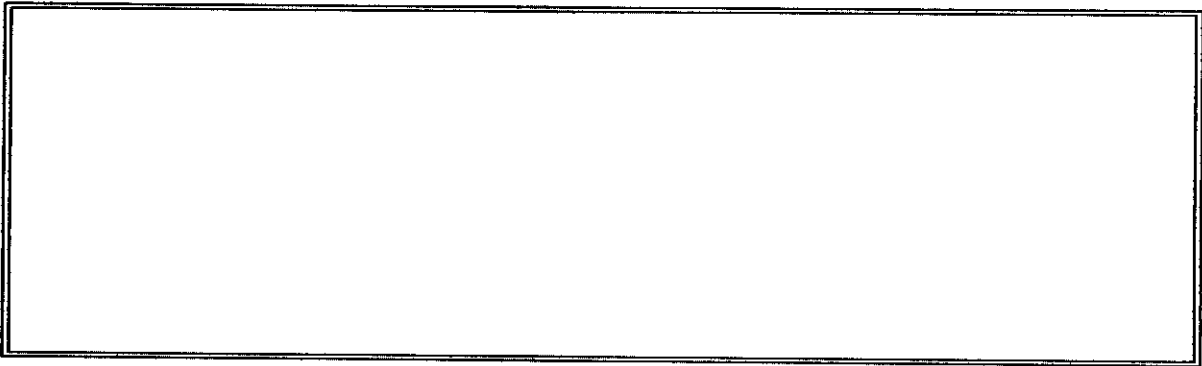
doc 61

" Havíem d' escollir entre la guerra o el deshonor. Hem escollit el deshonor. La guerra ja arribarà "

I Atlee, líder de l' oposició:

" Ens trobem al mig de la tragèdia. Ens hem sentit humiliats. No és aquesta una victòria de la raó ni de la humanitat. Ha estat una victòria de la força bruta... Hem vist una civilització culta, galant i democràtica traïda i manipulada per un dèspota sense pietat."

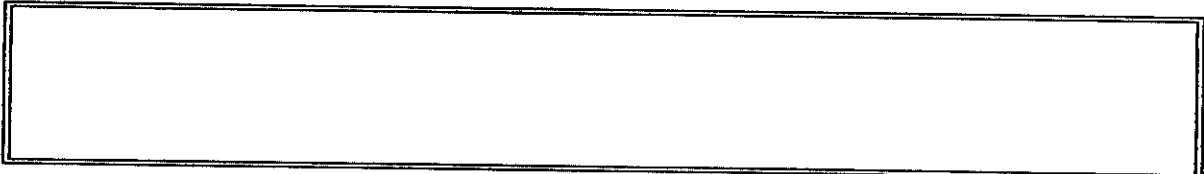
- I tu, què en penses dels resultats de la Conferència de Munich? En grups de dos feu un anàlisi dels articles que heu escoltat i proposeu una alternativa millor

Aquest acudit procedeix de la premsa anglesa que comentava així els acords de Munich

doc 62

- quin missatge es vol transmetre?
- L' autor del còmic : es contrari o partidari dels acords de Munich ?

L' 1 d' Octubre del 38, els tancs alemanys entraven als Sudets.
Benes no tenia altre remei que dimitir i sorgia un govern
neofeixista : el partit comunista era prohibit i es dictaven les
primeres mesures contra els jueus. La qüestió txeca no acabarà
aquí, però. Encoratjat Hitler pels acords de Munich i veient com a l' interior d ' Alemanya el seu prestigi
no fa més que créixer, s' endinsa cap al país : tota Slovàkia esdevindrà un país controlat per Alemanya i les
províncies de Bohèmia i Moravia un protectorat germànic.

3.9.- La invasió de Polònia i l'esclat de la guerra

El corredor de Danzig - a través del Vístula-, que el Tractat de Versalles concedí a Polònia, dividia en dos l' antiga Prússia, i era probablement un dels acords que despertaven més ressentiment entre la població alemanya. Just acabar la invasió de Txecoslovàquia, encara dins el mateix any , Hitler proposa que se li retorni a Alemanya aquest passadís tot garantint l' ús del port de Danzig als polonesos.

Al Març del 39 , exigeix que es retorni Memel ,una ciutat poblada per alemanys en el petit país de Lituània. A Lituània no li queda cap altre remei. Al mateix temps, la premsa nazi torna a reempendre una forta campanya d' opinió en torn el mite de "l' explotació i maltractament de la minoria germana" aquest cop en mans dels polacs. Inmediatament França i Gran Bretanya anuncien que donaran tot el seu suport a Polònia cas d' un atac nazi. I ambdues potències s' apresuren a recrutar els joves en edat militar i entrenar-los. Ambdós països sabien, però, que cap d'ells estava en bones condicions de poder oferir als polonesos un ajut eficaç. Saben que qui té l' última paraula és la Rússia comunista . I encara que dubten de la possibilitat d' entendre's amb ella, també coneixen el descarat anticomunisme de Hitler que fa pensar impossible un pacte entre l' Alemanya nazi i la Rússia de Stalin. El pacte ,però, es produí. Fou el pacte Ribbendrop -Molotov què la premsa anglesa criticava així

doc 63

El 30 d' Agost , Hitler fa que es difongui un generosa oferta per als polonesos entre els ciutadans alemanys, al mateix temps que inicia l' atac a Polònia: soldats de la SS vestits amb uniformes polonesos ataquen una estació de ràdio alemanya . Per afegir credibilitat, abandonen els cadàvers de delinqüents comuns també disfressats amb uniformes polonesos . L'endemà Hitler fa saber que l' exèrcit alemany ha contestat el foc polonés. Es l' 1 de Setembre i comença la invasió .

El dia 3, França i Anglaterra, declaren la guerra a Alemanya. doc 64

" Poble alemany, el vostre país i el meu estàn actualment en guerra. El vostre govern ha bombardejat i ha envaït l'Estat lliure i independent de Polònia.(..) Els horrors de la guerra ens són prou coneguts. Déu sap que la Gran Bretanya ha fet tot el que ha estat a la seva mà per a impedir aquesta calamitat. Però la invasió de Polònia per Alemanya s'ha produït (...)(...)(...) Potser us podeu demanar què l'hi importa a la Gran Bretanya i en què l'afecta. Doncs ens importa perquè hem donat la nostra paraula d'honor de defensar Polònia contra una agressió. I, per què hem jutjat necessari d'implicar-nos en la defensa d'aquesta potència oriental quan els nostres interessos són a l'Oest? La resposta és - i lamento de debò haver de dir això -, que ningú a la Gran Bretanya té cap mena de confiança en el vostre cap. (...) Ha donat la seva paraula que no s'annexaria Àustria: l'ha violat. Ha declarat que no incorporaria els txecs al Reich: ho ha fet.

Ha donat la seva paraula que, després de Munic, no hi hauria més exigències territorials a formular dins Europa: l'ha violada. Ha donat la seva paraula que no voldria les províncies poloneses: la ha violada un altre cop. Us ha jurat durant molts anys que era l'enemic mortal del boltxevisme: avui n'és l'aliat" (...)

- Amb aquesta declaració, et sembla prou justificada la II Guerra Mundial? Raona la teva resposta

doc 65

" El meu desig és dir a la Cambra que només puc oferir sang, suor i plors. Ens espera una prova realment terrible. S'estenen, davant nostre, molts mesos i molt llargs de lluita i dolor. Us preguntareu: quina serà la nostra política? I jo responc: és fer la guerra per mar, per terra, a l'aire, i amb totes les forces que Déu ens pugui donar; hem de fer guerra a una monstruosa tirania mai més superada en el tenebrós i lamentable catàleg de crims humans. Aquesta és la nostra política"

Discurs pronunciat el 13 de Maig de 1940

Extret de C. Socials Ed. EDB p. 233

- qui podria haver pronunciat un discurs parlamentari així?
Per què?

Un cop més la premsa britànica, interpretava còmicament el que aviat esdevindrà la major tragèdia del segle XX...

- Explica'n el significat

doc 66

4.- L'HOLOCAUST

Com d'altres nacionalismes exaltats, el nazisme es racista. Afirma amb absoluta seguretat la superioritat de la raça ària en fornt d' altres ètnies, especialmente els jueus, els eslaus, els gitans i els negres.

L'odi racial contra els jueues - denominat antisemitisme-, no és, però, un invent nazi. Al llarg de la seva història les comunitats jueves d' arreu del món han hagut de patir les dures conseqüències del rebuig de la població nadiua, visquessin on visquessin. A Europa, per exemple, els jueus havien estat expulsats de països com ara França, Hongria, Alemanya, Portugal Gran Bretanya o Espanya al llarg de l' Edat Mitjana o als inicis de l' Edat Moderna. Al llarg del segle XIX els tsars de Rússia havien encoratjat els "progroms", els atacs als barris jueus de les seves ciutats. La diferència entre l' antisemitisme europeu i el nazisme rau ,però, en el fet que el nazisme va convertir les idees antisemites en un programa de govern. Foren milions els jueus que patiren discriminació, persecució i mort.

doc 67 Llistat de jueus morts en camps de concentració a la II Guerra

4.1.- Les primeres mesures antisemites

L'antisemitisme nazi ,si bé fou violent des del principi, va anant esgraonant la duresa de la repressió contra els jueus des de postulats sutils , que creaven un clima de por i amenaça creixent per a la població jueva d' Alemanya fins el terror més salvatge, cruel i planificat.

En un principi es va començar per campanyes d' opinió a la premsa i les escoles. Assignatures sobre els fonaments científics de la superioritat de la raça ària inculcaven en els nens alemanys el despreci envers les races considerades inferiors (vegis capítol anterior)

4.2.- Boicot als botiguers jueus

doc 68

Un guàrdia d' assalt nazi controla una botiga de propietari jueu on s' hi ha penjat un cartell que diu : " Alemnys ! aneu en compte! No compreu als jueus!... "

- Indica altres maneres de discriminar una persona a causa de la seva raça que no consisteixi en l 'ús descarat de la violència.

4.3.- La nit de cristalls

La primera vegada que la persecució al jueus alemanys es manifestà de forma violenta fou la nit del 9 al 10 d' octubre del 1938. El govern encoratjava - inclús obligà - alguns jueus a abandonar Alemanya. En resposta d' aquestes accions , el Novembre del 38, un jove jueu alemany assassinà a Paris un diplomàtic alemany . La nit del dia 9, cases, botigues, sinagogues jueves foren incendiades, destruïdes, saquejades... Els carrers dels barris jueus de moltes ciutats alemanyes quedaren coberts de vidres trencats.

Des d' aquesta nit tot jueu va comprendre que l' odi nazi a la seva raça havia emprés un camí sense retorn. Alguns d' ells, comenzaren a abandonar Alemanya.

doc 69

" L' ambient entre la població cristiana de Muncich es de total rebuig a aquestes accions. Alguns alemanys ens han ofert a mi i la meua família, passar la nit a casa seva. Malgrat la prohibició de vendre res als jueus, molts botiguers ens demanen si necessitem alguna cosa ; molts pastissers en regalen pa sense fer cas de la prohibició. La conducta dels cristians ha estat impecable".

Relat d' un jueu supervivent de la Nit de Cristall. Extret de The era of the second world p. 72

4.4.- els ghettos

Cap el 1933 es calcula que la població jueva alemanya no excedia els mig milió d' habitants: aproximadament , un 1 % del total. Quan els alemanys varen ocupar practicamente tota Europa de l' Est - després del 1940-, la quantitat de jueus que va trobar-se sota domini nazi fou enorme. Hom calcula que en l ' àrea denominada "l' empalissada " - es a dir, entre Polània, Lituania, Ukraïna i Bielorrússia-, hi vivien més de 6 milions de jueus. Les instruccions de Hitler a les seves tropes eren clares:

doc 70

" No tingueu pietat! Sigueu brutals!... Cap a l' Est jo només hi he enviat les meves unitats de mort amb ordres de matar sense misericòrdia tot home, dona o nen de llengua o raça polonesa".

Pel que fa als jueus , se'ls obliga a viure concentrats en "ghettos": barris completament aïllats de la resta de la ciutat i , sovint , superpoblats: al gheto de Varsovia, el més gran d' Europa, s' hi concentraren uns 450.000 jueus ,quan fins llavors la mateixa area només albergava 100.000 persones.

Cada ghetto era dirigit per un Consell de nazis que organitzaven la salut, l'educació i la policia, a més d' extreure diners i mà d' obra per als projectes nazis.

4.5.- La "solució final"

A mesura que la guerra avançava, l' enorme quantitat de jueus que acabaren visquent sota règims nazis, va fer pensar en una "solució final" per a que els jueus , com a poble, deixés de ser un "problema" per als nazis. La solució "final" fou proposada per Göring - amb total suport de Hitler- i executada per Heydrich i Himmler ; consistia a exterminar-los .

Es impossible adonar-se de l' escala en que es va organitzar l' assassinat planificat. Al principi, es va començar a afussellar tot jueu que caigués en les mans d' un soldat nazi. Sovint, quan hi havia diversos presoners , se'ls feia cava una trinxera; acte seguit se'ls posava en fila i se'ls afussellava: els cadàvers queien directament a la fosa que ells mateixos havien cavat i la trinxera esdevina tomba. A Ukraïna es calcula que uns 30.000 jueus foren assassinats d' aquesta manera.

Afussellar, pero, era un mètode massa lent. Llavors es pensà en aplicar a la massacre sistematizada la tecnologia mes moderna : les cambres de gas als camps de concentració.

De camps de concentració va haver-n'hi més de 100 al llarg de la guerra: Auschwitz, Treblinka, Dachau, Sobiboc, Belzec... Auschwitz fou el mes gran de tots a causa de la seva posició , pròxima a una cruïlla de vies de tren, la qualcosa permetia enviar-hi, per ferrocarril, jueus procedents de tota Europa. Es calcula que , en els viatjes, van morir uns 320.00 jueus .

doc 71

(31 foto)

doc 72

"Forem arrengrats al costat d' un vagó de tren per al ramat. Un cop dins del vagó, no tothom podia asseure's : no hi havia lloc. El vagó no tenia teulada. De repent, la porta fou tancada d' un cop i segellada. Se'ns va llençar una galleda on hi abocariem els nostres excrements. Els plors trencaven el silenci. Una anciana ,al meu costat, acabava de morir. Un nen estava cridant la seva mare".

David, jueu polonés, descriu el seu viatge cap al camp de Treblinka. Extret The era of the II World War p. 70

En arribar al camp, les famílies eren separades

doc 73

" Va sortir a rebre'ns un oficial de la SS amb una porra a la mà. Va donar l' ordre : "els homes a l' esquerra ; les dones a la dreta" : només eren vuit senzilles paraules. En aquest moment vaig deixar la meva mare . D' un cop d' ull vaig veure com la meva mare i la meva germana se'n anaven cap a la dreta. La meva mare anava acaronent el cavell de ma germana com si volgués protegir-la, mentre jo anava caminant amb el meu pare i un altre home; jo no sabia pas que en aquest moment i en aquest lloc deixava per sempre la meva mare i la meva germana."

Relat de Elie, un noi jueu de 15 anys sobre la selecció a l' andanada de l' estació d' Auschwitz.

La major part de nens, dones, malalts i vells , que eren el 80 % del carregament dels trens, anaven directament a les cambres de gas. La primera es va posar en funcionament a Auschwitz , a finals del 41. Se'ls hi deia que els duïen a una dutxa col·lectiva

doc 74

" Abans de que els presoners entressin a la cambra de gas, se'ls feia deixar la seva roba ben plegada i ordenada i se'ls hi deia que recordessin on l' havien deixat per tal de trobar-la fàcilment després de la dutxa. Primer hi entraven les dones seguides dels nens i, per últim, els homes que eren bastant pocs. Es tancava la porta i començava la descàrrega de gas per uns forats oberts al sostre. Una tercera part, morien desseguida. Els que quedaven , començaven a cridar i lluitar demanant aire. Els crits i els plors aviat es convertien en estertors de morts: en pocs minuts, tots quedaven estesos".

Uns comandaments especials - Sonderkommando-, obrien les portes de les cambres de gas. Els anells, les dents d' or i qualsevol objecte útil es treïen dels cadàvers. Després, els cossos eren cremats en forns especials. Entre els homes , alguns eren

seleccionats per a treballs forçats : el tractament que rebien feia, però, que molts d' ells morissin aviat ; no podien suportar veure com es trepitjava no tan sols la seva vida sino la seva dignitat com a persones .

doc 75

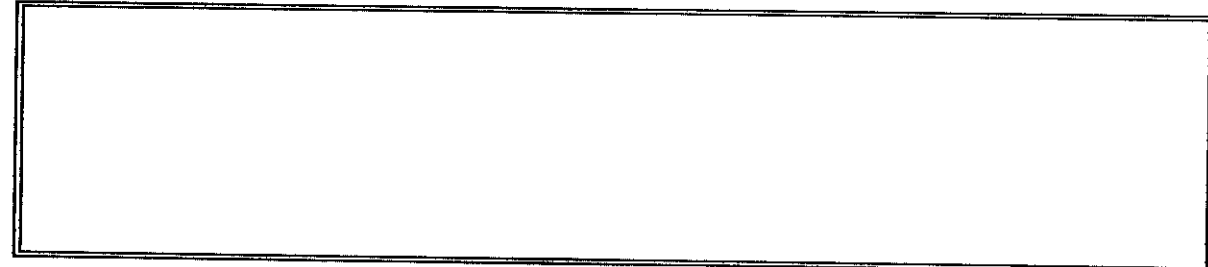
" D' ara en endavant, ja no tindriem res : ens ho havien pres tot: la nostra roba, les sabates, inclús el cavells... el nom fins i tot . Si volíem conservar-lo havíem de fer esforços per a aconseguir-ho : darrera de cada nom encara hi ha quelcom que ens pertany"

Relat de Primo Levi, un jueu italia, supervivent d' Austchwich .

doc 76

(foto presoners Auswitch) amb el seu numero

- Tot observant la fotografia explica perquè Primo Levi diu que als presoners els hi era pres fins i tot el nom.

Probablement, a mesura que has anat llegint aquestes pàgines, se t'ha plantejat més d'una pregunta ; per exemple : com es que els jueus no varen oposar resistència a l'holocaust? ...Els aliats, podien haver fet quelcom ?..per que no van fer-ho?...Els ciutadans alemanys - no les líders nazis- savien el que estava passant?...Varen fer alguna cosa per a tractar d'impedir-ho ?

- Per què els jueus no varen resistir?

Bàsicament , per que eren comunitats esbargides per arreu d'Europa, sense possibilitat d'una acció conjunta organitzada. La resistència , quan va ser-hi, fou local. Per exemple, l'Abril del 43 , 200 soldats armats entraren dins del ghetto de Varsòvia per acabar de rodejar els jueus que encara hi quedaven. Varen ser obligats a retrocedir per uns 700 jueus que lluitaren desesperadament amb rifles i granades de mà. Van morir o ser ferit uns 200 soldats alemanys ; els jueus van resistir durant 42 dies fins que es varen quedar sense aigua , sense pa , sense municions. Xocs com aquest - entre jueus i soldats alemanys- van haver-n'hi alguns; pero, sense cap ajut de l'exterior, tota resistència era inútil. Al camp de concentració de Sobibor , a Polònia, uns 600 presoners van atacar les guarnicions i aconseguiren escapar... Situacions de resistència desesperada només es donaren quan la mort era segura : pero llavors, ja molts jueus estaven atterrats o debilitats per la fam .

Per que no ajudaren els aliats ?

L'ajut mes frequent envers les comunitats jueves fou la de donar asil a tot jueu que ho demanes: en aquesta acció hi van prendre part no només els països aliats en la guerra sino països neutrals com Espanya , o Suïssa ; des del Vaticà, a més de la decidida actuació del Sant Pare Pius XII a favor dels jueus, es va dur a terme una tasca d'acollida força intensa. Des de l'ascens de Hitler al poder, molts ciutadans europeus pressionaren els respectius governs per a que donessin acollida als jueus. Però quan la persecució es feu intensa , donat que el nombre de jueus sota règim nazi anava creixent, alguns països van decidir limitar el dret d'emigració.

doc 77

(37 fot)

Jueus refugiats son rebutjats de la Gran Bretanya,1938.

Quan va començar la "solució final", cap al 1941, els països aliats en varen tenir notícia . Es creu que , cap al 1944, les aliats coneixien la magnitud del crim que s'estava produint : per què no van actuar ?... Per què no varen bombardejar la xarxa ferroviària que duia als més de cent camps de concentració esbargits per Europa ?... Sembla que , en aquells moments que haurien pogut ésser decisius, els dirigents es varen mostrar reactes a diversificar l'esforç que demanava la guerra.

- Els ciutadans alemanys, savien el que pasava ? ... que haurien pogut fer ?

Durant els primers dos anys de guerra, els nazis aconseguiren tot un seguit d'èxits que permeté a molts pensar en una propera victòria de Hitler: la major part de la població estava amb ell: Hitler havia retornat al país l'orgull de ser alemanys que l'

odiós Tractat de Versalles havia humiliat. Amb Hitler, Alemanya havia tornat a ser una primera potència, no només en el camp bèl·lic sino també en la producció de tot tipus de bens.

Durant els dos primers anys, els nazis van usar les contínues victòries sobre els aliats per anar endurint el control sobre la població alemanya. Van col·locar els gauleiters: governadors nazis per a cada districte (gau) i el parlament va endurir les lleis contra tot tipus d'oposició interna. Al mateix temps que creixia el nombre de policies secrets - dirigits per Himmler - anava augmentant el nombre de deportats - no només jueus - als camps de concentració. L'astuta propaganda del règim nazi va desplegar nous mitjans que la tècnica els oferia i es van fer pel·lícules mostrant el bon funcionament d'alguns camps de concentració, com a exemple d'eficàcia política dels nazis. És possible que molts alemanys no savessin ben bé el que estava passant fins a principis de 1945, quan les forces aliades - i amb elles els periodistes - van arribar als primers camps de concentració.

Al conseller d'economia de Hitler, Albert Speer, un amic li va aconsellar que no anés a veure que estava passant als camps de concentració, com ho havien fet alguns líders nazis. Speer reaccionà així:

doc 78

" Jo no vaig preguntar res. No vaig demanar res a Himmler. Mai vaig parlar de res d'això amb ningú, amb cap amic. No vaig investigar, perquè no vaig voler saber que estava passant allí."

Des del 42, però, l'adhesió a Hitler va canviar. L'economia alemanya no estava preparada per una guerra llarga com la que esdevingué, i, a més, la mateixa guerra va fer un gir: les derrotes per als nazis ja no decauran. Llavors, s'enduriren els racionaments, l'escassetat... A mesura que les dificultats per a la població civil anaven augmentant, l'opinió pública es va anar apartant de Hitler i el nazisme.

doc 79

" 29 de Gener, 1942: L'aparició comuna de la gent és de profunda misèria, mitjons sorgits, abrics gastats.
14 de Juny, 1942: No és veritat el que la premsa difón sobre l'adhesió del poble a Hitler. El malestar creix; les dones es lamenten, els homes el malaeixen.
24 d'Agost, 1943: Davant el bombardeig aliat d'Hamburg, nosaltres estavem asseguts amb tobалloles humides a la boca i el nas, i els cops eren tant seguits, un darrera l'altre, que la casa sencera trontollava mentre els vidres es trencaven i el guix de les parets anava caient a trossos; mai no he sentit la proximitat de la mort tan d'aprop. Ni gas ni electricitat, ni una gota d'aigua...
30 de Juny del 1945: Odiavem el fùhrer des de l'inici però qualsevol forma d'oposició era impossible: erem espiaats per tots costats, se'ns escoltaven les converses per telèfon; ens hauria costat la vida qualsevol intent de crítica u oposició.

Extret del Diari de Matilde Wolff-Monckeburg, escrit a Hamburg per als seus fills deportats a Canadà i Anglaterra.

Certament, el control sobre la població era molt fort. Comunistes, socialdemòcrates, catòlics, protestants... que exposessin les seves opinions en públic eren arrestats. A la Universitat de Múnic, els membres del grup Blanc i Rosa que publica pamflets contraris a Hitler foren executats; Hitler mateix va patir diversos atemptats de grups alemanys que pensaven que el nazisme duia el país a la ruina: però de tots ells, en va sortir il·les.

doc 80

" 3 de Febrer, 1942: S'acaba de jutjar un sacerdot acusat d'escoltar la BBC. Si de mi depenés,

la condemna a mort hauria estat immediata.

21 de Maig, 1942: Ens preocupa cada cop més el problema de l' alimentació. Haurem de fer les racions de pa molt més petites.

29 de juliol, 1943 : Aquesta nit, més de 800 avions anglesos han bombardejat Hamburg. Ens estan augmentant tant els problemes que no podrem trobar solució per a tots. Ara, hem de trobar menjar i refugi per a una població de més d' un milió d' habitants.

29 de Setembre, 1943 : Estem considerant seriosament la meua idea de' anar a una guerra total.

23 de Novembre, 1943 : He fet un viatge a través les arees damnificades de Berlín. La gent demostra que m' estima. Les dones estenen els seus braços per a beneir-me. L' esperit del poble permanece en bon estat"

Extret del Diari de Josef Goebbels, ministre de

Propaganda nazi.

- quin d' aquests dos relats et resulta mes creíble?... En que et bases per a fonamentar la teua opinió ?

- Ambdos documents presenten problemes de fiabilitat : quins problemes plantejen ?

- Després de tot el que has llegit : et sembla que els ciutadans alemanys - que segurament coneixien si no tot al menys una part del que estava passant amb els jueus, haurien hagut d' actuar d' una manera mes oberta donat-los -hi suport? Raona la teua resposta.

Malgrat tot, va haver-hi alguns individus que arriscaren la seva vida o la seva posició social per tal d' ajudar i protegir els jueus. Els cassos més coneguts són els de la familia holandesa dels Gies - que amagaren Ana Frank a casa seva -i el de l' alemany sudet Schlinder.

- doc 81 Ara veuras algunes seqüències del film de Spielberg , La llista de Schlinder. Has de tractar d'identificar quins esdeveniments poden reflectir una situació de maltractament als jueus que es va donar en la realitat i quines et semblen invent del guió

escenes reals	escenes imaginades

doc 82
Video : Origen del nazisme
Producció: SCP
durada: 20 minuts

- En aquest vídeo, s'analitzen algunes causes del triomf del partit nazi a les eleccions del Setembre del 1930 en què obtingué 107 escons i uns 6 milions i mig de vots. Hitler, 10 anys abans era, pràcticament, un desconegut. Com s'ho va fer per a obtenir un resultat tan aclaparador? Quins factors expliquen aquests resultats?

- Has de seleccionar les diferents mostres o exemples que surten en el vídeo de cadascuna d'aquestes causes, - ja sigui en imatges o en el guió.

1.- Berlín i l'Alemanya dels anys 20 són un país de contrastos socials molt aguts. La guerra del 14 ha possibilitat algunes grans fortunes però la majoria de la població és a l'atur.

Exemples:

2.- Els comunistes aprofiten la misèria de la població per a exportar els soviets com a eines clau per a fer la revolució.

Exemples:

3.- La por a la revolució roja i la ineficàcia del govern socialista d'Ebert per a deturar-la fa aparèixer noves alternatives polítiques. Exemples:

4.- La inflació a Alemanya és espectacular i aguditza el malestar social. Exemples:

5.- A Baviera, el partit nazi de Hitler, que ha crescut al redós del que havia fundat Drexler - obté la protecció d'alts càrrecs i financers importants. Exemples

6.- Hitler reorganitza eficaçment el partit nazi un cop sortit de la presó a finals del 1924, amb l'ajut de

7.- Des del 1925 el plan Dawes ajuda amb eficàcia l'Alemanya de Weimer a refer-se de la ruïna. A les eleccions del 1928 el partit nazi perd escons i vots a les ciutats; les seves solucions no semblen ja tan necessàries a empresaris i obrers. Hitler dirigeix llavors la seva atenció als pagesos. Exemples:

[Empty rectangular box]

8.- El crac del 29 fa augmentar dràsticament l'atur a Alemanya. Molts grans empresaris recolcen novament Hitler i el partit nazi. Exemples.

[Empty rectangular box]

TEMA 4.- EL CRAC DEL 29

PROCEDIMENTS 1.- Obtenir i elaborar informació

- 1.- Adquisició i ús de vocabulari històric
doc 3,14,16,18,43,
- 2.- Tècniques de resum i anàlisi de documents.
doc 2,10,17,20,22
- 3.- Lectura d'informació a partir d'una evidència
doc 4,7,8,9,24,25,26,33,45
- 4.- Comparació i crítica de fonts : doc 5,6,12-
- 5.- anàlisi d'estadístiques, gràfics etc... doc
1,11,19,27,28,29,30

13,15,28, del 33 al 42

2.- Treball del temps

1.- identificar causes-conseqüències. doc
del 22 al 27

20,21,22,44 i doc 15, i des

3.- Treball de l'espai

- 1.- Elaborar mapes muts doc 3

Exercici d'empatia : doc 24 a 26

Exercici d'enquesta: doc 10

Exercici de diàleg : doc 6

VALORS - Esperit crític

- solidaritat
- Interés per acabar la feina ben feta
- Treball en equip

POSTERS 1.- Poster publicitari The american way of life

- 2.- Segrest frustrat (La Vanguardia, 2 de Setembre del
- 3.- Els conflictes socials a Nordamèrica (La Vanguardia,

1934, primera pàgina)

8 de Setembre de 1934 , primera

pàgina)

CARDS : 1.- American way of life

- 2.- Cabana de pobres a Tenesse
- 3.- Hoover villes
- 4.- Al Capone
- 5.- Membres del Ku-kux-klan
- 6.- Retrat de roosevelt en família

CASSETTE : 1.- Les causes del crac , segons Galbraith

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

- 1.- Els antecedents : els felicos anys 20
  - 1.1.- LLeis contra l'emigració
  - 1.2.- Racisme
  - 1.3.- Una societat de consum
  - 1.4.- Finances la "prosperitat" : la Borsa
  - 1.5.- High schools
  - 1.6.- Puritanisme moral

- 2.- Els fets : el crac
  - 2.1.- Que va passar ?

- 3.- Les conseqüències
  - 3.1.- La gran depressió
  - 3.2.- L'extensió de la crisi a Europa

- 4.- Roosevelt i el New Deal
- 5.- Les causes del crac segons Galbraith
- 6.- **Temps moderns** , de Ch. Chaplin

1.- ELS ANTECEDENTS : ELS FELICIS ANYS 20

America sortia enfortida de la I Guerra : llevat el relativament baix nombre de víctimes humanes totes les demés conseqüències eren, aparentment, positives.

Des del punt de vista polític , el prestigi dels Estats Units era enaltit: la iniciativa que brillantment havia exposat el president Wilson - crear una Societat de Nacions que servis per dirimir els problemes entre països per la via del diàleg i no la de la guerra - havia estat rebuda amb entusiasme per Europa. No fou així, en canvi, en el seu propi país : el Congrés americà votà negativament la proposta d'entrada dels EUA dins la SDN malgrat haver estat una iniciativa del seu propi President. Era el primer símptoma de " l'aïllacionisme".

Des del punt de vista econòmic, els americans havien amassat grans fortunes durant la guerra : no només les indústries d' armament, sino també les alimentaries i fins i tot els pagesos, ja que durant els anys en que el món va estar en guerra els Estats Units havien esdevingut el principal graner per a les potències beligerants. Bé podia dir Hoover, el president que succeí Wilson : "el negoci del poble americà són els negocis".

Des del punt de vista social, però, tan bon punt la guerra s' acaba, apareixen alguns signes de canvi en la mentalitat de molts americans sobre tot, quan des del 1921 , un cop la maltesa

economia dels països europeus beligerants comença a refer-se, els americans se'n adonen que, ara que els europeus ja no els

necessiten , comencen a disminuir dràsticament les exportacions

dels seus productes. Europa, l'únic que demana - i de moment obté -, es diners... dòlars americans per a ser invertits en empreses alemanyes , o franceses, o angleses... però el productes americans ja no es venen al mercat europeu. Han d' obrir-se pas cap a nous mercats ...i quins podien ser?... els del tercer món, és clar... però aquests són països sense cap poder adquisitiu. Els americans comencen a sentir-se abandonats d' una Europa que , quan els va necessitar, no feia sino demanar...

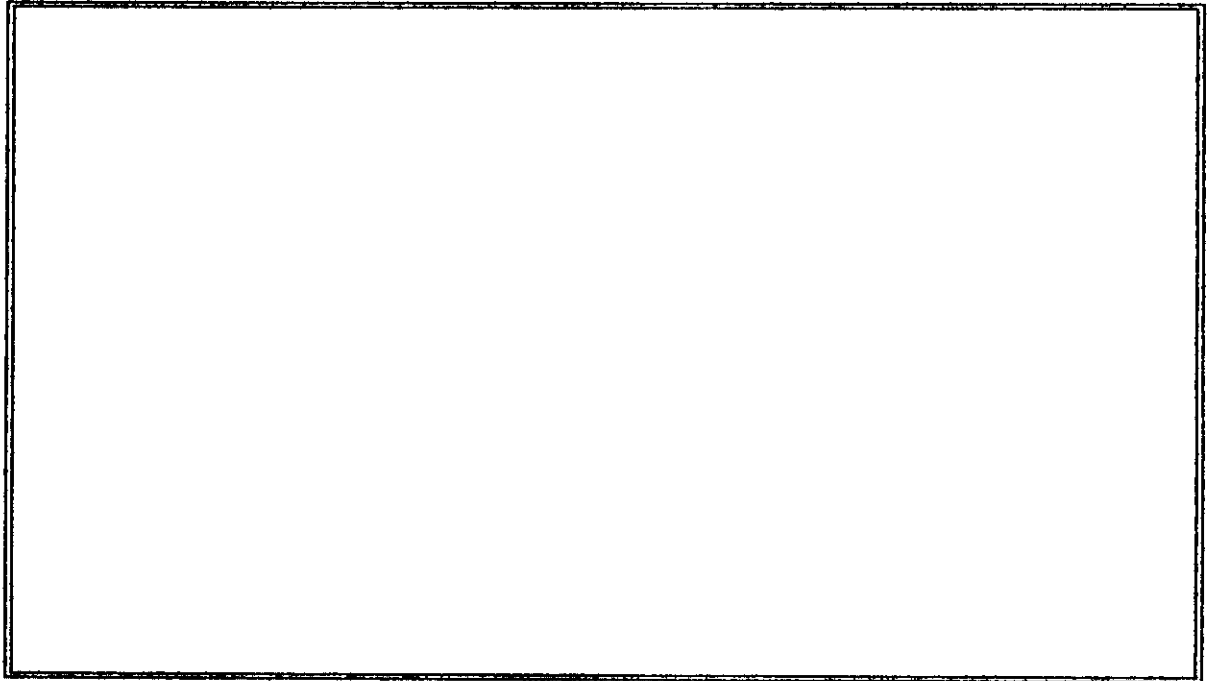
Aquest sentiment anirà arrelant-se en l' ànim de molts americans... com també ho farà la por a contaminar-se d'aquelles ideologies revolucionaries que, en els anys immediats de la postguerra s'escampen per la vella Europa , a l'aixopluc del triomf de la revolució soviètica a Rússia. Així doncs, les properes eleccions generals les guanyarà el partit que presenti un programa que accentui les mesures nacionalistes, el mirar cap endins, el deixar de fer el "quixot" de pobres i desvalguts ... Congrés i el Senat comencaran a legislar en sentit oposat al que fins ara havia dirigit la política exterior americana. És la nova política d' aïllacionisme que pren mesures com :

1.- LLeis contra la immigració

L' Amèrica dels anys 20 esdevingué un somni i un desig per a molts europeus: especialment aquells que , com a conseqüència de la guerra, de la pobresa i retràs endèmic en el seu país d' origen - és el cas de Grècia , Portugal, sud d' Itàlia ... - veuen en el somni americà la possibilitat d' un enriquiment ràpid.

Al llarg dels segles XIX i XX , els joves Estats Units havien estat el principal focus d' atracció d' emigrants europeus del segle

doc 1 Percentatges d'immigrants permanents i repatriats

Però des del l'inici del segle XIX , els mateixos USA, amb una densitat mitjana de 14 habitants per kilòmetre quadrat... decideixen que ja son prou per a repartir-se el pastís americà i comencen a promulgar-se les lleis restrictives de la immigració fins arribar a la situació 0.

- Sitúa en aquest mapa d'Europa la xifra corresponent als emigrats cap a Amèrica entre el 1908 i el 1924
- Estableix a quins grups ètnics pertanyen els immigrants que s'integren als USA i a quins grups pertanyen els que no s'hi adapten tant bé.

doc 2

" Al llarg del segle XIX Europa s'havia vist econòmicament alliberada d'un gran nombre de pobres als qui Amèrica oferia uns coneixements potser difícils però grans expectatives d'èxit en els negocis i - amb ell-, la possibilitat d'ajudar les seves famílies d'Europa. Les lleis del 1921, del 24 i del 29 van reduir el nombre d'immigrants als USA a xifres molt baixes. Com es pot explicar aquest canvi ? Doncs, segurament, per la psicologia dominant a l'època de l'aïllacionisme" : els estrets lligams contrets amb Europa arran de l'entrada en la guerra del 14 dels Estats Units no havien deixat una impressió favorable; els americans començaren a considerar-se a si mateixos com els únics interessats en la salvaguarda dels valors que l' havien fet gran, mentre s' enfrontaven amb una Europa decadent i malmesa tant per la guerra com per les ideologies subversives "

Reelaborat a partir de

doc 3

mapa d'Europa

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia busca que és el sionisme i explica quines connexions pot tenir amb els jueus americans

- en què coincideixen el document 2 i la primera pàgina del text?
- analitza i critica les raons de les lleis contra l'emigració.

2.- Racisme

Paral·lelament a la promulgació de lleis contra la immigració, es difonen campanyes d'opinió - sovint amb molts mitjans econòmics - per a enaltir "l'orgull americà" de ser la primera potència mundial. I així, mentre a l'Alemanya de Weimar s'està incubant el racisme nazi - el Mein Kampf, de Hitler, fou escrit el 1923, - alguns sectors de la societat americana, especialment als estats del sud on la presència de negres es més abundant, - s'inclinen cap a manifestacions racistes cada cop més violentes. El paper que juga el tristament celebre Ku-Kux-Klan, és fonamental: baix el lema "blanc, nadiu, anglosaxó" persegueix a mort tot americà que no reuneix aquestes notes. Catòlics, jueus i, sobre tot negres, són objecte de persecució. L'any 1925 el Ku-kux-klan enrola prop de 4 milions d'americans

doc 4

- dona al menys una raó que expliqui la vestimenta característica dels membres del Ku-Kux-Klan.

- " No sé que carall els passa a aquests negres, ara. Mai no et contesten amablement.
- Es veritat. S'estàn passant de tal manera que no et guarden el mínim de respecte. Els negres d'abans eren uns murrís simpàtics... sabien quin era el seu lloc. Però aquests morenos d'avui dia no volen ser criats ni jornalers. Oh, no!! Volen ser advocats i professors i Déu sap què més. Jo els dic que el problema és molt seriós. Tots ens hem d'unir, sí senyor, per ensenyar al negre, i també al groc, el lloc que els pertoca. Ara bé; jo no tinc prejudicis racials, així no. Sóc el primer que s'alegra quan un negre fa carrera... sempre que sàpiga estar on ha d'estar i no tracta de suplantar la legítima autoritat i la capacitat comercial de l'home blanc.
- Si senyor. I un altra cosa que cal fer - va dir l'home de la jaqueta de vellut (que s'anomenava Koplinsky) - és evitar que entrin aquests estrangers al nostre país. Gràcies a Déu que hem posat un límit a aquesta immigració. Aquests italians i d'altres estrangers han d'aprendre que aquest és un país de blancs i que no les volen aquí . Quan haguem assimilat els estrangers que tenim ara i els haguem ensenyat els principis de l'americanisme, convertint-los així en ciutadans normals i corrents, aleshores potser en podrem admetre uns quans més "

Sinclair LEWIS, Babbit

- Indica quines són les contradiccions que apareixen en aquest text

La vigència del racisme als EUA

Entrevista amb David Duke, candidat republicà a les eleccions per a governador de Louisiana el Novembre de 1991, apareguda a la Revista National Geographic, vol. 173, n.º1, Gener, 1988

"Havien transcorregut tres mesos i varem visitar David Duke a casa seva. A l'entrar el primer que es veu és un gran retrat del general Nathan Bedford Forrest, fundador i primer líder del Klan.

David Duke parla, es va excitant, s'obre... el que li facilita les coses, segons digné, és la simpatia instantània que va sentir envers nosaltres. Als seus ulls, la nostra filla, de cabells rossos i ulls blaus, és una autèntica representant de la raça blanca.

Al llarg de les tres hores que segueixen vaig escoltar el seus punts de vista, que jo sabia que existien, però que mai hauria cregut que poguessin ser expressats amb tanta serietat, sinó també amb convicció, sense cap mena de vacil·lació.

L'obsessió racista de Duke m'horroritza. Però sentir que l'holocaust nazi és quelcom que mai no va existir és verdaderament traumàtic per a algú com jo mateixa, que vaig néixer i creixer a un país com Polònia.

"La raça blanca està en perill, avisa. Dins d'unes dècades serem una minoria, fins i tot aquí, als Estats Units. Ens hem de defensar ara que encara hi som a temps.

Acabada la nostra conversa ens duu al soterrani : té l'aparença d'una oficina ben equipada: ordinadors, magnetòfons, vídeos... L'àmplia biblioteca, plena de llibres, m'atrau l'atenció.

"Això no forma part de l'entrevista; no apunti res," ens diu.

Tanco la meua llibreta. De tota manera alguns dels títols no cal que els apunti per recordar-los: El testament de Hitler, Mein Kampf L'home i el seu treball, de Goering...

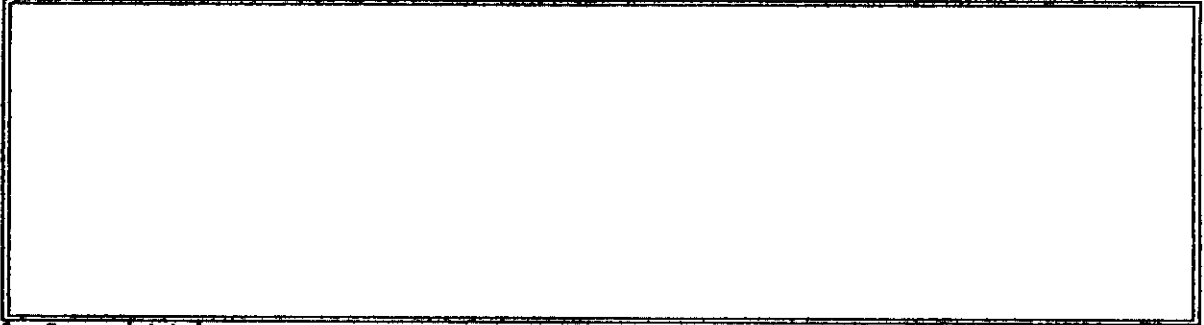
" Com veu les seves perspectives d'arribar a ser president ? "

" No tinc cap dubte que hi arribaré. Tinc només 37 anys. Els americans despertaran "

- Aquest text, és una font primària o secundària?

- De què es evidència?
- Creus que a Catalunya, avui, hi ha racisme? Justifica la teva resposta amb exemples concrets extrets de la premsa

3.- Una societat de consum

La guerra ha promogut a tota Europa , i també als Estats Units, la incorporació de la dona al món laboral , amb unes condicions que s' atancen cada vegada a les dels homes. LLuny queden aquells anys i aquelles escenes que protagonitzaren les sufragistes britàniques del segle XIX o de començaments de segle XX , reclamant per a les dones els drets civils i especialment el dret de vot.

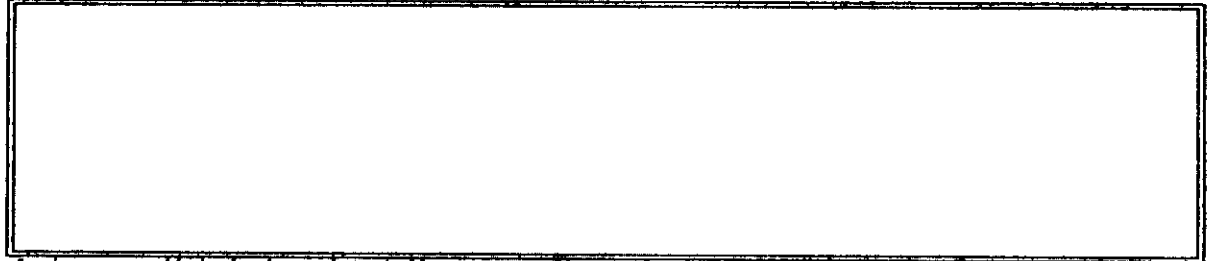
doc 7

Una sufragista britànica en vaga de fam a la presó , és obligada a alimentar-se per ordre del govern liberal.

doc 8

Portada de la revista LIFE que critica l'excés de revistes del cor entre la població femenina dels anys 20.

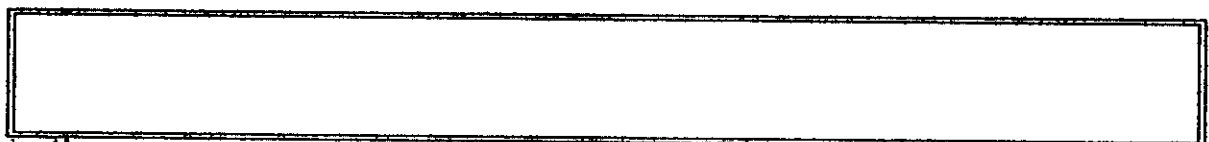
- Entre una i altra imatge podrien haver passat només de quinze anys. Compara-les , enuena els canvis que s'adverteixen , explica el missatge que es dedueix de la comparança i analitza la causa principal d'un canvi tal .

La incorporació de la dona al treball remunerat fóra de la llar, era també conseqüència de l' extensió dels electrodomèstics que la nova tecnologia - especialment impulsada durant la guerra i després -, ha fet possible i a l' abast de qualsevol butxaca. Des dels anys 20, tota família americana es precia de tenir frigorífic, planxa, ràdio, gramòfon,.. moltes, fins i tot un cotxe. I quan el sou no dóna més de si.. les empreses i el "marketing" recent inaugurat proposen la venda o la compra a terminis... No hi ha família obrera, de funcionaris, de pagesos mitjans o fins i tot pobres que es resisteixin a comprar a plaços i a pagar en lletres l' última màquina de cosir o l' última batidora... fins i tot, per tal d' augmentar el nivell de producció de blat... molts agricultors americans compren a terminis l' últim model de tractor o de cossetradora mecànica.... Uns i altres acudeixen als bancs a demanar - a un baix interès- els diners que necessiten per a pagar els nous productes .I el presupost familiar es carrega - ingenua i frívolament - poc a poc de deutes i més deutes. I què passarà si un dia els bancs es troben que no poden reemborsar els diners que han prestat ?...

doc 9

Aquest estil de vida es coneix i es difón com " l' estil de vida americà". Fixa't en la imatge publicitaria que es divulga per tot arreu durant els anys 20: de què és símbol aquest "estil de vida" ? Quins valors et sembla que difón ?

doc 10

"Varem discutir amb passió i minuciositat el tipus de cotxe, la potència dels motors, les rodes, les cromats, els sistemes d'injecció, i els colors de la carrosseria. Era molt més que l'estudi del vehicle. Era l'aspiració a un estatus social. A la ciutat de Zenith, en el bàrbar segle XX, l'automòbil d'una família indicava el seu nivell social, amb la mateixa precissió que els títols de grandesa determinaven la posició d'una família anglesa - realment amb major precissió si considerem l'opinió que les velles famílies tenien sobre els recent creats barons cervessers i vescomtes fabricants de llanes - . Els detalls de superioritat mai es determinaven oficialment. No hi havia cap tribunal que pogués decidir si el fadrister d'una limousine Pierce Arrow havia de seure a la taula abans que l'hereu d'un roadster Buick; però pel que fa a la seva importància social no hi havia cap dubte; i així com Babbit, quan era jove, aspirava a la presidència dels Estats Units, el seu fill Ted aspirava a un un Packard i a una bona posició entre les conductors de classe mitjana

LEWIS S., Babbit

- Creus que al teu voltant, avui, aquesta mentalitat és encara arrelada? En uns minuts, fem una enquesta a la classe: quants de vosaltres teniu televisió a casa? Quants de vosaltres penseu que el televisió és imprescindible avui dia? Quants de vosaltres teniu vídeo? Quants el considereu imprescindible?. Et sembla que un dels "màxims valors" avui és també el de posseir un cotxe o un bé material similar?

tenen televisió...	el %
el consideren imprescindible	el %
tenen vídeo	el %
el consideren imprescindible	el %

Conclusió:

doc 11

Gràfic producció d'automòbils

- Aquest gràfic, confirma o desmenteix el text anterior? Justifica la teva resposta

En una societat de consum, un model de vida a envejar - i a imitar - és el d'aquests personatges, Henry Ford i James Merivale, descrits per John dos Passos a les seves novel·les

doc 12

"Ford era l'amo de tot des del minut en què s'extreia el mineral dels turons fins l'instant en què el cotxe arribava al final de la cadena i es posava en marxa pels seus propis mitjans; les fàbriques foren racionalitzades fins el mil·límetre(...) El 1926 el cicle de la producció des de l'extracció del mineral fins que el cotxe deixava per si sol la cadena, preparat ja per a ésser venut, fou reduït a 81 hores. "

"Era la primera nit que James Marivale anava al Metropolitan Club des que l'havien admés; havia tingut por que, com el fet de dur bastó, això no l'envellís una mica. Assegut a una profunda butaca de cuir a tocar la finestra, fumava un cigar de trenta-cinc centaus amb el "Wall Street Journal", damunt els genolls i un número del Cosmopolitan a frec de cuixa. (...) (...) (...) Depressió econòmica... deu milions de dòlars... després de la crisi de la guerra. Quin crac, dimoni!... BACKHEAD & DENSCH ES DECLAREN EN BANCARROTA DE 10.000.000 . Densch se'n va anar fa poc a l'estranger... Blackhead, comunicat a la seva casa de Great Neck. Una de les empreses més belles i respectables del negoci d'importacions i exportacions de New York . Oh, les coses sempre van bé quan les maneja gent com cal. Aquesta és l'avantatge dels bancs . Fins i tot en casos de déficit hi ha diners a manejar, garanties. Les empreses comercials sempre suposen un marge de risc. Sempre acaben per fer-ne el que volen, oi, Merivale ? com deia el vell Perkins mentre Cunningham li preparava un Jack Rose... amb una copa damunt la taula i una cançó ben cantada (..) Una fallida de 10.000.000 de dòlars(..)

Fracàs . Exit.

Un èxit de deu milions de dòlars. Déu milions d'èxit a la banca. Al sopar l'Associació de banquers Americans que va tenir lloc anit, James Merivale, president del Basck & trust Company, contestà al brindis "Deu anys de progrés bancari" (...) Això em recorda, senyors, al vell negre a qui li agrada molt el pollastre... Però si em permeteu unes paraules serioses en aquesta nit de festa (llampeg de magnesi dels fotògrafs) voldria cridar-vos l'atenció ... crec que és el meu deure de ciutadà americà, de president d' una gran institució lligada a la vida nacional, o més bé encara, d'una institució internacional, no , universal,

(llampeg de magnesi) .. Finalment, havent dominat els aixordadors aplaudiments, James Merivale, a qui li tremolava d'emoció la testa grisa, prosseguí el seu discurs (...) Senyors, em feu un gran honor... Deixeu-me afegir que en totes les proves i tribulacions - seré entre les negres aigües del menyspreu i indiferent als capritxosos canvis de l'estimació popular, entre les callades hores de la nit i el rebombori dels milions del migdia, el pa de la meua vida, el meu suport, la meua inspiració han estat la meua triple lleialtat a la meua dona, a la meua mare i a la meua bandera"

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Henry Ford.
- Penses que a la nostra societat conductes com aquestes són també idolatrades ? Justifica la teua resposta amb exemples extrets de la premsa.
- Quins valors inspiren Marivale als anys 20 ? Penses que, als anys 90 hi ha hagut un progrés o un enraïment quant als valors?

En una societat de consum la publicitat i les noves tècniques de marketing hi tenen un gran paper a jugar. Als Estats Units del "feliços 20" el 68% dels automòbils i el 75% dels aparells de ràdio es venen a terminis. Els sectors més afavorits per l'augment de consum foren l'automòbil, l'elèctric i la construcció. El càlcul de cotxes fabricat el 1929 s'eleva a 4.800.000 unitats i dona feina a més de 4 milions d' obrers (el 7% del cens de la població). I el 83% dels automòbils americans es fabricat només per tres empreses : la Steel Chrysler, la Ford i la General Motors. L'electricitat supera l'índex de producció en tres milions de dòlars : l'any 1924 existien ja 500 emissores de ràdio i són només tres marques - la General Electric, la Westinghouse i Radio-Corporation - les que proporcionen els aparells de ràdio al mercat.

Quan a l'augment en el sector de la construcció cal advertir que el nou paisatge urbà americà - els gratacels, les connexions etc... neix en aquests anys. Tot aquest consum s'explica per què , abans, hi ha un augment constant de la producció. I una de les noves tècniques de producció serà el treball en cadena, "inventat" per un mecànic estatunidenc: Winslow Taylor.

El 1922, Henry Ford venia tretze milions tres-centes-vint mil dues-centes-nou llaunes de sardina; era l'home més ric del món.

Les bones carreteres havien succeït les petrades traçades al fang pel model T. Havia arribat la gran prosperitat de l'automòbil. A la Ford, la producció es millorava cada dia: menys pèrdues, menys vigilants - quinze minuts per a menjar, tres pera anar al lavabo - ; per totes parts l'acceleració taylorista: ajupí's-ajusti-la barreta- enrosqui-la femella, posi-la-barreta . Ajupí's ,ajusti la barreta, enrosqui-la femella, posi la barreta, fins que l'última parcel.la de vida hagi estat aspirada per la producció i els obrers retornin a casa seva a la tarde, tremolosos, lívids i buits del tot.

John Dos Passos, The big money, 1936

Defineix amb les teves paraules el taylorisme ;després còpia una definició que hagi trobat a l'enciclopèdia i compara-les.

Una de les conseqüències del treball en cadena és aquesta

doc 15

" El meu principi és baixar preus, augmentar el negoci i perfeccionar els cotxes. Cal subratllar que el principi és la rebaixa dels preus. Jo no he considerat mai el cost de fabricació com quelcom inamobile. Conseqüentment, he començat reduint els preus per vendre més i, després, ens preocupem per ajustar-nos als nous preus.

Sortosament, els sous alts contribueixen a baixar els costos de fabricació perquè els obrers esdevenen més i més productius en veure's lliures de preocupacions econòmiques que els apartaria del treball.

La fixació d'un sou de cinc dòlars per jornada de vuit hores va ser una de les millors inversions que he fet en la meua vida. Però encara va ser millor quan vaig pujar a sis dòlars. No tinc cap idea d'on anirem a parar per aquest camí. (...) Els preus de venda fixats per mi han deixat sempre beneficis i, de la mateixa manera que no sé fins on pujaran els salaris, no sé fins on arribaran a baixar els preus. El nostre tractor, per exemple, es va vendre , al principi a 756 dòlars, després a 650 i, últimament, a 395."

H. FORD Ma vie et ma oeuvre

- Creus encertada l'opinió de H. Ford sobre els salaris ? Raona la teva resposta amb arguments diferents dels que ell usa

- Quina et sembla la principal causa que permet abaratir els preus de venda?

- I les dues conseqüències principals del treball en cadena?

4.- Finançem la "prosperitat" : la Borsa

Què n'eren de feliços els anys 20 per a tants i tants americans ... Semblava que, tot els hi anava bé. Especialment bé en els negocis de la Borsa , ón tot americà hi invertia des de els seus petits estalvis fins xifres milionàries. Amb raó el president Hoover podia dir : " el negoci del poble americà són els negocis"

doc 16

A la Borsa de Nova York totes les compres i vendes d'accions s'havien feien al comptat; aixó feia que, els brokers (agents de canvi i borsa) sovint demanessin préstecs al Banc per tal de què el seu client podés comprar noves accions; i sovint també, els Bancs acceptaven que el préstec i els interessos els hi fossin retornats no necessàriament en diners sinó en paquets d'accions que el seu client tenia en diferents empreses

doc 17

Molt aviat, un negoci molt més atractiu que el teatral va atraure la meua atenció i la de tot el país. Era un assumpte del mercat de valors. El vaig conèixer cap el 1926. Fou agradable per a mi describir (...) que tot el que comprava augmentava de valor. No teniem assessor financer: qui el necessitava? Podies tancar els ulls , recolçar el dit a qualsevol punt de l'enorme taula mural, i l'acció que acabaves de comprar començava immediatament a pujar(...) Semblava absurd vendre una acció a 30 quan se sabia que al cap d'un any hauria duplicat o triplicat el seu valor.

El meu sou era d'uns dos mil, però aixó era calderilla en comparació amb el què guanyava teòricament a Wall Street. (...)8..)(...)

El dimecres a la tarde en Chico va trobar a Brodway un habitual de Wall Street, qui li digné:

" Chico, ara vinc de Wall Street i allí no es parla d'altra cosa que del coure d'Anaconda. L'acció es ven

a 138 dòlars i es rumoreja que s'arribarà fins els 500. Compra-les abans de què sigui tard. No sé de molt bona tinta (...)

El mercat seguia pujant i pujant. Quan erem de gira Max Gordon - el productor teatral - ens trucava cada dia des de Nova Yorck per a informar-me només de la cotització del mercat i de les seves prediccions. (...) Sempre " amunt, amun, amunt". Pius llavors jo no m'havia imaginat que es podia ser ric sense treballar.

El més sorprenent del mercat , el 1929 , era que ningú venia ni una sola acció. La gent comprava sense parar. Un dia, tímidament vaig parlar al meu agent a Great Neck sobre aquest fenomen especulatiu(..) Per damunt del meu cap mirà

una nova víctima que acabava d'entrar al seu despatx i digué

" Senyor Marx vosté té molt a aprendre del mercat de valors. El que vosté no sap d'accions serviria per a omplir un llibre"

MARX G., Groucho i jo

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Groucho Marx
- Defineix en què consisteix especular en Borsa

- Quina era la manera característica com s'especulava en la Borsa de Nova York?

- A més de retornar els préstec al Banc i els seus interessos, molts americans , què més havien de pagar mensualment ?

5.- Alts nivells d'escolarització

Solament les high schools - centres de secundària- tenien més de 4.000.000 d'alumnes l'any 1933 mentre que el 1920 només en comptaven uns 2 milions. També l'increment de les despeses estatals a l'ensenyament i el nombre creixent de matriculats a les Universitats confirmen aquesta tendència al alça.

- En grups de dos intenteu respondre aquesta qüestió : Et sembla que aquestes dades guarden alguna relació amb la cristal·lí - tzació d'una societat de consum amb les característiques que estem estudiant ? Raona la teva resposta

6.- Puritanisme moral

Semblava que aquella societat vivia en el millor dels mons possibles. Enmig d'un progrés econòmic creixent, amb mitjans tècnics cada cop més desenvolupats per reduir el dolor , amb un lleure cada vegada més plé de possibilitats - els anys 20 son les del charleston i els balls de saló , els anys del pic-nic i del week-end, sovint a una segona residència que molts americans es procuraren... alguns valors personals o familiars començaven a trontollar sense que gairebé ningú se'n adones: així, mentre el nombre de divorcis anava augmentant , el control de natalitat es feia cada cop mes riguros: l' ideal de família americana dels anys 20 era ja la de dos , rarament tres fills, amb confort i vacances assegurats per a tots.

Aquella societat només en tenia la capa externa de moral ; dins seu amagava grans contrastos entre els menys afavorits pel progrés i el confort , com aviat s' evidenciarà a arrán del crac. Una de les manifestacions, potser la més coneguda, d'aquesta moral puritana, externa, serà la Llei seca, que prohibirà la venda d'alcohol en bars i llocs públics. Mesura purament epidèrmica i que donarà lloc a un dels més importants negocis de contraband i a l'aprició de bandes de gangsters que - enriquint-se amb negocis fraudulents-, converteixen algunes ciutats americanes en una autèntica jungla

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes una breu biografia de Al Capone

doc 18

2.- EL CRAC

2.1.- Què va passar ?

Repentint, el dijous dia 24 d' Octubre del 29, a Wall Street la Borsa de New York , es posen a la venda milions d'accions que no troben comprador; i començen a baixar les cotitzacions. El mateix dijous, la premsa anuncia el suïcidi de diversos grans empresaris que no han sabut fer front a la ruïna repentina.

doc 19 Index de les cotitzacions de valors 1925-1932

1925.....	92 punts
1926.....	102 "
1927.....	120 "
1928.....	158 "
1929.....	198 "
1930.....	171 "
1931.....	92 "
1932.....	53 "

Què havia passat per a produir-se tal fallida ? abans d'analitzar les autèntiques causes de fons, anem a veure quins foren els detonants immediats del desastre.

1.- Des de feia cert temps, molts petits i mitjans empresaris advertien signes de descens en les vendes; sembla que el mercat americà estava saturat i, poc a poc, augmentant els stocks de mercaderia. Aixó havia provocat ja alguna fallida i l'aparició del fantasma de l'atur en alguns negocis

2.- A Anglaterra, el consorci Natty, fabricant de Londres, havia fet fallida ; molts capitals britànics, fins aleshores invertits als EUA varen repatriar-se provocant així un descens de la massa monetària als EUA ; molts d'aquest diners ara repatriats estaven invertits en Borsa.

3.- Pocs dies abans del crac , els bancs americans havien augmentat el tipus d'interés. Aixó provocà que els brokers no poguessin demanar diners a préstec a la banca amb la mateixa facilitat que fins llavors; i, en trobar-se sense diners els borkers o no podien fer noves compres d'accions en Borsa o no pogueren obtenir diner líquid per a seguir injectant-lo en determinades empreses que fins ara encara havien mantingut una cotització alta en la Borsa.

4.- Des de feia ja algú temps l'especulació de terrenys a les platges - Florida, etc...- havia començat a descendre; ja no hi havia més sòl urbanitzable... i els compradors d'última hora no varen poder vendre .

doc 20

"L' any 1921, Jones tenia 2.000 dòlars estalviats. No sabent que fer amb ells, va comprar accions de la RCA i de la Godyear entre dos i cinc dòlars l'acció. El 1924 es felicitava pel seu enginy: les seves accions havien pujat i ja valien 10.000 dòlars. Havia multiplicat per cinc el seu capital. Animat, decidí no vendre i adquirir-ne un altre paquet. No tenia diners però, dipositant les seves accions com a garantia, fàcilment va poder obtenir un crèdit de 6.000 dòlars i així va tornar a comprar accions a la Borsa. El 1927 els seus títols valien 36.000 dòlars. Plè de confiança en el futur va decidir no vendre res més que alló que era indispensable per a pagar els interessos dels préstecs. A més va decidir comprar-se un cotxe i una bona casa amb una hipoteca. I segueix fent inversins en Borsa, sempre a crèdit naturalment. Va a totes les ampliacions que se li ofereixen. El 1928 ja posseix un capital de 136.000 dòlars, però com que donen pocs beneficis ha de destinar part dels seu sou a pagar els deutes que ha contret. A començaments del 1929 ja posseïx 285.000 dòlars però necessita diners de forma urgent : les lletres del cotxe, els terminis de la hipoteca, els interessos dels préstecs bancaris... Decideix vendre accions ;però... tots els Jones del país han de vendre també. En un mes les accions de Jones només valen 39.000 dòlars. (...) Ha de revendre el cotxe, n'alvendre la casa i, a finals del 29, perd la feina :l'empresa on treballa ha fet fallida.

El País , dissabte 15 d'Abril de 1983

- Analitza les tres causes del crac segons aquest article de premsa

doc 21

Cal tenir present que a la Borsa de Nova York totes les operacions es feien al comptat; és a dir, els brokers havien de depositar els diners per a la compra d'accions; però quan el client no tenia liquidesa suficient, els Bancs que li prestaven els diners per a comprar noves accions, sovint acceptaven els paquets d'accions del comprador com a garantia del préstec.

Reelaborat a partir de PHILIP A., *Historia de los hechos económicos y sociales* Madrid 1967

- que afegeix aquesta nota a les causes anteriors? Relaciona cadascuna d'elles amb els apartats corresponents que hem treballat en les pàgines anteriors.

3.- Les conseqüències

3.1.- la gran depressió

El més espectacular en el crac del 29 fou, però, que durant tres anys consecutius la Borsa americana continuà baixant sense parar, com si mai hagués de tocar fons. I darrera el crac borsàri s'arrastraren tots els demés sectors de l'economia americana.

doc 22

"La ruïna s'esten sobre l'estat - Califòrnia, 1930-, la dolça flaire és un gran dolor de la terra. Els homes que poden empeltar els arbres i fer fèrtils les llavors i els fruits grossos no poden trobar la manera de fer que els famolencs mengin el que han produït. Els homes, que han creat noves fruites en el món, no han creat fins ara un sistema que permeti menjar-se-les. I el fracàs pesa sobre l'estat com una pena molt gran. El treball a les arrels i a les vinyes, als arbres, ha de ser destruït per mantenir el preu, i això és el més amarg, el més dolorós de tot. Carretades de taronges llençades a les escombraries(...) I l'olor de podrit omple el país. En els vaixells es crema café com a combustible. Es crema blat de mro per a obtenir carbó; són llençades les patates als rius i es posa guàrdes a les rives perquè la gent famolenta no se les emporti. Són esquarterats els porcs i enterrats, i la putrefacció penetra molt a fons de terra. Aquest és un crim que no té nom(..)(...)(...) I als ulls de la gent hi ha una expressió de fracàs, i als ulls dels famolencs hi ha una ira que va creixent. A les seves ànimes es van desenvolpan els raïms de la ira i van creixent, i un dia vindrà la verema

STEINBECK J., *Els raïms de la ira*

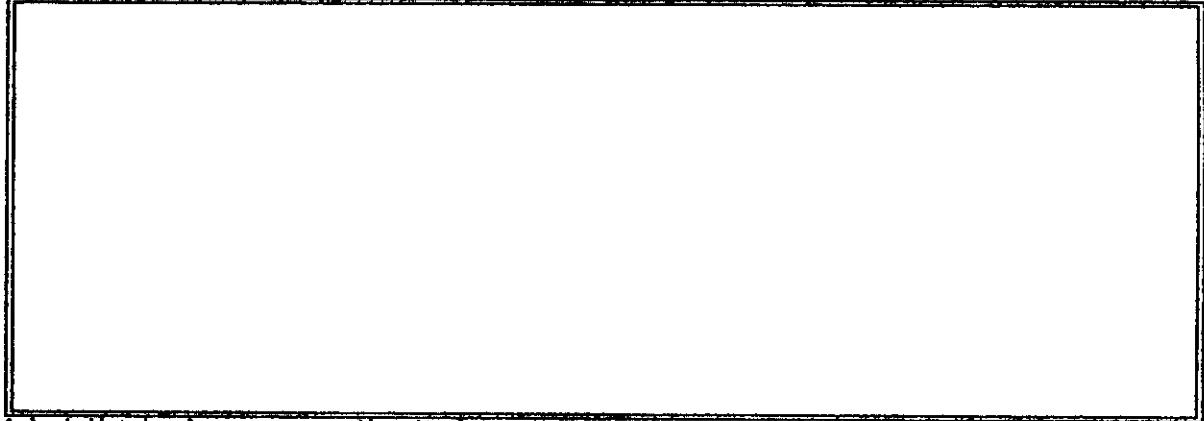
- Quin sector és l'afectat pel crac segons aquest text?

doc 23

"Massa grangers nord-americans s'han convertit en homes de negocis. De 1850 a 1920 les excepcionals circumstàncies les han falsejat les condicions econòmiques (...) les immenses necessitats d'Europa durant la guerra de 1914 han proporcionat al granger del mitjà Oest la il·lusió que era suficient produir molt per vendre molt i enriquir-se de pressa. Aquí s'origina la tendència constant a incrementar beneficis comprant maquinària agrícola, noves terres, i, si no se'n tenen els diners, s'obtenien a crèdit "

PALMER R i COLTON, *Historia contemporànea*

- En les pàgines anteriors hem treballat alguns aspectes que expliquen que també els pagesos s'aruessin amb le crac borsari. Identifica-les i afegeix noves causes : les que has resumit en aquests documents

A la indústria el panorama canvià radicalment. Les cues d'aturats a l'espera d'un plat de sopa en algun establiment benèfic, captaires escorcollant muntanyes de basura per a buscar d'un tros de cartó que els permeti improvisar una cabana comencen a ser freqüents.

- Descriu i identifica el que veus en aquests documents

doc 24

cabana de pobres
The era p. 9

doc 25

doc 26

Suburbis anomenats "Roover villes", el nom del president americà al qual li esclatà la crisi

- En grups de dos : busquen un titular de premsa per un article sobre el crac que s'inspiri alguna d' aquestes fotografies. Després, tot i comparant les dades que heu recollit fins aquí, feu un article d'unes vint línies on es descrigui el què ha passat, els elements que han canviat entre la imatge idil·lica de la font 9 i les fonts 20 a 22 i l'impacte que pot produir-se en aquella societat si no se surt del crac ben aviat.

Titol :

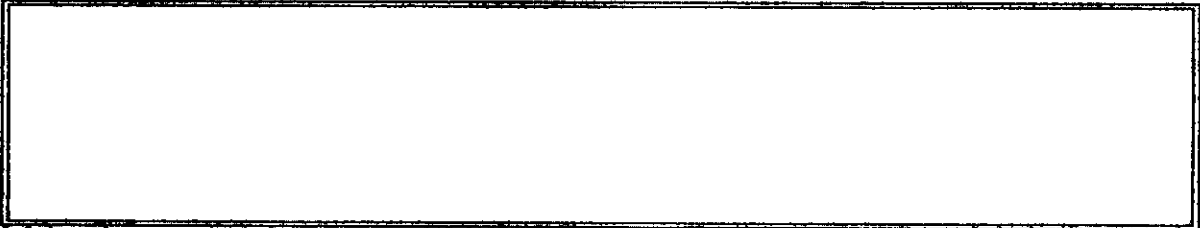
3.2.- L'extensió de la crisi a Europa

doc 27 Xifres d'obriers aturats el 1933

en milions

- Extreu al menys una conclusió d'aquest gràfic

- quin d' aquests països europeus mostra una evolució més similar a la'americana?
- A què et sembla es degut aquest paral·lelisme?

3.2.1.- Alemanya

doc 29 Índex de la producció manufacturada

3.2.2.- Gran Bretanya

doc 30 Evolució de l'atur a Gran Bretanya entre el 1900 i el 1930. Xifres en mil.lers

- Comenta aquest gràfic

doc 31

" La política monetaria dels anys 20 encara agrava més les dificultats de les indústries d'exportació, ja que el 1925 la libra s'havia revaluat un 30 % en relació a les demés monedes europees, i els preus britànics eren massa cars per a ser competitius. Els empresaris britànics es varen replegar encara més en el mercat interior. L'atur esdevingué un fonòmen endèmic; el país no comptà amb menys de 500.000 aturats, xifra que es multiplicarà després del 29.

La sortida dels efectes del crac es trobarà, en part, en la producció d'indústries noves : electrodomèstics, automòbils... només al final s'anirà a una devaluació de la libra.

- Analitza les repercussions del crac del 29 a Anglaterra i les mesures per a sortir-se de la crisi

3.2.3.- França

doc 32

" Des del 1931 l'Estat aconseguí ajudar alguns grans bancs però els petits i provincials varen fer fallida fàcilment. Els preu agraris varen caure, amb la qualcosa els agricultors francesos disminuïren la possibilitat de comprar bens industrials; aixó unit a les dificultats d'exportació provocà el tancament - i el consegüent atur - de moltes empreses. De retruc, la crisi econòmica va posar de manifest una profunda crisi política : començaren a brollar grups ultradretans o lligues com la Croix de feu. Les esquerres s'uniren i radicalitzaren el seu missatge, amb el Front Popular. Quan a les eleccions es va enunciar la victòria del socialista Leon Blum, un regitzell de vagues va estendre's per tot el país. Mesures com la reducció de jornada a les 8 hores, vacances pagades i una nova devaluació del franc ajudaren a recuperar la malmesa economia francesa

- Analitza les repercussions del crac del 29 a França , les mesures per a sortir-se'n i compara-les amb les britàniques.

4.- ROOSEVELT I EL NEW DEAL

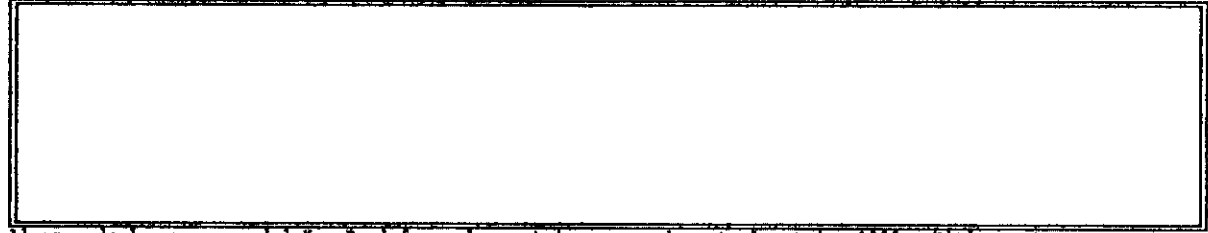
El president Roosevelt arriba a la presidència dels Estats Units amb les eleccions del 1933. El país es debatia encara en una crisi insuperable des de feia mes de tres anys. Roosevelt havia de demostrar que ell podia trobar una solució adequada sense recórrer a la violència o a la dictadura. En presentar el seu programa conegut com New Deal, Roosevelt s' esforçà en indicar que les mesures que ell proposava portarien al país a una evolució , no una revolució.

doc 33

dossier doc 24

doc 34

Aquest dibuix , aparegué a la premsa americana. L' arbre que surt al cartell 4 conté en les seves branques les inicials amb que foren conegudes moltes de les iniciatives i mesures que Roosevelt dugué a terme . Descriu el que es representa i dedueix si l' autor és partidari de les tesis de Roosevelt o n' és contrari .

Algunes de les mesures del New Deal foren les mateixes que, durant el mateix 1933, Hitler estava emprant per a treure Alemanya de la profunda crisi que travessava. Hitler, però, fou un dictador i moltes de les mesures que usà es poden qualificar de totalitàries. Roosevelt, en canvi, esdevingué un garant i un campió de la democràcia americana: aconseguí sortir de la crisi sense gairebé socavar les principals llibertats.

doc 35

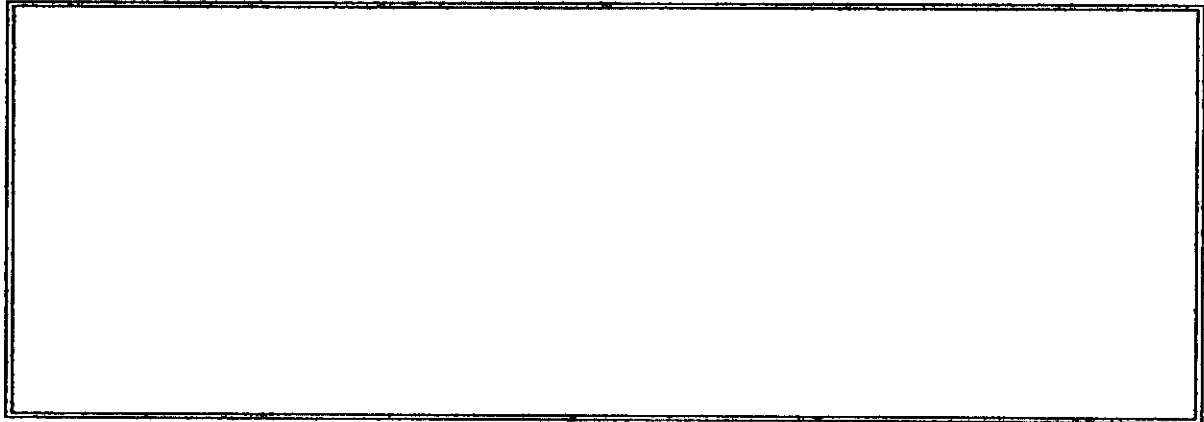
multitudinaria de Hitler

"Hitler no és un home, és un megàfon. Té un poder sorprenent fent sorolls patriòtics i escridassant amb total sinceritat contra el Parlament i els jueus. És dramàtic, violent, superficial". L'observador, Setembre, 1930

doc 36

Dibuix que mostra Roosevelt fent una de les seves transmissions radiofòniques a tot el país.
- Tant Hitler com Roosevelt van emprar la ràdio i els micròfons per a guanyar el país per a la seva causa.
Quina diferència hi veus entre el que fan l' un i l' altre ?

Quan Hitler va esdevenir Canciller, va prometre treball per a tots
doc 37

Roosevelt també va crear camps de treball per a joves
doc 38

" Els dèbils no han d'anar-hi per a res .Els joves que jo formaré, aterraràn el món sencer que s' ha atipat de veure aturats . Els vull violents, arrogants, sense por de res, cruels, capaços de sofrir qualsevol dolor; dins d' ells no hi ha de quedar res que sigui suau ni confós. Les seves mirades han de ser com les dels animals de presa .

- A qui és atribuïble aquest text ? Raona la teva resposta
- Compara la font i la : quina impressió et donen cada una d' elles ?
- Hitler no volia només donar feina. També volia canviar les persones, les mentalitats : amb quina finalitat? Quin medís t' imagines es poden usar per a manipular la personalitat d' un jove Enumera'n al menys cinc

1.-

2.-

3.-

4.-

5.-

Cap els anys 30, Hitler va emprar mes de 120.000 homes en la construcció d' autopistes per tota Alemanya. Hitler va prohibir i perseguir tot tipus de sindicat. També Roosevelt va fomentar les obres publiques - preses i centrals hidràuliques, carreteres, etc... Però els obrers americans prenen part en les decisions de l' administració en tot alló que afectés la seva feina. Des del 1935, amb la llei Wagner, es van autoritzar els sindicats : als Estats Units , entre el 1933 i el 1939 els obreres afiliats van passar de ser 3 milions a 9 milions.

doc 39

Treballadors alemanys, abans aturats, construeixen una autopista
doc 40

Oficina del camps de treball establerts per l'Administració de Roosevelt per a la construcció de carreteres locals.

- A partir del text que has llegit quines et semblen les principals diferències entre el que es mostren a un document i a l' altre ?

Quan Hitler va arribar al poder , va fer dimitir tots els magistrats i jutjes que no fossin nazis ; i quan els nazis incendiaren el Parlament - Reichstag- varen aconseguir que la premsa inculpés d' aquest fet als comunistes ; així, de cara a l' opinió pública , els nazis tenien encara més motius per a perseguir-los . Ja des del poder Hitler va crear un Tribunal Popular per a judicar els delinqüents polítics: és a dir tothom que no fos nazi o simpatitzant.

L' any 1937, Roosevelt va intentar reformar el Tribunal Constitucional. Aquest tribunal tenia el poder de declarar il.legal qualsevol llei que no s' ajustés a la Constitució americana. Algunes lleis per a les reformes de Roosevelt ja havien estat refusades pel Tribunal Constitucional. Llavors, Roosevelt va decidir canviar els membres i omplir el tribunal de persones que li fossin adictes. Però, al final, el Congrés dels Estats Units no va aprovar el Decret de Reforma del Tribunal Constitucional , dient : " Recomanem que es rebutji aquest decret per considerar-lo inútil i altament perillós ja que abandona el principi constitucional". (Informe del Comitè del Congrés, 14 de juny de 1937)

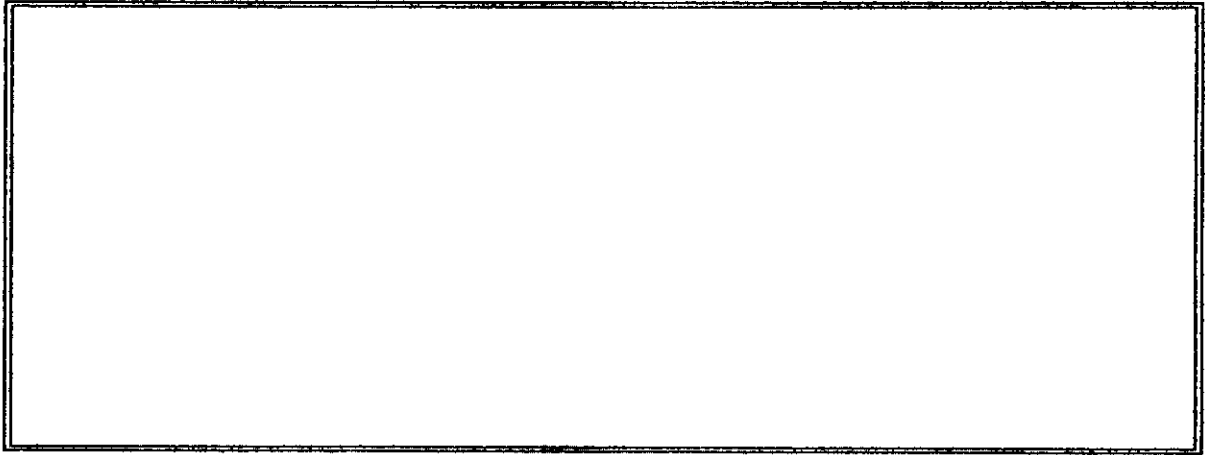
- Quina és la principal diferència entre una mesura i l'altra?

doc 41

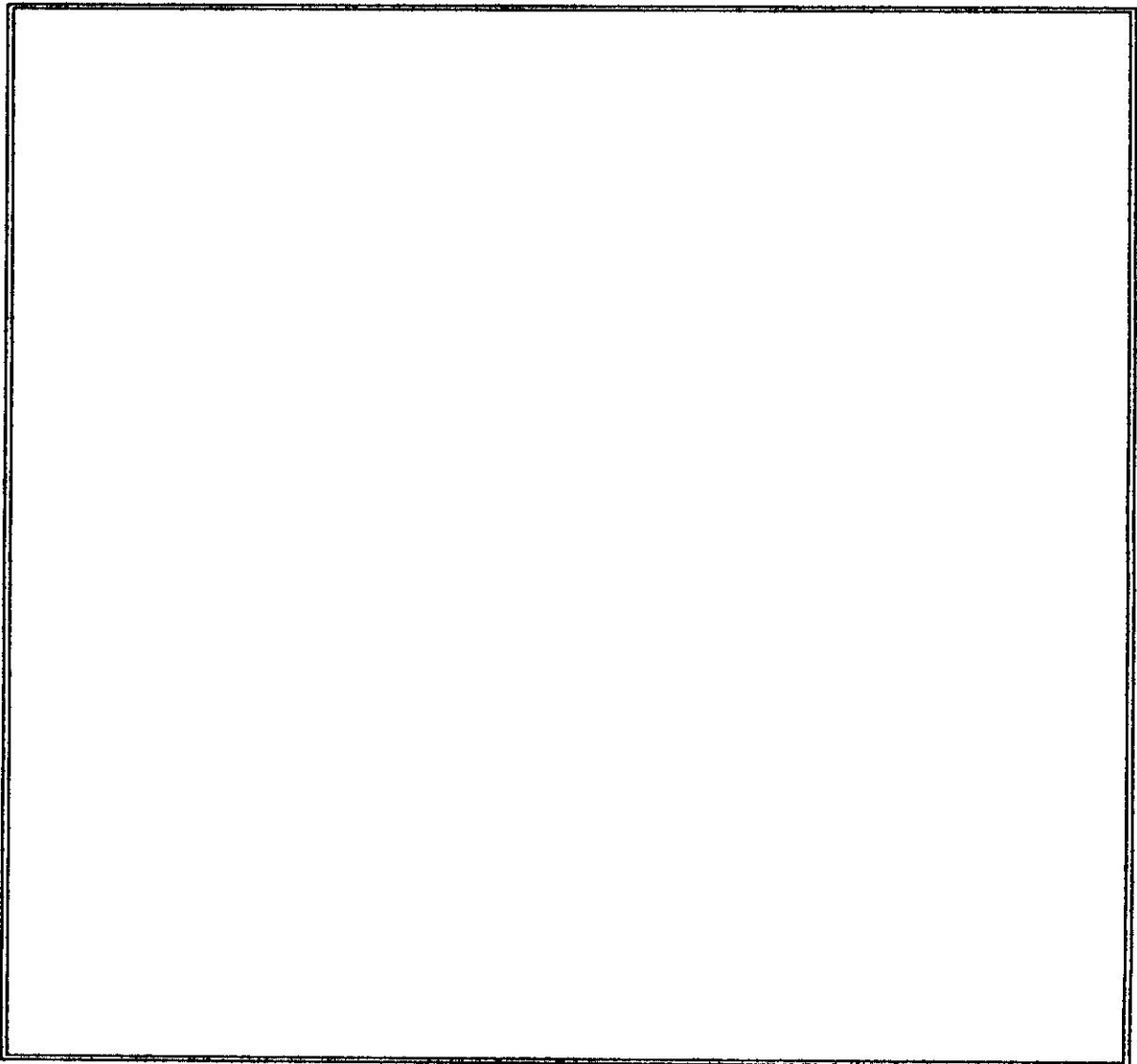
Incendi del
Reichstag , 19

Aquest gravat aparegut a la premsa del Estats Units, representa Roosevelt i el Tribunal Constitucional (a la font anomenat Supreme Court
doc 42

- Descriu el que hi veus i explica el seu significat
- Et sembla que l' autor es partidari o contrari al New Deal?
Justifica la teva resposta.

Hitler fou més eficaç que Roosevelt a l' hora de reduir l' atur.
En grups de dos , contesteu aquesta qüestió : Vol dir aixó que la seva politica fou millor ? Raoneu la resposta.

El NEW DEAL - nova oportunitat, nou repartiment-, consistí bàsicament en fer intervenir l'estat en els afers econòmics del país : s'havia de limitar riscos i d'evitar situacions d'injustícia envers l'obrer. Des d'ara cada estat americà controlaria la banca; l'estat serà un inversor més, i - sota el seu impuls- s'endegarà tota una sèrie de reformes a l'agricultura i a la indústria.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia i de la informació que has rebut en aquest apartat fes una breu redacció sobre quines foren les principals mesures del New Deal en les finances ,l'agricultura i en la indústria.

finances:

agricultura

indústria

El New Deal no va solucionar tots els problemes. El 1939 els EUA encara no havien assolit els nivells de renda per càpita d'abans del crac i continuava havent-hi un 16 % d'atur. Fou però, un gran pas endavant en la sortida de la crisi, que acabarà, definitivament, amb el rearmament que impulsarà l'entrada dels EEUU en la II Guerra mundial.

- Pes una valoració dels resultats del New Deal, indicant en quins sectors econòmics es va avançar més
doc 43

5.- Les causes del crac segons Galbraith

Per que tota l' economia d' un país trontolli ha d' haver-hi diversos aspectes mal enfocats ,tant en el camp financer - que es ón va començar el crac - com en els altres camps de la producció.

Ha estat K. S Galbraith l'economista que ha estudiat amb més

deteniment el que va passar l' any 29 . Del sistema i funcionament de l' economia americana abans del crac, Galbraith n' extreu cinc aspectes que son una anàlisi complerta dels punts negres anagats rera aquell capitalisme salvatge que els Estats Units practicava abans del crac.

doc 44 cass

- Ara escoltaràs una síntesi del pensament de Galbraith sobre els aspectes errònis de l' economia americana . Has de pendre' n nota i fer-ne un breu resum en aquestes caselles.

1
2
3
4
5

- Relaciona cada una d' aquestes idees-matriu amb els diferents aspectes de la vida econòmica americana que s'han treballat en les fonts anteriors.

Més endavant serà Keynes, professor d' economia a Cambridge, qui , a partir de les anàlisis fetes sobre el perquè del crac , assenyalarà la direcció a seguir en endavant : l' estat ha d' intervenir en la vida econòmica del país per tal d' assegurar uns mínims sòlids en les condicions de treball i salari dels obrers i un mínims prudents en les inversions i enn el recurs al préstec dels bancs. Des de que es fa així , es més difícil que un país occidental pugui tornar a travessar una situació com la que el món va patir des del 29. Pero en aquell moment, sortir de la crisi no era fàcil i el president Roosevelt , guanyador de les eleccions immediates al crac , va haver de fer-ho amb l' oposició frontal d' importants institucions americanes.

6.- Temps moderns

doc 45 GUIO PER AL FILM Temps moderns de CH. Chaplin
durada : 60 min.

1.- En quin país transcorre l'acció

--

2.- En la fàbrica ón treballa el personatge s'hi treballa d'acord un determinat mètode d'organització del treball: com s'anomena ?

--

3.- Quina et sembla la principal avantatge i la principal desavantatge d'aquest mètode ?

4.- Quins eren els objectius dels inventors de la màquina d'alimentar obrers ?

5.- Per un patró com aquell, que era el més important?

6.- Què es critica en un film com aquest ?

7.- Com, amb quins instruments fílmics es critica ? Assenayla'n al menys tres

1.-

2.-

3.-

8.- Quins personatges són "a l'altra cara de la moneda" del progrés?

9.- Què és el que més t'impresiona d'ells ?

10.- Escull una d'aquestes tres sentències i fes una redacció de 20 línies sobre ella,

- 1: L'obrer esclau de la màquina
- 2: els drets dels treballadors
- 3: Què és el progrés ?

6.- La gran depressió

doc 46.- GUIO per al VIDEO : La gran depressió

Produeix : SCP

Durada : 20 minuts

1.- Anota el nom del president dels Estats Units a qui li esclatà el crac a les mans i dels dos militars que reprimiren les primeres manifestacions.

2.- Enumera al menys cinc símptomes de la "prosperitat" que apareixien al llarg de tot el guió del vídeo. Amb quina paraula sinònima definiries la "prosperitat"?

3.- Enumera les bases industrials de la "prosperitat" americana

4.- Recull tres frases textuais - atribuïdes a un obrer, al president Hoover i a un anònim - que reflecteixen bé la mentalitat capitalista

5.- Quines són les noves indústries de la "prosperitat" i a quines velles posen en perill.

6.- Enumera les poques mesures del govern Hoover en l'economia del país.

7.- Quins són els dos sectors socials que no es beneficiaren de la "prosperitat" i per què, segons el guionista del vídeo.

8.- Per ón esclatà el crac ?

TEMA 7.- LA GUERRA FREDA

PROCEDIMENTS 1.- Obtenir i elaborar informació

- 1.- Adquisició i ús de vocabulari històric
doc 2,5,8,1,0,14,17,21,33,34,42,43,44,45,56,70,
71,72,85
- 2.- Tècniques de resum i anàlisi
doc 5,17,18,19,21,22,23,30,32,36,38,39,40,
62,64,65,74,75,83,84,85 50,54,55,56,59 a
- 3.- Lectura d'informació des de l'evidència:
doc, 1,4,15,16,20,24,26,28,29, 35,37,41,47,49,63,77,80
- 4.- Crítica de fonts : doc 9,27,48,50 a 57, 73,80
- 5.- Comparació de dues fonts :doc 3,, 17-18, 21, 22-
23, 51-52
- 6.- Treure informació o realitzar de quadres, mapes
etc...: doc 11,12,13,22,25,81,82
sinòptics, conceptuals
- 7.- Per consultes i extreure resums de fonts no
cassette) doc doc 9,53,58 convencionals :(video,

2.- Treball del temps

- 1.- Identificació de canvi-permanència : doc 9
- Exercicis d'empatia: doc 29,31,77

3.- Treball de l'espai

- 1.- Llegir mapes històrics : doc 74,78
- 2.- Omplir mapes buits : doc 6,76

POSTERS

- 1.- Mapa : l' Europa que sorgí de Yalta
- 2.- Foto típica dels tres mandatariis de Yalta
- 3.- Foto de Reagan- Gorbachev

CARDS :

- 1.- Foto de Kennedy
- 2.- foto de Krushev
- 3.- El mur de Berlín abans i després del 89
- 4.- Retrats de Vaclav Havel, Lech Walesa, Ion Iliescu,

Mariscal Tito,Josef Antall,

matrimoni Ceausescu

VALORS :

- convivència, tolerància, respecte
- esperit crític
- interès en acabar la feina ben feta

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

1.- Introducció

- 1.1.- Yalta
- 1.2.- Potsdam
- 1.3.- El judici de Nuremberg

2.- La guerra freda

- 2.1.- Moltes paraules i bones intencions
- 2.2.- Reunions , més reunions i propaganda
- 2.3.- La doctrina Truman ,1947
- 2.4.- El Plan Marshall ,1947
- 2.5.- El bloqueig de Berlín 1948-49
- 2.6.- L' Otan ,1949
- 2.7.- Hongria, 1956
- 2.8.- El canal de Suez, 1956
- 2.9.- Cuba, 1962
- 2.10.-Efectes sobre Europa de la tensió Est-Oest
- 2.11.- La primavera de Praga

3.- La guerra freda a l' Asia

- 3.1.- Corea, 1950-53
- 3.2.- VietNam

4.- El triple final de la guerra freda

1.-Introducció

1.1.- Yalta

A l' Abril del 45 els aliats entraven a Roma i a Berlín. La guerra amb Japó es va acabar el 15 d' Agost del 1945. Doncs bé : ja al mes de Febrer del mateix 45, quan la derrota alemanya era un fet, els tres països aliats que havien dut el pes de la guerra es reuniren a Yalta.

doc 1

foto de Yalta oficial

Els "tres grans " a la fotografia oficial de la conferència de Yalta.

- Identifica en aquesta foto oficial ; Churchill , Roosevelt i Stalin i el país que cada un d' ells representa.

doc 2

" Potser penseu que, pel fet de ser aliats dels anglesos , hem oblidat qui són ells i qui és Churchill. Churchill és un tipo que , si no el veus, et pendrà l' últim kopec de la butraca. I Roosevelt ? Roosevelt no és així: només para la mà per a monedes grosses"

Opinió de Stalin respecte els seus aliats.

Enmig d' aquesta mutua desconfiança ... per a què es varen reunir els aliats a Yalta el febrer del 45 ?

Primer : per a decretar que Alemanya i la ciutat de Berlín quedarien quadripartites : La URSS , els Estats Units, Gran Bretanya i França n'ocuparien i controlarien la part corresponent. A més Alemanya havia de pagar 20 milions de dòlars en concepte de reparacions per les despeses de la guerra, la meitat dels quals aniria a la URSS, país que , en víctimes mortals, havia estat el més agreujat .

doc 3

" tots els alemanys han d' enportar-se a casa la convicció de què tota la nació ha estat compromesa en una conspiració contra l' honestitat de la civilització moderna"
Roosevelt, 1944

- Compara amb els articles 231,232 i 233 del tractat de Versalles (tema 1) aquesta opinió de Roosevelt i dedueix en què s' hi assembla i en què hi difereix

Segon : Les fronteres de Polònia. Stalin va persuadir els aliats que les fronteres de la URSS havien d' avançar cap a l' Oest , a expenses de Polònia, la qual, en compensació ,adquiria terres alemanyes. Aixó suposava que uns dos milions d' alemanys haurien d' abandonar-les si volien seguir sent i sentir-se alemanys i marxar com a refugiats cap el seu país, una Alemanya desfeta per la guerra .

doc 4 Arribada d' un tran de refugiats de l' Est a Alemanya

The era p. 89

doc 5

(punt de vista americà) " Els soviètics es proposen ocupar tota Europa de l' Est, si poden; Stalin està col.locant en aquests països governants que fan el que ell diu; esperavem eleccions lliures i democràtiques, en aquest països; doncs bé, Stalin ha establert la dictadura d' un partit únic, justament alló en contra del qual ens vam llençar a la guerra. "

- (punt de vista anglés) " Hem desenvainat les espases per a defensar Polònia del brutal atac de Hitler; i ara, no podem admetre cap solució que no deixi Polònia com un estat lliure i independent " "(..) No és agradable mirar cap un futur on vosté i els països que vosté domina, a més dels Partits Comunistes d'altres estats , estàn en un costat diferent del que ocupen les nacions de parla anglesa(..) Es obvi que un enfrontament entre ambdues parts desgarraria el món a troços i que, tots nosaltres, els líders que ho aprofessim, quedariem avergonyits davant la Història " (Churchill)

(Punt de vista soviètic) " Rússia ha estat invadida a través de Polònia el 1914, el 1920 i el 1941. En els últims trenta anys, els nostres enemics alemanys han passat dues vegades pel corredor polonés; ens hem de defensar nosaltres mateixos i assegurar que Polònia pugui tancar la porta d' aquest passadís amb la seva pròpia força. A més , els aliats han establert un govern amic a Grècia. Nosaltres hem de fer el mateix . Ens hem guanyat el dret a fer-ho amb als nostres sofriments i les victòries sobre els nazis"

Fes un breu resum dels arguments principals que invoquen americans i britànics així com dels que usa Stalin, davant al qüestió de les fronteres de Polònia.

arguments occidentals:

1.-

2.-

arguments soviètics :

1.-

2.-

Les fronteres de Polònia es van acordar tal i com Stalin volia.

- Amb l' ajut del mapa de classe, posa el nom als països europeus d' aquest mapa i ubica-hi les ciutats de Stettin i Trieste

Després posa-li un títol i construeix una llegenda

doc 7

Per què Roosevelt i Churchill van deixar fer a Stalin ? Tria d' entre totes aquestes propostes les que et semblin més ajustades i justifica la teva elecció :

1.- Americans i anglesos encara necessitaven de l' exercit roig per a vencer definitivament Alemanya.	
2.- Àmerica encara estava amb guerra contra el Japó i vence'l.	necessitava l' ajut soviètic per a
3.- Roosevelt estava cansat i malalt	
4.- Churchill veia que el problema de les fronteres de interessos anglesos .	Polònia quedava molt lluny dels
5.- Ni a Roosevelt ni a Churchill els interessava un contrari, li tenien por	enfrentament amb Stalin , al i preferien que els deixés tranquils.
6.- Les converses es tenien a Yalta , en territori forçosament a un acord i respectius països .	soviètic; s'havia d' arribar com més aviat millor per a poderse'n anar als
7.- Churchill i Roosevelt pensaven que , si duïen la declararia una nova guerra: i consideraven que els seus països estaven	contrària a Stalin, Rússia els esgotats.

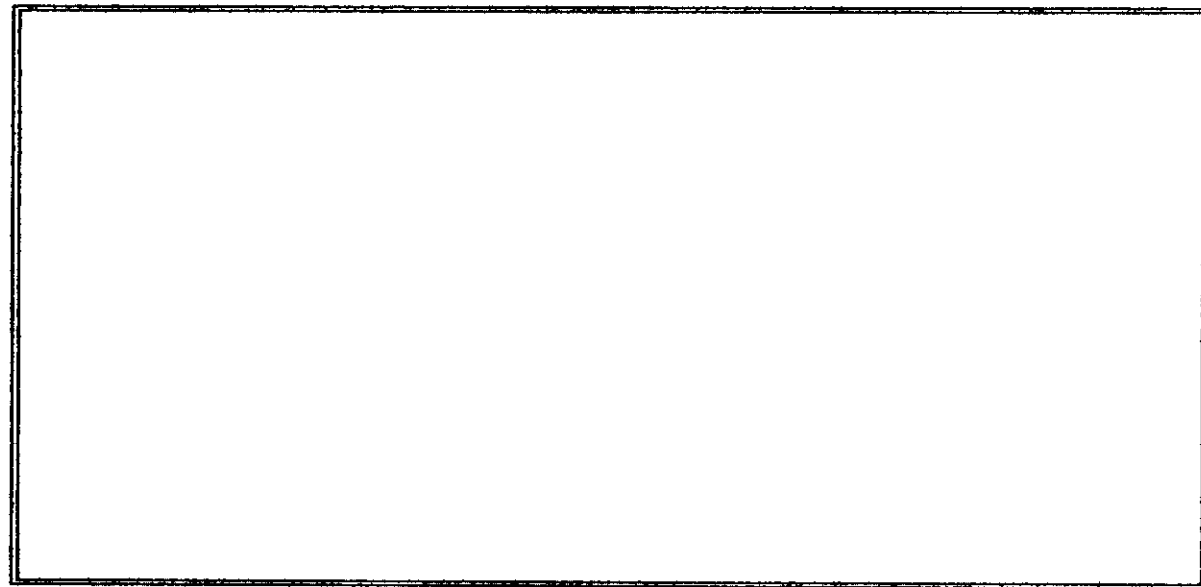
Tercer : Aprovar la formació de la ONU

La SDN creada al final de la I Guerra per a mediar entre països i evitar les guerres havia fracassat. L' ONU havia d' extraure'n experiència i modificar els errors coneguts . I així, el 26 de juny del 1945 a San Francisco, es signava la Carta de les Nacions Unides, anomenada així com un tribut al president Roosevelt que acabava de morir.

ONU

- Es creava una Assemblea general per a tots els països del món que defensessin les llibertats individuals
  - Les grans potències , - USA, URSS, Xina, Gran Bretanya i França -, tindran el dret de veto
  - Les grans potències es reuniran permanentment en el Consell de Seguretat i sancionaran totes les propostes d' actuació de l'Assemblea.
  - El Consell de Seguretat podia imposar sancions als països irrespectuosos amb les seves indicacions
  - El Consell de Seguretat podria enviar un exercit propi si alguna situació especial requeria una intervenció armada
  - L' ONU no pot intervenir en els assumptes interns de cap país, si no es invitada a fer-ho pel propi país en qüestió.
- Quines son encara avui les "grans potències" amb seient permanent al Consell de Seguretat ?
  - Busca en la premsa diària d' aquests últims dies els titulars en que es parli de l' ONU. Que se'n diu i que està fent ?

- Si durant aquests últims dies hi ha algun país actual on els " cascos blaus " de la ONU hi hagin intervingut , busca una fotografia que sigui evidència del fet i posa-la en aquest espai, tot buscant-li un títol adequat . Després, fes una breu valoració personal sobre l'eficàcia d' aquestes actuacions , tot i justificant sempre la teua opinió.

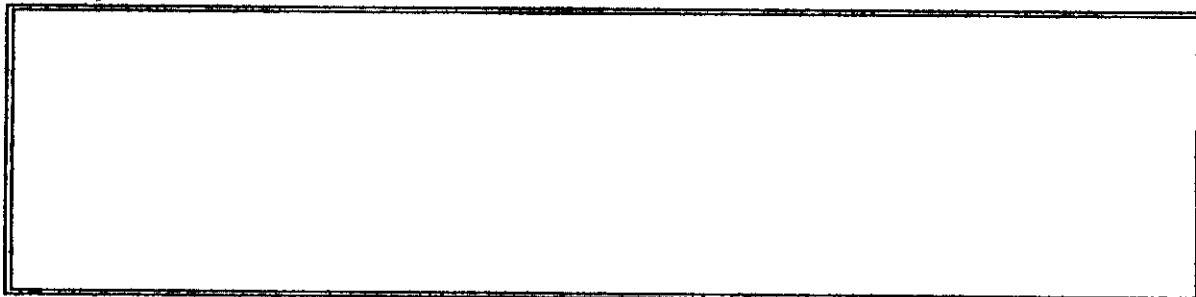

Quart : Acordar les condicions de la retirada dels seus exèrcits sobre països europeus.

doc 8

" Els tres governs ajudaran (els estats d'Europa) sempre que considerin que la situació ho demana:
a) a crear les condicions de pau interior
b) a adoptar les mesures d'urgència per a socórrer els pobles desemparats.
c) Constituir governs provisionals amplament representatius de tots els elements democràtics d'aquestes poblacions , els quals es comprometran, tan aviat com sigui possible, a fer eleccions lliures, realment expressives de la voluntat dels pobles , i
d) a facilitar, en tots els llocs ón calgui, aquestes eleccions."
Ialta, 11 de Febrer 1945

- Busca tots els sinònims o veus similars que trobis a l'expressió : eleccions lliures, elements democràtics governs provisionals

1.2.- Potsdam

Durant els mesos de juliol a Agost del 45 els "encara" aliats es tornaren a reunir. Ara, les coses eren diferents: Roosevelt havia estat substituït per Truman i Churchill per Atlee, ja que ambdós havien perdut les eleccions als seus respectius països. Stalin, a la URSS, era cada vegada més totpoderós i l'ocupació dels països de l'Est d'Europa per l'exèrcit roig era un fet. Després d'haver invitat a Moscou els líders polonesos no comunistes els havia fet arrestar i, des del mes de juny, havia col·locat a Polònia un govern format per comunistes sense eleccions prèvies. Truman estava convençut de

què Stalin faria el mateix en cada país ocupat per l' exèrcit roig i que , per tant, trencaria la promesa de convocar eleccions lliures. A més, se sabia que la URSS estava ajudant amb armes i diners la guerrilla comunista grega que lliutava per a enderrocar la monarquia, sostinguda amb l' ajut d 'Anglaterra .Pero Stalin era hàbil i presentava els fets des d' aquesta perspectiva:

doc 9

(...) " Evidentment, vosté no esta d' acord amb què l' Unió Soviètica tingui dret a posar a Polònia un govern que li sigui amic. Li ho dic clarament: el que vosté vol, és que jo em desentengui dels interessos de la seguretat de la Unió Soviètica; però jo no puc actuar contra els interessos del meu país"

Carta de Stalin a Truman

- Enumera les circumstàncies que han canviat entre les dues Superpotències a Ialta i a Potsdam

A Potsdam pocs acords foren possibles a part el de què els nazis supervivents havien de ser jutjats

1.3.- Els judicis de Nuremberg

Dels diferents judicis que es van celebrar contra els nazis, els de Nuremberg son els mes coneguts ja que aqui eren acusats els 21 caps nazis més destacats : Ribbendrop, Donitz, Göring, Hess...

- Ara veuràs una selecció de la pel.lícula El juicio de Nuremberg.

A partir d' aquestes imatges has de contestar :

- Quines escenes de la pel.lícula penses que podrien reflectir millor el que realment va ser el judici de Nuremberg? Per què ?

- En quins aspectes es nota que la pel.lícula es una producció americana i, per tant, pot presentar alguna realitat distorsionada ?

- què en penses del paper que jugen els advocats de l' acusació i de la defensa ? i dels testimonis ? i del jutje ?

i dels advocats ?

[Empty box]

els testimonis

[Empty box]

- Pel fet de ser una pel·lícula i, a més, americana : resulta interessant com a document històric o perd valor ?
Justifica la teva resposta.

7.2.- LA GUERRA FREDA

L'expressió "guerra freda" s'atribueix al periodista nordamericà, H.B. Swoppe, qui - el 1947 - la va utilitzar en una ressenya del discurs d'un senador americà; malgrat tot, la seva difusió va ser obra de Walter Lippman, columnista del New York Times, que la féu servir com a títol en un recull dels seus articles La guerra freda: Estudi de la política exterior nord-americana. Amb els termes "guerra freda" és vol expressar una situació de tensió permanent entre les dues superpotències guanyadores de la II Guerra Mundial - L'URSS i els EUA-, i entre els blocs que lideraven. Som davant d'un conflicte que ja es perfila durant els mateixos anys de guerra - per exemple en el detonant d'Iràn o Grècia i la mateixa formació del "teló d'acer"- . Pel què fa al seu acabament, tot sembla apuntar que la liquidació de la guerra freda podria datar-se oficialment en el moment en què l'URSS deixa d'existir, el 25 de Desembre del 1991, si bé la premsa actual tendeix a reconèixer Reagan i Gorbachev el mèrit d'haver inaugurat el principi del final.

D'altra banda, com a qualsevol procés històric, es poden reconèixer en la guerra freda diferents etapes : des de lalta fins la crisi dels míssils ens trobem en una etapa "ascendent." del conflicte, mentre que, des del 1953 - amb la mort de Stalin i i la desestalinizació - l'augment de la distensió permet parlar d'una

fase de "coexistència pacífica" o de "pau freda" que pot allargar-se fins la firma dels primers tractats de reducció d'armament, com el de París (19-XI-89) o bé fins el retrobament a Malta entre Busdch i Gorvachev (Desembre del 89). Atenint-nos a un criteri més didàctic que precís, podriem subtitular el període de la guerra freda com aquell que va "De Ialta a Malta".

Van ser Kennan-ambaixador americà a Moscú el 1946- i Jdanov - fundador amb Malenkov de la Kominform - oficina d'intel·ligència soviètica, creada el 1947 -, els que es van convencer abans que la majoria dels seus compatriotes que els temps de cooperació havien acabat. Segons Kennan, els Estats Units "havien de contenir amb fermesa, paciència i vigilància les tendències a l'expansió de l'URSS" i aconsellava resistir amb fermesa els soviètics allí on es presentessin "per a perjudicar els interessos d'un món pacífic inestable". Només aquesta actitud- conclouia-, crearà les condicions per a la desaparició o, com a mínim, la suavització gradual del règim soviètic. Mentre Jdanov, en la conferència d'inauguració de la Kominform, utilitzava els mateixos arguments que Kennan però invertint les termes. El seu discurs considerava el món dividit en dos blocs: un imperialista i antidemocràtic - els Estats Units-, i un altre antiimperialista i democràtic, l'URSS. Ambdues potències s'afanyaven a dissenyar la seva estratègia i les seves línies d'actuació en molts aspectes coincidents.

doc 10

1.- presentar davant l'opinió pública l'adversari com a enemic de la pau. Es la caça de bruixes contra els sospitosos de marxisme als USA i l'època de les purgues de Stalin.

2.- ampliar el cercle de països alineats amb l'OTAN - des del 1949 i el Pacte de Varsòvia des de 1955.

3.- Rearmament sostingut i, sempre que era possible, en augment. L'URSS, el 1952, destinava el 80% de la despesa pública a les forces armades, amb un exèrcit permanent de 4 milions i mig d'homes

4.- Suport als diferents moviments "d'alliberació" de països del tercer món: l'URSS va intervenir activament a Cambòia, Xina, Corea, Cuba, El Salvador, Síria o Irak; les Estats Units a Vietnam, Corea, Egipte, Panamà.. alhora que, especialment l'URSS fomentaven els moviments "pacifistes" arreu d'Occident, tenyint-los sovint d'un fort antiamericanisme.

7.2.1.- Moltes paraules i bones intencions

La guerra havia estat devastadora com mai cap altra a la història de la humanitat.

doc 11 Estimació del nombre de víctimes: morts i ferits

(II WW p. 62)

doc 12 Xifres de l'holocaust jueu

doc 13 Càlcul aproximat de les despeses de guerra

The era p. 90

doc 14

" Més de la meitat dels edificis públics estan totalment destruïts i gairebé tota l' altra meitat ho està parcialment. Només han quedat 300 cases en peu. El dany causat a la ciutat per la destrucció de carrers, línies de tranvia, col·lectors, conductes d' aigua, de gas i electricitat és total. Els ponts que creuen el Rin, destruïts; als carrers s' amuntega la basura i la runa; Colònia és una ciutat fantasma "

Descripció de Colònia feta per K. Adenhauer,

alcalde de la ciutat.

doc 15 ruïnes de Londres

(Past into p. 83)

Descriu el que veus en aquesta fotografia

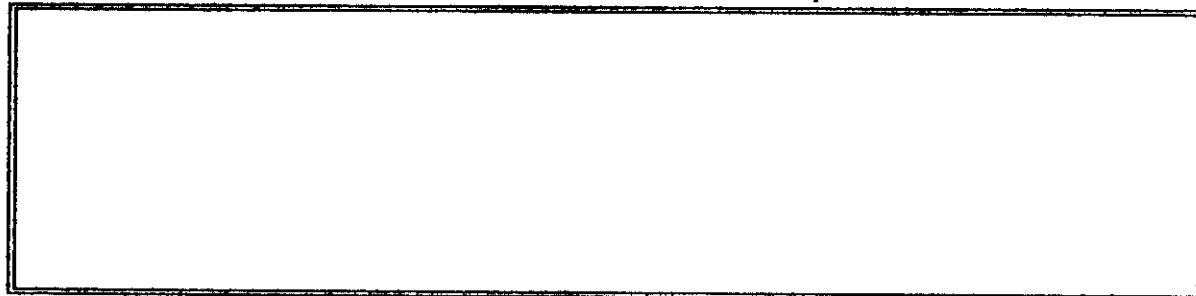

I tot això, per què?...

doc 16

" Nosaltres varem lluitar per ..." Així comença aquest cartell publicitari que resumia en quatre punts la Carta de l' Atlàntic que a l' Agost del 1941 havien redactat Churchill i Roosevelt.

- quines eren les quatre "llibertats" que s' havien defensat amb tanta sang?
- quina ideologia les havia amenaçat abans de la guerra ? I després : per què el comunisme de Stalin es dibuixava com un altra amenaça?

7.2.2.- Reunions i més reunions

- Fixa't en aquest calendari

Agost de 1941	Carta de l' Atlàntic
Febrer del 1945	Conferència de Yalta
Juliol del 1945	Conferència de Potsdam
Agost del 1945	USA llença la bomba atòmica
Agost del 1945	Fi de la II Guerra mundial

Cinc anys després d' haver redactat la Carta de l'Atlàntic, al Març del 1946, en una conferència pronunciada a Fulton (Missisipi) Churchill denunciava que,

doc 17

" Un ombra ha caigut damunt de escenaris que havien estat il.luminats per la victòria aliada. Des de Stettin, al Bàltic, fins Trieste, a l' Adriàtic , ha caigut un teló d' acer per tot el continent. Darrera d' ell s' estenen capitals d' antics estats de l' Europa del Centre i de l' Est (...)
Siguin quines siguin les conclusions que n' estreguem d' aquests fets , aquesta no és l' Europa lliure per la qual varem lluitar. Ni és una Europa que contingui els elements essencials d' una pau permanent (...). Pel que he vist respecte de Rússia, el nostre amic i aliat durant la guerra,estic convençut de què no hi ha res en el que ells ens admirin, ni res per al qual ells tinguin menys respecte que per la feblesa, especialment, la feblesa militar(...)

Des de l' òptica soviètica el "teló d' acer" era una necessitat d' autodefensa "

doc 18

" Els pobles de la Unió Soviètica han guanyat el dret de ser respectats com un dels poders mundials més grans . El gloriós Exèrcit Roig , avançant contra la bèstia feixista ha salvat el món del sanguinolent règim de Hitler. Les victòries alliberadores de l' Exèrcit Roig , dirigit pel geni del seu Comandant, camarada Stalin, han escombrat els invasors fora de la terra de la Unió Soviètica, Polònia, Romania, Bulgària i Finlàndia . No ambicionem el territori de ningú. Només volem avançar cap a la felicitat del nostre país socialista"

War p.91

The era of the second World

doc 19

" Mirant Europa des de Moscó, la Rússia Soviètica s'està expandint , a base de punyalades cap a l' Oest, donant gavinetades a unes nacions a les quals la guerra ha deixat com aliats la misèria i el caos"

Extractes de la premsa estatunidenca , 1947

- En quin altre moment els soviètics havien donat un argument semblant al de la font 18 ?
- Quines d' aquestes tres últimes fonts estan d' acord i quina les contradu ?
- Quina d' aquestes tres fonts et sembla més fiable ? Per qué?

El fet es que la desconfiança era mútua i anava creixent entre els antics aliats. Cap d'ells estava preparat per a començar una nova guerra, però , de fet, estava començant " una guerra de nervis" , una "guerra freda", en la qual la propaganda hi havia un paper important ja que cada una de les dues super potències sorgides a la II guerra necessitava justificar la seva política davant els ciutadans del seus país i convencer l'opinió pública de què el "pervers" era l'altre.

- Observa aquests cartells al.lusius a diferents aspectes de la guerra freda. Has d'esbrinar quin és el missatge què es vol transmetre en cada un d'ells i , si s'escau, el país originari.

doc 20

1.-

2.-

3.-

4.-

cartell 1:

cartell 2:

cartell 3:

cartell 4:

7.2.3.- Un altre pas endavant: la doctrina Truman, 12 de Març de 1947

doc 21

Al Congrés ..."

Els Estats Units han rebut de Grècia una petició d'ajut financer i econòmic urgent. Els informes de l'ambaixador americà a Grècia corroboren la declaració del govern grec segons el qual la nostra ajuda és imperativa si Grècia ha de sobreviure com una nació lliure(...)

Avui, Grècia es troba sense possibilitat d'importar bens elementals per a la seva supervivència. Sota aquestes circumstàncies, el poble grec no pot fer cap progrés per a solventar els seus problemes de reconstrucció. (...) A més la seva existència està greument amenaçada per les activitats terroristes d'uns mil.lers d' homes armats, dirigits per comunistes que repton l' autoritat del govern en diversos punts de la frontera Nord (...)

També el futur de Turquia com a país independent és important per als pobles del món que defensen i estimen la llibertat.(...) Les circumstàncies de Turquia són molt diferents de les de Grècia (...) però Turquia també necessita el nostre suport. Som l' únic país capaç de proporcionar-l' hi.

Un dels primers objectius de la política exterior nordamericana es la creació de condicions en les quals nosaltres i d' altres nacions siguem capaços de treballar i viure lliures de qualsevol forma de coerció(...) Per a assegurar el pacífic desenvolupament de les nacions, els Estats Units han agafat una part directiva en l' ONU. L' ONU s' ha dissenyat per a fer possible una llibertat duradera entre els seus membres. I, a nosaltres, no ens serà possible mantenir els nostres objectius, a menys que ajudem als pobles lliures a mantenir lliures les seves institucions i la seva integritat nacional contra qualsevol moviment agressiu que busqui imposar-los- hi règims totalitaris. Això no és res més que el reconeixement de què els règims totalitaris, imposats a pobles lliures mitjançant agressions directes o indirectes, socaven els fonaments de la pau internacional, i, per tant, la seguretat dels mateixos Estats Units."

- Fes un breu resum, amb les teves paraules, de la doctrina Truman, i analitza les raons per les quals Truman veu necessari ajudar Grècia.

- En els paràgrafs primer i segon Truman manipula les paraules que usa en funció de l'efecte que vol causar : saps quines són aquestes expressions inexactes ?

- Truman diu que Turquia " també necessita el nostre suport";
pero no diu el perquè; pots deduir-ne tu al menys una raó?

- Investiga: amb l'ajut d'una enciclopèdia, manual d'història contemporània etc... busca informació per resumir en quina situació es trobava Grècia en acabar la segona guerra mundial

A Grècia se li van adjudicar uns 400 milions de dòlars i, per tal d'ajudar no només a Grècia sino a qualsevol país europeu assolat per la guerra, els Estats Units oferiren el "Plan Marshall"

7.2.4.- Plan de Georges Marshall. Secretari d'Estat, juliol ,1947

doc 22

" No necessito explicar-los-hi, senyors, que la situació mundial es molt seriosa (...) i, que les demandes per a la rehabilitació d' Europa, la pèrdua de vides humanes, la visible destrucció de les ciutats, factories, mines, ferrocarrils ,s' han estimat correctament ; (...)

La veritat és que les demandes d'Europa durant els tres o quatre últims anys, d' aliments i productes essencials de l' estranger, principalment d' Amèrica , són molt mes grans que la possibilitat actuals de pagar-nos. (...) El remei es troba en aconseguir trencar el cercle viciós i restaurar la confiança dels pobles europeus en el futur econòmic dels seus propis països . Les manufactures i les granjes han de ser capaces i desitjar canviar els seus productes per moneda, el valor de la qual ara no es el moment de qüestionar. A més de l' efecte demoralitzador d' una guerra tan gran i les possibilitats i problemes que resulten de la desesperació dels pobles, les conseqüències per a l' economia dels Estats Units són prou evidents. Es lògic que els Estats Units siguin capaços d' ajudar el retorn de la salut econòmica de qualsevol part del món, ja que sense ella no hi ha estabilitat que assegurí la pau (...) Qualsevol govern que desitji afrontar la tasca de recuperació trobarà de part del govern americà una col·laboració plena . Qualsevol govern que manobri per a bloquejar aquesta recuperació , que no esperi res de nosaltres...

(..) La iniciativa , però, ha de venir d' Europa. El paper del nostre país només hauria de consistir l' oferta d' un ajut amistós en tirar endavant el programa europeu, i, més tard, en un ajut concret a aquest programa sempre i quan nosaltres poguem fer-ho de manera pràctica .

La passió i els prejudicis polítics no haurien de jugar cap paper. Amb aquesta perspectiva i amb la voluntat per part del nostre poble d' enfrontar-no amb la gran responsabilitat que la Història descarrega sobre el nostre país, les dificultats que he subratllat poden i seran vençudes"

Fes un breu resum de les raons que motiven l' ajut econòmic proposat per Marshall

El mecanisme dels ajuts del plan Marshall a Europa fou el següent

El govern dels Estats Units enviava als governs europeus que ho demanessin una sèrie de bens industrials i matèries primeres per a reactivar les seves economies. Només un 10% arribava en dòlars; els governs europeus repartien aquests productes entre les empreses que ho necessitaven ; després, aquestes empreses pagaven el preu al seu govern.

El Plan Marshall fou ofert a tots els països europeus, també a la URSS o a països com Iugoslàvia que

encara no era comunista. Les mobilitzacions dels comunistes txecs, obeint ordres de Moscou, van obligar al govern txec a renunciar a aquest ajut. Stalin va rebutjar l'ajut, presentant el plan Marshall a l'opinió pública d'aquesta manera:

doc 23

" La denominada Doctrina Truman i el Pla Marshall són dos exemples particularment evidents de la manera amb què els principis de l' ONU són violats i de la manera en què l'organització és ignorada.

El govern dels Estats Units s' ha mogut envers una renúncia directa dels principis de col.laboració internacional i ha concertat una acció amb els Grans Poders mitjançant els quals busca imposar la seva voluntat política a d' altres estats independents, mentre, al mateix temps, pretén usar l' ajut econòmic a nacions individuals, com a instrument de pressió política(...)

El Pla Marshall no és més que una variant de la doctrina

Truman adaptada a les condicions de l' Europa de la postguerra. Al dur endavant aquest plan, els Estats Units, aparentment, compten amb la cooperació dels governs de Gran Bretanya i França per a confrontar els països europeus a la necessitat d' un ajut amb la necessitat de renunciar al dret inalienable de disposar dels seus recursos econòmics i planificar l' econòmica nacional al seu estil. Els Estats Units també compten en fer aquest països directament dependents dels interessos dels monopolis americans, que s' esforcen en desviar una propera depressió mitjançant una exportació accelerada de bens i capitals a Europa.

A més, aquest Plan és un intent de dividir Europa en dos camps i, amb l' ajut de Gran Bretanya i França, completar la formació d' un bloc de diversos països europeus hostils als interessos del països democràtics de l' Est d' Europa i, més particularment, als interessos de la Unió Soviètica".

- Fes un breu resum de la reacció soviètica al Plan Marshall on hi constin les acusacions de Stalin al plan.

- De quina manera el Plan Marshall i la doctrina Truman eren vistes com dues cares de la mateixa moneda?

- Pots criticar alguns d'aquests arguments?

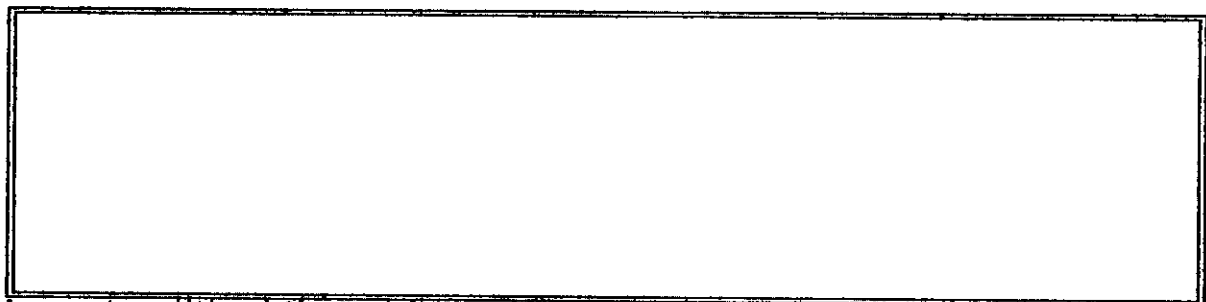
Cartells de propaganda com aquests ajudaven a difondre en l' opinió pública europea i russa la idea de Stalin sobre el Plan Marshall

- quin missatge es vol transmetre en cadascun d'ells? En què et bases per a deduir-ho ?

doc 24

1.-

2.-

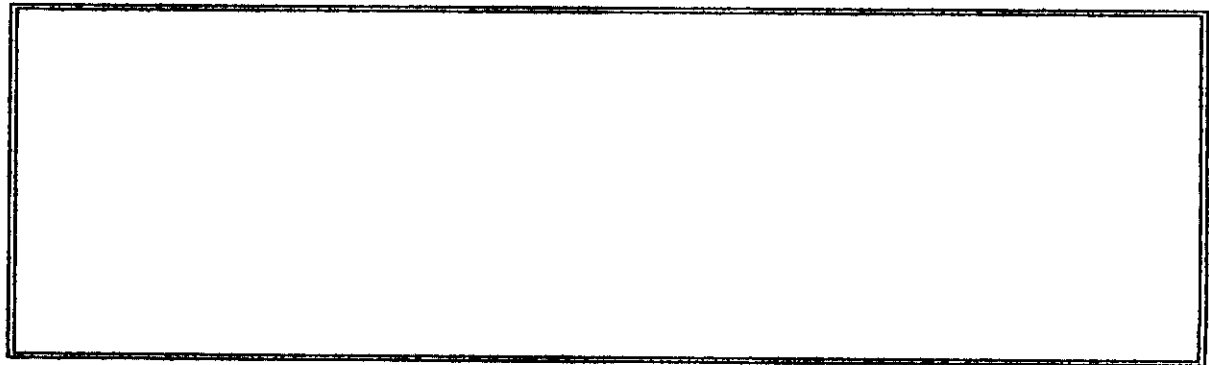
La resposta soviètica al Plan Marshall no es feu esperar massa: al Gener del 1949, Stalin creava el COMECON : la unió econòmica de sis països del teló d' acer, encapçalats per Rússia, amb el què s' estrenyien els llaços per a les importacions i exportacions entre tots ells. La diferència principal era , però, que així com els Estats Units van injectar molts diners i la recuperació d' Occident fou ràpida, la URSS, empobrida per la guerra , no podia impulsar les economies dels països del COMECON, que s' anaren adreçant dèbilment i poc a poc.

- Quines dades pots aportar tu ara mateix per a comprovar que la recuperació econòmica dels països del teló d'acer fou molt més lenta i feble que la d'Occident?

- El plan Marshall en xifres

- En diners, el plan Marshall va injectar més de 13.000 milions de dòlars a Europa
- quins fóren els països més beneficiats ?
- quin fou l'únic país del teló d'acer que s'hi acollí ? Investiga el per què
- Investiga : què va passar a Espanya amb el plan Marshall?

7.2.5.- El bloqueig de Berlín : 1948-1947

El 1945, Berlín havia estat ocupat per russos, americans, anglesos i francesos. La ciutat , igual que tot el país, havia quedat quatripartita .

Al Gener del 1948, els aliats van decidir unir les seves tres zones berlineses en una sola i, a més, iniciar la revaluació del marc alemany com a mesura per a iniciar la recuperació econòmica global. Però els russos van contestar que aquesta revaluació era contrària als acords de Potsdam, i que devaluava la seva moneda i van prohibir la circulació del nou marc a la seva zona ; però no van aconseguir-ho i, al poc temps, tots els berlinesos usaven el marc occidental. Llavors, Stalin va donar l' ordre de bloquejar qualsevol via de comunicació - per carretera, tren o canal- entre Berlín i la resta del país. Potser Stalin pensava que, aïllat els Berlín Oest , les guarnicions aliades marxarien i els ciutadans - ens veure's com una illa rodejada per tot arreu de comunisme - s'unirien al Berlín Est.

doc 27

" El bloqueig de Berlín no fou més que una protesta - contra qualsevol dret, perquè la nostra posició era correcta amb el dret internacional-, una lluita contra Alemanya, i, en cert sentit, contra tota Europa. En front el nostre Plan Marshall , el Kremlin va intentar enganyar als europeus en la creença de què els nostres interessos eren exclusivament econòmics i que ens retirariem d' Europa davant del mínim risc militar. (...) En refusar l' abandonament de Berlín, vam demostrar als europeus que la nostra cooperació actuaria sempre que la llibertat fos amenaçada".

TRUMAN, The years of trial and hope.

- Com interpreta Truman el bloqueig dels soviètics a Berlín ?

Efectivament, anglesos i americans, lluny d' anarse'n van organitzar un continuu pont aeri que burlà, dia a dia, durant més d' una any l' intent de bloqueig rus. Entre el juny de 1948 i el Maig de 1949 es varen fer 280.000 vols i s' enviaren més de 2.500.000 tones de provisions.

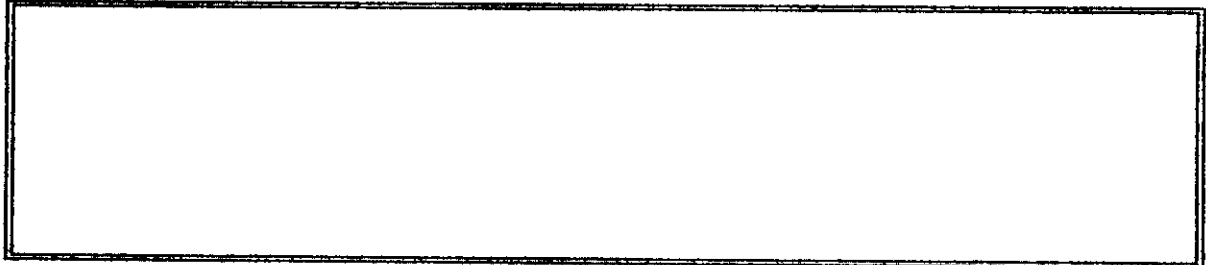
doc 28 els berlinesos esperen l' arribada d' un avió amb medicines, aliments etc.. durant els dies del bloqueig de Berlín.

Past into p. 99 font 19

doc 29 Els berlinesos donen la benvinguda al primer camió que va arribar a la ciutat , un cop aixecat el bloqueig

Past into p. 9 font 20

- Què aporten aquestes fotografies al treball dels historiadors respecte del bloqueig de Berlín ?
- Quin altre tipus de fonts buscaries si tu fossis un periodista rus que ha d' informar del bloqueig als seus ciutadans des del diari Pravda , totalment controlat per la censura de Stalin ?

7.2.6.- L'OTAN i el PACTE DE VARSOVIA

El bloqueig de Berlín va convèncer els aliats de que Stalin intentava ocupar tots els països d'Europa que pogués, per a establir-hi el comunisme. A més, des del Setembre de 1949, els russos comptaven ja amb la bomba atòmica, que fins llavors només tenien els Estats Units. És el 1949 quan els Estats Units decideixen unir-se a una aliança militar que, des de dos anys abans , havien format alguns països europeus entre ells. Així es va crear l'OTAN : Aliança militar per a la defensa de l' Atlàntic Nord.

doc 30

Tractat de l' Atlàntic Nord, 1949

" Article 1.- Els països signants (...) per tal d'establir qualsevol discussió internacional en la què ens trobem immersos (...) i per tal de frenar en les relacions internacionals l' ús de la força, busquem promoure l' estabilitat i benestar en l' àrea de l' Atlàntic Nord. I així, decidim unir els nostres esforços per a la preservació de la pau i la seguretat en la defensa col·lectiva.

Article 4.- Els membres es reuniran , sempre que , en opinió d'algun d' ells, la integritat territorial, la independència política o la seguretat de qualsevol part estigui amenaçada

Article 5.- Els membres consideren que un atac armat en contra un o més d'ells a Europa i Nord Amèrica serà considerat un atac contra tots ; i, en conseqüència, acorden que, si esdevé tal atac , cada un d' ells en l' exercici del dret d' autodefensa individual i col·lectiva, (...) inclouràn l' ús de la força armada per a restaurar i mantenir la seguretat a l' àrea del Atlàntic Nord.

Article 9.- Els països membres establiran un consell en que hi estaran representats per a considerar qualsevol millora d' aquest tractat. El consell s' organitzarà de manera que pugui trobar-se desseguida en qualsevol moment (...)

Article 10.- Els països membres , en acord unànim, inviten qualsevol altre estat europeu en posició de reforçar els principis d' aquest tractat i de contribuir a la seguretat de l' àrea de l' Atlàntic Nord , a accedir a aquest Tractat.

Països signants : Bèlgica, Canadà, Dinamarca, França, Islàndia, Itàlia, Luxemburg, Holanda, Noruega, Portugal , Gran Bretanya, Estats Units,

- Quin es l' objectiu principal de l' OTAN i quin tipus d' aliança militar creava ? Resumeix aquest últim aspecte en una sola paraula

Els soviètics van presentar l' OTAN a l' opinió pública com un pas més en ordre a la destrucció de la URSS i del sistema comunista :

doc 31

Possible conversa entre un universitari rus i un turista occidental a Rússia l'any 1958

" No som uns nens que no puguem entendre res. El problema és molt simple i qualsevol ciutadà soviètic te'l pot explicar. L' imperialisme està preparant-se per a atacar l' URSS. Els Estats Units ens estan rodejant de bases preparades per a llençar-nos bombes atòmiques. Alemanya Occidental, aviat posseirà l' exèrcit més poderós d' Occident equipat amb armes noves per a la destrucció. Que vol dir això ?... Significa pau ?... No, en absolut.

En realitat , la guerra ja ha començat. És una guerra de nervis, una carrera d' armaments, i un joc de cuit i anagar. Que això esdevingui una guerra oberta només és qüestió de temps. Però l' administració imperialista americana és molt hàbil en anagar-ho: ens empeny cap a la guerra amb lleis econòmiques. La nostra societat n'està molt ben informada d'això i, sabem que, com més accentuem el nostre desig de pau, més reforcem el desig d'una agressió dels Estats Units contra la URSS i les Democràcies Populars".

No fou fins l' any 1955 quan la URSS va crear una rèplica de l' Otan en l' anomenat Pacte de Varsòvia

" D'acord amb el pacte d'amistad , cooperació i mútua assistència, entre la República Popular d' Albània, Hongria, la URSS i Txecoslovàquia, els sotassignants han decidit establir un únic comandament per a les seves forces armades , considerant - a la vegada - la nova situació que ha sorgit a Europa (...) amb la formació d' una Aliança militar en la qual hi participa Alemanya Occidental , que esté essent remilitaritzada, i la seva inclusió en el bloc Atlàntic, que augmenta el perill d'una nova guerra"...

- quina era la raó que apareixia com a motora del Pacte de Varsòvia ?

- Imagina't que tu ets el turista occidental que conversa amb l'universitari rus. Escriu una rèplica, el més convincent possible, als arugments d' aquest jove .

7.2.7.- El mur de Berlín, 1961

Entre el 1949 i el 1961 , un de cada sis alemanys abandonava l' Alemanya de l'est i es passava a la de l'Oest amb capital a Bonn; això suposa la xifra d' uns tres milions de persones.

doc 33

" El fet incloïa : 16.000 enginyers, 5000 metges, dentistes i veterinaris; 15.000 professors, 1000 professors d' universitat i 30.000 estudiants. Aquesta emigració causava problemes creixents per a la recuperació de l' Alemanya de l' Est "

Extret de Past into present p. 100

Per què se' n anaven d' un costat a l' altre de Berlín o d' una part a l' altra d' Alemanya ?

doc 34

" El Berlín Oest té botigues elegants , amb les últimes modes i productes dels mes "chic": cafès amb els millors gelats i pastissos d' avellana glassejats amb un sucre llampant , i una Schlagsahne (crema gelada) envejable"...

Norman Gelb , El mur de Berlín, 1986

" Al Berlín Est passejava davant la porta oberta d' una botiga d'ultramarins i vaig veure una cua d' unes 25 persones(...) Em vaig ajuntar , content, a aquella cua per a trobar... que havia estat esperant vint minuts per a no res(...) La carn es racionada: la mantquilla , en aquest moment , ho és a ració d' una lliura per setmana. Sovint, als mesos d'estiu, la mantquilla i la llet s'acaben abans de que te les puguis emportar a casa, ja que a molt poques botigues hi ha nevera"...

Mary Kellet-Long, citat a N. GEL

- Per què fugien els alemanys de l'Est ?

- Com s' explica que el nivell de vida a l' Alemanya de l' Oest

fos més alt que a l' Est si ambdues poblacions eren alemanyes i havien quedat igualment destrossades per la guerra? Dona , al menys, dues raons

El govern soviètic feia tot el que podia per a evitar les fugues: condemnar amb quinze anys de presó els que s' escapessin, difondre rumors sobre l' existència de malalties infeccioses o tracta de blancs a la part occidental... Fins que l' any 1961, després d' una trobada dels presidents Kennedy i Krushev a Viena, el govern del Berlín Est va pendre aquesta decisió:

doc 35 La construcció del mur de Berlín (1961)

Past into p. 101 f. 26

doc 36

" Si l' estiressin, el mur medeix 103 milles de llarg. Conté més d' una estructura : darrera, ja dins territori comunista hi ha un altra barrera casi tan formidable com el mateix mur . L' espai que s' aixeca enmig de les dues parets és una perillosa "terra de ningú" , patrullada per guàrdies russos i dotada amb ametralladores i mines subterrànies. Té 285 torres de vigilància , més adequades per a un camp de concentració que per al centre d' una ciutat i pels seus voltants hi corren sèries de gossos alsacians, de bona raça. Realment no es lloc per a sentir-s'hi segur. De nit, tot un regitzell de llums il.luminen el mur i, de tant en tant, hi han col.locat un grup de guàrdies per dissuadir ningú de la possibilitat de llençar un vehicle contra el mur"

Norman GELB, The Berlin Wall , 1986

Des de llavors, escenes com aquestes serien freqüents:

- Descriu el que veus en aquestes fotos

doc 37

1.-

2.-

3.- Guàrdies de l' Alemanya de l' Est recuperen el cos d' un jove assassinat quan intentava fugir cap a l' Oest.

I, com justificaven els soviètics la construcció del mur?

doc 38

"Els poders occidentals, lluny d'esforçar-se per a normalitzar la situació al Berlín Oest, continuen usant-lo intensivament com a nucli d'activitats subversives contra la República Democràtica i altres països de la comunitat socialista. No hem vist en cap altra part del món, tants centres d'espionatge i subversió a estats estrangers com els que hem trobat al Berlín Oest i en cap mes lloc poden actuar amb tanta impunitat(...) Els governs dels països membres del Pacte de Varsòvia s'adrecen al Parlament i al govern de la República Democràtica Alemanya i a tots els treballadors amb la proposta de que s'estableixin fronteres amb el Berlín Oest, com a forma de bloquejar les activitats subversives contra els països socialistes".

Publicat el 13 d'Agost del 1961. Extret de

doc 39

" Hem aconseguit fer fora els contra-revolucionaris, espies, especuladors, traficants de persones humanes, gamberros, "

Pravda, 28 d'Agost, 1961. Extret de Past into present p. 102

- Resum les dues idees principals de la defensa que els soviètics fan de la construcció del mur

L'any 1963, el president Kennedy visitava Berlín

doc 40

" Al món hi ha molta gent que realment no entenen, o diuen no entendre, quina és la principal diferència entre el món lliure i el comunista. Que vinguin a Berlín. N'hi ha alguns que diuen que el comunisme es el futur. Que vinguin a Berlín. I també n'hi ha alguns que diuen que ni a Europa ni a cap lloc nosaltres no podríem treballar si no hi hagués comunistes. Que vinguin a Berlín. Inclús n'hi ha uns pocs que diuen que certament el comunisme es dolent; però aixó és el que ens permet a nosaltres un progrés económic. Que vinguin a Berlín. La llibertat té moltes dificultats, i la democràcia no és perfecta; però nosaltres mai hem construït un mur per obligar a la gent que es quedi dins, per a evitar que se'ns escapi.

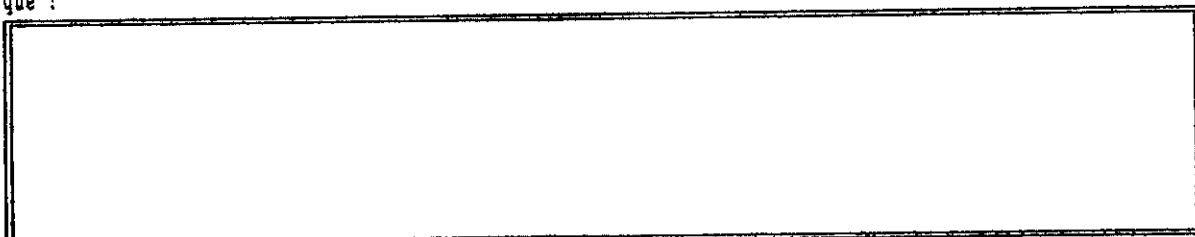
Tots els homes lliures, visquin on visquin, son ciutadans de Berlín i, i és per aixó, que jo, com a home lliure, tinc l'orgull de dir: Jo sóc també berlinés".

26 de juny de 1963.

- Quin era el principal argument que Kennedy oposava a la

construcció del mur ?

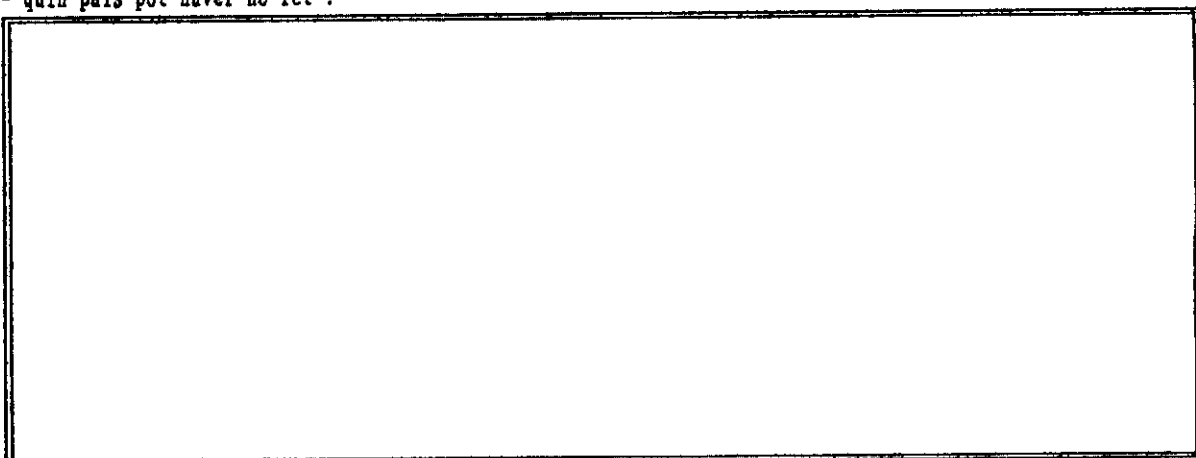
- Quina de les tres últimes fonts et sembla més creïble? Per què ?

La realitat del mur de Berlín esdevenia així en el símbol d'un teló d'acer imaginari

doc 41

- Qui es el personatge que espia sota la cortina?
- Qui pot ser Joe?
- Intenta esbrinar el missatge d' aquest acudit
- Després de quin fet i, per tant, a quina data, es pot haver publicat un acudit com aquest ?
- quin país pot haver-ho fet ?

7.2.8.- Hongria, 1956

Al Novembre de l' any 1956 , des d' una emisora hongaresa ,
Europa i el món sencer podien sentir aquest crit d' auxili :

doc 42

" A tots els pobles civilitzats del món: el nostre vaixell s' està enfonsant, la llum s' esta foneat.
Fosques ombres s' estenen sobre el solar d' Hongria . Ajudeu-nos !...

Que havia pasat, que estava passant , a Hongria ?

L' any 1953 Stalin moria i molta gent del bloc de l' Est varen
pensar que des d' ara es notaria una certa relaxació en la
disciplina fèrria amb que Stalin havia governat i dirigit la vida dels països del teló d' acer. L'any 1956,
Polònia es va trobar

amb una situació econòmica gairebé insostenible : els preus
pujaven i els sous baixaven: ; i aquest fet va provocar
manifestacions de protesta que aviat foren aplastades pels
tancs russos. Al mes següent, Octubre, a Hongria , van esclatar
manifestacions antisoviètiques i el resultat fou que el líder
stalinia Rakdsi, fou substituït per un moderat, Imre Nagy, qui
introduí una sèrie de reformes socials i econòmiques. Als ulls
soviètics, aquestes reformes anaren massa lluny : Nagy va
anunciar, entre d' altres mesures, que aviat hi hauria eleccions
lliures i que Hongria es retiraria del Pacte de Varsòvia .

Kruschev, successor de Stalin, va temer que Hongria pogués ser un parany enmig del "teló d' acer" ; que
d' altres països
seguissin el seu exemple i que tot plegat amenacés la seguretat
de la URSS.

El 4 de Novembre , 6000 tancs del Pacte de Varsòvia entraven a Budapest per a restablir el control.

doc 43

" No tenim armes. La gent corre davant dels tancs , llençant granades de mà i tancant les finestres de
les cases. Els
hongaresos no tenen por de morir. Hem sentit el rumor que tropes americanes arribaran en unes dues
hores "...

Relat de J. Mikas , testimoni presencial dels fets,
Novembre de 1956

Fou llavors ,quan la ràdio transmeté els crits dels hongaresos,
demanant ajut a Occident; però aquest ajut mai no arribà; els
Estats Units i Europa només enviaren bones paraules

doc 44

" A tots els que pateixien sota l' esclavatge comunista,
diguem-los-hi : podeu comptar amb nosaltres"

John Dulles, Secretari d' Estat americà, Octubre 1956

doc 45

" Les botes d' acer de Rússia han esclafat Hongria aquesta setmana, aixafant la seva jove democràcia.

Time Magazine Novembre , 1956, Estats Units

- Observa aquesta fotografia de l' any 1956 : descriu el que hi veus i explica el seu significat

doc 46

E 28, 57

- Quina fou la interpretació dels fets que en feu Krushev?
doc 47 L'entrada dels soviètics a Budapest.

- què et suggereix aquesta foto ?
- Per què et sembla que ni Europa ni els Estats Units van ajudar els hongaresos?

7.2.9.- El canal de Suez, 1956

L' any 1956 governava Egipte el Coronel Nasser, que , pocs anys abans , havia enderrocant la monarquia. Per tal de disminuir la sequera cíclica del seu país, Nasser va projectar la construcció d' una presa al Nil. Davant la necessitat de diners, Nasser va establir converses amb l' empresa anglo-francesa que administrava el canal de Suez ,per tal de que Egipte fos qui cobrés el peatge dels vaixells que usaven aquesta via. Al mateix temps, Egipte va demanar un préstec al Banc Mundial, dominat, en aquells moments per capitalistes americans que acusaven Nasser de filo-comunista ; el Banc va denegar el préstec. Acte seguit, Nasser va naciona litzar el canal de Suez. Eden, Primer Ministre angles, va decidir bombardejar Egipte, amb l' ajut de França i Israel, al·legant que Nasser era com Hitler i que se l' hi havia de parar els peus com més aviat millor.

doc 48

" Quins eren els nostres motius? Teniem alguns objectius que ens semblava responien a l' interès nacional: primer, intentar prevenir una guerra al Pròxim Orient . (...) Segon: Nasser era una amenaça i havíem de comprovar fins quin punt ho era; (...)Tercer, el canal havia de posar-se sota control internacional.(...) Eden sempre va pensar que havia actuat bé. Per culpa de no haver aturat Hitler al seu moment, 20 milions de persones havien mort. Eden no volia que tornés a passar una cosa així".

S.LLOYD, Suez, 1956, ed. 1978

- Et sembla adequada la comparació d'Eden entre Nasser i Hitler?
- Utilitza la graella per anotar-hi les similituds i les diferències que puguis trobar entre Hitler , als anys 30, i Nasser als anys 50.

objectius de Hitler	Objectius de Nasser	Mitjans usats per un i altre

7.2.10.- El desglaç o la coexistència pacífica i Cuba, 1962

El 1959 un líder marxista, Fidel Castro, havia enderrocant la dictadura despòtica de Batista i s' havia establert al govern de Cuba. El 1961, els Estats Units s' havien llençat a invadir l' illa, intentant enderrocant el règim comunista : el desembarcament a la badia de Cochinos fou un fracàs . Fidel Castro, tement noves invasions americanes, demanà ajut a la URSS i rebé el suport de Krushev. Aquest incident ... podia destartalar l' inici de desglaç o de coexistència pacífica que s'havia produït entre Kennedy y Krushev, qui havia iniciat a la URSS un tímid intent de desestalinització. D'aquest desglaç n'era evidència aquesta "cimera" que els dos mandataris havien tingut a Viena just el 1961.

doc 49

Ara, pocs mesos després d'aquella trobada que tanta esperança havia despertat, i davant la suspita de Whasingtown, Krushev intentà tranquil·litzar el president Kennedy

doc 50

" Entenc que vosté vetlli per la seguretat dels Estats Units, Senyor president, perquè aquest és el primer deure d' un President. Però nosaltres estem preocupats per la mateixa qüestió: com a President del Consell de Ministres de la URSS, tinc la mateixa responsabilitat que vosté.

Vosté està preocupat pel fet que, ara, nosaltres hem ajudat Cuba amb armes, amb el propòsit de reforçar la seva capacitat defensiva-, si, justament "capacitat defensiva"; perquè no hi ha punt de comparança entre les armes que posseix Cuba i les que tenen vostés: hi ha una gran diferència de quantitat, i més si tenim en compte els mètodes moderns d' extermini "

Carta de Krushev a Kennedy, 6 d' Octubre de 1962

Però , a la tardor del 1962 unes fotografies aèries fetes des del Pentàgon, donaven l' evidència d' un suspita : Rússia estava instal·lant bases nuclears a l' illa de Cuba . El President Kennedy i el Consell de Seguretat només veien tres possibilitats a seguir:

- 1.- Un atac nuclear dels Estats Units a Cuba
- 2.- Invadir Cuba
- 3.- Bloquejar Cuba

doc 51

doc 52

E 29, 5

- Observa la font 47 i descriu el que hi veus ; després aplica aquesta informació a la font 48

El 12 d' Octubre, el President Kennedy es dirigia als ciutadans americans per televisió. Ara escoltaràs alguns paràgrafs del seu discurs : una vegada escoltat, has de resumir-lo en aquesta graella
doc 53 cass

paràgraf 1 i 2: descripció de l'evidència

paràgrafs 3,4, i 5 : contradiccions entre l'establiment de bases nuclears a Cuba i les anteriors Tractats de pau.

paràgrafs 6,7,8 i 9

Paràgraf 10.- Conclusió: s' anuncia l'objectiu que persegueix el govern americà

Inmediatament, es posava en marxa la decissió del govern :
bloquejar Cuba . El dia 25 ,la Marina americana obligava a
retornar-se'n a Rússia a diversos barcos carregats d' armament
mentre es desenvolupava una fluïda correspondència entre Kennedy
i Krushev

doc 54

" Vosaltres voleu la seguretat del vostre país; això es
comprensible: també Cuba vetlla per la seva . Tots els països volem el mateix.
Però nosaltres, la Unió Soviètica, valorem les vostres accions i ens trobem que s' expressen en què
ens heu rodejat de bases... Això no es cap secret. Es fàcil trobar oficials americans declarant-ho.
Itàlia té instal.lats cohets vostres. Els vostres míssils son també a Turquia. Esteu preocupats per
Cuba perquè la distància entre la seva costa i la vostra es només de 90 milles. Però Turquia és també
molt a prop nostre. Els nostres centinel.les es passejen anunt i avall esguardant-se mútuament"
Carta de Krushev a Kennedy, 27 d'Octubre de 1962

doc 55

" En les últimes 24 hores, la URSS ha fet algunes propostes
conflictives i inconsistentes (...) La d' aquest matí fa
referència a països que estan fóra de l' hemisferi Oest , per exemple Turquia. Però la crisi en què ara
estem inmersos - la introducció secreta d' armes ofensives a Cuba per part del govern soviètic -
afecta exclusivament a països de l' Hemisferi Oest (...) El primer imperatiu ha de ser el de cenyir-nos
a aquesta amenaça - sota la qual no pot haver-hi negociació - (...) Les propostes que afecten la
seguretat de nacions fóra d'aquest hemisferi Oest , els Estats Units i els seus aliats ja fa temps que
han emprés la tasca per a buscar una limitació d'armes en ambdós bàndols. Aquests esforços
continuaràn un cop s' acabi la present amenaça creada per la Unió Soviètica"

Declaració de Kennedy a la Casa Blanca, 27 d'
Octubre , 1962

doc 56

" Si se'ns assegura que el President dels Estats Units no participarà en cap altre atac a Cuba i que aixecarà el bloqueig, la qüestió dels míssils de Cuba seria completa-ment diferent. Ni ells ni nosaltres hem d' estirar massa la corda en la que ells hi han fet un nus de guerra, perquè aquell que més estiri farà més fort el nus"

Kruschev a Kennedy. 28 d' Octubre , 1962 .

- Què vol dir l' expressió " nus de guerra" ? Busca'n una de sinònima que la millori

- A partir de la informació de les fonts 50 a 56, analitza els arguments de fons , tant de Kennedy com de Kruschev, fins el moment present

arguments de Kennedy	arguments de Kruschev

doc 57

" El President Kruschev , com recordeu, va estar d' acord amb retirar de Cuba totes les armes que podien ser emprades com a ofensives, en aturar la introducció de més armes com aquestes a Cuba i permetre als Estats Units l' observació i la garantia de que aquests acords s' estant duent endavant. Per la nostra part, un cop fets els acords necessaris i verificat el que hem establert, aixecarem el bloqueig i donem seguretats de no invadir Cuba "

Conferència del President Kennedy, 20 de Novembre de 1962

- quin document suggereix que Estats Units veu els míssils de Cuba com una amenaça a la seva seguretat?
- Quin argument suggereix una hipocresia per part dels Estats en Units en aquest plantejament ?
- Quin document assegura que els míssils de Cuba son estrictament defensius i que no pretenen atemptar contra la seguretat dels Estats Units?
- Quina font suggereix que el perill d' una ofensiva als Estats Units era real?
- Quin document posa punt i final a la crisi ?
- En un dels seus discursos Kennedy es referia a Cuba com "una illa empresonada": estàs d' acord amb aquesta definició ? Raona la teva resposta

- Et sembla que , durant els dies que durà la crisi de Cuba el món va estar molt a prop d' una guerra nuclear? Raona la teva resposta

- Quin dels dos mandataris rectificà , de fet, la seva actitud?

--

- Quins motius o raons et sembla que van fer canviar aquesta actitud ? Indica'n al menys , dos.

1.- 2.-

Poc després de la crisi de Cuba, ambdues potències es reunien per tal d'acordar una prohibició de seguir fent experiments nuclears. L' Agost del 1963 se signava el Tractat de Prohibició d' experi ments nuclears en l'atmosfera, encara que es mantenia la possi bilitat de fer-ho sota terra. A més, s' establia una "línia directa" , un "telèfon vermell " entre Washington i Moscó que facilitava el contacte immediat entre les dues superpotències.

La Guerra Freda seguia dins la "coexistència pacífica " el "desglaç" o la "pau freda" ja que ambdues superpotències tenien una guerra nuclear i decidiren controlar-ne el risc d' un esclat.

- Ara escoltaràs un text extret de les Memòries de Krushev on es tracta la crisi de Cuba. Després de resumir el que diu, has d' identificar els aspectes o visions subjectives que et siguin possibles a partir del que has treballat.

doc 58 cass

paràgraf 1
paràgraf 2
paràgraf 3
paràgraf 4
paràgraf 5

paràgraf 6

- Els americans van aplaudir la gestió de Kenedy considerant-la valenta en front de la provocació soviètica i consideraren que aquesta actitud havia aconseguit que la URSS desmantelés les bases de Cuba. Els russos pensaren que fou el sentit comú i la serenitat de Kruschev els que havien impedit un enfrontament que podria haver destruït el món.

- Tu, què en penses ? Amb les dades que ara tens, quin dels dos mandatariis - si en trobes algun - et mereix l'honor d'haver fet triomfar la pau ? Raona la teva resposta

doc 59

" Quin és el remei sobirà?... Recrear la família europea, i proporcionar-li una estructura sobre la qual es pugui viure en pau, seguretat i llibertat. Hem de construir una mena d' Estats Units d' Europa.
W Churchill, Zurich, 1946

Churchill no parlava d'utopies. L'any 1951 Alemanya i França , els tres països del Benelux i Itàlia, creaven la CECA - Confederació europea per al carbó i l'acer -.

doc 60

" Gran Bretanya no signà el Tractat malgrat participar en les converses prèvies. L'objectiu de la CECA era ambiciós: suprimir obstacles duaners entre els països signants ; incrementar la producció de carbó i d'acer , ajudar els treballadors i les regions dels països signants, mantenir un cert control sobre Alemanya i, sobre tot, buscar una reconciliació entre Alemanya i França al mateix temps que fonamentar una pròxima unió política entre els demés estats signants.

De la CECA , es pasaria aviat a Tractat de Roma, primera pedra bàsica dels futurs Estats Units d'Europa

doc 61 Alguns principis del Tractat de Roma, 1 de Gener , 1958

- 1.- La creació d' un àrea lliure per al trànsit de bens, diners i treballadors.
- 2.- Polítiques comunes per al transport i l' agricultura
- 3.- Creació d' un Mercat Comú a Brusel·les i adminstrar els acords
- 4.- Creació d' un Parlament europeu , amb poders limitats.
- 5.- Creació d' un Tribunal de Justícia per a sentenciar en les disputes

Països signants : Bèlgica, Holanda, Luxemburg, França, República Federal d'Alemanya i Itàlia

- Fixa't bé en quins eren els països signants del tractat de Roma

La idea d'Europa trobaria però serioses dificultats, inclús dins dels països pioners

doc 62

" Al final, semblarien una colosal comunitat atlàntica sota la dependència i el lideratge americà que aviat ens engolliria la Comunitat Europea"

De Gaulle, Paris, 1963

doc 63

- Intenta desxifrar el missatge d'aquest acudit, tot relacionant-lo amb el text anterior

El 1992 a Maastrich - Holanda, Bèlgica-, se signava el més decisiu dels Tractats que posen les bases d'una futura Europa unida

doc 64

Però les dificultats, persisteixen
doc 65

7.2.12.- La primavera de Praga

Europa, 1968 .

Primer fou París . Sí ; a la Sorbona els univertistaris liderats per estudiants marxistes, lectors àvids dels últims intel·lectuals a la moda - sobre tot, Marcuse -, es llencen als carrers de la ciutat de la llum i, amb el lema "la imaginació al poder" faràn caure el règim del vell general De Gaulle, supervivent victoriós de dues guerres mundials i de set atemptats terroristes ... Es el maig del 68.

doc 66

Poc després, a Praga els universitaris es llencen també al carrer... reclamant el dret a viure en les llibertats que des del 45 ha segregat el règim marxista soviètic. Com és possible tanta contradicció en el vell continent?... Doncs no sols fou possible; fou real. I, un cop més, com a Polònia el 54, a Hongria el 56... els tancs del Pacte de Varsòvia segaran de cop aquell anhel de llibertat, mentre Occident es diverteix jugant a ser revolucionari.

- El dibuix satíric d'aquesta font expressa el que la fotografia de la font 66 ha recollit. Amb l'ajut de les hemeroteques esbrina que fou la "Primavera de Praga" i connecta ambdós documents. Després intenta deduir per què no fou possible ajudar els txecs.

doc 67

7.3.- La guerra freda a l'Àsia

Quan Eisenhower, militar americà que comandava el desembarcament de Normandia, fou elegit President dels Estats Units, va formular aquesta teoria,

doc 68

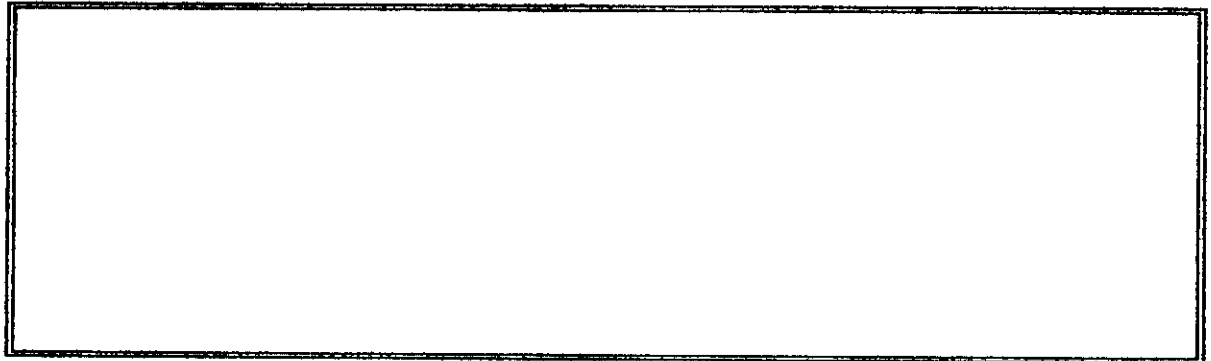
" La pèrdua d' un sol país al Sud Est d' Àsia podria comportar la pèrdua de tota Àsia, - després la Índia i el Japó -, i posar en perill la seguretat d' Europa(...) Es igual que en un partida de dominó : tu tens un fila de fitxes posades una darrera l' altra. Només en donar un copet a la primera pots tenir per segur que totes les demés fitxes aniran caient, una darrera l' altra.

La premsa es va fer resó d' aquesta teoria amb acudits com aquest

doc 69

- Posa un nom a la teoria d' Eisenhower
- Posa un títol suggerent a aquest acudit.
- A quin país o àrea pot haver-se publicat un acudit com aquest ? Raona la teva resposta

7.3.1.- Corea, 1953

Des del 1911 fins el 1949, a Xina havia esclatat una guerra civil entre els partidaris de Mao-Tse-Tung, comunistes, i els de Chiang-Kai-shek que dirigia el Kuomintang. Durant la II guerra ambdós bàndols havien lluitat al costat dels Estats Units per tal de fer retrocedir Japó ; però un cop acabada la guerra, es va tornar a la guerra civil.

La superioritat tàctica de l' exèrcit de Mao-Tse -Tung li va donar la victòria i, el Kuomintang va haver de fugir a l' illa de Taiwan on s' hi va instal.lar com a govern legítim xinès. Pressionada pels Estats Units, l' ONU es va negar a reconèixer la Xina de Mao

" A la Xina continental hi viuen 600 milions de pesones governades per un Partit Comunista. Aquest Partit ha arribat al poder i s' hi manté només per la violència.

Reté el poder, no per voluntat del xinesos , sinó gràcies a una terrible repressió. El partit ha lluitat contra l' exèrcit de les Nacions Unides a Corea; ha donat suport al partit comunista d' Indoxina; ha agafat el Tibet per la força. Ha fomentat la rebel·lió comunista a les Filipines i a Malàsia. No disfracen les seves ambicions expansionistes i odia els Estats Units per què el consideren l' obstacle principal en el camí de la seva expansió.

Ens hem d' abstenir d' encoratjar el règim comunista de totes les maneres possibles: moralment, política i materialment. Es per aixó que no donem reconeixement diplomàtic al règim comunista xinés. Ens oposem a què tinguin un escó a l' ONU. Ni comerciem amb Xina ni sancionem els seus canvis culturals "

John P. Dulles, 15 de juliol, 1957

Xina fou admesa, per fi, a l' ONU. Durant la II guerra mundial Japó havia ocupat la península de Corea que va ser alliberada per l' exèrcit Roig - des del Nord- i pels americans - pel Sud-. Amb la rendició japonesa, es va acceptar el paral·lel 38 com la divisòria entre les forces ocupants. No va haver-hi manera de què ruosos i americans es possessin d' acord per a la convocatòria d' elecció lliures a Corea; a Corea Nord es va forçar la creació d'un govern comunista, amb capital a PYong-Yang, i al sud - amb règim d'eleccions lliures-, en sorgí un de no comunista amb capital a Seul. Llavors, els americans van marxar.

Al juny del 1950, després d' anys de discussions i querelles entre les dues parts de Corea, sense que hi hagués cap motiu explícit, el Nord va invadir el Sud. Pressionada pels Estats Units i , aprofitant que la URSS s' havia retirat del Consell de Seguretat i no podia vetar cap decissió , l' Onu va declarar la invassió com una agressió i va enviar el seu exèrcit, desoïnt les advertències d' una possible guerra mundial per part de Xina i de Rússia.

doc 71

" Per a alguns sembla massa difícil comprendre que és aquí, a l'Asia, ón els conspiradors han elegit començar el joc d' una conquesta global; (...) que nosaltres hem lluitat a Europa amb armes mentre la diplomàcia ho feia amb paraules; que si perdem la guerra contra el comunisme a Asia, la caiguda d' Europa serà inevitable. No hi ha alternativa per a la victòria.

General Mc Arthur, 1950

- A partir del què has treballat en aquest tema , pots donar el nom d'un altre personatge que sostingués una opinió com aquesta?

Malgrat que Xina no estava implicada directament en aquesta guerra, va témer per la seguretat de les seves fronteres, i va enviar un exèrcit de " voluntaris" de 150.000 homes contra el Sud de Corea. Tement una derrota, el general Mc Arthur, comandant de les forces de l' ONU, va recomanar aquesta tàctica

doc 72

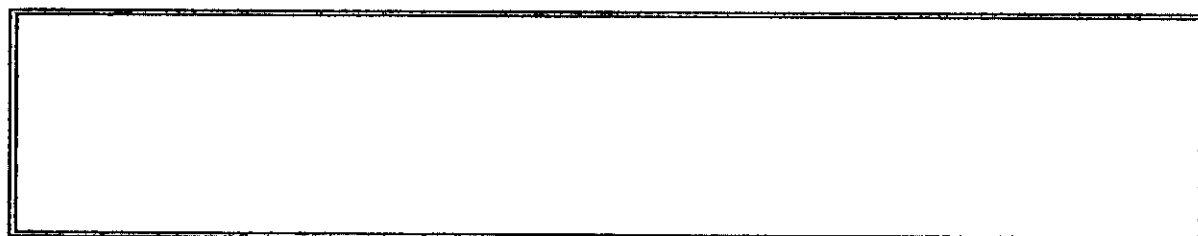
" Ells són especialment vulnerables a un bloqueig i a una ruptura interna per causa d'un bombardeig. En el moment en què apliquem aquests factors, no seran capaços de mantenir un exèrcit en marxa.

Mac Arthur

Pero Mac Arthur fou relevat de les seves funcions i les tropes de l' ONU es retiraren del paral·lel 38. Durant

uns tres anys més, seguiran lluitant el sud contra el nord, ara sols, per acabar, al final, deixant les coses com estaven abans : el paral·lel 38 era - i segueix sent- frontera enmig d' un mateix país

- Qué era el que proposava Mac Arthur?
- Que hauria pogut passar si s' hagués aplicat aquesta tàctica?
- Per qué et sembla l' ONU retira Mc Arthur?
- Cap al 1950, hi havia algun altre país al món que estés dividit en dos per una frontera interna artificial?
- Quin significat li dones al fet , en acabar la I guerra mundial , alguns països es trobessin dividits en dos per una frontera recent i no per voluntat pròpia ?

Segons el President Truman, l' actuació dels Estats Units en la guerra de Corea, perseguia aquests objectius

doc 73

- " Demostrar al món lliure que els Estats Units estan preparats per a afrontar-se al comunisme
- Humiliar la Xina comunista davant dels seus veïns
- Donar temps per que la resistència a Xina s' organitzi
- Ensenyar als sudcoreans que els seus aliats son lleials
- Encoratjar la resistència al comunisme per tot el món
- Demostrar que l' ONU pot ser efectiva"

- Quins d' aquests objectius et semblen acceptables i quins et semblen discutibles ? Raona la teva resposta

- En aquest mapa hi trobaràs informació sobre el que va ser la guerra de Corea. Connectant la informació que ja tens i la que et dona el mapa, elabora un breu resum de la guerra de Corea.

doc 74

Com a resultat de la guerra de Corea, els Estats Units es van apresurar a establir aliances entre països asiàtics afins a la seva ideologia i, per tant, contraris al comunisme. Una d'aquestes aliances fou la SEATO

doc 75

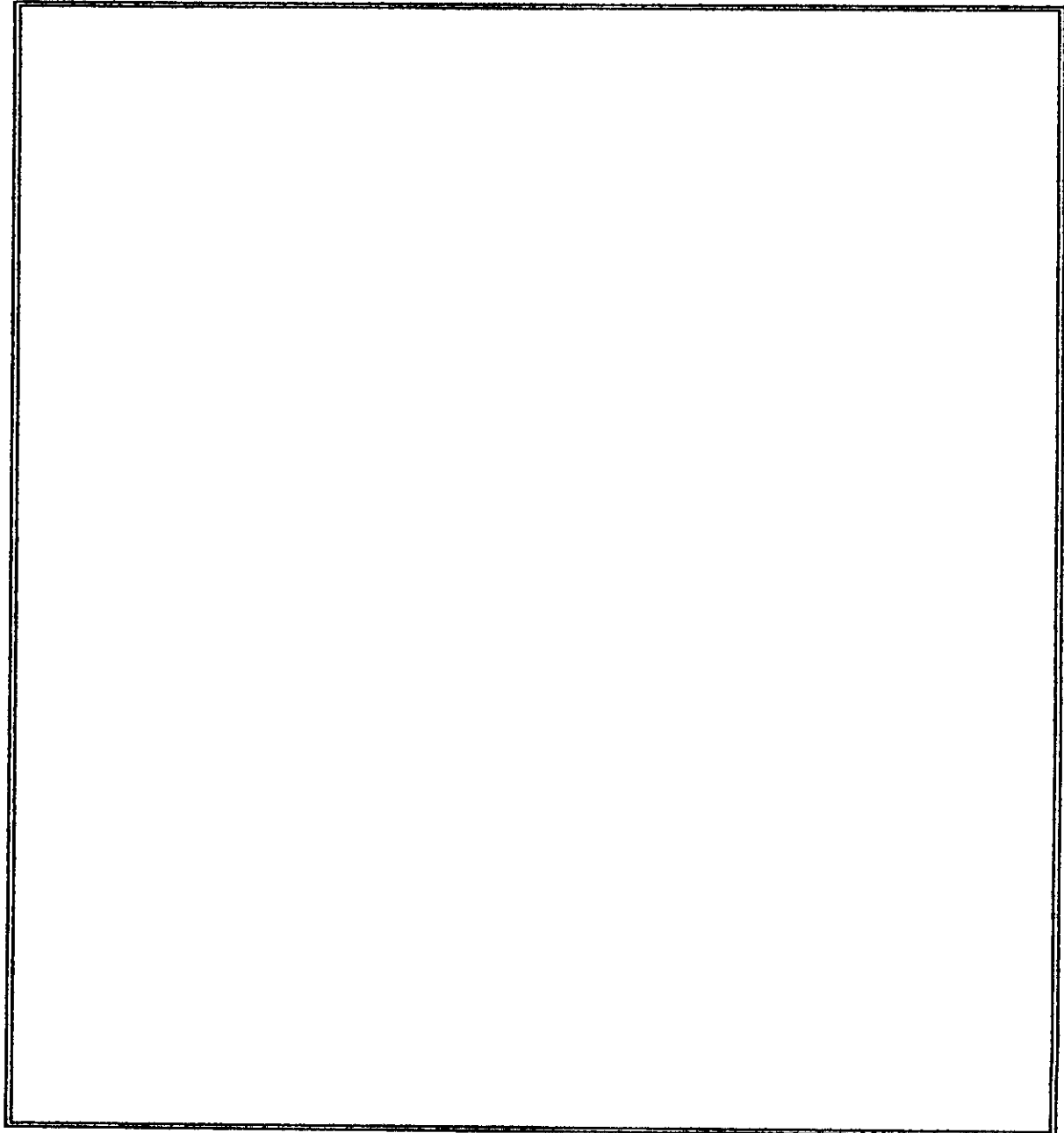
" Nosaltres sostenim el principi d' igualtat de drets i autodeterminació dels pobles; promoure l' autogovern i assegurar la independència de tots els països que desitjen ser capaços d' assumir la seva responsabilitat ; continuar cooperant en el camp econòmic, social i cultural ,en ordre a promoure un nivell de vida superior, el progrés econòmic i el benestar de la regió ; i a prevenir o contenir pels mitjans adequats qualsevol intent de subvertir la llibertat o de destruir la sobirania o la integritat d' un territori.

Signat per Estats Units, França, Gran Bretanya, Austràlia, Nova Zelanda, Tailandia, Pakistan i Filipines.

- Amb l' ajut d' un atlas situa en aquest mapa els països de l' àrea del Pacífic que pertanyen a la SEATO.

doc 76

- Ets un periodista rus. Escriu un breu article per al diari IZVESTIA de Moscó, que amb el títol : ELS ESTATS UNITS LIDERS D' UNA ALIANCA DE PAISOS DEL PACIFIC, presenta a l' opinió pública soviètica el significat del Tractat constitutiu de la SEATO. Pots ajudar-te d'aquest acudit publicat a Rússia el 1950
doc 77

7.3.2.- Viet-Nam

El cas de Vietnam té alguns paral·lelismes amb el de Corea. Vençuda França - potència colonial del Vietnam- durant la II guerra, una Conferència internacional va decidir que el país es dividiria en dos : el Vietnam Nord, ocupat per comunistes i el Vietnam Sud, ocupat per no comunistes. L' any 1958, i sense causa aparent, el Nord invadeix el Sud. Ara, però, els Estats Units no demanen ajut a l' ONU sinó que decideixen intervenir a favor del Sud per tal de contenir el comunistes. Hi enviaràn tropes, consellers, aeroplans, armes químiques.... Però la sangria constant de joves americans - mes de 46.000 morts i 304.000 ferits - fa que la pressió popular forci al govern americà a abandonar la causa el 1973 . El 1975 el Nord conqueria el Sud i tot el VIETNAM quedava convertit en un país comunista.

- Amb l'ajut del mapa i d'un atlas històric, contesta :
- Quan els Estats Units bombardejen el Viet-Nam Nord, qui era

- el president dels USA?
- Quin era el paral·lel que dividia Viet-Nam en dos?
  - Qui era el líder comunista de Viet-Nam del Nord?
  - En quin país es va recolçar el Viet-Nam del Nord per a atacar el Sud ?

doc 78

En aquesta línia del temps hi tens la data dels principals esdeveniments relacionats amb la guerra freda. Amb l'ajut del què has treballat has de posar el fet corresponent al costat de la seva data i, si s'escau, el nom de la potència o del bloc agressor. Un cop omplerta la línia, has de fer balanç i concloure quina de les dues superpotències va actuar de manera més agressiva durant els anys de la guerra freda.

doc 79

Agost, 1941

Carta de l'Atlàntic

Febrer, 1945

Juliol- Agost

1954

Agost, 1945

Agost, 1945

1946

Març, 1947

1947

1948-49

Setembre,

1949

1950-1953

1956

1956

1957

Tractat de Roma

1958

Octubre 1962

1968

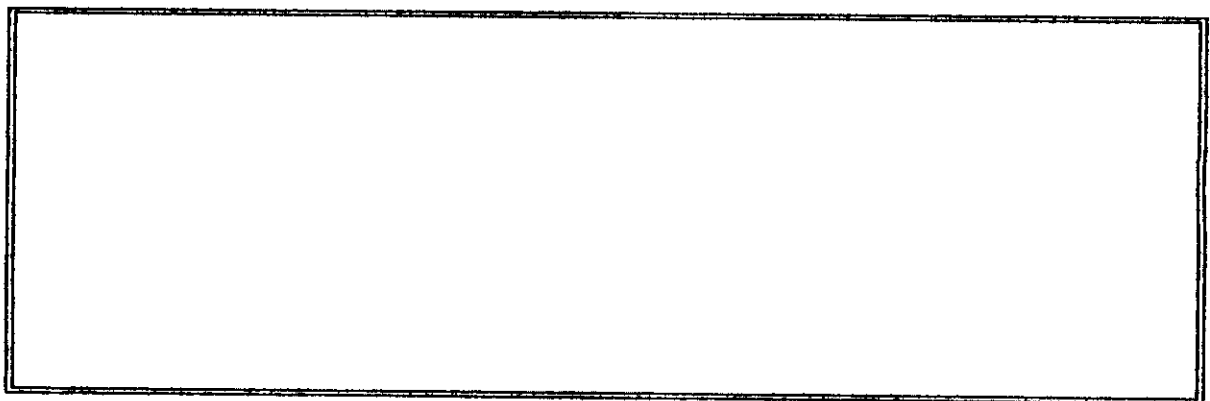
25 Desembre 1991

Gorvachev declara extinguida la URSS

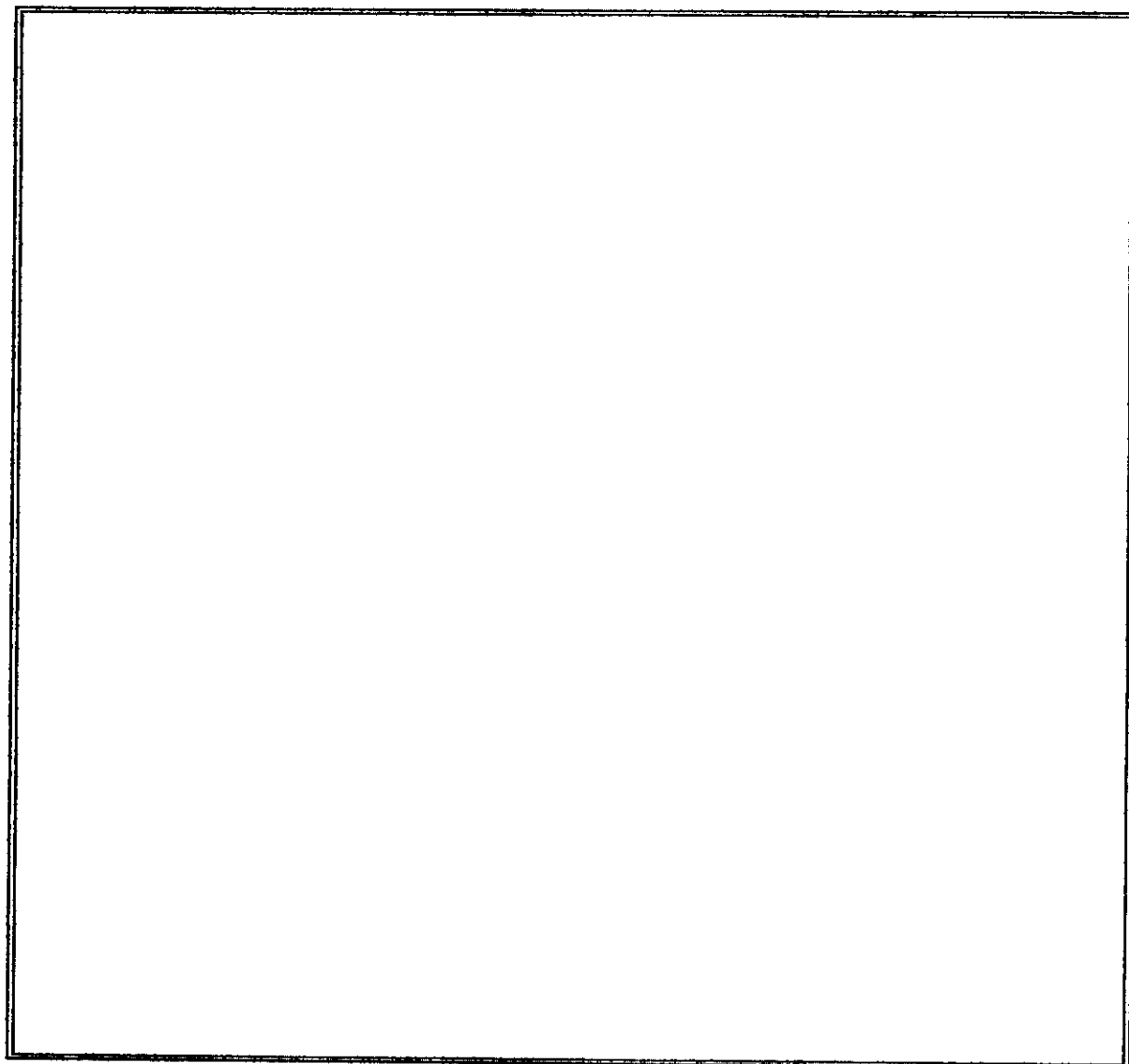
doc 80

A continuació tens un seguit de cartells al.lusins a diferents aspectes de la guerra freda. Has d'identificar de quin aspecte es tracta i analitzar el missatge que es pretèn transmetre :

- Quin d'aquests cartells et sembla el més eficaç i per què?
- Penses que un cartell pot expressar una opinió amb més eficàcia que mil paraules ? Justifica la teva resposta
- Els posters i acudits , normalment exageren una realitat i, fins i tot, la desvirtuen : poden o no ser, doncs, evidències històriques ? Explica la teva resposta
- De què poden informar a un historiador els posters publicats a la URSS o als USA sobre els probables punts de vista i opinions dels seus habitants durant els anys de la Guerra Freda ?

7.4.- El triple final de la guerra freda

7.4.1.- Reagan i la guerra de les galàxies

Sotmeses a la lògica de la guerra freda, les dues grans superpotències van iniciar un procés de rearmament que incloïa, cada vegada amb més intensitat, la creació i emmagatzemament d'armes nuclears. Entre el 1949 - any en què els soviètics disposen ja de la seva bomba atòmica-, i el 1987 - any què Reagan i Gorbachev acorden destruir els míssils de mig abast i Gorbachev proposa, a més, destruir els d' abast curt -, el món va viure moments d'alta tensió quan sorgia algun escull entre les dues superpotències. Les fites en aquesta tràgica carrera foren:

Juliol de 1945: els americans llencen les dues primeres bombes atòmiques sobre Hiroshima i Nagashaki
Agost de 1949: : els russos disposen de la bomba atòmica
Octubre de 1953 : els Estats Units proven la primera bomba d'hidrògen
Febrer de 1954 : L' URSS disposa ja de bomba d' hidrògen
Des del 1955 : les bombes atòmiques comencen a ser adaptades a cohets - míssils- i no només a avions.
Des dels anys 60 : apareixen els míssils intercontinentals - d'un radi d'acció superior als 10.000 kms.

Anys 70 : apareixen els míssils de radi més curt - uns 2.000 o 3.00 kms-, i de gran precisió:
- SS 20 : soviètics
- Pershing i Cruise : americans

doc 82 La cursa d'armes en dades

- Compara aquestes dades i extreu-ne una conclusió

L'any 1976 Reagan, un antic actor de Hollywood, arribava a la presidència dels Estats Units . Ja en els discursos electorals s'havia manifestat disposat a dur endavant una ferma política de dissuasió

doc 83

" La URSS ens ha sobrepassat amb el seu armament, tant convencional com nuclear. Nosaltres no ens acontentem amb una política exterior en la que la principal proesa sigui vendre Pepsi-Cola a Sibèria(...); exigim una política exterior en la que els els interesos dels Estats Units siguin prioritaris.

Discurs electoral, 1976

doc 84

"Pel març del 1983, Reagan fa públic el projecte de dur a terme l'anomenada " guerra de les galàxies" que consisteix en la construcció d'una impenetrable sombrilla de defenses antibalístiques en l'espai americà i el dels seus aliats, de manera que qualsevol míssil quedi inutilitzat abans de produir cap efecte . Compta per aquest projecte amb un pressupost de 26.000 milions de dòlars - quatre bilions de pessetes-. Fins a aconseguir una fase operativa el desenvolupament del programa requereix una inversió inicial de 800 milions de dòlars"

Reelaborat a partir de l'Anuario del País, 1985

7.4.2.- Gorbachev : la perestroika i la cursa d'armes

Mijaíl Gorbachev va arribar a la presidència de l' URSS el 1985. Era el primer mandatari soviètic que no havia viscut la revolució del 1917. Tan aviat com va poder, va contestar la política armamentística de Reagan amb arguments com aquests

Al reflexionar sobre què és el que dificulta el camí d'una relació cordial entre russos i americans, s'arriba a la conclusió de què en gran part el principal protagonista és la carrera d'armament. No l'analitzaré; però vull apuntar aquí que la URSS s'ha vist obligada a posar-se al dia. A l'inici dels anys 70, havíem arribat pràcticament a la igualtat en l'estratègia militar, però a un nivell que fa escalfreds. Tant la Unió Soviètica com els Estats Units posseïm, ara, la capacitat de destruir-nos l'un a l'altre diverses vegades.

(...)(...)(...) Em sembla que no dic res de nou si afirmo que la URSS fa tot el que cal per a actualitzar els instruments de defensa. No en tingué elecció; ens ha estat imposat així.

Es clar com la llum del dia que, en el món en què vivim, - el món de les armes nuclears-, qualsevol intent d'usar-les per a solucionar problemes entre americans i russos resultaria un suïcidí. És evident i no crec que els americans ho ignorin. A més, inclús en el cas de què un país es dediqués a augmentar regularment tot l'arsenal i l'altre no ho fes, el més punter tampoc hi sortiria guanyant res. La part més feble faria esclatar els seus míssils- inclús en territori propi- se suïcidaria i, a llarga, això repercutiria en un mort lenta per al seu enemic. Així que qualsevol afany de superioritat nuclear és un peix que es mossega la cua.

(...) Vull dir aquí que és immoral qualsevol intent d'arruïnar la Unió Soviètica i evitar així que nosaltres

, sense ni un cèntim, puguen seguir en la carrera armamentística. (...)(...)(...) Un consell sincer als americans: treguin-se aquesta idea del cap. Les esperances d'usar qualsevol avantatge tecnològic, amb la finalitat de guanyar superioritat sobre el nostre país, són vanes. Deixar-se endur per la suposició de què la Unió Soviètica es troba "en situació desesperada" és equivocar-se de mig a mig.

GORVACHEV M., Perestroika p. 202 i ss. , 1987

Mai un mandatari de la Unió Soviètica havia gosat parlar així.

Quines són les dues raons que et sembla mouen a Gorbachev a un discurs com aquest? Una d'elles es troba en el text; l'altra no; has de deduir-la

Reagan va captar el missatge i els símptomes d'un nou estil en la direcció de la URSS; i va acceptar la iniciativa de Gorbachev de trobar-se a Ginebra. Tot i preparant la cimera, Gorbachev, va presentar una moratòria unilateral de totes les seves explosions nuclears i va suggerir la prohibició mútua d'aquest tipus de proves. A la conferència de Ginebra, - tardor del 1985 - les propostes soviètiques no varen trobar la resposta paral·lela per part dels americans. A Ginebra només es va acordar " que mai s'aniria a una guerra nuclear, que cap país seguiria buscant la superioritat militar i que calia seguir treballant en la línia empresa"

L'1 de Gener del 86, s'acabava el termini de la moratòria que la URSS s'havia autoimposat; però Gorbachev el va prorrogar alhora que invitava als Estats Units a unir-se a aquesta iniciativa. Poc després, ambdues superpotències, signaven el tractat de prohibició de proves nuclears per terra, mai i aire. Els Estats Units, però, continuaren fent noves proves subterrànies; la mateixa ONU - i el món sencer- va creure en la sinceritat dels propòsits desnuclearitzadors de la URSS.

El 15 de Gener de 1986 Gorbachev presentava un programa de quinze anys per a l'eliminació, pas a pas, de les armes nuclears

Però els Estats Units no el varen subscriure. Fou a l'abril del 86 quan l'accident de Chernobil va evidenciar a tot el món i davant dels mateixos soviètics, que el seu material nuclear era obsolet i que, realment, es trobaven molt lluny de l'eficàcia americana. Gorbachev va seguir disfresant aquesta realitat amb l'argument de què ells treballaven per a la desnuclearització i al servei dels interessos de la pau del món. I era així; però també era probable que els soviètics tenien por.

Amb aquests precedents, la cimera de Reijkiawic - a l'Octubre del 1986- va fer-se des de proposicions soviètica molt arriscades:

- 1.- la URSS i els Estats Units havien de no tan sols reduir completament. el seu arsenal nuclear, sino eliminar-lo
- Reagan va estar-hi d'acord i a més va proposar l'eliminació total d'armes ofensives en els cinc anys següents.
- 2.- Eliminar tots els míssils de mig abast emplaçats a Europa Els americans van exigir la reducció dels míssils soviètics a l'Àsia, i s'arribà a l'acord.
- 3.- Aconseguir la prohibició de qualsevol tipus de prova nuclear. Aquí no fou possible l'acord.

Per últim, el 22 de juliol de 1987, Gorbachev anunciava que la URSS estava disposta a eliminar tots els seus míssils de mig abast instal·lats a l'Àsia, si els americans feien el gest poaral·lel. Era l'"opció doble zero". Però els Estats Units es negaren a retirar els seus míssils d'Alemanya Occidental... Demanarien Polònia i Txecoslovàquia ajut a l' URSS per a contra rrestar aquesta amenaça ? Es tornaria a començar un nova cursa d'armament ?...

La veritat és que tots els països d'Europa Central i de l'Est -aquells que havien format " el teló d'acer" - estaven aleshores molt lluny de demanar res a la URSS ...

7.4.3.- La caiguda del mur de Berlín

Per a Europa i el món sencer el 9 de Novembre del 1989 marca una nova fita històrica : l'enderrocament del mur de Berlín, - símbol del teló d'acer - i, en conseqüència l'acabament de la guerra freda.

doc 86

- Descriu el que veus a la fotografia

Com s'havia arribat aquí ?

doc 87

" Tot el que ha passat a l'Europa de l'Est en els últims anys hauria estat impossible sense l'esforç de Joan Pau II, sense l'enorme paper - inclús polític-, que ell ha desenvolupat en l'arena internacional".

Declaracions de M. Gorbachev al diari La Stampa, reproduït per El País 4 de Març , 1992.

Capella Sixtina, 16 d'octubre de 1978. 100 Cardenals elegelxen Karol Wojtila com a successor de Sant Pere, que pren el nom de Joan Pau II. Es el primer Papa polonés de la Història. A Moscú, Breznev governa l'imperi soviètic.

Vaticà, 1 de Desembre de 1989. Joan Pau II rep Mijail Gorbachev; fa poc més d'un mes que el mur de Berlín ha

caigut. A Polònia s'ha trencat el monopoli comunista del poder. Hongria s'obre al pluralisme; Trecoslovàquia prepara la seva "revolució de vellut". Els països bàltics es declaren independents de la URSS...

doc 88 Joan Pau II rep la visita de M. Gorbachev

doc 89

"Ja la primera visita que el Papa va fer a Polònia, el juny del 1979, revelà el perill que aquest papa representava per al l'imperi soviètic. "He vingut aquí - deia Joan Pau II a Cracòvia -, per a parlar davant tota l'Església i el món d'aquelles nacions i pobles sovint oblidats, per a cridar amb veu forta i abraçar tots aquests pobles juntament amb la seva nació. (...) No es pot excloure a Crist de la Història de l'home a cap part del món; ni a cap longitud o latitud geogràfica. Excloure Crist de la història esdevé un acte contra l'home" (...) (...) (...) L'efecte d'aquestes paraules sentre els polonesos serà devastador (...) Masses imponents animades pel crit de confiança que els hi ha infós el Papa es posen en moviment fent trontollar les bases del comunisme. A l'agost del 1980 neix a Gdansk Solidarnosc, el primer sindicat lliure de l'Est. (...) The Economist escriu: " La classe obrera, la irresistible força evocada per Marx, xoca amb el partit Comunista, l'inamovable objecte construït per Lenin".

ABC, 2-12-1989

Solidarnosc - que aviat comptarà amb uns 10 milions d'afiliats , pràcticament tot els cens laboral polonés -, serà però, perseguit, prohibit, esborrat,... i el seu líder - Lech Walesa, - un electricista de Dansk, serà sovint empresonat . A Moscó, el llenguatge de Breznev segueix sent el de sempre ; davant la por d'una nova invasió dels tancs del Pacte de Varsòvia el Vaticà escriu al Kremlin , amenaçant que si "Moscó envia els tancs contra Polònia (Joan Pau II) abandonarà el Vaticà i està disposat a fer front l'agressió, davant del seu poble, desarmat, com un màrtir antic". El bany de sang assusta el Kremlin i tot es queda en una llei marcial prohibint un cop més llibertats civils als polonesos. El 13 de Maig del 1981, Joan Pau II sofreix un atemptat en una audiència general a la Plaça de Sant Pere. L'agressor, Ali Agca, un jove terrorista turc, confessarà anys més tard ja des de la pressó : " Gorbachev pot dir qui va armar la meua mà".

doc 90 Joan Pau visita la pressó Redívia per a perdonar Ali Agca, el seu agressor.

doc 91

" Els russos haurien preferit a Solzenitsin com a secretari general de l'ONU abans que un polonès en le Seu de Sant Pere " (Albert Ronchey, ex director de La Sàtmapa de Turín).

- " Per a tot l'Est l'elecció de Joan Pau suposa un gran terratrèmol "(Cardenal de Viena, Kóning)

- "A Joan Pau II pertoca bona part del mèrit del canvi pacífic a Polònia i als demés països de l'Est. El Sant Pare té una enorme força espiritual , que inspira també als no catòlics, inclos als no cristians " (Xavier Cuèllar, Secretari general de l'ONU).

- " Amb un nou home al Kremlin, la Revolució russa en el seu declivi, venia a retre homenatge al Pontífex de Roma. I duia en ella el ressó de l'enfonsament casi instantani de tot l'Imperi de l'Est. S'acabaven els anys 80. I s'acabava també el mesianisme marxista (...). I acabava als peus del Papa vingut de l'Est. " (Domènec Del Ríu, comentarista del diari La República.)

- "La visió del Sant Pare anava més enllà de Polònia. Poc abans d'accedir a la seu de Pere, Karol Wojtyla va fer una sorprenent profecia davant alguns cardenals alemanys sobre l'inevitable enfonsament del comunisme : " com ideologia ja no té res més a dir; i es manté només per l'afany de perpetuar-se en el poder; com sistema econòmic, ha fracassat del tot " Time, suplement)

ABC, 14 d'Abril, 1990

doc 92

" El moment és propici per a recollir les pedres dels murs abatuts i construir junts la casa comú . S'ha aixecat una gran esperança : de llibertat, de responsabilitat, d'espiritualitat " .

Joan Pau II.

- Justifica , amb les teves paraules, l'opinió de Gorbachev apareguda al document 87

- Relaciona els documents 90, 91 i 92 ; digues de què en són evidència cadascun d'ells i extreu-ne diferents conclusions